Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Martin Andersen

Hjemmemusikken og dens udbredelse

Skandinavisk Bogforlag A/S
1984

Hjemmemusikken og dens udbredelse

Martin Andersen

Hjemmemusikken og dens udbredelse

Skandinavisk Bogforlag A/S
1984

Hjemmemusikken
og dens udbredelse
Copyright © Skandinavisk Bogforlag A/S
Odense 1984
Trykt hos Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg
Printed in Denmark 1984

ISBN 87-7501-182-4

Ved at lytte til musik optændes sindet - hvis det så opfylder et mindstemål af forudsætninger herfor - af, hvad man plejer at kalde for en æstetisk glæde, et æstetisk velbehag, en mærkelig lykkefølelse ved at lytte til instrumenterne (eller sangstemmernes) klang, til musikkens utroligt rige spil af melodier og harmonier, dens blændende ,,Leg" med rytmer, dens ordnede vekslen mellem stærkt og svagt og mellem hurtigt og langsomt. Hos de musikalske opfattes de alle lynsnart og indgår i deres helhed som kilden til den æstetiske glæde. Det er iøvrigt karakteristisk, at jo fastere grebet er, des mindre formår sindet samtidigt at rumme andre oplevelser. Tilhøreren er ganske ,,væk", som man siger, han er ligesom lukket ude fra andre påvirkninger.

Den æstetiske glæde og de sideløbende ,,stemninger" som musikken opvækker, ikke i noget tilfælde modarbejder hinanden. Hvis man læser Carl Nielsens bog ,,Levende Musik", vil man finde adskellige steder i den, der viser hvilken betydning, vor store danske komponist har tillagt den rent æstetiske glæde, som fremstår ved at fornemme den geniale musiks spil med toner og rytmer. Han svælger ikke i de ,,stemninger" som musikken vækker, men samler mere sine iagttagelser om de tekniske ting i tonekunsten. Sagen er, siger han etsteds om Mozart, at Mozart på en gang er overordentlig streng, logisk og konsekvent i sin stemmeføring og i sine modulationer, og samtidig mere fri og ubunden i sin form end nogen anden.

Hvis vi læser hos en af de ældre danske digtere, der har interesseret sig for musik, Steen Steensen Blicher, er det tydeligt, at for Blicher er det omvendt netop ,,Stemningerne" og de indvirkninger af forskellig art, disse atter har på sindet, der er det vigtigste. ,,Som en mild regn" skriver han, ,,der opliver og hæver det synkende og hendøende blad, således drysser de liflige toner, opmuntrende og styrkende ned i det af sorg og bekymringer sammenpressede bryst ... Mangfoldig er musikkens magt, den hæver de bedendes ånd, opflammer de kæmpendes mod, den blødgør hjertet til medlidenhed, til venskab og kærlighed, den puster også til ilden i den skindsyges barm og hæver denne frygtelige liden-

skabs storm til en orkan". - Det er modsætningsforholdet mellem en musiker og en ikke musikers oplevelse af tonekunsten, der her afsløres.

Der er mennesker der vil have „Salonmusik" banale refrainsange, lumre danseplader og imiteret jazz. Man værgrer sig ved at tro, at den slags musik kan udløse blot en afglans af de meget fine sjælelige oplevelser, der før var tale om. Man må dog tilføje, at det ingenlunde er al „let" musik, der er dårlig musik. Megen let musik er samtidig af lødig karakter, det kan gælde operettemusik, wienervalse, marcher og meget andet.

Denne opfattelse af musikkens mål imødegås af en anden type mennesker. De mener at musikken har vigtigere opgaver at røgte. - De kræver lødig musik, og de kræver respekt for oplevelsen af denne musik - bl.a. stilhed hos omgivelserne så længe musikken lyder! En lødigere musik kan umuligt opfattes og få lejlighed til at frembringe de tidligere omtalte sjælelige tilstande, såfremt man ikke kan „samle sig" om dem.

Denne type mennesker påpeger den æstetiske og følelsesmæssige oplevelse af musikken, først og fremmest som en værdi i sig selv, i hjem og skole, i koncertinstitutioner, i radio og teater dyrkes musikken ud fra denne forudsætning og kun med dette ene mål for øje (eller for øre).

At musikken på mange mennesker og i visse situationer har en suggestiv magt, nævnes for en fuldstændigheds skyld. Nynner ikke ofte en mor sin lille i søvn ved en vuggevise, afslappes ikke ofte den anspændte ved en blid musik, glemmer vandrefugle, spejdere og „Jenserne" ikke trætheden, når sangen lyder eller musikken spiller op? Udøver musikken ikke ofte en næsten dæmonisk magt over mængderne?

Det skal endelig omtales, at musikken - også når den optræder ganske „alene" - har en billeddannende virkning på mange mennesker, der da ser musikkens opgave løst netop her igennem.

Ved at høre på musik er der mange mennesker, der uvilkårligt ser billeder af forskellig art for deres indre øje: Bjerglandskaber, havet, skov, oprørske skarer, krigsbegivenheder, ømme scener, flyvemaskiner e.l. Disse synsmæssige foreteelser har dog intet med den egentlige musikalske oplevelse at gøre. I de fleste tilfælde lægger musikken jo heller ikke an derpå. Musikken vil blot nydes for sine musikalske skønheders skyld og i tilknytning hertil, eventuelt også for sine stemningers skyld. En symfoni af Mozart eller

et klaverstykke af Schubert har ingen anden opgave end netop at være - en symfoni af Mozart eller et klaverstykke af Schubert.

Men der må på den anden side gøres en indrømmelse. Der er megen musik (programmusik) i modsætning til den lige nævnte, der benævnes ,,absolut musik'' der ligefrem stiller sig som mål at være ,,beskrivende'' og dermed billeddannende. Her kan man naturligvis ikke sætte sig imod, at musikken fremkalder billeder i ens indre. Også sangmusikken er i mange tilfælde en billedmusik.

Snurrigt nok, har man f.eks. været overbevist om, at musikken endogså kunne helbrede sygdomme. Men det kan den, troen på musikkens helbredende virkninger lever den dag i dag, og hvert århundrede er rigt på musikalskmedicinske skrifter.

En af de forfattere, der tydeligst har givet udtryk for musikkens moralske indflydelse er Platon, således både i sin ,,Staten'' og i ,,Lovene''. Den bedste opdragelse - siger Platon i ,,Staten'' - er for legemets vedkommende gymnastik, for sjælens vedkommende musik.

Nu er der ingen der sætter sig imod at musikken bruges til andre formål, hvor den ifølge sin karakter kan gøre fyldest. Men dens hovedformål er i alt fald hverken at opdrage til lovlydige statsborgere eller at forberede til det hinsidige. Musikken opfattes i vore dage først og fremmest som en kunst, der bærer formålet i sig selv. Dette musikkens hovedformål er at vække den æstetiske glæde ved oplevelsen af dens tone- og rytmespil og at bringe budskab om menneskelige følelser.

Musik kan ikke nydes ved en blot og bar passiv påhøring. Den egentlige æstetiske oplevelse af musik kræver aktivitet, medarbejden. Man kan ,,nyde'' musik ganske overfladisk ved at lytte til den smukke klangfarve, som en sanger forstår at aflokke sin stemme eller en violinist sit mere eller mindre ædle instrument. Men man når ikke tilbunds i tonekunsten herved. Man kommer måske ,,i humør'' og ,,føler sig løftet'' ved denne rent sensuelle nydelse, men man har ikke forstået tonekunsten, og man har ikke opnået nogen dybere æstetisk oplevelse. At høre på musik vil nemlig først og fremmest sige dette: At leve med i den, nærmere betegnet: At leve med og arbejde med i de hændelser i toner og rytmer, som oprulles for ens øren. Først gennem denne medleven og medarbejden når man ind til den egentlige æstetiske oplevelse af musik.

Hjemmemusikken på Fyn og dens udvikling

Musikken er ikke blot en underholdende, lifligt tonende lydstrøm, nej, den er også noget andet og mere: En åndsmagt, der griber dybt og stærkt ind i menneskets tilværelsen. Det primitive menneske møder tonen som noget ærefrygtindgydende. Når åndemaneren, medicinmanden eller offerpræsten skal besværge dæmonerne, er musikken hans forbundsfælde, hans nøgle til det usynlige rige om og over os.

Alle dage har musikken været nøje knyttet til de dybeste, mest indgribende følelser vi mennesker møder her i tilværelsen; i tæt forbindelse med den religiøse følelse, voksede vor europæiske musik sig stærk og udtryksrig i tiden fra oldkirkens enstemmige kirkesang, den såkaldte gregorianske sang, op til romerkirkens musikalske højblomstring i det 16. århundrede, ligesom den folkelige protestantiske koral, den fromme, djærve salmetone blev lutherkirkens livsnerve og det, der bar dens kunstneriske videreudvikling frem til det 18. århundredes skønne musikalske udfoldelse.

Til alle tider har folkelivet i alle lande været gennemsyret af musik. Hvilken rolle har musikken, også gennem tiderne, spillet som tolk for kærlighedslivet og det fra moderens mest fyrige og lidenskabelige udbrud – fra vuggevisen til den glødende kærlighedshymne? Hvilken stærk magt har sangen ikke også været i de store politiske og sociale bevægelsers historie? Er ikke også en så nationalt præget foreteelse som vor grundtvigske højskole en gylden tilkendegivelse af sangens folkelige betydning en grokraft.

Musikken er en spore, en ildner – også i hverdagens arbejdsliv – cyklebudet fløjter, husassistenten traller, de travende vandrefugle synger. Tonernes kunst er en vigtig folkeopdragende, moralsk højnende og forædlende magt. Der er i musikkens rige kun een skillelinie, der har sand værdi og virkelighedsgrund, og det er skillelinien mellem god og talentfuld og dårlig og talentløs musik.

Man må åbne sig for musikkens umiddelbare virkning over det menneskelige sind, for at kunsten kan lade sit væsens rige kilder strømme een uhindret i møde. Mange har måske i årenes løb gjort sig selv det spørgsmål, er jeg i det hele taget musikalsk? Hvad kræves der? Der kræves ganske simpelt et vist, ganske alment anlæg, en vis modtagelighed for musikalske indtryk. Man hører ikke så sjældent folk udtale, at de er fuldkommen umusikalske. Jeg påstår, at der i den civiliserede verden næppe findes et menneske,

som hvis han da ikke er abnorm - er fuldstændig umusikalsk. Man træffer tit mennesker der udtaler, at de er fuldstændige umusikalske. Men stiller man det spørgsmål, om de kunne høre forskellen på en dampfløjte og et kobrøl, om forskellen på mands- og kvindestemmer? Det viste sig, at de godt kunne høre disse forskelle. Det viser, at alt håb ikke er ude; disse egenskaber er nemlig tilstrækkelige som grundlag for fortsat udvikling.

Der er næppe tvivl om, at det menneske, der uvilkårligt forholder sig således til alt det i naturen, vi kalder rytme, lyd og tone, ikke alene vil finde sin livsglæde i musikken, men i fald ikke forholdene lægger sig hindrende i vejen - også vil være i stand til at give andre af sin kilde.

Det er en af musikkens mærkelige egenskaber, at den både blotter og belønner sin mand. Er hans mål højt, så hjælper det ham, og han får en tilgift, hvor han slet ikke ventede det, men er han dum, selvglad, ordinær eller sentimental, så lægges det frem med næsten brutal tydelighed. Så lunefuld og grusom kan musikken være mod den, den ikke har kaldt på!

Men interessant er det, at skønt kundskab og dannelse i musikken end ikke et kort minut kan dække over en tarvelig gejst, så forlanger netop denne kunst alligevel den allerstrengeste disciplin og finder sig ikke i nogen slags overfladiskhed. Dette således at forstå, at studier absolut må og skal gennemgås, men må ligge forud.

Og de hvem musikkens kunst ligger på sinde, bør ved enhver lejlighed kundgøre den ligefremme lære, at musik er en kunst, hvortil der skal lyttes, hvorunder man skal oplade den sans, som kaldes hørelsen, og til hvilken der hverken hører billeder, blomster, fagter eller filosofi. - Heller ikke kan det forkyndes ofte nok, at musik intet som helst kan udtrykke, der kan siges med ord eller vises i farver eller billeder. Musikken går ud over ideerne, ganske uafhængig af verden, ignorerer den simpelt hen, og kunne på en måde vedblive at bestå, selv om verden slet ikke eksisterede, det kan man ikke sige om andre kunstarter. Det ligger nu i menneskets natur, at viljen stræber, på samme måde i melodiens natur stadig at vige og stræbe bort fra grundtonen på tusinde måder; den går ikke alene til de harmoniske trin, terz og dominant, men til enhver tone, den dissonerende septim og de forstørrede intervaller og vender dog stadig tilbage til grundtonen.

Den usigelige inderlighed, i al musik, som bevirker at den dra-

ger os forbi som et helt og dog fjernt paradis, at den er så helt forståelig og dog så uforklarlig beror på, at den gengiver alle vort inderste væsens rørelser, men uden enhver virkelighed og fjernt fra dens kval.

Ifald musikken antog skikkelse og ville forklare sit væsen, kunne den sige omtrent følgende: Jeg er overalt og ingensteds; jeg springer over bølgen og skovens top; jeg sidder i den vildes hals og på negerens fod og sover i stenen og det klingende malm. Ingen kan gribe mig, alle kan fatte mig, jeg lever tifold stærkere end alt levende og dør tusindfold dybere. Jeg elsker stilheds store flade, og det er min højeste lyst at bryde den. Jeg kender ikke sorg og jubel og glæde og gråd, men jeg kan juble, græde, le og klage på een gang og uendeligt.

På Fyn er alting anderledes end i den øvrige verden, og hvem, der giver sig tid til at lytte, skal nok erfare det. Bierne synger på en egen måde med en særlig fynsk klang, og når hesten vrinsker og de røde køer brøler, må da enhver kunne høre, at det er på en helt anden måde end i det øvrige land. Det er syngende fynsk, hvad droslen fløjter, og solsortens latter, når den smutter ind under syrenbuskene, er ikke andet end en efterligning af stærens indfald, som igen er påvirket af de fynske pigers henrivende klukken, når de både jubler og ler i haverne bag de klippede hække. Klokkerne kimer og hanerne galer på fynsk, og op fra alle fuglerederne står der en helt symfonisk jubel, hver gang moderen giver ungerne mad. Også stilheden synger i den samme tone, og selv træerne drømmer og taler i søvne det fynske mål. Vi lægger øret til jorden endnu en gang; vi hører ikke muldvarpen dybt nede, men den tier på fynsk, og nu er alt beredt til en ny dag. Hvilken frydefuld tanke, at vi kan opleve det altsammen igen, ja, hver dag, om vi blot vil lytte og lade sangen komme, som den selv vil.

Fynboens interesse for musik har dybe rødder i fortiden, længe var det folkeviserne, som gav menigmand tilfredsstillelse for hans musikalske behov; men da reformationen trængte igennem med en ny gudstjeneste, lærte folk også en anden slags musik at kende, og selv om det vel heller ikke dengang var alle og enhver, der opfyldte sin søndagspligt, så fik musikken alligevel en større betydning for folket. Da så instrumentalmusikken vandt frem, opfyldtes ikke bare en trang til at synge med, men der opstod et behov for at høre.

For nogle år siden afdækkedes på Hesselagergård et morsomt

kalkmaleri, forestillende en havescene fra 1500'erne: Nogle unge mennesker spiller kort, mens en piber og en trommeslager står ved siden af og diverterer dem med deres kunst. Et billede, som kun behøver lidt ,,oversættelse" for at kunne gengives med et tilsvarende indhold på andre tider. Det var dog endnu i lang tid ikke almindeligt med musikinstrumenter i hjemmene, men tid efter anden blev der alligevel en del udøvende musikelskere. Naturligvis dog aldrig det store tal. For langt de fleste, som holdt af og dyrkede musikken, var det sangen, det gjaldt, og ikke mindst de fynske højskoler og skyttebevægelsen fik deres store betydning for at bevare lysten til at synge, og gav tillige de mange, som tog del i denne folkelige musikudøvelse, nye tekster og melodier og udviklede hos dem en sund trang til at stifte bekendtskab med den gode musik.

Den bedre levestandard gjorde det efterhånden muligt for flere

at anskaffe sig et musikinstrument, og der skal ikke siges noget ondt om de mange som lærte at spille på et instrument, selv om vi med en stille bæven tænker tilbage på de tider, da man ikke kunne gå en gade lang uden at høre en melodi klimpret eller hakket i stykker ud gennem næsten hvert eneste vindue. Mange af disse spilleglade samledes i sangkor og orkestre, sang og spillede fordi de ikke kunne lade være. De glædede sig over hvad de havde fundet af nye momenter i musikken, altid noget nyt hver gang. Man kan sige at hjemmemusikken blev til offentlige koncerter, hvor musikerne mødtes med det formål at spille til glæde for sig selv og egnens befolkning, og hvad det har betydet for hjemliv og udvikling, lader sig vel ikke bevise, men har sikkert bragt meget godt og skabt mange værdier, som kan spores tilbage i tiden. Programmerne kunne være ret blandede, men det er værd at notere, at så snart der på en egn, hvor musikken dyrkedes, fandtes en ung musiker af større format, fik programmerne straks en lødigere karakter, hvis det havde været for nedadgående, men i almindelighed gælder det, at programmerne for disse orkestres koncerter søgte at imødekomme musikanternes trang til at høre og medvirke i den bedste musik.

Litteraturens store værker, både for instrumenter og for kor, har stået på programmet for mange af de orkestre eller sangforeninger, som i tidernes løb har virket over Fyn. Det er næsten overflødigt at sige, at der også har været tider, hvor musikken har måttet dele skæbne med de folkelige og politiske sammenkomster.

På et tidspunkt har man for en kortere eller længere tid ligesom nået en mæthedsgrad, og det har knebet med at få folk til at komme, hvis der ikke var dans samtidig. Et par steder på Fyn så man da også, at orkestret indledte aftenen med en koncert, hvor programmet var stort og krævende; men efter koncerten måtte musikerne spille til dansen. Det var den pris, de gerne betalte, for at give deres tilhørere del i den skønhed og oplevelse, de selv havde hentet i musikkens verden.

Det er noget uretfærdigt, at sådanne orkestre, som altså ikke ville give op, har måttet høre hårde ord og kritik, fordi de ved siden af at spille den seriøse musik også bøjede sig for de populære krav om at få benene rørt. Stor glæde voldte det også, når et ensemble fik lov til at møde en tidlig morgen og spille „til-lykke" for et medlem eller ved en fødslesdagsfest, hvor halvandet hundrede mennesker, i stedet for at få en stor og tung middag, fik en

Trompeterkorpset i procession ved Kong Frederik d. II's ligfærd.

kop kaffe og et par timers god dans.

Når man vil beskæftige sig med ,,Hjemmemusikken på Fyn'', vil det vel nok være rigtigst at se tilbage i tiden og se, hvorledes musikken, som tidligere hovedsagelig var forbeholdt hoffet og de højere samfundslag af befolkningen, udviklede sig i Danmark, før den tid da den efterhånden trængte ud til hele befolkningen, og dermed kom til at indtage en større kulturel indsats i det danske samfunds musikliv.

Musikken har dybe og lange rødder i fortiden. Om musikken i det før kristelige Norden ved vi intet sikkert, da enhver umiddelbar overlevering savnes. At musikdyrkelse under en eller anden form har fundet sted allerede i tidlig tid, fortæller imidlertid ikke alene overleverede beretninger men også forskellige instrumentfund. Frem for alt de prægtige lurer fra bronzealderen. Disse med beundringsværdig kunst forarbejdede bronzeinstrumenter er så godt som overalt fundet i ens stemning. Man har ud fra den kendsgerning gisnet om en flerstemmig tonekunst i Norden, små to århundrede før de første dokumenterede spor af en sådan i Europa overhovedet, det sandsynligste er dog, at instrumenterne har været anvendt vekselvis ved kultiske handlinger.

Fra Saxos ,,Gesta Damorum'' (ca. 1200) vides det, at sangere og instrumentalister så tidligt som fra det 12. århundredes begyndelse kom til Danmark syd fra medbringende deres sange, som da i dansk udformning fandt vid udbredelse.

Den middelalderlige verdslige folkevise, der dyrkedes fra det 13. til midten af det 16. århundrede Med tiden ca. 1250 - 1350 som

Klerikal-gruppe i Frederik d. II's ligprocession, forrest sangerkorpset.

den egentlige blomstringsperiode, synes også opstået gennem berøring med fremmed særlig fransk visekunst (troubadur og trouveresang). Det var danseviser (ballader) med to –, oftest fireliniede strofer, i sidste tilfælde med refrain, dansen, en moderat skridtdans, der trådtes i kæde, således som det stadig er bevaret skik på Færøerne, foregik da under sang – en enkelt af de dansende foredrog stroferne, de øvrige i kor omkvædet.

Trompeterer blæser fanfare ved Frederik d. II's kroning i Frue Kirke 1559.

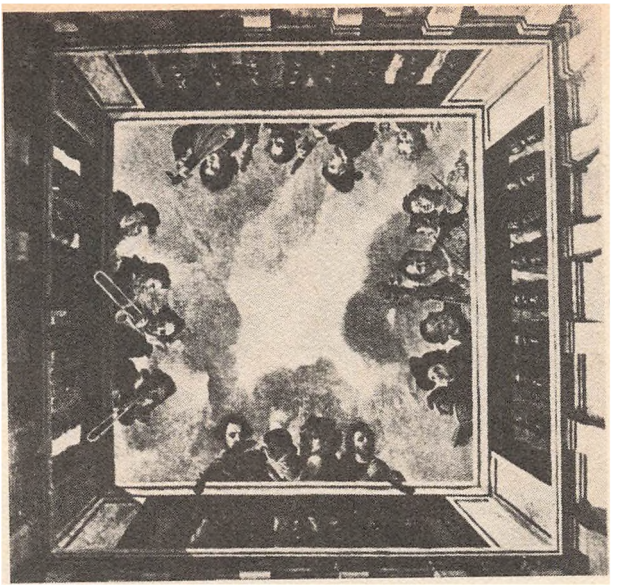

Hofmusikanter fra Christian d. IV-tiden. Loftsmaleri fra Kronborg Slot.

I sin oprindelse hørte folkevisen hjemme ved kongens Hof og på riddernes borg.

Først da med tiden dannelsen og smagen i disse kredse ændredes, og interessen for de gamle viser dermed svækkedes, sank de ned til almuen, hos hvem de siden, lige op til vor tid, er blevet holdt i live, dog ikke uden at det oprindelige præg gennem stadig „omsyngning", efterhånden mere eller mindre blev udvisket, hvad ikke mindst kom til at ramme melodierne. Medens det nemlig allerede ved det 16. århundredes begyndelse var blevet mode i adelskredse at optegne teksterne, et arbejde, der fortsattes i trykte samlinger særlig af Anders Sørensen Vedel („Et hundrede danske viser", 1591) suppleret med endnu et hundrede viser ved Peder Syvs genudsendelse af denne samling (1695), levede melodierne så godt som udelukkende videre i mundtlig tradition lige indtil det 19. århundredes begyndelse.

Nyere dansk musik var indtil henved 1800 uden selvstændig nationalt præg. I tiden mellem folkevisens blomstring i det 12.-13. århundrede og det 19. århundredes romance var det den internati-

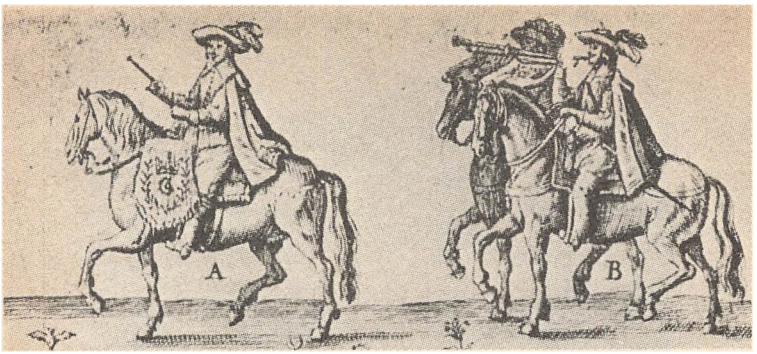

Kongelige pauker og kongelige trompeterer til hest i optoget ved den udvalgte prins Christians formæling 1634.

onale kunstmusik, som herskede, og den næredes, bortset fra menighedssangen, af hofkulturen.

Meget langt tilbage i tiden har de danske konger haft trompetere, der dog oprindelig kun nævnes og formentlig for det meste også har virket enkeltvis, fra Kristoffer af Bayerns tid kendes tre trompetere, Andreas, Hans og Walther.

Under den første oldenborgske konge, Kong Christian den første, synes et dansk trompeterkorps som fast afgrænset institution at være en realitet. Trompeten var fra tidligste tid et herreinstrument, hvis hovedopgave i fredstid var den, at kaste glans over konge og stormandshofferne; trompeterne fremtrådte som en slags klingende magtsymboler, på samme måde som bannere, drabantvagt, krone og cepter var synlige attributter. I krigstid spillede trompeten ligeledes en vigtig rolle, både i kongens følge og som rytteriets instrument.

De skinnende blanke trompettoner klang længe kun i ceremonielt formål, først adskelligt senere tildeltes der dem koncerterende musikalske opgaver ved hove.

Trompetererne var i lange tider store folk, fremragende udøvere af en vanskelig og eksklusiv kunst. Trompetererne måtte være af høj kvalitet, de skulle være i stand til, i et vist omfang at optræde som diplomater og forhandlere.

Den første af de danske kgl. trompetere til hvem man har nøjere kendskab, Jørgen (Johan) Heyde, der i 1551 var kongens „øverste trompeter", et slående eksempel på standens høje kvali-

Kongelige musikanter spiller til hof-maskerade. Udsnit af loftmaleri på Frederiksborg slot ca. 1704.

fikationer. Heyde var kommet i Christian den tredies tjeneste i 1542, ,,mod at han lader sig bruge velvillig i sine kunster, altid lader sig finde villig og hørsom mod os, ej giver sig i nogen anden herres tjeneste, men tjener os så længe det er hans formue, at vide vort bedste og afværge vort værste", som det hed i bestallingen.

Trompeterernes instrumenter var såre enkle, en almindelig ventilløs D-Trompet af kobber eller messing. Ved Christian den fjerdes kroning i 1544 anvendtes Sølv-Trompeter, der var prægtige at skue, men ikke så befordrende for klangens ædelhed. Trompeterne fulgte kongen overalt, hvor de kom frem, også på rejser.

De første instrumentalister

Så strålende og festligt trompeterkorpset end kunne virke af ydre og af klangudfoldelse, så lidet tilfredsstillende var det jo, hvor der rejste sig egentlige musikalske krav. Ville man ved hoffet efter reformationen forlyste sig med anden toneudfoldelse, var man alene henvist til kantoriets præstationer, og snart meldte sig kravet om mere afveksling end den nu forekommende. Resultatet blev instrumenternes indtog. De første instrumenter dukker op ved det danske hof i Christian den tredies sidste regeringstid.

Syvårskrigen satte indtil videre en stopper for udviklingen af instrumentalmusikken ved Frederik den andens Hof. Først da fre-

dens dage var oprundet, gik man videre ad den engang, tilsyneladende med så stor succes, betrådte vej.

Af større betydning rent musikalsk, var kongens engagement i 1571 af fire ,,Giglere'': Jacob, Thomas - og Hans Seefeld og Hans Hoffmann, forholdsvis nye og ukendte dengang, violinisternes forløbere, blev snart dominerende ved det danske hof. Om de instrumenter, der dyrkedes, ud over Gigen, vides meget lidt fraregnet at blokfløjten på den tid var højt i kurs, ikke blot som amatørinstrument, men også blandt de egentlige musikere.

Et ejendommeligt tilskud fik instrumentalmusikken ved Frederik den andens Hof ved de engelske instrumentalister, der indkaldtes i slutningen af hans regeringstid. Folk, som på engang dyrkede skuespil, dans og musik. Et andet selskab under ledelse af Will Kemp - vakte stor opsigt med deres deklamation, sang, musik og dans. De optrådte for kongen på Kronborg, hvor også offentligheden havde lejlighed til at se dem, og det er fra deres besøg, Shakespeares så vage og ubelyste forbindelse med det berømte danske renæssanceslot stammer.

På samme tid dukkede en ny side af hofmusikken op, tårnblæsningen. Som en medhjælp for trompeterkorpset kom tårnblæserinstitutionen til at virke. Ved slutningen af kong Frederik den andens regeringstid var der en bevægelse henimod en tilnærmelse mellem kantorie og instrumentalisterne, en tilnærmelse der gav sig udslag i instrumenternes stigende samvirke med kantoriet i større musikopførelser, en musikform, der i den kommende blomstringsperiode skulle komme til så rig udfoldelse.

Hofmusikkens blomstring

Medens store dele af dansk musikhistorie er hyllet i mørke, ligger Christian den fjerde perioden, tidsrummet 1588-1648, klart belyst. Ligesom vor store renæssancekonge elskede at bygge store og prægtige bygninger, fandt han behag i at skabe en Musik-Etat, der kunne omgive også i det ydre prægtige Hof med lydende klingende glans. Der var i hvert fald i perioder, en tid i hvilken musikken ved det danske Hof udfoldede sig som få andre steder i Europa. Kapellet blev bragt op til 61 mand, et for tiden aldeles imponerende tal. Dets leder var en mand med ualmindelige evner, Grego-

rius Trehou, sandsynligvis en Nederlænder. Hofmusikkens instrumentale udøvere var ganske overvejende indkaldte udlændinge. Den unge konge gjorde alt for at få så gode folk som muligt i sin Musik-Etat, og det skete ved indkaldelsen af en række musikere fra udlandet, navnlig fra England. En af disse var John Dowland (1563-1626).

Den egentlige mere varige rekrutering af instrumentalister – foregik dog syd fra. Under Kalmerkrigen 1611-13 var der stilstand i musikken ved Hove. Men derefter blomstrede Christian den fjerdes musik atter op, så den ved 1618 havde nået en ny renæssance. Rent talmæssig nåede man en rekord af 77 mand i den samlede Musik-Etat.

I perioden 1625-29 var Christian den fjerde påny i krig, som deltager i trediveårskrigen, men i tiden derefter blomstrede musikken atter op ved hans hof, og over denne blomstring lyser et stort og berømt navn, Heinrich Schutz (1585-1672).

De nationale danske traditioner varetoges midt i al den udenlandske musikudfoldelse, moden krævede, af en dansk mand, vicekapelmesteren Jacob Ørn (d. 1653) der gennem godt og ondt troligt holdt ud 40 år. Meget tyder på, at det var ham, der havde det daglige slid, medens andre tog æren. Af hjemlige musikere var der foruden de nævnte: Mads Hak, Melchior Borchgreviinch, Hans Nielsen og Mogens Pedersen. De to sidstnævnte blev af kongen sendt til Venedig for at studere hos den berømte Giovanni Gabrieli. Da kongen satte stor pris på at have de fineste musikere, sendtes de til syden med ,,pligt til at opholde sig, hvor de kunne forfremmes udi deres kunst og lærdom".

Frederik den fjerde var fra sine tidligste år stærkt musikinteresseret, og allerede i sin kronprins-tid tilførte han hoffets musikdyrkelse et nyt element, der iøvrigt stærkt tangerede den vågnende militærmusik, ,,Kronprinsens små Skalmejeblæsere", der engageredes 1690. Det var drenge eller helt unge mennesker, og da de voksede til, blev de tillige ,,Kronprinsens Violons", og ved tronskiftet 1699, Kongelige.

Hermed er vi nået til de første spirer til vort nuværende Kgl. Kapel, der stedse gennem tiderne har tjent det store i kunsten her i Danmark med ære og til dansk kulturlivs højnelse. Gennem mange år det eneste orkester i Danmark, som var istand til at løse større kunstnerisk krævende opgaver, ligesom det, før oprettelsen af Det kgl. danske Musikkonservatorium, 1867 udfoldede en omfat-

tende pædagogisk virksomhed.

Instrumentalmusikken trængte efterhånden ud til den bredere del af befolkningen. Den første koncert, hvortil alle kunne få adgang mod betaling fandt sted i København d. 1. juni 1727, men først omkring 1740 begyndte koncertlivet at spille en mere fremtrædende rolle, og i 1836 dannedes Musikforeningen i København.

Men indtil begyndelsen af 1800 tallet havde musikdyrkelsen, bortset fra kunstneren, der hævede sig over almindeligheden og de til kirke, hofferne og militæret opøvede musikere og sangere - beroet på „Amatøren". Og det er til amatørernes ros, at det er dem, der har båret deres elskede musik frem til den plads, den nu indtager i det kulturelle liv.

Det var gennem deres indsats, at der opstod et almindeligt musikbehov i højere forstand og derigennem et musikliv, hvor musikken for almenbevidstheden blev et formål i sig selv.

I prof. Ludvig Holberg (1684-1754) finder vi det 18. århundredes typiske musikamatør og amatørmusiker. Han skriver: Jeg haver ofte udi mine skrifter tilkendegivet, at jeg holde uskyldig lyst lige så fornøden for sindet, som mad og drikke for legemet.

Holberg var virksom for at bringe musikken, der ellers var forbeholdt adelen og rige folk, ud i det jævne borgerskab, både ved dyrkelsen af „Hjemmemusikken" og i det første forsøg på at skabe et organiseret borgerligt musikliv.

Gennem musikdyrkelsen i hjemmene søger enhver tids musiktørstende sjæle en dækning af deres musikbehov til egen og de umiddelbare omgivelsers glæde.

Men trangen til at høre og udøve musik i større omfang og i større stil, end hjemmenes musikdyrkelse muliggjorde, samledes efterhånden de musikinteresserede i det 18. århundredes musikalske akademier, kollegier og societeter.

Til en begyndelse var disse sammenslutninger alt andet end demokratiske, tværtimod, var stand eller position forudsætningen for både aktiv og passiv deltagelse, hvad der er mange beviser på i samtidige breve og i de pågældende selskabers statutter.

Fast samarbejdede kor i vor tids forstand kendtes ikke, og det er i sandhed en broget blanding, som efter kapelmester Johan Scheibes udsagn i et brev fra 1759 medvirkede ved indvielsen af et af de utallige musikselskaber, „Hs. Durchlautighed Prinsen af Anhelt-Køhlen, samt flere riddere og andre store herrer" blander

Musikalsk selskab hos vinhandler, etatsråd Chr. Waagepetersen, bl.a. Cl. Schall, Wexschall, Niels Petersen, Fr. Funck, Frølich og Bredal.

sig med ,,Liebhaverne'', ,,men lade de sig dog ikke ved sammenkomsterne mærke med deres høje stand''.

De egentlige kunstnere fandt naturligt deres plads i dette amatørmiljø, hvor opgaverne tilbød sig i rigt mål, og samtidig med udviklingen øgedes kravene til orkester og kor, og dørene åbnedes for videre kredse af borgerskabet.

Musikken viser forøvrigt her for første gang sin evne til at bygge bro over modsætningerne, en samlende kraft, som også i vore dages amatørorkester og kor skaber den værdifulde menneskelige kontakt såvel for den enkelte som for sammenholdet.

Endnu holdt man dog på fornemheden. Men i 1767 dannede borgerskabet sit eget musikselskab, og musiklivet fik hermed en ny baggrund og en bredere basis. - De private medlemmer var mest næringsdrivende borgere, embedsmænd og studerende. Hvordan var kvaliteten af disse amtørers spil og sang? De var i hvert fald ikke ensidige. Holberg dyrkede foruden sin fløjte også violinen, som var ham særlig kær, og spillede også lidt gamba og

violoncel, og der var studenter, som trakterede 8-10 forskellige instrumenter. Når koncerterne så afleveredes efter een eneste prøve, har man lov at tvivle om resultaterne. Og dengang som nu har amatørerne utvivlsomt, tvunget af deres mindre kunnen, været umådelig konservative m.h.t. deres programmer.

I sidste fjerdedel af det 18. århundrede udviklede „klubberne" sig og musikken indførtes første gang i Drejers Klub 1778. Musikken blev en mode, der gjorde det muligt for københavnerne at gå til koncert hver eneste dag vinteren igennem. Efter at damerne havde fået adgang, indførtes også baller og maskerader.

Det voldsomme musikbehov, som klubberne fremkaldte, skabte større og større muligheder for de professionelle musikere, og i samme grad som musikerhvervet udvidedes, trængtes amatørmusikken tilbage, medens korene udviklet gennem den megen fællessang i klubberne, fik større betydning.

„Selskabet til musikkens udbredelse", der stiftedes 1820, gennemførte en række koncerter, hvor orkestret vel endnu tildels bestod af amatører, men hvor korets gode præstationer fremhævedes, som noget nyt i dansk koncertliv. Og denne opadgående linie for amatørsangerne og tilsvarende nedadgående linie for amatørinstrumentalisterne bliver karakteristisk for udviklingen i de følgende tider.

Henimod 1830 synes amatørmusikkernes rolle, som bærere af musiklivet, at være definitivt udspillet. Også hjemmemusikken er i stærk tilbagegang, og når det i midten af århundredet bliver en mode, at enhver ung pige af det gode selskab lærer at spille og synge, er formålet kun at give husets døtre mulighed for at bidrage til underholdningen i den private selskabelighed og hjemlige hygge.

Amatørernes musikalske virketrang og følelse af ret til også at være med, giver sig først fornyet udslag omkring 1875.

De tider hvor amatørerne kunne leve i bevidstheden om, at de var bærere af musiklivet, ligger nu mere end 150 år tilbage, og idag kender amatøren i almindelighed sin beskedne plads i musiklivet, så sandt som han er det professionelle musiklivs bedste publikum, og et så meget desto mere interesseret og forstående, som han gennem sin musikbeskæftigelse er kommet musikken på nærmeste hold. Den rigtige og dygtige amatør - musikelskeren - ønsker netop gennem sin aktivitet at nå en intim kontakt med skabelsen af værket gennem genskabelsen. Han vil bringe det til live fra

de døde nodetegn, han vil lytte til det, ikke alene med sine ører, men med hele sin organisme.

Trods store vanskeligheder trives amatørmusikken i Danmark den store mængde amatører, der spiller og synger inden for hjemmets fire vægge, lader sig jo ikke optælle. I enhver by af nogenlunde antagelig størrelse samles man i fællesskab omkring musik og sang, og trængt af de mange vanskeligheder, som den musikalske virksomhed indebærer, samles de mange enkeltforetagender under landsforeningen, som gennem fællesbiblioteker, nodeudveksling, stævner og på anden måde støtter ensemblernes arbejde.

Der arbejdes fra mange hold ihærdigt, og med megen idealisme for at udvikle musikinteressen og musikdyrkelsen i Danmark. I skoleundervisninger på folkemusikskolerne, på stævner og gennem radiofoniens musikoplysende udsendelser, bestræber man sig på at aktivere musikinteressen og skabe betingelser for deres udfoldelse.

Om Fyn siger man, at „violinerne hænger på træerne". Men det er som om træerne for tiden ikke er så frugtbare som før i tiden. Er det havemanden, eller er det luften, der er noget galt med? Før hen var der ikke mange fynske hjem, hvor der ikke dyrkedes musik under en eller anden form. Det førte med sig at der omkring på de forskellige egne af øen dannedes orkestre. I den seneste tid er det som om interessen for at skabe instrumentalister til disse orkestre er dalende, hvad der i høj grad svækker den kunstneriske ydeevne. Man ser også at nogle orkestre må slås sammen for at få en tilpas størrelse, så de bliver istand til at kunne løse også krævende musikalske opgaver.

Det er at håbe, at der igen må opstå en forøget trang til selv at være aktiv i musikkens ædle kunst, til gavn for hele musiklivet på Fyn.

Carl Nielsen har engang sagt: At på Fyn er alting anderledes. – Jo, det fynske sprog synger, det bevæger sig i så fine hjertelige, helt eller halvt underforståede tonearter, at man enten må le eller græde.

Vi vil nu begive os på en vandring ud over Fyn og lægge øret til, og lytte til den fynske tone.

Vi vil nu begive os på en vandring over Fyn, til de egne, hvor man har været særlig interesseret i at dyrke musikken. På Nordvestfyn kan hjemmemusikken følges ca. 100 år tilbage i tiden. Spillemanden Hans Chr. Hjulmand i Båring byggede sig selv en

violin, som han også selv lærte at spille på. Og omtrent på samme tid kom der til Brenderup Sogn en violoncel, som også skal være bygget af en hjemmebygger. Disse to instrumenter blev det lille led, hvorfra musikken bredte sig ud over egnen. Herom fortæller Martin Skovbo levende og klart, hvorledes den enlige violin blev til et helt orkester.

Den enlige violin

„Der er så mange gode spillemænd på Fyn". „Der er en egen lys, syngende tone over hans liv og hans virksomhed, som over hans land og hans mål - ". Sådan omtales Fyn og fynboen af forfatteren Carl Evald i en skildring, der som efterladt manuskript er optaget i den danske presses Familie Almanak „Danmark". Der er altså efter hans mening ikke alene mange gode spillemænd, men endog mellem selve målet og de toner, der frembringes på musikinstrumenterne, en samklang, der igen viser hen til en dybere sjælelig sammenhæng. Hvor meget eller hvor lidt der er om dette, tør man ikke have nogen bestemt mening om; - dog tør man antage, at der er noget deri -. Og når talen her bliver om hjemmemusikken på Vestfyn, kan man vist nok gå ud fra, at en fynsk særevne og trang her giver sig et udslag, som forskere af fynboens natur og evner kunne lægge nogen vægt på. Nok derom, det var hjemmemusikken, der skulle tales om, således som den her har udviklet sig fra det små, til den er bleven en tonernes magt, som samler skarer af lyttende mennesker og vækker den slumrende lyst og trang hos endnu flere til at dyrke musikken. Ikke den tonernes magt, som sætter benene i bevægelse til en dans, - den kan være fornøjelig nok til tid og sted og fryde et ungt sind i det mere overfladiske, - men den magt, som går i dybden og taler til menneskesjælen der, hvor ord ikke mere slår til.

Hvor hjemmemusikken begynder og slutter, og hvor den professionelle musik griber ind, er vanskeligt at afgøre, da de to arter ofte blander sig med hinanden. Dog kan der i nogen måde skelnes derimellem, når man går tilbage til oprindelsen. Men alene det at påpege oprindelsesstadiet for denne eller hin art af musik kan kun delvis gøres, fordi det ligger så langt tilbage i tiden, at de mennesker, der kunne gøre rede derfor længst er døde og borte. Kun en-

kelte af deres musikinstrumenter findes efterladt, – oftest en violin, som vi ældre har set hænge på væggen med bristede strenge.

Disse violiner er altså fra hjemmemusikkens barndom her i Vestfyn. Hvor langt den forøvrigt går tilbage, tør jeg ikke afgøre; men den rækker vel nok til den tid, måske nogle hundrede år tilbage, da adelsfruen eller rigmandens datter sad ved spinettet med de spinkle fine toner og udførte hjemmemusikken, mens den professionelle musik udførtes af en flok omvandrende musikantere, der som oftest selv opspurgte de steder, hvor der skulle være fest og anden lystighed, og bød sig til at spille. Dog er det heller ikke min agt her at forsøge at udrede sammenhængen mellem de to arter af musik så langt tilbage i tiden, men kun at begynde med den tid, der ligger inden for vi ældres erindringer. Og jeg kan da ikke godt undlade at nævne en violin, hvis simple toner vævede sig således ind i min barnedrøm, at de ligesom klang igen i al den musik, jeg siden hørte. Det var vel ikke fine toner, violinen var kun tarvelig, og hånden, som førte buen uøvet. Men når den en stille sommeraften klang ud fra et åbent vindue i et lille hus nede under skovbrynet og dæmpede af afstanden kom til mit barnlige øre, der aldrig havde modtaget indtryk af finere toner, indeholdt de for mig det dybeste og skønneste i tonernes verden, som jeg kunne tænke mig. Spillemanden var længst afdøde Hans Christian Hjulmand i Baaring Skov. Han havde selv bygget sin violin og ved egen hjælp lært sig at spille på den, – nogle få dansemelodier, som han gentog og atter gentog, til jeg syntes, jeg altid kunne høre dem hænge og dirre i luften nede omkring huset.

Det var vel kun en fattig og ringe hjemmemusik han dyrkede. Men for sammenhængens og stemningens skyld hos mig selv, har jeg måttet nævne den, inden jeg gik ind til skildringen af den hjemmemusik der i større mål har givet udtryk for tonesansen her i Vestfyn.

Den første musikforening

Omkring ved samme tid, som tonerne lød fra Hans Christian Hjulmands hjemmelavede violin, er der til Højrup Brænderup Sogn, kommen en violoncel, der også skulle være bygget af en hjemlig instrumentmager i Asperup Sogn, men hvem, er ikke ble-

vet oplyst. Den skal være købt for en rigsdaler, en sum, der ikke tyder på, at det har været noget særligt fint musikinstrument. Men ikke desto mindre blev den et lille led i den videre udviklede hjemmemusiks historie, idet den blev brugt i en kvartet, muligvis den første i Vestfyn, og som bestod af to violiner, fløjte og violoncel.

Denne kvartet skal være dannet allerede i begyndelsen af 1860'erne, og medvirkende ved denne var: Rasmus Iver Thomsen, Lars Jørgen Rasmussen, Jeppe Jørgen Aahøjrup og lærer Andersen, Frederiksminde Skole. Hvorlænge denne kvartet bestod, er ikke oplyst. Men i hvert fald var den opløst i begyndelsen af firserne. I 1882 blev der nemlig dannet en ny kvartet, der dog blev betragtet som fortsættelse eller genopståen af den gamle. Den berømte violoncel, hvoraf resterne endnu skal findes i Frederiksminde skole, blev taget frem på ny. Men den havde nu kun en streng tilbage, hvilket tyder på, at der måtte være gået adskellige år, siden den sidst var blevet brugt.

Deltagerne i kvartetten var: 1. violin: Hans Nielsen, Fyllested, Ellegård, 2. violin: Skrædder N. Hansen, Bro. Bratsch: Marius Hansen, Aahøjrup. Violoncel: Lærer Kjeldstrup, Frederiksminde skole. Lærer Kjelstrup skulle altså forsøge sin kunst på violoncellen, og den første aften de holdt øvelse sammen, måtte han udføre sin stemme på den ene streng, der var tilbage, idet de ikke havde nået at få nye anskaffet i stedet for de manglende. Men det faldt så sært heldigt, at de lette småstykker, de spillede, netop lå godt for denne streng D; de fandt alle, at det gik udmærket og følte sig i en helt løftet stemning. Denne kvartet bestod et par års tid. Så rejste skrædderen bort, Marius Hansen døde, og den opløstes nu.

Jensbjerg-Musikken

Imidlertid var den gamle hjulmands enlige violin i Båring Skov forstummet, og der havde begyndt at lyde toner omme i gården Jensbjerg, ikke langt derfra. Manden der, Poul Andersen, havde i sine unge år spillet lidt på en violin, og hans kone Laura, havde ligeledes i sine pigedage spillet lidt på harmonika og sunget til. I flere år havde violinen nu hængt med bristede strenge, og harmonikaen havde børnene sagtens brugt til legetøj så længe, at den ikke

Jensbjerg-Musiken.

mere duede og var bleven kastet bort. Men der har været noget hos dem, som har ligget og tonet, selv om de ikke rørte instrumenterne, og en skøn dag brød det frem. Der var vel gået en 15-16 år, siden de var bleven gift.

Det ældste af børnene, en søn, Lars Hansen Andersen, var nået over konfirmationsalderen, og han viste stor lyst til at lære og havde godt anlæg dertil. Dette gjorde, at der kom nye strenge på den gamle, gode violin, og Poul Andersen tog sig for at genopfriske sin halvglemte lærdom i musik. Det gik langt bedre, end han

havde ventet, og jeg, der kom meget i gården, selv elskede toner og havde begyndt at øve mig lidt på Hans Christian Hjulmands violin, som jeg havde købt af hans enke, mindes tydeligt, hvor glad han var en dag, han havde fået nye noder og det viste sig, at han kunne spille en let dansemelodi „fra bladet".

Sønnen fik nu også sin violin, og han begyndte at spille lidt, dels på egen hånd, dels vejledet af faderen. Det ville dog ikke rigtig gå, og så tog han undervisning hos en musiker i Båring.

Her traf han siden sammen med Hans Jørgen Hansen, Roerslev Margård, piano og orgelfabrikant, der også tog undervisning i musik. De to kom engang til at tale om, at det kunne være fornøjeligt at få dannet et lille musikkorps. Den tanke syntes Poul Andersen godt om, og der blev så taget fat på sagen. Ude i Asperup Hinballe boede en ung gårdmand, Peder Nielsen Jørgensen, hvis enke og sønner siden udflyttede gården under navn af „Toftegård". På hans væg hængte også en violin, og han havde noget musikalsk anlæg, foruden at han var lidt instrumentmager.

En købmand i Båring, J.H. Nielsen, havde ligeledes en violin hængende, som han havde spillet lidt på, og ude på Borbjerggård gik en ungkarl Jens Peder Jørgensen, der kunne blæse nogle melodier på en fløjte. - Disse seks dannede så en forening for hjemmemusik. Jens Peder fra Borbjerggård var imidlertid ikke medvirkende ret længe; i hans sted kom så fløjtespiller Lars Felde i Båring; og blev således den, der var med til at sætte præget på denne musikforening i den første periode.

Den blev dannet omkring ved 1876-77 og havde sin faste øvelsesplads i en stue hos købmand Nielsen i Båring, men spillede også i deltagernes hjem, snart i det ene snart i det andet, dog langt oftest i Jensbjerg, der var blevet som et midtpunkt for musikken. Det var ikke store ting, der blev spillet, sålidt som de ting, der var bleven i kvartetterne i Brænderup Sogn. Men grunden var lagt til en hjemmemusik, der satte sig det mål at bringe musikken op til noget større og bedre, end man hidtil havde kendt, og skete den end gennem famlen og ufuldkomne tilløb fik de dog sin store betydning ved, at de klarede sansen for toner, vakte folks opmærksomhed og fik dem til at lytte, så flere af dem fik trang til at tage den gamle halvglemte violin ned fra væggen, sætte nye strenge på den og forsøge selv at få de toner frem, som de nu mærkede ligesom lå og dirrede i dens sangbund fra svundne tider, eller til at købe et nyt instrument for at frembringe de toner og rytmer, som

havde svaret dybest igen hos dem.

Det som skete her, og som forud var sket i Højrup, var altså, at folk som ikke var musikere af faget, slog sig sammen for at dyrke musikken til sin egen og sine nærmestes fornøjelse, og der var til en begyndelse næppe tænkt på at spille ved en koncert, hvor alle havde adgang. Det var helt ud en hjemmemusik, der havde sit mål i dette.

Foreningen bestod i en halv snes år med vekslende mandtal, indtil 10-12 mand, hvoriblandt der endnu ingen professionelle var, når undtages een, der dog blot aspirerede dertil. Blandt de nye deltagere var: Ungkarl Peter Petersen, Kærby, gamle købmand Nielsens eftf. i Båring, Peder Nielsen, hans broder Hans Nielsen, Fyllested Ellegård, og lærer Kjeldstrup, Frederiksminde, De to sidste var gået over til Jensbjerg-Musikken, efter at kvartetten af 1882 i Højrup var bleven opløst. Længere hen, da man fik nogen mere færdighed og blev så godt sammenspillede, som det under de forhåndenværende forhold kunne lade sig gøre, spillede man også ved nogle få koncerter, bl.a. i Skovshøjrup og Nørre Åby.

Vestfyns Musikforening

Jensbjergforeningen opløstes omkring ved 1886, og en tid hørtes kun de enlige instrumenter lyde hist og her, dog således, at man godt mærkede efterklangen af den stærkere tonesans og færdighed, som musikforeningen havde opelsket. Skomager Lars Feldt i Båring gled ud af hjemmemusikken og dannede sammen med sine sønner et lille professionelt musikkorps, der i adskellige år udførte en del af dansemusikken i omegnen, Lars Andersen, Jensbjerg, blev gift og bosatte sig nogen tid efter i København, hvor han også gled ind i den professionelle musik, som medlem af et musikkorps på 40 mand, der spillede på forlystelsessteder og lignende, og Peter Petersen fra Kærby nedsatte sig som musiker i Bogense. Kort sagt, deltagerne i foreningen spredtes, så at sige, for alle vinde og dens direkte virken var endt.

Men tanken at føre hjemmemusikken ud over de gamle, snævre grænser, levede endnu. Og da der havde været stille et par år, begyndte den igen at klinge fra andre kanter af Vestfyn.

Vestfyns Musikforening.

I Kauslunde var nemlig bleven dannet en lille musikforening, bestående af følgende: Violin 1: Visbech Olsen, Asperup Lindegård. Violin 2: Hans Jørgen Hansen, Roerslev Margård. Fløjte: A.O. Andersen, Stadagergård, Bratsch: Henrik Mortensen, Skrillinge, violoncel: Lærer Tvedskov, Kauslunde. Firhændigt klaver: Søstrene Kirstine og Olga Andersen, Kauslunde. De spillede i hjemmene og gav i veldædigt øjemed en offentlig koncert i Kauslunde.

Men først senere blev den forening for orkestermusik dannet, der under navn af Vestfyns Musikforening satte det første stærkere præg på hjemmemusikken her og gjorde, at den tildrog sig mere almindelig opmærksomhed og i langt højere grad end det før var sket, gjorde musikken til fælleseje for hele egnens befolkning. Det havde tidligere været på tale blandt musikerne at danne en større forening for hjemmemusik, men derved var det blevet, til musiker Peder Andersen, Asperup Mark, A.O. Andersen, Båring Stadagergård, ved en lejlighed kom til at tale nærmere sammen

om sagen og besluttede, at de hver i sin kreds ville virke for at få en forening dannet.

Det førte da til, at foreningen blev dannet. Det skete i juni 1903, og den bestod af følgende: A.P. Andersen, Asperup Mark, og hans sønner Simon og Peter Andersen, Hans Jørgen Hansen, Roerslev Margård, Niels Jørgensen Feldt, Båring, Georg Jensen, Brangstrup, Bisbech Olsen, Asperup Lindegård, Axel Rasmussen, Asperup Hedegård, Michael Michelsen, Brangstrup, A. Hansen, Nørre Åby, og lærer Tvedskov, Kauslunde, dirigent. - En tid, var Reinton Andersen, Middelfart, dirigent.

Foreningen bestod i hen mod en halv snes år og udførte en del sværere musik, deriblandt adskellig klassisk. Der kan nævnes følgende program fra en offentlig koncert, som den gav:

Sousa: Gladiator-March.
Mozart: Potpourri af Operaen ,,Don Juan".
Waldteufell: ,,Ganz allerliebest" Vals.
Kelar Bela: Ungarsk Lystspil Ouverture.
Verdi: Potpourri af ,,Trovatore".
Boildieu: ,,Johan af Paris" Ouverture.
H. C. Lumbye: ,,En ung moders drøm".
Rich. Eilenberg: ,,Møllen i Schwarzwald".
Mozart: ,,Tryllefløjten".
Suppè: ,,Digter og Bonde". Ouverture.
Strauss: ,,Boccazio-Vals".

Og denne opgave at optage den sværere musik på sit repertoire og vække sans for den, løste orkestret så godt, at den kom til sin ret og vandt folks øre for den højere tonekunst. Det havde to former, en for strygeinstrumenter om vinteren, og en for blæseinstrumenter om sommeren. Vintermusikken udførte sikkert nok de største og bedste ting; men det var måske dog sommermusikken, der tiltrak sig de fleste, fordi den udførtes mere i det fri, hvorved den blev lettere tilgængelig for folk, mens vintermusikken udførtes inden døre, hvor den kun hørtes af de nærmeste, når undtages de enkelte offentlige koncerter, den gav.

Når orkestret en lun og stille sommerdag holdt sine prøver i en have, og horntonerne klang vidt ud over egnen, hvor folk kunne gå på vej og sti og høre dem, var det i højere grad til fælles glæde end strygemusikken, og det kan godt være, det er den, der har

gjort dybest indtryk på dem og stærkest genklinger i erindringen.

Vestfyns Musikforening gav nogle offentlige koncerter omkring på Vestfyn, og vandt også der ved mange lejligheder æren for god musik.

Men derved tabte den dog ikke sit præg af hjemmemusik, der havde båret den og dens forgængere frem. Den rummede i sig både det hjemlige præg og den færdighed i udførelsen, der hævede den op over, hvad der tidligere var ydet.

Der er næppe nogen ting, der stærkere er gået ind i befolkningens bevidsthed som noget kært og hjemligt end Vestfyns Musik, og der er ingen tvivl om, at den, i højere grad end noget andet af lignende art, har vundet befolkningens hjerte - ,,netop fordi den så stærkt har slået på de strenge, der klinger igen både i fynboens sprog og natur", ville måske Carl Evald have sagt, og hvori jeg tror han havde ret.

Den blev i folks bevidsthed for den større og finere hjemmemusik, og de toner der lød, er i høj grad bleven grundlæggende for den mere grundlæggende tonesans, som siden har givet sig udslag, og musikelskende menneskers oftest vender tilbage til. Den er som det vårbrud for dens tørre hjemmemusik, - den tonernes ungdomstid, hvor målene føltes for fremtiden, højere og skønnere end før, fordi forudsætningerne gennem dens virksomhed var bleven rigere.

Brænderup-Musikken

I begyndelsen af 1890erne var lærer Kjelstrup, Frederiksminde, der blev ledig på torvet ved Jensbjergmusikkens opløsning, med til at danne en kvartet i Brænderup, der havde sin øvelsesplads i Frederiksminde skole og bestod af følgende:
Violin 1: Lærer Olsen, Kjærsgård.
Violin 2: Lærer Kjelstrup.
Viola: Lærer M. Hansen, Brænderup.
Violoncel: Lærer Schmidt, Frederiksminde Skole.

Den gav nogle offentlige koncerter i Skovshøjrup Kro. Fra kvartet udvidedes den i 1894 til et større orkester, hvortil knyttedes en sangforening. De gik under fællesnavnet ,,Brænderup Sang og Musikforening" og havde et hundrede medlemmer. De foretog en del udflugter i årenes løb, hvor de under rejsen forly-

Brænderup-Musiken.

stede sig med musik og sang. De spillede også ved nogle koncerter i Skovshøjrup Kro, Båring Skov osv. – men samlede sig dog nærmest om foreningens udflugter. Foreningen bestod under en del omskiftelser i godt en snes år. Af deltagerne i musikken kan nævnes:

Violin: Gårdmand Peder Nielsen, Vejrup, lærer Brown og Marius, Lund.

Viola: Albert Christensen, Åhøjrup.

Violoncel: Maleren Rastrup, Skovshøjrup og lærer Larsen, Brænderup.

1. Kornet: Købmand Michilsen, Brænderup.

2. Kornet: Carl Emil Simonsen, Holsegård.

Tenorhorn: Lærer Kjelstrup, Frederiksminde.

Følgende har også i sin tid deltaget i Brænderupmusikken: Lærer Kolrup, Roerslev, Anders Jørgen Jørgensen, Varbjerggård og skrædder Rasmussen.

En morsom personliste har lærer Munch, Skovshøjrup, i følgende vise fra musikforeningens jubilæum 1907 givet over de musikere, som den da bestod af:

Mel.: Visen om en svensk konstabel.

Og nu vil vi synge en vise,
som vistnok alle vi kan,
en vise, hvori vi vil prise
hver god musikkens mand.

Med Kjelstrup begynde vi ville,
thi han er den første af dem,
ved hvis energi og snille,
foreningen voksede frem.

Og på hans støtte vi regner,
sålænge foreningen står.
Det samme gælder Ejner,
selv om der skal gå et par år.

Med ære også vi nævner
hr. Simonsen, Holsegård,
vi ved, at når fremad vi stævner,
med hjælp til rede han står.

Blev ej musikkens stormand
hvor gæve mester Lund,
vi ved, at han passer som formand
det ham betroede pund.

Jens Larsen ikke vi glemmer
med al hans gemytlige spas,
ej heller de toner, han klimmer
såvel af sit horn som sin ,,Bras".

Og hører vi fra en skovkrog,
der blæses ,,Samling" og ,,Ret",
ja, så er det blot Peder Hovkrog,
der gi'er os en på kornet.

Og Markus' og Andersens Basser
det er et par basser med kraft,
de passer til deres pladser,
som om de til samme var ,,skaft".

Men Christian bagest i rækken
så støt som en muret gesims
trakterer triangel og bækken
og sla'r et slav o æ ,,Tims''.

Og rejs til Paris eller Kanton
og se, om i finder der
to mænd ved navn Peder, - Anton
så gode som vores her.

Den ene med violinen,
den anden med klarinet,
bevares, hvor de kan pine'n,
og aldrig bliver de træt.

Smed Thodor Violoncellen
trakterer med værdighed,
imens han udfolder en sjælden
fingerfærdighed.

Og mens Anders Jør'n mon bestride
secondklarinet med bravour,
ta'r Peder på fløjten så blide
toner i moll og i dur.

Om Niels fra Vejrup må sandes,
på valdhorn han sig forstår,
Tilsidst vil vi mindes Johannes
og Larsen junior.

Tilsidst - det bli'r det dog ikke -
thi vor musikdirigent
til allersidst vil vi skikke
en tak for hans ,,Regiment''.

Kun sjældent et ord han la'r falde,
han klarer det helst med et smil,
og derfor holder vi alle
så meget af Carl Emil!

Og derfor fik han en taktstok
- og den trakterer han brav! -
Men nu er der sikkert sagt nok,
og nu må der sluttes af!

Musikforeningen leve!
derpå vi et glas vil ta'.
I fryd og velstand den svæve!
Hurra! Hurra! Hurra!

Asperup-Kvintetten og de unges Musikforening

Så kommer vi til Asperup-Kvintetten. Den blev dannet som strygekvartet i efteråret 1911, og efter at den i løbet af det første halvandet år havde undergået forskellige forandringer, tog den fast form under navnet „Asperup-Kvintetten" og bestod da af følgende:
1. Violin: A. O. Andersen, Stadagergård og Carl Olsen, Asperup Lindegård.
2. Violin: Asbjørn Rasmussen, Indslev.
Bratsch: Axel Rasmussen, Hedegård.
Violoncel: Lærer E. Frelsen, Asperup.
Piano: Axel Hansen, Roerslev Margård.

Ved den føres man endnu længere ind på den klassiske musik, end det var sket i tidligere foreninger; den havde her en fremskudt plads, mens den nyere og lettere musik mere dyrkedes som den, hvori man hvilede sig lidt efter det sværere tag med klassikernes værker.

I efteråret 1914 dannedes endnu en forening, der blev kaldt „De unges Musikforening". Disse to foreninger bestod en tid ved siden af hinanden, og tre af den første forenings deltagere medvirkede også ved den anden, nemlig Carl Olsen, Asbjørn Rasmussen og Axel Hansen. Foruden disse var der Ludvig Haundrup, Asperup, Hans Peder og Teodor Olsen, Kauslunde, Marcus og Poul Nielsen, Vejrup Mark og Niels Nielsen, Vejrup, og den lededes af Carl Olsen.

„Asperup-Kvittetten" dyrkede nærmest kammermusikken, som Mozarts og Haydns, Mendelsohns og Schuberts kvartetter og

Fra venstre til højre i øverste Række: H. P. Olsen. Markus Nielsen. C. E. Simonsen. Axel Hansen. I nederste Række: Carl Olsen. Asbjørn Rasmussen. Valdemar Hansen. Axel Rasmussen. A. O. Andersen. Alfred Olsen. E. Frellsen. Th. Olsen. Poul Nielsen. Helga Hansen. Niels Nielsen. Ludvig Havndrup.

Nordvestfyns Privatorkester.

kvintetter, den optrådte nogle gange i Asperup ved koncert, foruden en enkelt gang efter indbydelse i Jylland.

„De unges Musikforening" derimod dyrkede den egentlige orkestermusik fra Ouverturen til salonstykkerne. Den optrådte ved koncerter i Brænderup og Nørre Åby.

Men atter en ny stor musikforening dannedes, så man kan skønne, at her har været frodig jordbund for musik. Det skete i efteråret 1916, og den består endnu. Den fik navnet „Nordvestfyns Privatorkester" den talte følgende deltagere under ledelse af E.E. Simonsen, Holsegård.

1. Violin: A.O. Andersen, Stadagergård, Carl Olsen, Asperup Lindegård, og Alfred Olsen, Brogård.
2. Violin: Asbjørn Rasmussen, Indslev, og Valdemar Hansen, Roerslev Margård.
Bratsch: Axel Rasmussen, Asperup Hedegård.
Violoncel: Lærer E. Frelsen, Asperup.
Kontrabas: H.P. Olsen, Kauslunde.
4 hændigt klaver: Helga og Axel Hansen, Roerslev Margård.
Fløjte: Poul Nielsen, Brænderup.

Klarinet: Th. Olsen, Kauslunde.
1. Kornet: Ludvig Haundrup, Asperup.
2. Kornet: Niels Nielsen, Vejrup.
Tenorbasun: Marcus Nielsen, Vejstrup.

Det er medlemmer fra de to forrige foreninger, som ophævedes, da den sidste blev dannet, gæstgiver E.M. Thomsen, Brænderup, stillede lokale og klaver til foreningens rådighed en gang ugentlig. Og dens virksomhed understøttedes meget ved den interesse, som læge Andr. Munch, Skovshøjrup, udviste derfor, idet hans betydelige musikbegavelse gav sig udtryk i råd og dåd overfor orkestret under dets ugentlige sammenspil. Dette store orkester, der blandt andet havde klaver og violin udmærket besat, ville i første række for sig selv indøve den bedste klassiske musik, men ville også en enkelt gang lade sig høre ved koncert.

Det har således f.eks. Ouverturen til ,,Konge for en Dag", ,,Elverhøj", ,,Ossian", ,,Mignon", ,,Vilhelm Tell", og ,,Liden Kirsten", Symfonier af Haydn, Mozart, Beethoven og Schumann og andre fremragende kompositioner, som Svendsens ,,Festpolonaise" og Saint-Sains ,,Dance Macabre".

Også kompositioner af hjemlige musikere, der vidner om betydelige musikalske evner, er blevet spillet, således følgende tre, udsat for orkester: Axel Hansen, Margård: ,,Minna Galop". Andr. Munch, Skovshøjrup: ,,Spansk Dans". E. Frellsen, Asperup: ,,Muntre Musikanter".

Hjemmemusikken i Vestfyn var i dette orkester nået dertil, at finere musikkendere skænkede den opmærksomhed, og når den lod sig høre ved koncert blev den meget rosende omtalt i bladene, en af disse omtaler vil jeg gøre et uddrag af. Koncerten blev holdt i Brænderup d. 30. marts 1917, og programmet var: Hartmann: ,,Liden Kirsten", Ouverture. Saint-Saens: ,,Dance macabre". Waldteufel: ,, Les Fleurs". Vals. Haydn: ,,Symfoni nr. 6". Og den omtaltes med omtrent følgende ord: - I går sluttede orkestret sin vintersæson med en lille fin koncert, som viste, hvad der kan præsteres, når evne og energi forener sig. Ved koncerten i går bestod programmet kun af fire numre, hvoraf de tre til gengæld var svær klassisk musik. Og med ouverturen til ,,Liden Kirsten", fint og nydeligt spillet, var det straks fastslået, at orkestret også magtede opgaver, der ligger over det jævne niveau, hvilket yderligere bekræftedes ved udførelsen af de to næste stykker, den berømmelige ,,Dance Macabre" og en bedårende vals af Waldteufel. Som

sidste nummer gav Haydns berømte „Symfoni nr. 6." et musikværk, der kræver den største harmoni i udførelsen, men så også hører til de pragtfuldeste. Og det blev gennemført fra Adagioen til Allegroen på en så beundringsværdig måde, at det smeltede sammen med et tonedigt af den skønneste poesi - og efter at således orkestret under udmærket ledelse af sin dirigent, propritær Simonsen, havde bevist en evne til at behandle klassisk musik, nedlagdes taktstokken for i år. Forhåbentlig kommer der mange sæsoner efter denne.

Hjemlige kompositioner Efterslæt

Jeg har andetsteds nævnt tre musikstykker: „Minna Galop", komponeret af Axel Hansen, Roerslev Margård, „Muntre Musikanter" af lærer E. Frellsen, Asperup, og „Spansk Dans", af læge Andr. Munch, Skovshøjrup.

Disse kompositioner må også betragtes som et led i hjemmemusikken i Vestfyn, der hæver dens værdi, idet de vidner om fin musikalsk sans og en dygtighed, der ikke er helt almindelig.

Det har da også vist sig hvor de koncerter, hvor de er blevet spillede, at de er bleven modtaget ikke alene med den velvilje, man i almindelighed nærer for det hjemlige, men også med den følelse, at kompositionerne har givet noget, som har musikalsk værdi.

Ved alle tre lejligheder er deres kompositioner blevet rosende omtalt i bladene. Om E. Frellsens „Muntre Musikanter" hedder det, efter at udførelsen af de øvrige numre ved den pågældende koncert var meget rosende omtalt: „Som kvittering for et betaget publikums varme bifald gav orkestret endelig en lille morsom og flot klingende finale, komponeret af lærer Frellsen, Asperup - " Om Axel Hansens „Minna Galop", der blev spillet ved en anden koncert, hedder det: „Et nummer, komponeret af hr. Hansen, jun. Roerslev Margård, tog stærkt bifald - " Om det tredie læge Munchs „Spansk Dans": „Endelig, som et lokalt bidrag til hjemmemusikken, havde læge A. Munch, Skovshøj Højrup, skrevet en lille drømmende dansekomposition, kaldet „Spansk Dans". Den var nydelig fra først til sidst - ret enkel i sin bygning, men fuld af poesi og kærlighed til musikkens væsen. Kompositionen gjorde en

overordentlig lykke og måtte give da capo.

Jeg har hist og her under omtalen af de forskellige musikforeninger nævnt navne på deltagere, som i tidens løb har været i stedet for andre. Det har dog ikke været mig muligt at få oplysning om dem alle for de ældre foreningers vedkommende, og selv for de yngres har det været forbundet med vanskeligheder.

For „Vestfyns Musikforenings" vedkommende oplyses, at foruden de forud nævnte deltagere har følgende til forskellige tider været medvirkende: Carl Olsen, Asperup Lindegård, Alfred Olsen, Asperup Lindegård, Axel Hansen, Roerslev Margård, Johannes Illum, Kauslunde, Bent Jensen, instrumenthandler og klaverstemmer, Middelfart, Peter Petersen, Asperud Mark, Sigurd Jørgensen, Asperup Mark, lærer Christian Hansen, Brænderup, lærer Carl Bronce, Nr. Åby, Jens Christiansen, Middelfart.

Musikinstrumenter

Som et led i hjemmemusikkens historie i Vestfyn må Fortepiano-Fabrikken „Rorslev Margård" også nævnes. Når den er blevet anlagt, er den egentlige årsag sikkert ikke tanken om det materielle udbytte af foretagendet, men meget mere sansen for de toner, som instrumenterne skulle frembringe.

Ved sine musikinstrumenter har den indirekte givet et stort tilskud netop til hjemmemusikken og direkte derved, at både fabrikanten Hans Jørgen Hansen, og flere har hjulpet til at hæve hjemmemusikken op til den finhed i udførelsen, der nu er nået.

At alle disse musikforeninger, der har bestået i et halvt hundrede år siden den første så dagens lys, har bidraget meget til at højne befolkningens medfødte sans for musik, kan der ikke være tvivl om. Også den professionelle musiker har draget fordel deraf. Hjemmemusikken, der er udgået fra musikelskende mennesker, som ikke har haft nogen bihensigt i retning af pekuniært udbytte af deres musik, men alene dyrket den for at glæde sig og sine nærmeste ved den, og føre den frem til det bedst mulige, de formår, har af familiære og lokale grunde de bedste muligheder for at samle folks interesse om sig. Den familiære interesse drager ganske naturligt flere og flere musikelskende ind i den snævrere kreds, hvorved den efterhånden udvides til at omfatte så stor en

del af befolkningen, at den mere stedlige interesse bliver til en almindelig optagethed af musik.

Deraf høster den professionelle musiker fordel, idet hjemmemusikken, der har haft lejlighed til at indøve lødigere musik og åbne folks øren for den, har banet vejen for ham, så han også kan få lyst og mod til at tage større opgaver op, hvorved han nu kan samle flere og flere til sine koncerter, end det ellers ville have været muligt.

Og skønt hjemmemusikken og den professionelle musik nødvendigvis må hver sine særegne veje, da deres hovedformål er forskelligt, kan de dog således mødes i den store og skønne opgave at berige den tonernes verden, hvorfra vi modtager nogle af vore dybeste sjælelige indtryk.

Men når de toner, som har klinget i Vestfyns Hjemmemusik, har været så frodige og fundet så dyb en sangbund, er det dog nok fordi der, som Carl Evald har sagt, er toner selv i vort sprog, - og Vestfyns Musik selv bekræfter sandheden af hans ord: „Der er mange gode spillemænd på Fyn"!

Det var, hvad forfatteren M. Skovby, for flere år tilbage skrev om „Hjemmemusikken i Vestfyn", i et lille hæfte, som er gengivet i sin helhed. Mon ikke hjemmemusikken i de øvrige dele af Fyn har udviklet sig på en lignende måde, så det kan stå som en norm for de øvrige dele af Fyn. Men efter at M. Skovby for mange år siden skrev sin beretning, har Nordvestfyns Privatorkester, med stor og levende interesse arbejdet videre og stadig udøver en stor indsats for at vække og udvide interessen for den gode musik, til glæde for sig selv og egnens befolkning.

I mange år var det propritær C. Simonsen, Holsegård, som ydede en stor og dygtig indsats for højnelse af hjemmemusikken i Nordvestfyn. Orkestrets opførelse af værker fra den klassiske og romantiske tid, mindes endnu med glæde af mange, som overværede disse koncerter.

I 1956 var der i Nordvestfyns Privatorkester 32 aktive medlemmer, der blev ledet af landssagfører C. Jønsson, Ejby, som senere efterfulgtes af tømrermester Th. Knudsen, Maderup. Orkestrets dirigenthverv overtoges for nogle år siden af den dygtige pianistinde og klaverpædagog Elisabeth Fribo, Emmelev.

I 1966 kunne Nordvestfyns Privatorkester fejre sit 50 års jubilæum, og Nordfyns Privatorkester fyldte 25 år. I anledning af de

to mærkedage, blev de to orkestre slået sammen til en koncert, som afholdtes på Båring Højskole, der velvilligt havde givet husly. Koncerten blev ledet af Elisabeth Fribo. Olav Fog Nielsen, som havde trådt sine musikalske barnesko i Nordvestfyns Privatorkester, var solist i Mozarts Violinkoncert i A-Dur. Elisabeth Fribos datter Lizzie, havde komponeret en lille suite: ,,Børns leg". Efter en jubilæumsmarch, der var skrevet af den tidligere leder af Nordvestfyns Privatorkester, C.E. Simonsen, blev der fortalt om det 50 årige orkester. Et orkestermedlem havde været med alle 50 år. Det var Markus Nielsen, Vejrup, der blev udnævnt til æresmedlem. Koncerten sluttede med Fr. Schubert's Ouverture til ,,Rosamunde".

Mange der begyndte som amatører i Nordvestfyns Privatorkester, er siden blevet kendte musikere. Fire medlemmer af Odense Byorkester: Trompetisten Svend Aage Nielsen, basunisten Marius Johansen, violinisterne Karl Nielsen og Børge Mortensen, samt violinist i radiosymfoniorkestret Olav Fog Nielsen, og den kendte pianistinde Esther Vagning, har trådt sine ungdomssko i Nordvestfyns Privatorkester.

Med hensyn til den betydning orkestret, gennem mange år, har haft for musiklivet på Nordvestfyn, var der da heller ingen tvivl om Nordvestfyns Privatorkesters fødselsdagsønske på 50 års dagen. Offentlig støtte til et orkester, som gennem flere generationer har formået at gøre en stor og værdifuld indsats for hjemmemusikken på Nordvestfyn.

Hjemmemusikken på Nordfyn

På Nordfyn samler interessen sig om Otterup egnen, hvor de to mænd, tømrermester Chr. Knudsen, Ørritslev, og frugtavler Peder Hansen, Emmelev, hver for sig har ydet en betydelig indsats, til fremme af kor- og orkestermusikken. Lad os begynde med Peder Hansen og hans virke for hjemmemusikken på Nordfyn. Peder Hansen blev født d. 15. november 1887 i Emmelev. Det var længe, før der blev musikkonservatorie på Fyn, så jeg vil fortælle lidt om, hvorledes musikundervisningen formede sig, på den tid da Peder Hansens hjerte begyndte at banke for musikken. Da han var 8 år, fik han en gammel harmonika, som han begyndte med;

Tømmermester Chr. Knudsen.

men det var violinen, der stod Peder Hansens hjerte nærmest. Faderen syntes ikke, det var noget at begynde på; men en søster forærede ham en violin, som dengang kostede 6 kr. Han kom nu til at spille hos en gammel spillemand, Mads Nielsen, i Emmelev. Mads Nielsen skrev på et ark nodepapir de noder, som Peder Hansen skulle spille efter, skalaer og nogle lette melodier. Fortegnene noterede han, så de lige så godt kunne stå ved, som foran noderne, det skal du ikke tage så nøje, det betyder ikke så meget, det er øret, det drejer sig om, sagde Mads Nielsen. Hos denne spillemand spillede Peder Hansen et par år, blev så dygtig, at han kunne spille til nogle små gilder. Efter konfirmationen kom Peder

Peder Hansen (Peder Musik).

Hansen ud at tjene på en bondegård. Senere kom han i murerlære og tjente så meget, at han kunne tage til Odense og få timer hos den dygtige musiker Peder Fjelrad, her kom han til at spille efter den kendte Ferdinand Davids violinskole og en del kendte etuder. Senere kom han til at studere hos violinisten Julius Chonowitz, hvor han stiftede bekendtskab med violinliteraturens større værker. Også da konservatoriet blev oprettet, tog Peder Hansen undervisning der.

På dette tidspunkt begyndte Peder Hansen den pædagogiske virksomhed, som skulle få den største betydning for hjemmemusikken på Nordfyn.

De unge kom i stort tal for at studere hos Peder-Musik, som han siden blev kaldt overalt på Nordfyn. Ikke så få af de unge mu-

sikere fra Nordfyn, som senere har gjort sig smukt bemærket i dansk musikliv, kan takke Peder Hansen for deres grundlæggende undervisning, en af dem er kgl. kapelmusikus Aage Knudsen, som også fik sin første undervisning hos Peder Hansen. I forbindelse hermed vil jeg fortælle lidt om Peder Musiks evne til at vurdere sine elevers muligheder, for at kunne udvikle deres evner til noget fremragende. En dag, Aage Knudsen havde time hos Peder Hansen, sagde Aage Knudsen, nu må jeg holde op med undervisningen for nu skal jeg i tømrerlære! Hvortil Peder Hansen svarede, hvis du vil øve dig meget, kan du komme ind i Det Kgl. Kapel! Det smilte Aage Knudsen af, men Peder Hansen svarede, at så sandt som jeg sidder her, så kan du komme ind i Det Kgl. Kapel! Peder Hansen rådede den unge mand, til at lade sig videre uddanne på Det fynske Musikkonservatorium, hvorfra han efter nogle års studium bestod konservatoriets „Store Eksamen" med udmærkelse.

Kort efter var der konkurrence i Det Kgl. Kapel om en violinist-stilling.

Aage Knudsen deltog i konkurrencen og fik stillingen, så Peder Hansen vurderede hans evner rigtigt. Peder Hansen, tog sig også faderligt af sine to børns musikalske opdragelse, sønnen Verner, som senere kom ind på Det fynske Musikkonservatorium, blev en glimrende violinspiller, og datteren, som også kom på konservatoriet, er den meget dygtige pianist og klaverpædagog Elisabeth Fribo.

I 1918 dannedes „Nordfyns Orkesterforening", som bestod af 22 medlemmer, med H.C. Hovendal som formand. De gav årligt tre koncerter, under ledelse af den kendte dirigent, komponisten Chr. Danning, og med Peder Hansen, som den førende på koncertmesterpladsen. Der blev opført symfonier og korværker med solister, bl.a.: Max Freuler m.fl. Disse koncerter blev, overalt på Nordfyn, fulgt med en levende interesse. Ved en opførelse af Niels W. Gades Elverskud, blev der solgt, ikke mindre end 1100 billetter, hvad der siger os lidt om musikinteressen på Nordfyn i de dage. Senere blev det Peder Hansen, der ledede disse koncerter.

Der er endnu en mand, som har betydet meget for musiklivet på Nordfyn, og det er, tømrermester Chr. Knudsen, Ørritslev, far til Kgl. Kapelmusikus Aage Knudsen; de var seks brødre, hvoraf de fem kastede sig over musikken.

Chr. Knudsen, kom ligesom Peder Hansen, som ganske ung, til

at studere hos en spillemand, murer Per Svendsen, Klintebjerg, hvor han lærte at spille nogle dansemelodier. Da Chr. Knudsen var 16 år, tog også han til Odense og fik musikundervisning hos Peder Fjelrad.

Chr. Knudsen, udførte en stor og værdifuld indsats for hjemmemusikken på Nordfyn, især som formand for Nordfyns Musikforening, og leder af ,,Hessum Sangforening" og sangforeningen ,,Lyren", der opnåede at fejre 40 års jubilæum, der fandt sted d. 18. oktober 1953. Nu var det Peder Hansens datter, Elisabeth Fribo, der trådte ind i billedet. Chr. Knudsen, der indtil da, havde ledet dette kor, tog telefonen og ringede til Elisabeth Fribo og sagde, at nu skulle hun lede denne koncert; men det ville hun slet ikke høre tale om, det nytter intet at protestere, du skal! svarede Chr. Knudsen, vi skal have en prøve, og da har du bare at være der! Koncerten fandt sted i samarbejde med Nordfyns Privatorkester, og der blev opført bl.a.:

Carl Nielsen: March, fra suite af ,,Moderen.
Niels W. Gade: ,,Elverskud", for kor og orkester.
Joh. Strauss: ,,Kaiservals" for kor og orkester.

Koncerten samlede, som sædvanlig mange tilhørere, der var fulde af begejstring, over korets og orkestrets præstationer.

Elisabeth Fribo, begyndte, som tidligere nævnt, sin første uddannelse hos faderen Peder Hansen, kom senere til fru Chonowitz, hvorefter hun optoges som elev på Det fynske Musikkonservatorium, hvor hun i nogle år havde pianisten Johs. Viggo-Pedersen som lærer, da han i 1940 ophørte som klaverlærer, afsluttedes hendes uddannelse på konservatoriet, med komponisten Herman D. Koppel, som lærer.

Efter endt uddannelse blev Elisabeth Fribo ansat som lærer ved konservatoriet, hvor hun fik rig lejlighed til at udnytte sine glimrende evner, både som pædagog og som solist. Ved Det fynske Kammerorkesters talrige koncerter rundt omkring i musikforeninger landet over, også i København flere gange, har hun medvirket som solist, og høstet stor anerkendelse overalt. Det var i de år, fra 1934-1946, da studerende, ikke alene fra Fyn, men også fra det øvrige land, i stort tal strømmede til Det fynske Musikkonservatorium for at studere. På en anbefaling, som jeg skrev hende, kom hun til at studere hos den verdenskendte klavervirtuos Frederich Lamond.

Men før Elisabeth Fribo overtog ledelsen af ,,Nordfyns Privat-

orkester", blev der i 1933 dannet en musikforening, „Otterup Musikforening", der havde sit eget orkester. Formålet var at få oparbejdet et orkester, i lighed med „Fynske Musikantere". Når denne store opgave kunne løses, skyldes det i første række interesse og personlige ofre. Det var de to mænd, Chr. Knudsen, Ørritslev og Peder Hansen, Emmelev, som særligt gik i spidsen, for dannelsen af orkestret.

De havde anmodet mig, om jeg kunne tænke mig at lede orkestret, hvad jeg med glæde indvilligede i.

Det var vidunderligt at se og føle med hvilken alvor og glæde, hver eneste musiker gik til opgaven, besluttet på at yde deres bedste.

Efter først at have holdt en del prøver, afholdt „Otterup Musikforening", den første koncert d. 8. september 1933. Koncerten, der havde samlet fuldt, blev en strålende succes.

Programmet bestod af følgende værker: Mozart: Symfoni i Es-Dur, samt værker af: Max Bruch, Mendelssohn, Brahms, Kuhlau og Joh. Strauss. Den unge fynske violinist Henry Hansen, broder til Leo Hansen, var solist i Max Bruch violinkoncert i g-moll. Koncerten blev af pressen omtalt, som en begivenhed.

Henry Hansen, som jeg senere vil vende tilbage til, var dengang elev på konservatoriet, ligesom hans kollegaer Aage Knudsen og Verner Hansen.

Den 2. februar 1934, gik det atter løs med de flinke og inspirerende musikere ved „Otterup Musikforenings" anden koncert, der afholdtes i Gæstgivergårdens store sal, der var fyldt til sidste plads, ja, til trængsel. Der var før koncerten solgt flere hundrede billetter til de mange medlemmer, som foreningen havde over hele Nordfyn. Der blev opført større værker af: Carl Nielsen, Mozart, Schubert m.m.

Fredag d. 13. april 1934 gav „Otterup Musikforening" sin tredie koncert, som jeg også ledede, ligesom jeg var solist i Beethovens romance i F-Dur. Desuden blev opført: Beethoven: Symfoni nr. 1 og Ouverturen til „Egmont", Mozart: Koncert for Fagot, med Carl Agerskov som solist, samt værker af Dvorak og Kalmann. Også til denne koncert var der så mange tilhører, som salen overhovedet kunne rumme.

I april 1934 afholdt „Skamby Sangforening" en koncert på Skamby Hotel. Foruden Skamby Sangforening medvirkede et børnekor fra Skamby Skole og den 13 årige violinist Egon Madsen

Peder Hansen leder en koncert med sin tidligere elev, kgl. kapelmusicus Aage Knudsen.

fra Højrup. Efter at foreningens formand mejeribestyrer Petersen, Skamby, havde budt velkommen, indlededes koncerten af sangforeningens kor, som under lærer Kudahls udmærkede ledelse sang tre sange. Derpå sang børnekoret, også under lærer Kudahls ledelse. Så fulgte en musikafdeling, hvor den 13 årige violinst spillede Mozarts violinkoncert i D-Dur, og det blev aftenens store begivenhed. Begge korene sang igen hver et par sange, og så spillede Egon Madsen, La Folie af Corelli — Leonard og senere spillede jeg sammen med min elev Egon Madsen nogle værker for to violiner. Der var mødt så mange tilhørere, som salen kunne rumme, og såvel musikken som sangen påhørtes med stor opmærksomhed og lønnedes med stærkt bifald.

Den 30. november 1934, skulle jeg atter lede Otterup Musikforenings orkester, ved den femte abonnementskoncert. Denne koncert blev noget ud over det sædvanlige, idet der skulle opføres

værker af komponisten kgl. kammermusikus Fini Henriques, hvor Fini selv skulle være solist. Sammen med Elisabeth Fribo skulle Fini og jeg spille et par af hans kammerduetter. Endvidere skulle Fini udføre en klaverafdeling, der skulle forme sig, som improvisationer over et tema, opgivet af tilhørerne. Programmet bestod af følgende:

Fini Henriques: Festmarch.
G. Rossini: Ouverture til ,,Barberen i Sevilla''.
Fini Henriques: Kammerduetter 1 & 2.
Solister: Fini Henriques og Martin Andersen.
Joh. Strauss: ,,Rosen aus der Syden'' Vals.
Johan Svendsen: Romance.
Fini Henriques: Consernetta.
Fini Henriques: Sorg.
Fini Henriques: Djævledans.
Fini Slist: Fini Henriques.
Fini Henriques: Alfedans.
Improvisation. (Publikum må opgive tema).
Solist: Fini Henriques.
Massenet: Phædra. Ouverture.

Det blev en koncert der, på grund af Finis medvirken, vakte stor opmærksomhed overalt på Nordfyn. Gæstgivergårdens store sal var da også fyldt til trængsel, af vildt begejstret publikum især da Fini Henriques improviserede over temaer, opgivet af publikum, ville begejstringen ingen ende tage, og da han havde spillet sine egne kompositioner; Concernetta, Sorg og Djævledans, blev det til en lang række af ekstranumre. Ja, Fini Henriques var i besiddelse af en meget stor humoristisk sans. Jeg vil da fortælle lidt om nogle morsomme, oplevelser, som jeg havde med Fini ved denne koncert.

Fini Henriques har engang sagt til mig, jeg skal altid være morsom, ja, selv når jeg kommer ind i en sporvogn, skal jeg være morsom, lige fra det øjeblik, jeg stiger ind i vognen! Finis humoristiske lune kom da også til udfoldelse ved koncerten i Otterup. På rejsen i toget fra Odense til Otterup, kom Fini og jeg til at rejse sammen med nogle landboere fra Nordfyn. Fini siger da til dem, I skal måske ud til Otterup og høre denne her Fini Henriks? Ja, de ska vi da, ha ska vær så ræle movsom. Hvortil Fini svarede, jeg kender iøvrigt lidt til ham, da jeg har været sammen med ham mange gange, så kæer du ham ju godt, så du ka måske fortælle

Fini Henriques. Karikatur tegnet af P. E. Johannsen.

vos lidt om ham? Uden at de anede hvem de havde for sig, fortalte Fini nu om sig selv, de mest komiske historier. Da vi omsider nåede Otterup, var tømrermester Chr. Knudsen på stationen for at modtage os. Mit navn er tømrermester Knudsen! Det skal De ikke være ked af, det gør ikke spor, svarede Fini; for at komme til Gæstgivergården, skal vi gå lidt ad denne vej, sagde Chr. Knudsen, og det byder de en Kgl. Kammermusikus: Knudsen blev lidt forlegen ved dette svar, og sagde, så må jeg jo se at få fat i en vogn? Nej, jeg kan såmænd godt gå, svarede den smilende Fini. Efterhånden forstod Chr. Knudsen, at han stod over for en stor spøgefugl og spasmager.

Da vi kom til gæstgivergården, blev vi bænket ved et stort, veldækket bord. I et fjernt hjørne af restauranten sad en enlig herre. Da vi var nået til kaffen, råber manden, vil professorerne ikke have en cognac til kaffen? Det var ikke så tosset, men kom hellere

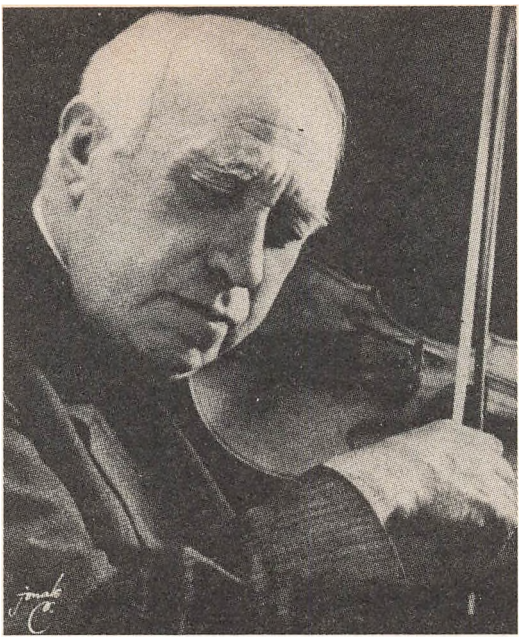

Fini Henriques.

hen til vort bord, svarede Fini. Da vi nu var blevet bænket sammen, siger manden til Fini, nu skal du ikke være så hobgesnovsen, ser du, du aner ikke, at du kender min kone! Ih jo, svarer Fini, jeg kender så mange koner! Ja, svarede manden, men min kone er Maren, som var hos Deres familie! Og så kan det nok være, at der kom gang i snakken. Før koncerten skulle begynde, foreslog jeg Fini, at min unge elev Egon Madsen, istedet for mig, sammen med Fini spillede hans kammerduetter; men det syntes Peder Hansen og Chr. Knudsen ikke om, det var jo os de havde engageret som solister, og sådan måtte det være. Det skal du ikke være ked af, sagde Fini til Egon Madsen, det ordner sig senere.

Da vi, efter at have spillet duetterne, kom ud fra salen, siger Fini til Egon, nu tager du din lærers violin og går med mig ind i salen. Da de kom ind i salen, sagde Fini, må jeg præsentere Dem for den unge violinist Egon Madsen, der lige har haft en strålende succes ved en koncert i København! Hvad vil du spille min dreng? Mozart D-Dur koncert; men jeg har ingen noder, gør intet, be-

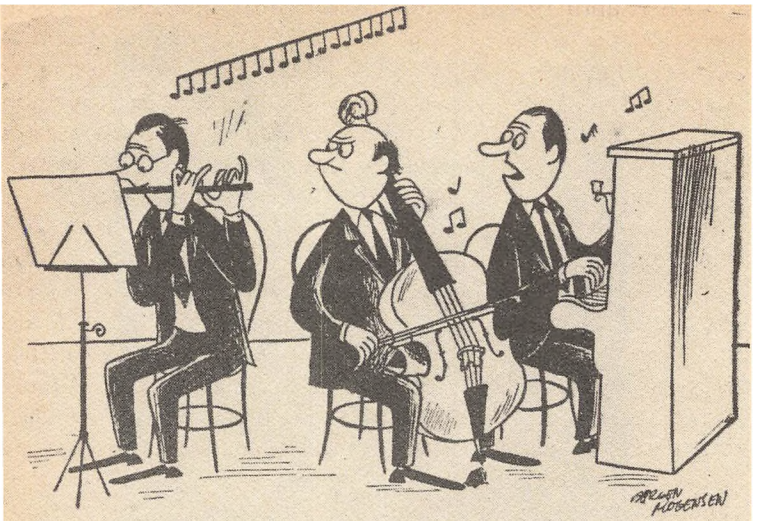

Saa, nu er det forbandede tusindben igen kravlt op paa Osvalds noder!

gynd bare, jeg skal nok klare akkompagnementet. De spillede under stormende jubel. Det var lidt om den vidunderlige Fini Henriques, lige stor som kunstner og menneske, altid interessant og levende at arbejde sammen med. Om koncerten skrev bladene bl.a. stormende bifald, der ingen ende ville tage, var publikums tak for den store oplevelse.

Den 8. februar 1935 gav ,,Otterup Musikforening'' den 6. koncert. Denne gang, var det de tre konservatorieelever fra Otterup: Chr. Knudsens søn, Aage Knudsen, (den nuværende kgl. kapelmusikus) Peder Hansens datter, pianistinden Elisabeth Fribo, og sønnen Verner Hansen, der var solister.

Der blev spillet værker af Verdi, Schubert, Bach og Suppè. Også denne koncert blev en strålende succes, især de unge solister vakte beundring hos det fuldtallige publikum. Pressen skrev bl.a. orkestret der er på 20 mand, under ledelse af Martin Andersen, opførte sine værker til publikums fulde tilfredshed. De to unge violinister, Verner Hansen og Aage Knudsen, der er 15 og 17 år, spillede til orkesterledsagelse. Det var en virkelig fin præstation. Begge er elever af Martin Andersen. Pianistinden Elisabeth Fribo spillede meget smukt og stemningsfuldt, publikun var henrykt for denne kunstnerinde. – Alt i alt en meget vellykket koncert. –

Den 7. april 1935 afholdt Otterup Musikforening den 7. koncert. Ved denne koncert samarbejdede Det fynske Kammerorkester med musikforeningens orkester. Der blev spillet værker af: Corelli, Bach, Händel og Mozart. Magister Kai Aage Bruun holdt foredrag om musikken og dens mestre. Jeg havde ledelsen af koncerten og den unge violinist Egon Madsen var solist i Mozarts violinkoncert i D-Dur. Der var, som ved de tidligere koncerter, så mange tilhørere, som salen kunne rumme. Koncerten blev i pressen nævnt, som den største musikbegivenhed i Otterups historie.

Ved ,,Otterup Musikforenings" 8. koncert d. 22. november 1935, var det ,,Det fynske Kammerorkester" der udfyldte aftenen. Ved denne koncert blev uropført J.L. Emborg, koncert for klaver og orkester. Solist var pianistinden Amalie Poulsen. Endvidere blev der spillet en Concerto grosso af Corelli, og en af Bachs brandenburgkoncerter. Peder Hansens søn, Verner Hansen, var solist i Joh. Svendsens Romance og Sarasates Zigeunerweisen, jeg spillede Vivaldi g-moll koncert. Om koncerten skrev en musikanmelder bl.a.:

Kammerorkestret er jo vant til at spille gamle værker, Händel, Bach, Corelli m.fl. - De flinke musikere ydede deres bedste, og det var da også tiltalende at lytte til deres frembringelser. Således var, i orkestral henseende, Händels Concerto grosso en storartig gengivelse, med Aage Knudsen og Egon Madsen, som solister. Martin Andersen tolkede Vivaldis violinkoncert i g-moll med en sund, god og ægte musikerånd. Det var smukt og ædelt i stil og holdning. Hans tones store volumen og dens usvigelige sikkerhed i rytmen, var Vivaldi værdig. Den unge Verner Hansen forlystede sig, med den ingenlunde lette Zigeunerweisen af Sarasate til akkompagnement af søsteren Elisabeth Hansens (Fribo) musikalske klaverspil, - han har plastisk ro over formen, og den mandige holdning over udtrykket. -

En stor del af aftenens interesse drejede sig om Emborgs Klaverkoncert. Det er et dygtigt arbejde fra komponistens side. Det var ægte følt klaverspil af den unge Amalie Poulsen, og orkesteret ydede noget virkelig godt.

Den 12. april var Det fynske Kammerorkester atter i Otterup Musikforening. Salen var atter stopfyldt af musikelskende mennesker fra hele Nordfyn. Min tidligere elev, koncertmester i Danmarks Radio, Leo Hansen, medvirkede som solist i Beethovens F-Dur Romance og sammen med Egon Madsen, Vivaldis koncert i

a-moll for to violiner. Elisabeth Fribo spillede Carl v. Dittersdorf klaverkoncert med orkester. Aage Knudsen, Verner Hansen, Børge Pedersen og Otto Sinding, tolkede Tjajkovskijs strygekvartet i D-Dur. Orkestret spillede desuden en Concerto grosso af Händel og Bachs vidunderlige Brandenburg-Koncert nr. 4. De to fløjtestemmer blev udført af Marius Hansen og Karl Bang, den meget svære violinstemme af Åage Knudsen.

Også denne koncert havde samlet fuldt hus, og blev modtaget med stort bifald og begejstring.

I marts 1937 foretog jeg, sammen med forfatteren Ole Winding, besøg hos nogle interessante musikfolk omkring på Fyn. Her er hvad Ole Winding fik ud af mødet med de fynske hjemmemusikere, og som det blev skrevet i Ekstrabladet d. 29. marts 1937.

Musik over Fyn

Vi sidder i Det fynske Musikkonservatorium i Albanigade i Odense. Oppe på et bord har konservatoriets direktør og hovedkraft Martin Andersen, anbragt en stol og frygter ikke. Bordet holder, trods hans solide korpus og voldsomme gestus, det knager, men det holder, det synes stimuleret af yndig musik og seksten unge mennesker, som spiller Händels „Concerto grosso" med en kærlighed og en ildfuldhed, som virker ganske betagende. Den joviale Martin regerer som en trold oppe på sit bord, taktstokken svirrer over musikanterne, hamrer ned på nodepulten, svipper, gør underlige tegn, snart ifølge takten, snart ifølge Martins egne uhyre utålmodighed. Orkestret standser forpustet og seksten øjenpar skæver sky op til den gråhårede, robuste musikelsker, som forlanger en takt om igen: „Det skal være sådan, at I over ho'et ikke spiller violin!" synger han, og gør en gestus, som skal vise, hvordan violinen skal ligge, som et usynligt middel, som en hviskende engel oppe på violinistens skulder. Han er poet, og han er stridsmand, og han får sit lille orkester til at yde over evne. Han er aldrig tilfreds, og hans liv er en eneste musik. I toget over til Odense blev rytmen fra lyntoget til satser af Bach og Mozart. Han nynnede og virrede med hovedet og slog takt med støvlerne.Han kan ikke åbne munden uden at tale om musik, hans fysik er kolossal,

Orkestermedlemmer sammen med afdelens dygtige dirigent, fru Elisabeth Fribo.

utrættelig, som hans koncertprogrammer er lang. Han er en vulkan og tager vulkansk på musikken. Æteren, de fine toner, bliver materie for ham. Da koncerten er færdig, holder en vogn for at køre os rundt på Fyn, musikkens ø på Danmarkskortet, som den fynske Apollon Musagete har besluttet at vise mig i al sin herlighed.

Orkestret bliver tilbage i konservatoriet med sine madpakker. Det skal vente os til aften, hvor vi skal transportere det til Ryslinge, musikkens højborg den store Aagaards hjemsted. På turen ud i det forårsmilde land med den lyse sol over pilehegnene og de blå skygger fra sneklatter langs digerne, fortæller Martin Andersen om sit, konservatoriums skæbne. Det er født i hans initiativ. Det er vokset ved hans urkraft i de sidste år, og er blevet et lille kulturcentrum, som hvert år leverer nye musikalske begavelser, til landet, Martin Andersen fik ideen til det, efter først selv at have tjent sine sporer, som musiker inde i byen. For nogle år siden stod han som arbejder i Thomas B. Thriges fabrik i Odense, og her blev han opdaget rent tilfældigt. Han spillede for sin fornøjelses skyld om aftenen i sin fritid. Ved Thriges velvilje og ved meget billige timer hos den musikelskende og idealistiske fru Raffenberg, blev Martin Andersen en god violinspiller. Han har spillet i flere orkestre i København blandt andet hos „Nimb". Men sit gennembrud fik han da han lavede et orkester på „Operakafeen" og udelukkende spillede kammermusik. Miraklet ved den optræden var, at cafeen fik glimrende besøg på sit højtidelige orkester, og bladene interviewede denne underlige mand, som havde bevist, at god

smag og alvor også har et stort og trofast publikum midt i det københavnske caféliv. Konservatoriet blev til af privat vej.

Med utrættelig iver prædikede maskinarbejderen for, at den fynske ungdom, som havde musikken i sig, skulle lave mere end bare at spille til dans, og få virkelig kendskab til den store musik, som skaber musikeren og mennesket bag musikken. I virkeligheden var der ikke mange, som lånte øre til det præk. Odense aner ikke endnu i dag rækkevidden af Martin Andersens initiativ, og det er ikke blot hans egen tid, men også hans egne penge, som i højeste grad har været de skabende faktorer, som har holdt den lejlighed i Albanigade åben for en ungdom, der virkelig havde både evner og idealer.

Der er flere lærere ved konservatoriet, og kontrabassen i konservatoriets eget orkester, ,,Det fynske Kammerorkester", holdes af organisten ved Dalum Kirke. Hr. Ove Poulsen, tidligere organist ved den danske kirke i Paris. Han har forstået, hvad det var værd, som Martin Andersen ville, og stået med i kampen fra begyndelsen. Ungdommen er i gode hænder, og den kommer fra hjem, som elsker musik, fra en plet i Danmark, der har fostret dansk musiks største søn, Carl Nielsen.

Bilen kører os ud til Dalum Kirke, hvor organist Poulsen, for at glæde os, sætter sig ved orglet og spiller et præludium af Bach. Den blege forårssol oplyser de smukke, hvide hvælvinger, og tonerne befolker det store rum. Herude i Dalums ældgamle kirke har ,,Fyns Kammerorkester" tit givet koncerter, takket været hr. Poulsens initiativ. Kirken er akustisk set, et af de bedste koncertrum i Danmark. Også unge elever fra konservatoriet kan, når de er kommet lidt i vej i musikken, få timer herude ved det store orgel, og lære Bach at kende, ved hans musiks eget instrument, som var både kirkerum og orgel i forening.

Fra Dalum går turen over den fynske slette til Emmelev. Peder Hansen står i døren med smilende blå øjne og tager imod, han spiller til dans, men på hans piano - det private piano i dagligstuen, ikke det offentlige, som han farer rundt med på bilen, ,,Jardinn soua la plicie" af Debussy slået op på nodepulten. De to børn i huset, violinhåbet Verner og den dygtige pianistinde Elisabeth spiller med deres far, og når de er færdige med de lange balnætter, som desværre langt fra er deres egne, spiller de på konservatoriet. I den lille stue i Emmelev spiller far og børn de store mestre og retter fingrene ud til klassicisme, efter at have brugt dem

Nordfyns Privatorkester.

til jazzhamre. ,,Vi skal jo leve", siger Peder Hansen forlegent. Men der er ingen grund til forlegenhed. Han har startet ,,Nordfyns Musikforening", som han dirigerer. Den giver koncert rundt om i de fynske byer og selve Otterup, som er nærmeste større by, vibrerer af musik på hans initiativ. Jeg lærte at spille hos en gammel landsbyspillemand, som hævdede at det sted, hvor violinhalsen er fæstet til selve kassen, skulle hvile på selve håndroden. Det var drøjt at lære, og det gjorde næsten alle greb umulige, foruden at man bogstavelig talt fik stivhed i hånden af det, af bare smerte! Han gav mig 37 timer, og jeg var ude at tjene for at betale dem, de kostede 25 øre hver. Men jeg mener nu, at sådan som undervisningen har udviklet sig, så er det givet også de, som ingen særlige evner har, at spille meget ordentlig. Efter de gammeldags begreber om undervisning, var det kun de, som virkelig havde noget i sig, der nåede frem! Det er godt, at det er blevet anderledes, for musik er en glæ'e, det er no'et alle skal have del i. Nu tror jeg også, at radioen vil gøre meget. Folk får efterhånden stor lyst til at udøve. Jeg har mange elever her, og der bliver vel ved at komme. Jeg begynder for resten at indskrænke lidt, for de helt umulige er der ingen grund til at tage penge fra, og de vil også ska'e musikkens sag!

Men hele Nordfyn spiller, mange af Peder Hansens elever er kommet rundt i landet, som professionelle musikere, endnu flere sidder der ovre i gårdene på Fyn, som har fået livsvarig glæde af de lange aftener, hvor de før bare sad og hang ørkesløst over avisen.

Peder Hansen har fået den store luft under vingerne. Han har ikke fået fin uddannelse, eller har ikke, før radioen, haft lejlighed til at høre verdens store musikere; men naturen har givet ham musikken i vuggegave, og da teknikken kom med radioen til ham, så fandt de store tonemestre i ham en virkelig lytter. Hans kritik af visse berømte musikeres fremførelse i radio er aldeles forbløffende i sin sikkerhed. Han er kender, og intet undslipper hans musikalske dømmekraft og smag. At hans børn begge hører til det lille kammerorkesters fineste kræfter, kan ikke undre.

Lidt fra Emmelev, i landsbyen Ørritslev, bor en tømrerfamilie, bestående af fem brødre og en søn af en af dem. Disse seks er berømte på hele Fyn. Aage Knudsen, sønnen, er Martin Andersens yngling, allerede en fremragende violinist. Hos tømrermester Knudsen spiller man Mozarts fine koncerter. Pengene fra værkstedet går ikke til almindeligt borgerligt velvære, men til gode instrumenter. Det er ikke meget i en almindelig tømrers privatliv, som har interesse for offentligheden, men den lille familie i Ørritslev er blevet som et musikalsk arnested for en hel egn. Ingen af familien spiller professionelt, men når høvlene bliver bragt på plads ved fyraftenstid, kommer violinerne og celloen frem, og de store stærke fingre tager varsomt og med virkelig, inderlig kærlighed fat på strengene. Det gælder for dette hjem, som for de mange andre jævne hjem, hvor musikken er livets indhold, at alle er glade. Der er harmoni og tilfredshed i de små stuer. Luften er klar, som ude over de lyse pilehegn, den er munter af violinerne.

Disse jævne folk behøver hverken politik eller Oxford for at få tiden til at gå, og for at få indhold i konversationen. Når de står i deres værksted og får tid til en sludder uden for arbejdet, gælder det musikken. Man diskuterer de store klassikeres teknik, deres liv, og man glæder sig til at komme sammen med dem igen ved mørkets frembrud. Men det er også hos tømrermester Knudsen, at jeg får den mest fornuftige forklaring på, hvorfor der ikke kommer ret mange til koncerter på Fyn: – Fynboerne går kun til koncert for selv at musicere.

I Bovense bor den gamle gårdmand Anders Pedersen. Jeg har sjældent set en så smuk og myndig landbo, som han. De blå øjne under de buskede hvide bryn, den store krumme næse og den ranke holdning, giver ham et høvdingepræg, som straks virker betagende. Da vi træder ind i hans stue, sidder han og skriver noder af, fra et lille gammelt hefte. Han viser os smilende sit sirlige ar-

bejde, noderne står tydeligt, som var de trykte: - Jeg har fået dette gamle hefte af Lars Olsen, den 80 årige spillemand på Hindsholm. Han har arvet det fra sin farfar Lars Olsen, der levede for 100 år siden, og som i sin ungdom havde været med i Napoleons hære. Fra sin soldatertid havde han bragt en mængde gamle franske melodier, militærmarcher og gavotter, med sig hjem. De fleste af dem er nu fuldkommen glemte, men jeg har lovet heftet til „Dansk Folkemindesamling", og inden jeg dør, vil jeg have afskrift af det, til brug for de unge, som måske kunne have interesse af at spille melodierne. Det er heldigt, at vor tid bevarer så meget af det gamle. Det har glædet mig at se, som interessen for det vokser, og oprigtigt talt, der er virkelig værdier at finde, der er festlighed i de gamle musikstykker. På min hjemegn, oppe omkring Scheelenborg, har musiklivet altid floreret, - Juelerne, de stedlige herremænd, havde gode musikere til at musicere ved deres tafler, og af dem lærte egnens spillemænd. Det var en god skole, hvis gode traditioner holdt sig. Bovenseegnen er faktisk på alle måder blevet opmuntret, til musik, af Anders Pedersen og Laur. Pedersen - to gårdmænd, som hverken har skyet tid eller penge, når det kunne nytte.

I Hudevad bor en dame, hvis navn man blot behøver nævne, for at blive hjerteligt modtaget af Carl Nielsen, hun hedder Alfrida Rasmussen, almindeligt kaldet „Smedekonen fra Hudevad". Manden er, som man forstår, smed, og han har sin berømmelse gennem sine smukke kunstsmedearbejder. Hjemmet i Hudevad er velhavende og kunstnerisk. Der er både humor og gracie i Alfrida Rasmussens smil. Hun var i mange år koncertmester i „Fynske Musikantere", den lille tidligere landskendte kvartet, som bestod af hende selv, de to brødre Andersen, bageren og læreren, og folkesangskomponisten Thorvald Aagaard fra Ryslinge. Den dag vi besøger hende i Hudevad, ligger Aagaard meget syg i Ringe, og der er en særlig bevægelse i hendes stemme, når hun taler om ham. Han er elsket over hele Fyn. Næst efter Carl Nielsen er han vort største musiknavn herovre, vi skylder ham folkesangene, men først og fremmest den virkelige iver, der er kommet for musik i de sidste fem og tyve år. Aagaard var kraften i hele det fynske musikliv, og Ryslinge, hvor han har virket som sanglærer, var den fynske musiks højborg. Nu eksisterer vor kvartet ikke mere, men Martin Andersen fører værket videre, også musikken lever hos alle fynboere, som Aagaard ville det. Jeg er selv elev fra konservato-

riet i København, og kendte Carl Nielsen derfra. Vort venskab var livsvarigt. I mange år har jeg spillet i „Fynske Musikantere" og givet undervisning, men nu er også jeg ved at lægge op. Sådan går det, jeg giftede mig, og mit musikliv blev begrænset til Fyn, nu kommer alderen og sætter nye grænser, snævrere grænser, vennerne er faldet fra efterhånden, døde eller spredte. Jeg har opgivet at give koncerter mere, og nu tror jeg nok, at jeg også vil opgive undervisningen, jeg har kun ti elever igen, og de er endnu ikke på et stadium, som gør mig uundværlig for dem. Violinen bruger jeg ikke engang hjemme, jeg spiller kun lidt i kirken om søndagen.

Det er godt, at musiklivet på Fyn har musikkonservatoriet nu. Udviklingen har hermed krystaliseret sig, og de mange rige evner for musik, som bor i fynboeren, har fået en mulighed for at udvikle sig.

I næsten alle hjem på Fyn er det violinen, som dyrkes, blæseinstrumenterne, klarinetten f.eks. hører til i Jylland. Overalt er det store mestre, som dyrkes, mest Mozart og Bach, men man viger ikke tilbage for de moderne, og hvis vi ikke her i landet havde en så kulturhindrende institution som „Koda", der gør det umuligt for små orkestre at spille samtidig musik, da deres midler ikke strækker til det, så ville det være endnu lettere at holde interessen fangen. Ungdommen kan ikke i al evighed sidde og spille klassisk musik, den har krav på at følge musikken helt op til vor tid og gøre sig bekendt med dens udvikling.

Vi har hørt sidste vinter et par af Martin Andersens violinister ved en Hindemith-Koncert her i København, men det måtte blive ved det ene forsøg, fordi udgifterne i forvejen var for store. Der burde indrømmes virkelige lettelser for koncerter, der faktisk først og fremmest laves for folkeopdragelsens skyld. Fyns musikliv er en værdi for hele landet, ligesom Fyns malere, dets horisonter burde gøres større, gennem lettere adgang til moderne musik, derved ville også konservatoriets mulighed for støtte blive forøget, og det må vel være vejen? Eller er det meningen, at også et initiativ som Martin Andersens, der virkelig centralicerer et helt musikalsk lands evner, og stimulerer dets naturlige kunstneriske følelse, skal gå til grunde i klikkevæsen, eller kunstnerisk smålighed.

Det var, som forfatteren Ole Winding så på musiklivet på Fyn, under vor rundrejse omkring på øen i 1937. Meget er ændret siden den tid, Odense Byorkester blev oprettet 1945, og konservatoriets

økonomiske forhold er forlængst bragt i orden. Efter denne lille rundrejse vil vi vende tilbage til de nordfynske musikere.

Efter at have ydet en stor og værdifuld indsats, for højnelse af hjemmemusikken på Nordfyn, afsluttede „Nordfyns Musikforenings Orkester" sin virksomhed omkring 1937-38 og en epoke af hjemmemusikken på Nordfyn var afsluttet.

Dr. phil Povl Hamburger foretog i april 1938 en tur omkring på Fyn, hvor han traf en del musikmennesker. Herom skrev Poul Hamburger i en kronik i Politiken den 21. april.

Den fynske symfoni

Der Himmel hängt voller geigen: - ja, men på Fyn vokser der violiner på træerne. Man skulle i alt fald tro, der gjorde, sådan som de musicerede der ovre. Hvor vi andre savner en fjerdemand til en bridge, har de på Fyn altid en sådan ved hånden, når det gælder en kvartet. Alle fynboere holder af musik, og hveranden af dem går med violinkassen. Men er fynboerne da et særligt musikalsk begavet folkefærd - mere end de i vore øvrige landsdele? Carl Nielsen - kunne han være født noget andet sted end på Fyn? Det er ikke sådan at afgøre på stående fod. Musikalitet er jo et mere sammensat begreb, man kan være musikalsk på så mange forskellige måder, dog, hvis det at være musikalsk først og fremmest vil sige at være glad i musik, slet ikke at kunne undvære at høre den og bedst - om blot efter beskeden evne aktivt at tage del i den, ja så må Fyn afgjort tilkendes førsteprisen. Tænk alene, hvad der inden for disse små 3000 kvadratkilometer jord er stuvet sammen af kor og orkesterensembler, tilmed ikke sjældent sammensat og ledet af amatører, og i de fleste tilfælde skabt og opretholdt gennem det private initiativ: Fynske Musikantere, Det fynske Kammerorkester, Pederstrup Koncertorkester og Kor, Bovense Kor og Orkester, Musikforeningsorkestrene i Dalby og Otterup, Skårup Symfoniorkester, Horne Kammerorkester - disse for blot at nævne nogle af de mest prominente.

Fyn er som en eneste stor symfoni - og en klassisk symfoni. For det er ikke Riberhusmarch og Champagnegaloppen, at denne ildhu først og fremmest koncentreres om, men den store musik, koncerter af Bach og Händel og de gamle italienere, symfonier af

Haydn og Mozart, ja selv Beethovens første har man vovet sig i kast med. Intet under med en så frodig musikalsk jordbund, at eliten af de senere års violintalenter er groet frem der: Chr. Espensen, Leo Hansen, Else Marie Bruun, Niels Simon Christiansen, Egon Madsen, og det ser ikke ud til at skulle sløje af, fik man besked om ved Det fynske Musikkonservatoriums eksamen i vinter. Man hørte her den 11 årige Uffe, søn af politibetjent Godske i Odense, og den 14 årige Johs. Guldberg. Begge er usædvanlige talenter.

Som forsøg på, om det skulle være muligt at komme på sporet i alt fald af nogle af kilderne til al denne fynske musikglæde og i det hele taget få lidt nøjere indblik i, hvad der foregår derovre, foretog vi fornylig en rundtur på Fyn. I tre dage ,,gjorde" vi øen fra nord til syd, fra øst til vest. Vi kunne have kørt i tre uger, ja måneder uden dog at få skrabet bunden, sådan flyder det derovre med musikalsk mælk og honning, nu måtte vi nøjes med at skumme fløden, med et hurtigt overblik. Men det, vi så og hørte, gav alligevel så mange friske og overraskende indtryk, at det er en lille beretning værd.

Det er ikke så meget i Odense det foregår, ikke for det, det er, selv i betragtning af byens efterhånden anseelige størrelse (ca. 80.000 indb.) slet ikke så lidt der bliver gjort. Byen har således hele to konservatorier, Odense Musikkonservatorium, der ledes af prof. Jul. Chonowitz, og Det fynske Musikkonservatorium, som bestyres af Martin Andersen, og som i 1937 var nået op på det imponerende elevantal af omtrent et hundrede, deraf ca. halvdelen med violin. Her har det efterhånden landskendte ,,Fynske Kammerorkester" sit sæde. Fra ,,Odense" er Niels Simon Christiansen udgået, fra ,,Fyn" Egon Madsen, de to afgjort største violintalenter, vi har fostret herhjemme i de sidste tre fire år.

Inden for koncertlivet er der det Filharmoniske Orkester, som Georg Høeberg dirigerer, og det af komponisten Kai Senstius ledede madrigalkor. En lige så virksom som evnerig korleder er endelig ikke at forglemme organisten ved Fredens Kirke, den ganske unge Arne Bertelsen. På initiativ skorter det såmænd ikke i Odense - misèren er den samme som i København: Det svigtende publikum. Odense er ved at blive om ikke en storby så dog en stor by med biografteatre, varieteer, restauranter og meget andet forlystelseslivet tilhørende, og det er det, som trækker mest.

Anderledes ude i landbefolkningen. Her er musikken ikke en

luksusgenstand, et mere eller mindre tilfældigt eller overfladisk anvendt nydelsesmiddel, men en fast og uundværlig bestanddel af selve livet – ja, og af selve det daglige liv. Et par eksempler. Vi besøgte karetmager og landmand Lars Mortensen i Turup. Han spiller orgel og komponerer. Hans musikalske vejledning indskrænker sig til, hvad han for mange år siden lærte i skolesangtimerne, ingen har han spillet hos. Teori kender han næppe nok af navn. Men han har indtil for nylig forrettet organistjeneste i kirken, i sin fritid komponerer han. Dynger har han skrevet, mest sange, højst ujævnt naturligvis, men næsten altsammen med talentets klare stempel.

Lars Mortensen har aldrig tænkt sig, at der var noget bemærkelsesværdigt ved hans musik, den har alle dage være ham en lige så naturlig sag, som at sætte hjul på eller arbejde i marken. – Et andet eksempel: Vi falder ind hos den unge lærer Rasmus Ulrikkeholm i den lille stille landsby, Sdr. Hæsinge. For ham er musikken slet og ret et evangelium, det bedste han overhovedet ved at give børnene. Vi trak ham ud af klasseværelset midt i en time og ventede, at nu ville børnene sætte lokalet på den anden ende, men såmænd om de gjorde. De sad nok så artigt resten af timen og sang, sang med klare, rene barnestemmer, og når de var færdige med den ene sang, tog de selv fat på den næste.

Af skolens ca. 50 elever har lærer Ulrikkeholm lært de 12 at spille violin, for distriktets ca. 900 beboere holder han en stærkt besøgt musikalsk aftenskole, og i kirken, hvor han er organist, giver han jævnligt koncerter. Selv komponerer han orgel og kormusik, sange, nærmest som autodidakt – Knud Jeppesens kontrapunkt er for tiden hans kæreste fritidssyssel. Dette bare som et par typiske eksempler blandt talrige – sådan dirrer hele Fyn af musik. Og forresten ikke af musik alene, men af kunst i det hele taget. Det rører sig i fynboens ejendommelige trang til at leve i og udtrykke sig gennem kunst. Der er her grund til at minde om den store gruppe malere, som går under navnet „De Fynske", men iøvrigt gælder det som ved musikken hele den brede befolkning, i almindelighed. Det vrimler med kunsthåndværkere på Fyn: kunstsmede, billedskærere og violinbyggere. Oppe ved Klinte bor en gårdejer Pedersen med to unge sønner. Den ene laver violiner, og den anden spiller på dem. Hvem der havde lært ham at bygge violiner? Det havde han da lært sig selv. Han lagde mærke til, hvordan sådan en var sat sammen, og så gjorde han det efter på slump.

Broderen stiller sig op og stryger på en af dem. Det er skam en hel god violin. Til dagligt arbejder violinspilleren på gården, men engang om ugen tager han violinkassen under armen og cykler de 6-7 mil ind til Odense, og får timer på konservatoriet hos Martin Andersen. Og det er lige meget, om det regner eller sner - han skal nok komme frem. Vi besøgte også Anders Madsen i Esterbølle, en ægte gammel fynbo at se til. Han laver violiner af piletræ. Vor chauffør, den unge Rasmus Mortensen, søn af karetmager og violinist i Det fynske Kammerorkester, prøver et par af dem. Det er kram.

Det vistnok ejendommeligste kunstnerpar på hele Fyn, traf vi ikke hjemme smeden Rasmussen fra Hudevad og hans kone Alfrida. Han er kunstsmed, hun oprindelig violinelev af Tofte, senere i mange år med i Thorvald Aagaards kvartet og Fynske Musikantere. Alfrida Rasmussen skulle have haft en meget høj stjerne hos Carl Nielsen. Kunne man komme med en hilsen fra hende, var man bombesikker på at slippe gennem nåleøjet ved Frederiksholms Kanal. Nu er det trods alt ikke alle steder på Fyn, det går lige stærkt til med musikken.

Relativt svagest mod vest og nordvest. Det egentlige musikbælte synes at strække sig i en bred stribe fra nordøst, fra Otterupegnen og Hindsholm og ned gennem øen til Svendborg-Fåborg, med så vigtige stationer undervejs som Ryslinge og Skårup-Ryslinge hvor Thorvald Aagaard, komponisten til „Mor's rok" og „De bøgelyse Øer" og stifteren af „Fynske Musikantere" residerede til sin død i fjor, og Skårup, hvor Oluf Ring med stærk og rund hånd strøer folkesangens salt i de unge sind.

Som forholdene kom til at ligge, blev det hovedsagelig nord for Odense, vi gjorde vore stikprøver. De viste så godt som alle det for fynboerne karakteristiske, at er der musik i en familie - og hvor er der ikke det, - så er der det i hele familien og ikke bare i et enkelt eller enkelte af dets medlemmer.

Som nu hos plantør Peder Hansen i Emmelev, han dirigerer Otterups Musikforenings Orkester og har en stor virksomhed som violinlærer. Sønnen Verner er violinist, datteren Elisabeth pianistinde, begge med i Det fynske Kammerorkester. Ikke langt fra, i Ørritslev, træffer man familien Knudsen. Dens overhoved musikalsk set er tømrermester Chr. Knudsen, som er dirigent for Hessum Sangforening. Han har fire brødre, der alle spiller et instrument, og en søn Aage, som har givet koncert i København og nu

er koncertmester i Det fynske kammerorkester. Vi havde lejlighed til at høre en koncert af nævnte sangforening i Skeby Forsamlingshus, trods regn og kulde, fuldt hus. Man sad på træbænke af tretten centimeters bredde og uden rygstød, en sund kur for blødagtige københavnere, der bestandig jamrer over de dårlige sæder, der hersker i Odd-Fellow-Palæet. Her generede det ingen. I stive to timer sad man der og var med – to store afdelinger danske korsange – lyst og frejdigt klang det, og her imellem Dvoraks F-Dur Kvartet og en kvartetsats af Tjaikovskij, udført af medlemmer af kammerorkestret. Det tør vel kaldes et program.

I Dalby ved Kerteminde hilste vi på Niels Simon Christiansens forældre. Niels Simon studerer nu i Paris, hvor han for nylig spillede Carl Nielsens sonate i A-Dur i radio. En yngre broder, som bor hjemme er cellist. Faderen er skomager og dirigent i Dalby Musikforening. Et andet foretagende på egnen, også med fremdrift, er Bovense kor og orkester, som ledes af gårdejer Laurits Pedersen i Ankjær. Denne institution kunne for nylig fejre 10 års jubilæum. I Hjadstrup bor en mærkelig mand, og lad ham blive rosinen i denne lille beretning. Han hedder Rasmus Jørgensen og er landmand, violinbygger, violinist samt komponist. Hans kone er bassist, sønnen pianist, så det er jo rigtigt fynsk. Det fortælles på egnen, at Rasmus Jørgensen havde skrevet en symfoni, der skulle hedde noget så ekstraordinært som „Mund og Klovsyge". Forhistorien er denne: Der havde været mund og klovsyge på egnen, og Jørgensen havde haft noget kval med myndighederne. Som tak herfor havde han da komponeret en slags ironisk programsymfoni med nævnte titel og med satsoverskrifter som : „Bacillernes Indtog", Politi kommer o.l. Vi traf komponisten under arbejdet i stalden.

Stik imod fynsk sædvane var han lige straks temmelig afvisende og umeddelsom. Men hurtigt tøede han op, og smilet – det fynske smil – begyndte at pible frem i øjenkrogene: Jo, det havde da sin rigtighed med den symfoni. Når han havde et udestående med folk, brugte han at sige dem besked gennem toner, det syntes han var den bedste måde. Partituret var dog ikke til at vriste fra ham. Han havde ikke tid nu, vi kunne komme igen til vinter.

Nu er det naturligvis ikke meningen at påstå, at typer og tilstande som de her skildrede ikke eksisterer andre steder herhjemme end på Fyn. Utvivlsomt gør de. Der er bare det ved Fyn, at der er der så meget af det.

Den folkelige musikkultur, som vi nu har på stenbroen nidkært og forhåbentlig efterhånden med resultat søger at elske frem, den har de på Fyn - og har haft den gennem generationer, ingen ved i grunden mere hvor længe. Og den blomstrer i dag som aldrig før, uantastet som det synes af jazzmusikken og radioens evigt malende musikkværn. Og hvorfra stammer den da, denne musikkultur, hvilke er dens kilder? Oluf Ring peger på et par af dem: Den nemme og livligt udnyttede adgang til samkvem mellem beboerne fra alle øens egne, og så det, at kampen for tilværelsen gennemgående er mindre hård på Fyn end i det øvrige Danmark. Og at begge dele spiller en rolle synes uden videre indlysende. Men nok så meget bunder det vel nok i selve naturen, den frodige, saftige muld, det stærke og dog milde øklima. Herigennem bestemmes det fynske temperament, det lette og let bevægelige sind, den jævne og rolige glæde ved selve tilværelsen. Men hvad gør man, når man er glad? Man traller, man synger. Og fynboen synger, han synger altid, selv når han taler. Og er der i grunden mere at sige om den ting.

Det var lidt om det indtryk, dr. phil. Povl Hamburger dannede sig om fynboernes initiativ, med hensyn til hjemmemusikken i de forskellige egne af Fyn, som den udfoldede sig i 1938.

Nordfyns Privatorkester

Efter at der havde været en lille pause i orkestervirksomheden på Nordfyn, samledes i november 1940 på Kappendrup Afholdshjem hos musiker H.C. Hovendal, landmand August Madsen, Bederslev, landmand Knud Maegård, Bederslev, kunstmaler Alex Andersen, Otterup og stationsforstander Krogh, Otterup, med den tanke at oprette et amatørorkester. Orkestret blev dannet og skulle hedde „Nordfyns Privatorkester". Orkestret bestod af tretten aktive medlemmer: Dirigent H.C. Hovendal, 1. violin: August Madsen, Bederslev, Alex Andersen, Otterup og stationsforstander Krogh, Otterup. 2. violin: Axel Rasmussen, Vellinge og Poul Pedersen, Kappendrup. Bratsch: Lærer Østlund, Otterup. Cello: Pastor Hansen, Allesø. Kontrabas: Knud Maegård, Bederslev. Trompet: Finn Svensson, Otterup og Herman Jørgensen, Bredstrup. Basun: Plantageejer Henry Hansen, Kappendrup. Klaver:

Hjemmemusikant.

Gertrud Jensen, Vellinge.

Den 7. maj 1941 afholdtes den første koncert, som overværedes af ca. 240 tilhørere. De gamle fra ,,De gamles Hjem'' var indbudt. Programmet bestod af følgende: L. Canne: Marche Lorreine. Waldteufel: Ganz allerliebst.

P. Lincke: En aften med Poul Lincke. Mozart: Eine kleine Nachtmusik.

Joh. Nielsen: Elegie. L. Desormes: Mandolin Polka.

Frederik Nielsen: Danske Folkemelodier. Potpourri.
N.R. Bakaleinikow: Hab'Mitleid. Zigøinerromance.
Lanzky: Fantasi over danske Sange.

Som man vil se, var programmerne nu af en lettere karakter end tidligere, i Nordfyns Musikforenings tid. Om koncerten skrev pressen bl.a.: - Præstationen var ganske udmærket. Det eneste man kunne kritisere var lidt mangel på teknik, men det kommer jo nok med øvelsen. Til gengæld var der fart og flugt over musikken, og hvad der var det vigtigste, den var folkelig, - noget, som den jævne mand og kvinde kunne forstå. - Musikken er snart bleven så højtsvævende, at man ikke kan følge med. Nej, lad os få noget folkelig musik. Det er, hvad vi trænger til i denne mørke tid. Det løfter sindet, så vi kommer til at se lysere på fremtiden.

Orkestret holdt regelmæssigt prøve hver fjortende dag. Efter den 2. koncert, som afholdtes den 30. oktober 1941 blev orkestret udvidet med tre deltagere: H.C. Hovendals datter, Tove Hovendal, lærer P. Vig, Otterup og Jørgen Hansen, Egense. Senere udvidedes orkestret, så det ved en koncert d. 28. oktober 1942 var oppe på 22 mand. Koncerterne afholdtes på Otterup Hotel.

Ved den femte koncert d. 24. marts 1943 medvirkede Otterup Damekor, og Slettens Mandskor, hvor der bl.a. blev opført: E. Grieg: Foran sydens Kloster, for damekor og orkester, samt P. Heise: Volmerslaget, for herrekor og orkester. Et program, som efter pressens udtalelse, kor og orkester ikke helt kunne indfri. Den 28. september 1944 havde Nordfyns Privatorkester arrangeret en koncert med koncertsanger Aksel Schiøtz, hvor der blev opført værker af: N.W. Gade, Lange-Muller, Carl Nielsen, Edv. Grieg, Peter Heise, m.fl. Denne koncert blev, for befolkningen på Nordfyn, en stor og strålende oplevelse. Programmerne var nu efterhånden blevet mere lødige og krævende, som ved den 12. koncert d. 4. februar 1948. Hvor de, under medvirken af Otterup Damekor og Slettens Mandskor og med operasangerinde Rigmor Gadborg, som solist, opførte bl.a.: Et par satser af Mozarts Symfoni i Es-Dur, N.W. Gade: Agnete og Havfruerne, Ch. Counod: Soldaterkor af Op. ,,Margarethe". Koncerten var vellykket, med godt besøg og begejstret bifald fra tilhørerne. Søndag d. 8. august 1948 skulle Nordfyns Privatorkester opføre J.L. Heiberg, ,,Elverhøj", i Glavendruplunden. Men festen druknede i regn. Da festen var begyndt, og Mor Karen havde sunget sine sange, begyndte regnen at strømme ned, ladende hånt om Christian den 4. regnens

Hjemmemusikant.

brusen i trætoppene overdøvede helt de gæve skuespillere, så man måtte give op. Men forestillingen blev afholdt 8 dage senere og blev en strålende succes.

Den 6. juli 1949 opførte Nordfyns Privatorkester igen „Elverhøj" denne gang i Fredskoven i Bogense. Forestillingen overværedes af 2000 mennesker. Om opførelsen, som lededes af H.C. Hovendal, skrev pressen bl.a. efter indledningen med F.R. Kuhlaus Ouverture var der den rette stemning tilstede hos publikum, og efterhånden, som handlingen skred frem, levede man sig mere og mere ind i stykket, hvis handling kulminerede i sidste akt, der sluttede med, at alle ca. 55 der var på scenen, sang: Beskærm vor Konge store Gud. De medvirkende var alle amatører fra Bogense

Peder Hansen på podiet.

og omegn. ,,Kongen" hvis rolle blev spillet af stokkemager Steffensen, Otterup, fik en glimrende udførelse.

Den 24. jan. 1950 kunne ,,Nordfyns Privatorkester" fejre 10 års jubilæum, under medvirken af ,,Hårslev Privatorkester". Der blev spillet værker af: Julius Fusik, Franz Schubert, Mozart, P. Tjajkovskij, Chr. Danning, Emil Waldteufel og Paul Lincke. Stationsforstander O. Krog, Otterup bød velkommen og takkede H.C. Hovendal, Kappendrup for hans energiske og dygtige ledelse af orkestret gennem 10 år. De ca. 200 tilhørere sparede ikke på bifaldet, og der måtte gives flere ekstranumre.

Efter denne koncert ønskede H.C. Hovendal at trække sig tilbage, som dirigent for orkestret. Orkestret fortsatte nu sine prøver under ledelse af Svend Johansen. Men det var som om interessen ikke var levende mere, og man enedes da om at ophøre i nogen tid. I efteråret 1950 vågnede interessen atter, og man overtalte Peder Hansen, Emmelev, til at overtage dirigentposten, og efter nytår 1951 begyndte atter prøverne. Elisabeth Fribo overtog klaveret. To unge dygtige violinister, Johs. Guldberg og Hans Erik Lundgren lovede deres medvirken. Orkestret kunne nu give sig i kast med større opgaver. Den første koncert under ledelse af Peder

Elisabeth Fribo leder orkestret.

Hansen fandt sted d. 19. april 1951 på Otterup Hotel, med et stort og krævende program:
W.A. Mozart: Ouverture til Op. ,,Bortførelsen fra Seraillet".
Ch. Counod: Faust-Vals.
W.A. Mozart: Eine kleine nachtmusik.
Joh. Seb. Bach: Koncert for to violiner og klaver.
Solister: Johs. Guldberg og Hans Erik Lundgren. Klaver: Elisabeth Fribo.

Franz Liszt: Ungarsk Rapsodi nr. 2.

Koncerten blev en stor succes og fik en strålende omtale i pressen. Den 18. marts 1952 ledede Peder Hansen atter orkestret ved en koncert, under medvirken af sangforeningen ,,Lyren". Der blev opført bl.a. for kor og orkester: W. von Gluck: I Elysium af ,,Orfeus og Euridice" og Joh. Strauss: Wein Weib und Gesang.

Om denne koncert kunne man i pressen læse følgende bl.a. Det var vel nok den endnu bedste koncert, Nordfyns Privatorkester har holdt, og det siger efterhånden slet ikke så lidt. Godt orkester, god dirigent - Peder Hansen, Emmelev - et godt program, og så en ,,ting" til: Musikglæde hos de optrædende.

En af de sidste koncerter som Peder Hansen ledede, var Nord-

fyns Privatorkesters koncert på Otterup Hotel, den 10. marts 1953. Peder Hansens datter Elisabeth Fribo og kgl. kapelmusikus Aage Knudsen var solister. Der blev spillet værker af bl.a. Mozart, Beethoven, Chopin, Francaix, Wieniawski, Dvorak, Moussorgsky m.fl. En anmelder skrev bl.a., at der er musik i fynske sind, har der aldrig været tvivl om. Fyn har ofte ligget i forreste række, når det gjaldt dygtige musikere. - Et godt eksempel herpå var den koncert, som Nordfyns Privatorkester i aftes havde arrangeret. Det ca. 25 mands orkester - dirigeret af plantageejer Peder Hansen - gav her bevis for, at ved ihærdigt og energisk arbejde kan man opnå gode resultater. - De to solister gjorde sig især bemærket ved et meget fint sammenspil, båret både af teknisk kunnen og behersket musikersind, og både solisternes og orkestrets indsats gjorde aftenen til en virkelige oplevelse.

Efter gennem mange år at have ydet en stor og værdifuld indsats for musiklivet på Nordfyn, trak Peder Hansen sig tilbage, som leder af Nordfyns Privatorkester, og overlod ledelsen til datteren, Elisabeth Fribo. Peder Hansens virke kom til at betyde meget, ikke alene for orkestret, men for hele befolkningen på Nordfyn, hvis interesse og forståelse for den gode musik han i høj grad vakte. Mange har han fået til at tage aktivt del i den musikalske virksomhed. Mange af de dygtige musikere, som i dag sidder i vore førende orkestre, kan takke for den gode undervisning, de i deres spæde ungdom modtog hos Peder Musik.

Nu var det som nævnt, Elisabeth Hansen, der skulle lede Nordfyns Privatorkester videre. Derfor skal der først nævnes en af de første koncerter, som hun havde ledelsen af. Koncerten fandt sted på Otterup Hotel d. 8. marts 1954. Som solister medvirkede: Kgl. operasangerinde Karen Marie Nielsen, og violinisten Johannes Guldberg. Om koncerten blev der skrevet: Det blev en virkelig strålende koncert for Nordfyns Privatorkester i aftes. Karen Marie Nielsen kastede glans over aftenen med sin smukke sang, og orkestret, der lededes af Elisabeth Fribo, ydede noget særdeles godt. - Også violinisten Johannes Guldberg bidrog til aftenens festlige forløb, og orkestret; - Ja, det var virkelig enestående, hvad det er nået frem til under Elisabeths ledelse.

Nordfyns Privatorkester arbejdede nu under Elisabeth Fribos dygtige ledelse videre, opfyldende de gamle traditioner, alvorligt arbejdende og med gode programmer og solister. Af solister, som i de senere år har medvirket, kan nævnes: Operasangerinde, Rig-

mor Gadborg, trompetist, Svend Aage Nielsen, violinistinden Anne Brugman og operasanger Mogens Wedel, m.fl.

Senere blev Nordfyns Privatorkester slået sammen med Nordvestfyns Privatorkester. Disse to orkestre kunne, som tidligere omtalt, i 1966 fejre 25 og 50 års jubilæum ved en fælles koncert, som fandt sted på Båring Højskole.

De faste medlemmer i Nord- og Nordvestfyns Privatorkester, består i dag af følgende:

Gartner, Carl Møller Larsen, Løkkegravene.
Tømrer, Aksel Rasmussen, Vellinge.
Gårdejer, Knud Maegaard, Fremmelev.
Rasmus Christiansen, Søndersø.
Ejner V. Knudsen, Odense.
Smedemester, Carl Ebbesen, Stensby.
Repræsentant, Johs. Kjærrulf, Bredbjerg.

Malermester, J. Chr. Nielsen, Pårup.
Tømrermester, Chr. Knudsen, Ørritslev.
Hans Stenum, Odense.
Haal Jørgensen, Bogense.
Paul C.K. Hansen, Odense.
Gårdejer, Gunnar Madsen, Allesø.
Vurderingsmand, August Madsen, Skamby.
Brygger, Laurits Pedersen, Haundrup.
Pedersen, Søndersø.
Gårdejer, Marius Hansen, Søndersø.
Lærer, Svend Harndrup Jensen, Bogense.
Emil Stevns, Haundrup.

Elisabeth Fribo fører nu de to sammenlagte orkestre videre med stor interesse og dygtighed.

Et nyt initiativ, som kan få den største betydning for musiklivet på Nordfyn, er taget, idet der på Otterup Skole er oprettet en musikskole, hvor den nordfynske ungdom kan få instrumentalundervisning i klaver, stryge- og blæseinstrumenter m.m. Kurset ledes af Elisabeth Fribo, og Otterup Kommune yder tilskud til kurserne.

Det er et initiativ, som man må håbe vil brede sig til andre egne på Fyn, og derved atter vække interessen for musikken i hjemmene.

Hindsholm-Musikken

Ude på Hindsholm er der i godt et par menneskealdre to mænd, som særlig får lejlighed til at gøre en smuk indsats for musikken. Oprindelsen går tilbage til husmand og musiker Lars Olsen, Midskov. Lars Olsens musikalske virke på Hindsholm strakte sig fra omkring år 1870 til ca. 1910.

I Lars Olsens tidligere slægtled havde der været mange fremragende spillemænd. Hans mors far, efter hvem han var opnævnt, var i sin tid en meget bekendt og ejendommelig spillemand. Han blev født d. 14. april 1782. Han kom i sine unge dage til København og blev ansat ved Aaboisterne, som regimentsmusikken dengang hed. Han blev her så dygtig, at han var med at spille på Det

kgl. Theater. På teatret var dengang opsat en tavle, hvorpå var skrevet med gyldne navne de mest fremragende skuespillere og musikere, og der iblandt var også Lars Olsen. Vi lader nu Lars Olsen selv fortælle: Jeg har i 1884 været i Det kgl. Theater og hørt en opera, og så mig da også omkring efter disse navne, men fandt ingen. Men opdagede senere, at det nuværende teater dengang var temmelig nyt, og altså slet ikke den bygning hvori min morfar havde spillet. Min mor fortalte også noget om ham, men hun var kun en halv snes år, da han døde, hun var født i 1822. Hun kunne i sine unge dage synge flere af hans ejendommelige valse, så det forbavsede mig, da jeg senere fik dem på noder, at hun kunne huske at synge dem så korrekt fra sine barneår. Gamle Morten Andersen i Midskov fortalte mig også lidt om ham. Han havde i sine unge dage spillet lidt sammen med ham. Han fortalte, at Lars Olsen havde en ejendommelig violin, han har hørt, at andre spillemænd har sagt, at når vi havde en sådan violin, kunne vi sagtens spille. Lars Olsen tilbød dem så at prøve, men ingen - heller ikke Morten - kunne få den til at klinge; den var vanskelig at stryge. Såvidt jeg forstod Morten, så var det særlig i retning af følelse, at han havde sin styrke. Morten imponerede mig meget ved sit spil, det var så rent og korrekt, men med streng og stiv takt uden noget føleri og aldeles fri for det nu så almindelige misbrug af den evindelige vibreren og hylen. Dengang var takten jo en hovedsag, og Morten var jo dengang en gammel mand, som havde spillet umådelig meget til dans. I de tider var det vanskeligt at få fat i nye dansemelodier, men Morten har selv skrevet flere prægtige dansemelodier, som jeg ofte har spillet. Han var en mester til at spille second efter øret og følge overgangene i melodierne, hvad den nyere tids spillemænd jo ikke har lejlighed til at lære; men så havde han til gengæld svært ved at læse noder, han måtte sidde halve dage og hakke for at lære en større ny dans.

Morten fortalte, at min morfar var lovlig slem til snapsene. Det var jo lange og drøje nætter med hede, træk og kulde i storstuerne og loerne, så der nok kunne trænges til en opstrammer; for øvrigt var det med at blive hengiven til snapsen en udbredt svaghed blandt spillemænd og underofficerer. Morten lod sig ikke friste af snapsen. Der fortælles, at Lars Olsen engang var med til at spille til bryllup henne i Holev, det var gmd. Anders Larsen (den ældres) bryllup. Der var stort gilde med flere spillemænd fra Odense, som følte det under deres værdighed at spille sammen med

denne vadmelsbonde, men de måtte jo finde sig i det, og Lars måtte jo nøjes med at spille second. Da de havde spillet nogle stykker, bad brugdommen, Anders Larsen, om at hans spillemand også måtte spille et stykke, hvad jo tilstodes. Lars Olsen gav sig til at stemme sin violin, hvad altid varede længe, når han ville spille noget betydeligt. De andre spillemænd kiggede og smiskede til hinanden, men endelig blev han da færdig og tog så fat. De fine spillemænd havde nær ganske tabt næse og mund og kunne slet ikke finde på noget at spille til, og gæsterne holdt op med at spise og rakte hals, de havde aldrig hørt mage til violinspil. Og de fine spillemænd fra Odense blev pludselig så smidige i ryggen og bad ham nu om at indtage førstepladsen på højre fløj. Fra dette bryllup stammer den gamle såkaldte „Stine Anders Larsens Vals", som jeg tit har spillet, og som også blev forlangt spillet.

Der var kun få spillemænd i de tider, men Lars Olsen var så kendt, at han ikke alene spillede på Fyn, men også rejste over til Sjælland for at spille til store bryllupper o.l. Når han kom med violinen på ryggen og skulle med postsmakken over bæltet, kom han gratis med, når han blot ville spille for søfolkene og de rejsende på overfarten.

Min farfar fortalte, at Lars Olsen altid gik med en skindhandske på sin venstre hånd, selv om det var en hede, så ravnen gabede – for at holde huden fin og blød. Han var jo til daglig husmand i Martofte og måtte bl.a. gøre 52 hovningsdage på Scheelenborg og udføre alt slags arbejde.

Daværende kammerherre Juel var en stor musikelsker og holdt på Valdemarslot et musikkorps, nærmest bestående af skytter og skovfogder og anført af en tysker, som hed Havendrup og var meget dygtig. Ved de store jagter om efteråret var korpset heroppe at spille i flere dage; ved disse lejligheder blev Lars Olsen altid beordret til at møde og spille med. Så vidt Lars Olsen (den yngre).

Lars Olsen har også i en lille bog skrevet om sine forfædre, hvori han bl.a. fortæller om sin farfar Niels Olsen, som deltog i Napoleonkrigene og i fire år lå som soldat i Frankrig.

Lars Olsen var en venlig og beskeden mand, meget musikalsk og musikinteresseret. Som violinist, var han i besiddelse af en meget smuk tone, forenet med en teknisk kunnen, som ikke er enhver landsbyspillemand givet. Lars Olsen havde i sine unge dage taget undervisning i Odense, og stiftede herved bekendtskab med

komponisten Carl Nielsen, med hvem han senere har vekslet breve.

Hvor stærkt Lars Olsen var betaget af musikken, fremgår af følgende. En aften var han taget til Odense for at høre den verdensberømte violinvirtuos Willy Burmeister. Da sidste tog afgik til Hindsholm, var koncerten endnu ikke afsluttet. Lars Olsen var så betaget af mesterens spil, at han ikke kunne forlade salen, før koncerten var sluttet, skønt hans tog i mellemtiden gik. Efter koncerten gik han om natten den lange vej fra Odense til Midskov. Senere blev der sagt til ham, havde det ikke været bedre Lars Olsen, at have taget med toget hjem? Hvortil Lars Olsen stilfærdigt svarede, ja, men da var ha jutte færdi me' aa spille!

Lars Olsen dannede 1894 musikforeningen, hvor han dyrkede sammenspil med sine elever og andre musikinteresserede på Hindsholm. Blandt disse kan nævnes: Hans Madsen, Stubberup, Anders Pedersen, Martofte (senere Bovense) Olaf Pedersen, Martofte, Alfred Carstensen, Mesinge, Peder Kristensen, Mesinge, Eiby, Mesinge, Anders Kryger, Tårup, og Hindsholmsorkestrets stifter H.P. Christiansen, Dalby. Musikken, som de spillede, var kvartetter og duetter m.m.

Lars Olsen var også i besiddelse af poetiske evner. Han skrev flere små digte, hvoraf her gengives „Det gamle Træ" og „April".

Det gamle Træ

I min lille gamle have et æbletræ står,
som forlængst har fyldt sine hundrede år.
Tiden med storme og ulivssår,
har dybt det mærket, mens årene går.
Trøsket og hult det giver hjem og hus
for orme, biller og flagermus,
men fast og støt som i gamle dage,
stormen ej magter endnu det at tage.
På min gamle stamme en kåbe så skøn,
af fineste mos som er lysegrøn.
Jeg husker, at i mine drengeår,
det klart og tydeligt for mig står.
I din krones top jeg sad tit længe,
og skuede vidt over mark og enge.
Mens solen bagte mit hoved og krop,
jeg fulgte småfuglenes muntre hop.

De havde jo travlt med at skaffe føde,
til sultne unger med gab så røde.
Men var det så tiden at æblerne plukkes,
al anden forretning omtrent måtte lukkes.
Tit kneb det med kurve og kasser,
i tror det vel knap, men sikkert det passer.
masser af æbleflæsk nu var i vente,
æblegrød knap dengang jeg kendte.
Førhen gav det æbler mest hvert år,
men dertil kræfterne ej mere forslår.
Ja, sådan har min far og hans far igen,
glædet sig ved vor gamle ven.
Min oldefar, ham vil jeg mindes med tak,
fordi han træet i jorden stak.
I forårets kulde da tænker jeg på,
mon det gamle træ i sommer kan stå,
og endnu engang kan gøre mig glad,
med knopper og blomst på sit grønne blad.
Når solen på himlen så højere stiger,
og de mørke dage med kulden viger,
så pludselig ser jeg med glæde igen,
du lever endnu min gamle ven.
Knopperne vokse, svulme og briste,
de prægtigste blomster på gamle kviste,
hvide og røde som roser vilde,
bløde og rene som skovens kilde.
Da står jeg igen ved skabelsens gåde,
som ingen magter tilbunds at råde.
Når solen synker bag hav og land,
og forgylder kanten på skyens rand,
mens bladene gynger for sagte vind,
dugdråben falder på edderkoppens spind.
Og over vor forvirrede jord,
hvor guldkalven breder sig mægtig og stor,
aftenfreden sig stille sænker,
og tanken løses fra dagens lænker.
Jeg lytter under din halvmørke krone,
hviskende svagt jeg hører en tone,
et sus af minder fra gamle dage,
langsomt forbi mit øre drage.

Pinsedag 1918. Lars Olsen

April

Nu stiger solen højt og frit,
med lange lyse dage,
Den kaster glans og varmer blidt,
på store, små og svage.

Og blæsten farer rask afsted,
om husets gavl og mure.
den fejer ud og tager med,
det gamle mugne sure.

Og lærken svinger højt mod sky,
den prøver nu sin stemme,
så alle i vor gamle by,
må vårens bud fornemme.

Den synger frit og barneglad,
på sine gamle sange,
og bag dens lyse trillekvad,
vi glemmer dage trange.

Det var to digte af Lars Olsen; men også som tegner viste Lars Olsen udprægede evner.

Lars Olsen, har jeg flere gange, omkring århundreskiftet, været i selskab sammen med. Han var et meget følsomt og fint menneske, der mindst af alt mindede om en landlig husmand. Den sidste snes år af sit liv mistede Lars Olsen lidt efter lidt hørelsen, for til sidste at blive helt døv, hvad der må have været tungt, for et så åndeligt levende menneske. Lars Olsen blev født i 1857 og døde 1940.

Omkring 1910 blev det Lars Olsens elev, stifter af ,,Hindsholms Orkester", skomager H.P. Christiansen, Dalby, der blev den førende indenfor musikken på Hindsholm. Også han dyrkede sammenspil og afholdt en del koncerter; men rigtig liv kom der først i sammenspillet, da Alfred Christiansen og hans to sønner Arne og Niels Simon Christiansen (nu kgl. kapelmusicus) iøvrigt tog del i arbejdet, hvad de stadig gør ved koncerter, hvor andre unge talenter også får lov at udfolde sig, til glæde for sig selv og tilhørerne. H.P. Christiansen indbød sine gamle elever, til sammenspil med

Lars Olsen.

sine sønner og Alfred Christiansen. De samledes første gang d. 15. januar 1930, og fortsatte herefter med en ugentlig prøve, og interessen var levende hos dem alle. Foruden aftenerne med sammenspil, kom de nu også til at medvirke ved dilettantforestillinger og lignende.

Efterhånden ville flere være med, og senere ville Kertemindemusikerne også gerne være med, og i 1932-33, blev det til et orkester på 25 mand.

På initiativ af gårdejer Peder Christensen, Dalby, og kunstmaler Peder Larsen, Birkebjerg, blev musikforeningen stiftet. Orkestret indbød til en koncert, og her valgtes den første bestyrelse, med kunstmaler Peder Larsen som formand. Musikforeningen gav to til tre koncerter årlig.

Som nævnt, havde H.P. (som H.P. Christiansen i daglig blev kaldt) i årene forud, dannet et strygeensemble, hovedsageligt sammensat af egne elever; men på egnen fandtes nogle gode træ- og messingblæsere, og man enedes derfor om at slå det hele sammen til et orkester, under ledelse af H.P. Christiansen. Af gode blæsere kan nævnes: Murer Kryger, Salby, der var en udmærket cornetist, maler Eity, hvis fine og bløde fløjtespil var kendt overalt på Hindsholm. - Murer Kryger havde et par sønner, der også var ret gode, Kristian Kryger, trompetist, (nu ansat i militærorkestret i Vordingborg) og Fiin Kryger, der var en god basunist. Der var også et par gode klarinetter, bl.a. den populære Otto Larsen, Salby, der til daglig var uldhandler og hjemmeslagter. Strygerbesætningen var, for de flestes vedkommende, elever af H.P. Christiansen. På førstepulten sad de to drenge, H.P.s yngste søn, Niels Simon Christiansen, (nu kgl. kapelmusikus) og smedesønnen fra Dalby, Alfred Christiansen, endvidere var der i violingruppen nogle gårdmænd og håndværkere, og blandt dem kan nævnes: Anker Larsen, Nordskov, Mads Madsen, Drigstrup og Gunnar Andersen, Dalby. Der var to cellister. H.P.s, ældste søn, Arne Christiansen, der på det tidspunkt var en stor dreng, og den unge skomager, Hans Nielsen, der også kunne betjene stor- og lilletrommen, når det var påkrævet. Som bassist, var det som regel smeden i Måle, der ene mand måtte klare bassen. Undertiden blev han dog suppleret med former og musikdirektør, Adolfsen, Kerteminde. Der fandtes ingen oboer, fagotter eller horn på Hindsholm; istedet måtte man benytte sig af klaveret, som blev spillet af den meget dygtige pianistinde, Inger Smed Christensen (nu et kendt navn).

I begyndelsen blev prøverne afholdt omkring i hjemmene; men efterhånden som orkestret voksede, kunne det ikke rummes i storstuen omkring på gårdene. Prøverne blev derfor flyttet til Dalby Forsamlingshus, hvor det indtil nu har haft sine prøver og koncerter.

Som naturligt var, bestod repertoiret i den første tid af: Marcher, valse og potpourrier. Senere gik man i lag med en enkelt Haydn Symfoni. Orkestret holdt hvert år en eller to koncerter i Dalby, og folk fra hele Hindsholm strømmede til i stort tal, og begejstringen, for det de lyttede til, var stor og levende.

Desværre var H.P. Christiansens helbred ikke så godt, en mavesygdom, i forbindelse med en ondartet astma, tog så svært på kræfterne, at han i 1940 måtte opgive at være orkestrets dirigent.

Ved enkelte lejligheder, som jubilæer o.s.v. følte han sig dog istand til at lede en afdeling, til stor glæde for orkestret og hans mange trofaste lyttere omkring på Hindsholm.

Som menneske var H.P. Christiansen mild og venlig, hvad der også gav sig udtryk i hans diriktion, og som musiker var han i besiddelse af stor viden om musikens former og stilarter, forbundet med en umiddelbar musikglæde. Han var en god violinist. Sin første undervisning fik han, som tidligere nævnt, hos Lars Olsen i Midskov. Senere studerede han violinspil hos fru Thalbitzer i Kerteminde, en søster til komponisten Viggo Sanne og en tid hos Julius Chonowitz i Odense. Hans tone var ikke stor, men ren, fin og ædel. H.P. Christiansen, var i mange år organist ved Dalby Valgmenighedskirke.

Orkestret stod altså, i begyndelsen af fyrrerne, over for den opgave, at finde en ny dirigent, og da man havde lagt mærke til, at der henne i Bovense var en ung gårdmand, Laur. Pedersen der med stort talent og dygtighed ledede både kor og orkester, og med stor succes havde opført korværker som Gades: „Agnete og Havfruerne", „Elverskud", „Korsfarerne" og „Årstiderne", Händel: 1 og 2 del af „ Judas Macabæus", m.m. blev man enige om at rette henvendelse til ham, om han kunne tænke sig at lede orkestret videre. Da det i adskillige år havde været et stort ønske hos Laur. Pedersen at få lejlighed til, at prøve sine kræfter med et større orkester, tog han med stor glæde imod tilbuddet.

Efterhånden som årene gik, blev orkestret større, og i de senere år har besætningen bestået af følgende: 8. violin 1. 6. violin 2. 2 viola, 3 celloer, 2 bas, 1 fløjte, 2 clarinetter, 1 fagot, 2 trompeter, 1 basun, 2 horn og 1 janitshar. Obo har orkestret ikke haft fast; men denne stemme er blevet besat, med assistance fra Odense.

Bortset fra en ganske enkelt, har orkestret altid bestået udelukkende af amatører og alle erhverv har været repræsenteret: Landmænd, skomagere, smede, lærere, tømrer m.fl. Det gælder for dem alle, at de kom og medvirkede, fordi musikken, ved aktiv medvirken, virkelig betød noget meget værdifuldt for disse mennesker. Laur. Pedersen siger, om sit arbejde med hjemmemusikkerne. Der er en egen glæde ved at arbejde med amatører. De „filer" på livet løs, og gang på gang må man undres over den spontane musikglæde, der ofte kommer til udtryk. Det gælder ikke om, at blive færdig så hurtigt som muligt, nej, lad os prøve, igen og igen. Selv om teknikken i de fleste tilfælde lader noget tilbage at

Laurits Petersen.

ønske, viser det sig ofte, at man ved at gentage, altså spille det samme, igen og igen, - ofte kan opnå gode resultater.

En ting som musikere, og måske i særlig grad amatører er utroligt uopmærksomme overfor, er, at virkelig høre, altså at bruge øret. Hvor tit hører man ikke orkestre, - og vel særlig amatører, - spille utroligt urent. De spiller noderne, men de er slet ikke tilstrækkelig opmærksomme på, om det nu også er rent. Hvorfor stemmer blæsere, - enten det nu er træ eller messing, - så dårligt sammen med strygerne? Fordi de sidder og spiller hver for sig og glemmer at høre efter, om det nu er rent.

Derfor er det så utroligt vigtigt, at dirigenten for et amatørorkester, som det allerførste, lærer orkestret at få stemt ordentligt, før de starter. Ja, det er jo den første betingelse for, at det er værd at

høre på.

Altså ved at høre godt efter, og ved at spille de enkelte ting mange gange igennem, kan der opnås gode resultater. Ja, undertiden oplever man pludselig, at det ligesom slår igennem i hele orkestret, nu spiller vi virkeligt nu ikke alene yder vi noget, men nu modtager vi noget. Det er med andre ord den rene og sande musikglæde, man nu oplever, og hvor er den værdifuld.

Hvorfor møder amatører uge efter uge året igennem, hvorfor trodser man vejr og vind, hvorfor cykler mange 10-15 km i en mørk vinteraften for at komme til prøve? Fordi de er med til noget, der giver dem oplevelser af værdi, noget som de nødigt ville undvære. Det var lidt om Laur. Pedersens syn på, arbejdet, som leder af et amatørorkester.

I Hindsholms Musikforenings Orkester sidder der endnu fem, der har været med fra starten: Gårdejer Mads Madsen, Drigstrup, der er 74 år og en god violinist, han har fire sønner, der alle har spillet i orkestret, de tre spiller der endnu. Mads Madsen går op i musikken med liv og sjæl, mange gange har der været bud efter ham fra Fynske Musikantere og Otterup Privatorkester m.fl. Ja, sådan er der mange af Hindsholm Musikerne, der kunne nævnes, som har gjort en stor indsats for hjemmemusikken på Hindsholm.

Da Laur. Pedersen for 25 år siden begyndte som dirigent for orkestret, var det med det ønske at gøre programmerne lødigere. Efterhånden blev programmerne delt i to afdelinger, en ouverture og en symfoni i første afdeling, i anden afdeling en lettere ouverture, lidt operettemusik, en vals af Straus og til slut en march. Også af hensyn til publikum, blev programmerne tilrettelagt med et lødigere program som indledning, og et lettere program som afslutning på koncerten. Ser man på, hvad orkestret gennem årene har opført, så bliver det et krævende og omfangsrigt program.

Af symfonier er der opført flere af Haydn og Mozart, et par af Schubert, første og tredie symfoni af Beethoven, Joh. Chr. Bach m.fl. Endvidere en del barokmusik bl.a. Händel: Concerto grosso, koncerter af Vivaldi m.m.

Orkestret har som regel givet to koncerter årligt i Dalby Forsamlingshus, og altid med fuldt hus, af en begejstret tilhørerskare, der kom fra hele Hindsholm. Ved den ene - og undertiden ved begge koncerter, har der været fremmede solister. Af disse kan nævnes: Kgl. kapelmusikus Carlo Andersen, operasanger Mogens Wedel, kgl. kapelmusikus Niels Simon Christiansen, kgl. kapel-

Hindsholm Musikforenings orkester, stående i forgrunden de to dirigenter Laurits Petersen og H. P. Christiansen.

musikus Knud Aage Larsen, violinisterne koncertmester Peder Elbæk, Alfred Christiansen og Elisa Andersen samt pianisterne Grethe Gylden og Lis Smed Christensen, og flere helt unge solister.

Foruden koncerterne i Dalby, har orkestret givet mange koncerter i foreninger og skoler: Rødding Højskole, Gymnastikhøjskolen i Ollerup, Hammerum Ungdomsskole, Dalum Landbrugsskole og Kerteminde Husflidsskole m.fl.

Den sidste koncert, Laur. Pedersen dirigerede, var i foråret 1967. Solist var koncertmester i Danmarks Radio Symfoniorkester Leo Hansen. Det blev en af de smukkeste koncerter, som Hindsholms Musikforenings Orkester har haft. Programmet ved denne koncert bestod af bl.a.: Beethovens 1ste symfoni, Haydn: Koncert for violin og orkester, Beethoven: Romance i F-Dur for violin og orkester, og en Concerto grosso af Händel. Koncerten blev en strålende succes. Laur. Pedersen, blev på denne, hans sidste koncert, fejret i stor stil, for sin fortjenstfulde og dygtige indsats, som leder af Hindsholms Musikforenings Orkester. Der blev holdt mange taler, hvor Laur. Pedersen blev hyldet for sin store indsats for musiklivet på Hindsholm, og han fik overrakt en smuk gave, som tak for sit værdifulde virke for hjemmemusikkens triv-

sel på dette område af Fyn.

Musikforeningen har gennem årene, især i de første år, haft mange solister, der har spillet uden orkester: Kgl. kammermusikus Peder Møller, kgl. kammermusikus Fini Henriques, violinisterne: Tutter Givskov og Wandy Tworek og pianistinden Ester Vagning m.fl.

Laur. Pedersen siger, om sit arbejde med orkestret. Når vi nu ser tilbage er den første tanke, der melder sig, jamen har det dog ikke været for svære programmer for orkestret. Jo, adskellige gange, og vi er da helt klar over, at vi ikke altid har kunnet give disse værker den udførelse, de fortjente. Men derfor mener jeg ikke, at vi skulle lade dem ligge. Det er af den største betydning for orkestrets medlemmer, og for alle de tilhørere vi har haft, at de har haft lejlighed til at stifte bekendtskab med disse værker, og i mange tilfælde opdage hvilke værdier, og hvilken skønhed der findes i disse. Den nyere, - eller vor tids musik har vi ikke beskæftiget os med. Den er ofte urimelig teknisk svær, og i mange tilfælde siger den os ingenting. Derimod ville vi gerne have spillet nogle af Carl Nielsens symfonier, men de er desværre også så svære, at amatører må lade dem ligge.

Den gamle violin

Mørket listede sig længere og længere frem af stuens kroge, jeg lod mig glide ned i et sofahjørne og sad og smålegede med violinen, som jeg havde spillet lidt på i skumringen. Nu havde jeg lagt buen tilside, og fingrene rørte jeg ikke, men så begyndte violinen ganske stille at hviske og fortælle om sine oplevelser og nogle af de mennesker, den havde været i berøring med, og nu skal jeg prøve at gengive noget af det, den sagde.

„Se", sagde den, det er jo nu med mig som med menneskene, min fødsel og første barndomstid husker jeg ikke, den slags må andre give oplysning om, men en, som vist var klog på de dele, har sagt, at min vugge sikkert har stået i Tyrol for 200 år siden. Om min rejse her til Danmark husker jeg intet, det første jeg dunkelt mindes er, at jeg ved år 1800 opholdt mig i Bagenkop. Manden, hos hvem jeg havde til huse, var vistnok halvt landmand og halvt fisker og så lidt landsbymusiker ved siden af, men alt dette står

Hans Jacobsen 1812-1887.

meget dunkelt for mig. Manden blev imidlertid gammel, andre kom og tog hans plads som musikant, og jeg kom til at hænge næsten urørt på væggen. Dette var omkring 1824; jeg har altid lagt mig efter at mindes årstallet for de vigtigste begivenheder i mit liv.

På den tid levede der i Humble en gårdmand ved navn Jacob Hansen, han havde en lille tolvårs dreng, der hed Hans, og lille Hans ville så grumme gerne have en violin. Det syntes faderen var ingen nytte til. Hans skulle, når den tid kom, have en gård og ikke gå som spillemand. Så skete det imidlertid, at Jacob fik at høre, at der på Bagenkop var en gammel violin, som kunne købes billigt, og ejeren ville endda give køberen gratis undervisning i musikkens mysterier – det vil sige, noder kendte han intet til, men han kunne da forklare, hvorledes der skulle holdes både på violinen og buen. hvad – tænkte så Jacob Hansen, lad så Hans få violinen, når han i

samme køb kunne få undervisning, kan han tjene en enkelt daler ved at spille til dans, kan det jo være kærkomment, og han kan jo blive lige god gårdmand, fordi han kan spille. Så red da Hanses fader en dag til Bagenkop. Hvor meget jeg blev takseret til, ved jeg ikke, men da han forlod huset, var det en aftale, at lille Hans om nogle dage skulle komme og afhente mig og have sin første undervisning.

Selvfølgelig var det med en vis spænding, jeg ventede på min nye ejer; man ved jo, hvordan man har det, men man ved ikke, hvordan man kan få det. Jeg havde egentlig altid befundet mig ret godt på Bagenkop. Ganske vist gik det undertiden noget mere vildt og støjende til, end jeg syntes om, men der var dog altid godt humør, og det er meget værd, kun nu de allersidste år var det begyndt at blive lidt trist, jeg hang så ensom på væggen. - Nå, så en dag kom da lille Hans. Min gamle husbond fik mig ned fra sømmet, strengene blev stemt og buen fik harpiks. Tonerne klang helt kraftige gennem den lille stue, selvfølgelig gjorde jeg mit bedste for at betage lille Hans.

Den gamle havde spillet et par stykker, så rakte han mig til sin nye ejer, og Hans' barnehånd greb mig om halsen. Noget så sødt og begejstret som dette favntag, har jeg aldrig følt hverken før eller siden - det var, som når ungersvenden første gang lægger armen om den pige, han længe har elsket og beundret.

Da lille Hans vandrede hjem, måtte han en gang imellem have mig ud af posen og prøve de greb, den gamle Bagenkopper havde lært ham - han kunne allerede spille „Lærebitten". De næste to tre måneder vandrede Lille Hans nu en gang ugentlig den to mil lange vej fra Humble til Bagenkop og fik undervisning og lærte en del gamle danse. Han var meget lærenem og kunne snart spille alt, hvad han kunne synge, og han lærte melodier og danse meget hurtigt, så han fik snart et ret stort repertoire.

Så begyndte lille Hans og jeg så småt at spille til gilder; først var det til høstgilde, men efterhånden blev det både til barnedåb og bryllup. Jeg har været i mange hænder både før og siden, men disse år her - det bliver altid storhedstiden i mit liv. Lille Hans og jeg vi var som skabt for hinanden, - ingen af os var så store i slaget, men hvor vi holdt af hinanden, jeg følte, at der strømmede kærlighed ud af hans fingre, når de løb over strengene.

Nu er det glemt det meste af det, lille Hans spillede efter gehør, selv om en del i de senere år er blevet optegnet. Jeg føler, jeg har

så meget ejendommeligt gammelt i mig, men hvad kan det nytte, når der ingen er, som kan få det frem. Jeg er ikke god til at huske navne på alle de mange stykker, det er kun enkelte, jeg mindes, skønt lille Hans havde dem i snesevis og disse, jeg husker, er mest dem, som nu er blevet optegnede, jeg skal give prøve. ,,Den franske Morgenstjerne", ,,Gamle Berlin", ,,Nye Berlin", ,,Gamle Hoftur", ,,Nye Hoftur", ,,Flabni Grethe", ,,Det lille Hul", ,,Brummerkadrillien", ,,Syvspring", ,,Nummer 12", ,,Lifligsang", ,,Den gamle Mazurka", ,,Goddag kære Broder".

Det kan nok være at lille Hans kunne agere, når vi sådan var ude til gilde, de sagde om ham, at han spillede med hele kroppen, og ind imellem kunne han arrangere en leg eller munter spøg.

Men Hans var jo nu en gang, som det hedder ,,født indenfor en port", og derved såvel af sin fader som af skæbnen dømt til at blive gårdmand, hvad han også blev og det lidt hurtigere, end han eller andre havde tænkt på.

Steffen Rasmussen døde pludselig og efterlod sig en trediveårig enke, ingen børn, men en præstegård, som var billig at gå ind til. Da Jacob Hansen havde mange sønner, er det ret forståeligt, at det var ham kært, om en af dem kunne få den ret unge enke og gården, der lå tæt ved hans egen. Den eneste der kunne være tale om, var Hans, han var den ældste og kun 21 år, men han var jo da gammel nok til at kunne gifte sig, og så hurtigt efter Steffens død som loven tillod, fandt vielsen sted og Hans blev gårdmand. Hvor megen elskov, der var mellem Kirsten og lille Hans, kender jeg ikke, men jeg fik lejlighed til at følge deres samliv og være i stue sammen med dem i 50 år, og jeg tør sige, at det var et meget eksemplarisk ægteskab, de hjalp hinanden trofast og delte ondt og godt med hinanden på bedste måde, skønt de var ret forskellige naturer. Hun var den stærke kraftige, energiske – han var blidheden og godheden selv, men savnede noget af den robusthed, som bonden gerne skal eje lidt af for ret at kunne hævde sig. – Trods deres forskellighed tror jeg altid de var glade ved, at de var kommen sammen – men der var en, der ikke var så glad for det, og det var mig. – I den første tid efter brylluppet gik lille Hans som før ud at spille til gilder, men hans kone satte ikke pris på det, hun ville at han skulle blive hjemme om aftenen, nu han var blevet gårdmand.

Så blev Hans hjemme, og jeg fik lov at hænge mere i ro på væggen, det vil sige, han tog mig såmænd med næsten hver dag og

spillede lidt – men se det var jo alligevel langt fra det samme, som at klinge i gildestuen, hvor fødderne trampede, skørterne svang og latter og hujen lød, og det var jo lille Hans og mig, der dirigerede og satte fart i det hele – det følte vi.

Hvor meget lille Hans og jeg mistede ved dette, at vi ikke mere kom ud til gilderne, det forstod hans kone ikke, og Hans klagede aldrig, men jeg kunne se på ham, at han led, og når han sad der hjemme og spillede de muntre danse, ja da var der som en understrøm af vemod, medens de før var fyldt af jubel, latter og kådhed – denne forskel hørte hans kone ikke, men jeg mærkede den.

Selv om det var et savn for Hans, at han måtte holde sig hjemme, så var det næppe det, der gjorde, at han, da han havde været gift en halv snes år, blev svagelig og mere og mere syg. Det var nerverne, det var galt med. Den før så livlige mand blev til tider meget tungsindig. Ringere og ringere blev det, tilsidst lå han stadig tilsengs, og nu gik der år, hvor jeg ikke blev rørt. Så gik jeg op i limningen, for det er nu sådan både med mennesker og instrumenter, at når de ikke bruges, så forfalder de.

Så en dag, da jeg var ramlet helt sammen, tog de mig og kastede mig bogstavelig talt på møddingen. Jeg var jo ingen ting værd, og lille Hans lå stadig til sengs og kom såmænd aldrig til at spille mere. Jeg har oplevet meget og døjet en del, men dette er det mørkeste punkt i mit liv. Dette at blive kastet til side som ubrugelig, når man dog føler, at der er toner i en, det gør ondt.

Da jeg havde ligget nogle dage udsat for al slags vejr, kom lille Hans' svoger på besøg. Han fik mig at se, og da han selv var musikant, forstod han min lidelse og samlede mig op. Jeg blev lagt i en kasse og sendt til Larsen i Odense, og da jeg kom tilbage, var jeg atter hel og fin. Der sidder endnu en seddel i livet på mig, og på den står der: ,,Repareret af C. Larsen, Odense Nr. 435. 26.8.1852".

Den dag svogeren kom for at aflevere mig, havde Hans det tåleligt, så blev jeg båret ind i sygeværelse og præsenteret, og svogeren spillede ganske piano en gammel vals. ,,Tonen er fin" sagde lille Hans og rakte efter mig. Hvor var hans fingre blevet tynde, men jeg kendte straks hans bløde greb om min hals, og han klimprede en lille smule på strengene.

,,Jo, tonen var god", sagde han igen, og så blev jeg hængt på min vante plads i stuen. Kort efter skete der det, som ingen havde ventet – lille Hans begyndte at blive bedre. En dag kom han listen-

de ud i stuen, han havde ikke være ude af sengekammeret i tre år. Da der atter var gået en tid, tog han mig ned fra væggen, strengene blev stemt, og han prøvede at føre buen. Det gik noget rystende og usikkert, men det varede ikke mange uger, før han havde sin gamle færdighed.

Nogen legemlig kraftig mand blev Hans ikke mere, men han blev en livsglad og munter mand, og hver dag hjalp vi hinanden med at fylde stuen med den gamle dansemusik. Og nu var der ingen vemod i musikken, nu var der atter den gamle jubel. Lille Hans havde ingen sønner, der var nogle døtre, men det kunne jo ikke tænkes at de skulle spille violin, hvem skulle så monstro arve mig, når Hans engang faldt fra? Nu var der kun en datter tilbage, de andre var bortgiftet, og så blev også hun forlovet. De sagde, at han var australier, og at han skulle være en fin musiker, han havde lært i Tranekær hos selve grevens musikere, og han kunne læse noder, og så havde han i Australien spillet på hotel – spillet til dans for alle jordens folkeslag! Der var noget for mig at tænke over. Jeg var jo klar over, at han kom med sin egen violin, bare der i fremtiden ville blive plads for lille Hans og mig, tænkte jeg, jeg var klar over, at jeg nu som lille Hans ville komme på aftægt, jeg måtte overlade min plads til en anden. Det gik nu lidt anderledes, end jeg havde tænkt mig. En dag australieren var på besøg, tog han mig ned fra væggen og begyndte at spille – nåda – sikken nogle greb. Helt op om brystet tog han mig, der kom toner så høje, som jeg aldrig havde tænkt mig muligheden af at præstere – som han kunne bruge fingre og bue. Da han hang mig op, hørte jeg ham sige: „Der er en dejlig blød tone i den violin, som stueviolin er den langt finere end min". Se det gjorde godt at høre.

Da han en tid efter flyttede ind i gården, havde han selvfølgelig sin violin med, den lå i en mægtig fin kasse, noget jeg aldrig havde kendt til. Men den fine kasse blev dens ligkiste, for når den nye mand ville spille, brugte han mig, og omsider faldt hans egen violin i staver. Så solgte han stumperne, og jeg var atter ene violin på gården.

Det var en nydelse, når australieren spillede på én, hvor kunne han spille, og hvor kunne han lægge følelse ind i sit spil – og dog – hvor langt han stod over lille Hans, så var denne sidste dog det, der greb mig stærkest – han var som barnet, der umiddelbart går helt op i legen. – Og lille Hans' musik kunne gribe et barn. – Der kom en lille dreng i gården, og som ganske lille blev han syg og

havde meget slemme smerter; intet kunne berolige ham. Da tog lille Hans mig ned fra væggen, og vi spillede en gammel vals, drengen lyttede og standsede sin gråd. Mange gange siden fik Hans drengen til at tie ved at spille den gamle vals, når ellers intet hjalp, og den gamle blev aldrig træt.

Kort efter, at Hans igen var blevet så rask, at han kunne spille, døde hans broder og dennes kone fra en flok børn, og en lille dreng kom på begravelsesdagen med Hans hjem for at blive her. Det var nær aften, den lille dreng listede grædende om ude i gården. Da tog lille Hans mig ned fra væggen, han gik ud på trappen og spillede op, og jeg gjorde mit bedste for at more den lille dreng. Der kom også et smil på hans ansigt, han kom hen til os, og da vi kom ind fik han lov at stryge over strengene, - Ja, det er bare sådan et af mine mange små kære minder fra tiden hos lille Hans. Den gamle rørte mig hver dag indtil nogle dage før sin død 1887.

Nu var det altså australieren, der ejede mig, nu havde jeg kun ham at arbejde sanmmen med. Han spillede ikke så flittigt som lille Hans, men det hændte dog meget ofte, at han i mørkningen - altid i mørkningen - tog mig ned og gik frem og tilbage og spillede. Når han sådan i skumringen gik eller sad og spillede, drømte han sig ofte tilbage til ungdomstiden, da han spillede på hotel i Australien. Så kom den ene dans efter den anden der ovre fra. Der var skotternes, og der var irernes, der var den engelske Riel og mange forskellige, som også jeg kom til at holde af. Jeg havde fantasi nok til at leve med i det liv, han drømte sig tilbage til, hvor alverdens nationer i blanding tumlede sig efter hans toner. Det er musikeren, der dirigerer de dansende - en egen fryd må have fyldt ham, når han med violinens toner dirigerede en sådan flok guldgravertampe. - Og så spillede og sang han en del engelske sange mest negersange fra Amerika, hvor negerne endnu den gang var slaver. Der var ofte noget eget barnligt vemodigt såvel over ord som melodi, og hvor kunne han spille dem med følelse, og hvor var jeg lykkelig ved at få lov at tolke dem.

Ja, sådan gik tiden, og årene randt, jeg begyndte at tænke på, hvem der skulle blive min næste ejer og kammerat. Australieren havde to voksne sønner, men ingen af dem havde nogensinde rørt mig. Så skete det alligevel en aften, at en af dem prøvede at klimpre en melodi på mig, og det var ikke så vanskeligt, som han havde tænkt sig. Af en kammerat fik han lidt oplysning om noder, så han kunne lære sig lettere ting.

Sandheden tro må jeg fortælle, at jeg atter var begyndt at gå op i limningen, så jeg atter måtte en omgang til Larsen i Odense, det var 1897.

Da denne søn var så gammel, før han begyndte at spille, og da han egentlig ingen uddannelse fik, kunne der ikke ventes meget af ham som musiker, men jeg mærkede, at han holdt af mig med noget af bedstefaderens - Lille Hans' - kærlighed, og det var det første for mig. Og selv om jeg ikke sammen med ham kom til at dirigere de dansende, som altid var min lyst, så fik jeg alligevel sammen med denne søn adskillige oplevelser, som har fæstet sig i erindringen. Skønt hans færdighed i at spille efter noder ikke var ret stor, spillede han en tid sammen med tre andre. Der var en violin mere, en fløjte og en cello, jeg var anden violin. Var der et særligt vanskeligt sted, så forenklede vi det noget eller tog en pause på et par takter, en sådan ,,Kunstpause" tog sig udmærket ud. Mens jeg var med i denne kvartet, blev der i forsamlingshuset arrangeret bazar for at skaffe penge til et orgel i kirken, og ved denne lejlighed gav vor kvartet musik. Det er vel nok noget nær det fineste stads, jeg har ageret ved, der blev ordentlig klappet. - Den gamle australier var endnu i fuldt vigør, han var med til at arrangere bazaren og morede sig ret over, at sønnen og jeg således kunne optræde. - Lad mig lige fortælle min afsked med den gamle australier, det var i vinteren 1907. Han havde foråret før været sendt bort til Skodsborg til reparation, men det havde ikke hjulpet på ham, sådan som det hjalp på mig, når jeg kom til Larsen i Odense. Nu sad han på en stol nat og dag, han kunne ikke få luft i sengen, han var meget ringe, og ofte sad sønnen hos ham. En dag talte de om engelske sange, og sønnen prøvede at synge: ,,O,Willy we have mist you". Nej, sagde den gamle, ,, Du har lidt forkert i melodien, nu skal jeg nynne den for dig", men stemmen svigtede - den stemme, der indtil for to måneder siden var så kraftig og klokkeren. ,,Tag mig violinen", sagde han, ,,jeg kan da spille den", og sønnen tog mig og rakte mig til sin fader. Denne begyndte at stryge mig over strengene - men hvor buen rystede og fingrede sitrede, det var med største besvær, han fik listet den simple melodi ud af mig, skønt jeg syntes, jeg gjorde hvad jeg kunne for at lette ham. Det gjorde mig så ondt at tænke på og mærke hans afmagt.

Det var disse fingre, der havde spillet Lumbyes ,,Champagnegalop" med største færdighed eller den engelske Riel - nu løb fingrene ikke mere.

„Fik du fat i den?" sagde han, da han havde listet sig igennem den, „Jo", svarede sønnen, „nu har jeg den", men det var slet ikke sandt, han havde nemlig slet ikke kunnet tænke på at fange melodien, det havde gjort ham så ondt at se faderens afmagt. Så afleverede australieren mig atter til sønnen, og jeg følte, at nu havde den gamles fingre rørt mig for sidste gang. Det gav et suk i mig, og der sprang en streng, da sønnen hængte mig hen på væggen.

Nu var sønnen min retmæssige og eneste ejer. Jeg vil nødig fornærme nogen, men for at være ganske ærlig må jeg sige, at trods det, at han havde spillet i kvartet og været med at give koncert, så var han alligevel den ringeste spillemand, jeg havde haft til herskab. Han kunne vel læse noder, men han kunne hverken gå op i de høje stillinger eller tage de rigtig hurtige løb.

Alligevel befandt jeg mig vel hos ham. Han holdt nemlig af mig, og dette er den første betingelse for, at en gammel violin kan føle sig vel tilpas. Og så prøvede han noget, som ingen af mine tidligere ejermænd havde gjort - han lavede melodier. - Det var kun simple ting, han skrev sammen, men det var mig alligevel en fryd at være med til dette. Han kunne sidde og prøve sig frem, hvordan det nu ville lyde bedst, og jeg var spændt på, hvad han nu ville skrive ned. En gang indsendte han en „Lyttervals", den var vældig god og lige efter min smag, men optaget blev den nu ikke, den var vist ikke moderne og kunstig nok.

Nå - når der kom tusinde, var det jo heller ikke let at blive den ene heldige. Så skete det i sommeren 1934, at der kom en musiker på besøg, Svend hed han. Han samlede på gamle danse og kendte næsten alt, hvad lille Hans havde spillet. På den tid havde jeg plads i den gamle kasse, som var kommen fra Australien, og det var jo rimeligt, at jeg kom frem. Det kan nok være, at Svend kunne spille, det var næsten som han forenede lille Hans' og australierens bedste egenskaber. Det var rent vidunderligt at få lov at lade de stykker lyde, som ikke havde fyldt en de sidste halvtreds år.

„Der er en egenartet fin tone i den gamle violin", sagde Svend, „men tidens tand har jo været slem ved den, hvis ikke den kommer til en fin mester, vil dens dage snart være talte". De anerkendende ord gjorde mig godt, men at mine dage snart skulle være talte, det var jo mindre morsomt, jeg syntes, jeg endnu havde en del at fortælle. Nå jeg trøstede mig ved Larsen i Odense. Men en sådan omgang mente den fremmede ikke ville slå til, jeg måtte til

København under allerkyndigste hånd. Man ville kunne bortskære de mest angrebne partier og indsætte nyt. Det gyste i mig ved tanken om slig operation, og min ejermand var heller ikke glad ved at tænke derpå, hvad om jeg gik helt til under kuren, selv om min stemme var noget sprukken, så var jeg dog endnu ikke helt umulig. Dette indrømmede den fremmede, men hævdede, at jeg uden en gennemgribende proces kun havde kort tid tilbage, og jeg var, hævdede han, alt for god og ejendommelig til endnu at gå i spånerne. Så blev da enden, at han fik mig med til København. Det forundrede mig meget, at han ville ulejlige sig så meget for min skyld, men jeg tror, der er en egen fællesskabsfølelse mellem alle ,,virkelige'' musikere og alle ,,virkelige'' instrumenter, hver har sin ejendommelighed, men den ene kan ikke tåle, den anden lider ilde.

Violinbyggeren i København turde imidlertid ikke underkaste mig den store operation, han var bange, jeg var for medtaget til at kunne tåle den, men han lovede at lade mig gennemgå en kur, som skulle hjælpe for lang tid - en 25-30 år, og så kunne en sådan kur gentages. Så blev jeg altså foreløbig i København, og da kuren var endt, og jeg skulle rejse hjem, lagde jeg vejen om ad Fredericia og fik et ferieophold på et par måneder hos min velynder, Svend, den fine musiker med sit utal af gamle danse. -

Det var en vidunderlig tid, jeg tilbragte hos ham. Tænk at få lov at lade den gamle musik gå igennem sig under så kyndig ledelse, og nu var min stemme noget nær blevet den samme, som i mine unge dage. Jo, opholdet i Fredericia vil jeg altid mindes med glæde og taknemlighed. Men så slog afskedens time, jeg måtte jo hjem til den lange ø, hvor man med spænding ventede på mig, og forresten længtes jeg da også selv derover.

Gensynsglæden var stor, man beundrede mit foryngede udseende og endnu mere min forandrede stemme. Det gør altid godt at få en venlig modtagelse, og jeg blev da også flittigt brugt i tiden, der fulgte, hvad jeg også sætter stor pris på.

Juleaften 1936 fik jeg en julegave, hvad jeg aldrig havde fået, et herligt vævet tæppe hængt op på væggen til at læne sig imod. Min plads havde ellers de sidste år været i kassen, men det er langt fornøjeligere at hænge på væggen, som jeg altid gjorde i ældre tid, så lever man mere med, og dobbelt fornøjeligt er det, når man som jeg nu hænger så pænt. - Og det gør godt at have noget at læne sig til, når man ældes.

Som jeg sådan hænger, så melder det spørgsmål sig atter for mig: ,,Hvem mon nu skal bevare mig og dele med mig, når min nuværende husbond ikke mere kan?" Han er vel ikke gammel, men om få år vil han blive det, og hvad så. Se, han har en søn, og han holder af mig, det mærker jeg, men han har så grumme lidt tid til at dele noget med mig, for ellers kunne han vist godt blive en dygtig musiker, men hans interesse og kunstneriske tilbøjeligheder går i anden retning, dog dette, at han holder af mig, det er såre meget værd. Men så har han igen en søn – en ganske lille en – det er jo ham, jeg må sætte mit håb til. Det kan hænde, at han kommer og tager med de små hænder i buen og stryger over strengene, når hans bedstefader sidder med mig. Ah – det gør så godt. Så tænker jeg på, at nu er det den femte i slægten, der stryger mig, siden lille Hans hentede mig i Bagenkop. – Ja, her kunne jeg egentlig godt slutte min historie og burde det måske også, men jeg kan ikke dy mig – jeg må give den en lille tilføjelse.

Se, det går med en gammel violin, som det kan gå med mennesker, vi kan komme til engang at trænge til en smule anerkendelse – dette har intet med ærgerrighed at gøre, det forsikrer jeg. Da jeg forlod min velynder i Fredericia, sendte han mig en lille skrivelse, der indeholdt sådan et anerkendende ord, og det gjorde mig så godt. Nu hænger jeg her på væggen, jeg får aldrig lejlighed til at sætte ungdommens fødder i takt og sving på gulvet som i gamle dage, jeg får aldrig lejlighed til at lyde ved en koncert, hvor de mange hænder klapper, men så mindes jeg, hvad min velynder skrev, og det var en mand, der forstod sig på, hvad han talte om. Han skrev: ,,Det har været mig en glæde at spille på den gamle violin – den har en sær sprød – ikke stor, men smuk tone. Lægger man den en aftenstund i skumringen til hagen og stryger de gamle melodier på den, da taler den så blidt og smukt med sin sprøde, gamle stemme – og fortæller om begivenheder, tider og mennesker, der forlængst er ,,blevet henne".

Den gamle violin tav. Det var nu ikke mere skumring, aftenen var rykket frem – månen kastede sine stråler i en stribe over gulvet. Jeg lod uvilkårlig fingrene klimpre på strengene og spillede sagte melodien til den gamle sang: ,,Når Månen sidder på Himlen blå og titter ind gennem ruden.

Humble i november 1937
Valdemar Bendixen

Horne Musikforening

På Horne har i over 100 år hjemmemusikken været dyrket med stor lyst og interesse. I 1945 kunne Horne Musikforening fejre 75 års jubilæum, og Horne Sangforening 100 år. I den anledning blev der skrevet et lille hefte med notater om deres virke gennem de mange år. Det lille hefte gengives her i sin helhed, da det giver et klart og levende billede af hjemmemusikken i Horne fra 1845-1945.

„Horne Musikforening" stiftedes 1870 og virkede selvstændigt indtil 1897, hvor den blev sluttet sammen med „Horne Sangforening", der da havde været oprettet allerede fra 1845. Under navn af „Horne sang og Musikforening" har de to foreninger fra 1897 til jubilæet 1. juni 1945 virket side om side i et frugtbart samarbejde under udøvelsen af god sang og musik.

Musiker Johannes Madsen
Musikforeningens Stifter og første Dirigent.

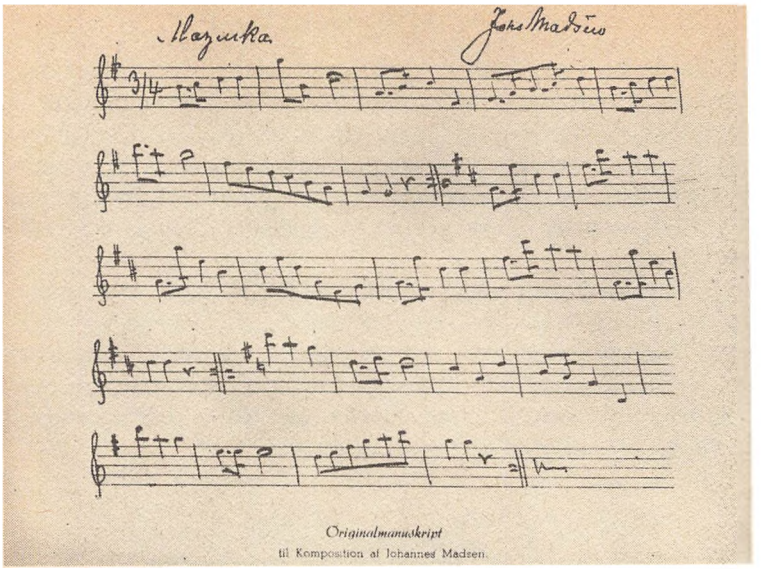

Originalmanuskript
til Komposition af Johannes Madsen.

„Horne Musikforening" blev som nævnt, stiftet 1870 af Johannes Madsen, der var født på „Signehøjgård" den 11. marts 1851 og var således ved oprettelsen kun 19 år gammel. De var fire, da de første sammenspil begyndte, nemlig de to brødrepar Johan og Mads Peder Madsen, Niels og Hans Andersen.

Det første møde holdtes ovre hos Niels Andersen, der var smed i Bjerne, og det fortælles, at smeden gav den føste daler til foreningen, for, som han sagde, så var der dog penge i kassen.

Selve musikken har sikkert haft en del af sin rod i „Horne Sangforening", idet denne, der jo var oprettet 25 år før Musikforeningen, blandt sine medlemmer havde flere musikere. Der var således i spidsen for hver enkelt korstemme een der kunne spille. Organist Kistrup, der var dirigent for det samlede kor, står opført forrest i fortegnelsen fra 1858 over 1. tenorerne, og derefter ses det, at musicus Johs. Holm, musicus Christian Rasmussen og ungkarl Mads Peder Madsen, der jo også spillede, står indskrevet øverst på listen, henholdsvis hos 2. tenor og 1. og 2. bas, og det ses af sangforeningens love af 28. august 1857 paragraf 9 at man også tager udensogns boende med, hvis, som der står. „Foreningen derved kan vinde udmærkede sangere og musici", hvad der tyde-

Det første Blæsecorkester

fra Midten af Halvfjerdserne. I bageste Række fra venstre Niels Andersen, Johannes Madsen, Rasmus Sørensen Rasmussen og Hans Andersen. I forreste Række fra venstre: Mads Peter Madsen, Søren Næssehund og Jørgen Peter Krog.

ligt siger, at musikken har haft stor interesse indenfor foreningen.

Det, der gav musikken den gode trivsel fremad i tiden, var den rige musikbegavelse, som de to brødre, Johannes og Mads Peder Madsen var i besiddelse af. De var født i et hjem, hvor faderen Hans Madsen, stamfaderen til den ved så mange senere lejligheder i omtale og skrift betegnede „Kendte slægt Madsen" tog sig meget af sine drenge. Han spillede på sin violin for dem og har sikkert, musikalsk, som hele slægten var, ved dette spil været med til at hjælpe sine drenge de første skridt ind i den musikkens festsal, hvor de så lykkelige helt fik hjemme, og hvor ud fra de sidenhen ved deres spil skulle komme til at glæde så mange af deres medmennesker.

Johannes Madsen siger herom: „End vi ej trættes, med lyst har vi dyrket den herlige sport, der kan løfte vort sind".

I nær tilknytning til sangforeningen begyndte de unge musikere

Strygekvartet fra Aar 1000

Fra venstre: Lærer Larsen, Johannes Madsen, Hans Madsen Milling og Hans Madsen.

deres sammenspil. Johannes Madsen spillede 1. violin og ledede det lille orkester. Hans noget ældre broder, kaldet ,,Mads Peter'', der, som det fremgår af det forrige, var stærkt knyttet til sangforeningen, spillede 2. violin og kunne desuden også spille cello. Niels Andersen spillede fløjte og skal have været en meget dygtig fløjtespiller. Det var den gang een begivenhed, at een ude på landet kunne spille fløjte, og folk lyttede feststemte i sindet, når ,,Niels Smed'' ,,slog sine triller''. Hans Andersen har, så vidt det kan ses, spillet bas. Således så den første lille kvartet ud. Det var en festlig tid for de unge musikere, en tid, hvorom Johannes Madsen selv skriver:

,,Ung i musik og unge i sind
nød vi en jublende lykke''.

Med en enestående ildhu og kærlighed til musikken gik Johannes Madsen ind i arbejdet med det lille orkester. Helt fra dreng havde han villet spille. Han har selv fortalt, at når hans ældre søstre ikke stadig kunne holde ud at høre på ham inde i stuen, blev

han jaget ud, men så kilede han på igen nede i det kolde karlekammer, hvor den bidende frost tit gjorde fingrene helt stive, spille, det ville han. Han havde en sjælden ærbødighed for sin musik, og han dygtiggjorde sig til at lede sine kammerater, ved i tre vintre at tage undervisning i harmonilære hos daværende organist Methmann i Fåborg.

Et mægtigt nodeskrivningsarbejde har han udført for sin forening. At købe trykte noder var på den tid ikke så almindeligt, og Johannes Madsen brugte flittigt pennen, når der var lejlighed til at skrive noget af. Der foreligger fra hans hånd ikke så få kompositioner. Der er for eftertiden bevaret i hvert fald mindst 32 sådanne, og de spænder lige fra små enkle sange til både mazurkaer, wienervalse og galopper.

Ved siden af sit murerhåndværk og pasningen af sit lille husmandsbrug blev han imidlertid også en skattet gildemusiker, men han holdt altid sit repertoire højt. Ved siden af dette arbejde fik han, eftersom årene gik, ikke så få elever i musik, hvad der må nævnes, fordi flere af disse senere er gået ind som aktive musikere i foreningen.

Der var en egen højtid over undervisningen i Johannes Madsens stue. Målt med datiden havde han stor teknisk færdighed, og med en enestående tålmodighed arbejdede han med sine elever, hvoraf flere måske engang senere skulle være med i det frodige musikliv, som han havde været med til at skabe i sit hjemsogn. Det at se ham løse violinen ud af posen og varsomt klimpre hen over strengene, var, som tog han et kostbart klenodie frem, og så var der næsten som andagt i stuen, og det hvadenten han i sit spil på violinen fandt udtryk for den ene eller den anden stemning.

At Johannes Madsen med sine rige evner, store dygtighed og sjældne retsind fik så stor betydning for „Horne Musikforening" er ikke underligt.

Komposition

Det ser ud til, at der ret hurtigt efter starten også er blevet dannet et blæseorkester, og her kom Jørgen Peter Krog til at blæse althorn. Efter Johannes Madsens optegnelser blev der sendt bud til væver Frederik Jensen, om han ville blæse trompet. Og Jensen

Musiker Hans Madsen Milling
Dirigent for Musikforeningen indtil 1919

kom. De to naboer, gårdejer Søren Næsselund med sin basun, og gårdbestyrer Rasmus Sørensen Rasmussen fra Bøjden kom også. ,,Rasmus Søren", som han blev kaldt, skulle blæse 3 kornet. Hvem, der netop er kommen først, ligger ikke helt klart. På et billede, som sandsynligvis er taget midt i halvfjerdserne, er Frederik Jensen ikke med, men det er ret tænkeligt, at han har været soldat på det tidspunkt, da billedet blev taget. Der fortælles, at han som soldat er gået den lange vej hjem fra Odense for at komme til at spille. Jensen var meget gemytlig at være sammen med og havde tit en munter historie. Det blev festlige timer de aftener, hvor musikken øvedes. Johannes Madsen mindes mange år senere den glade tid og skrev herom: ,,Jensen han kom med Moro og Glæde".

Hans Andersen rejste imidlertid bort fra sognet, og så kom Jør-

gen Peter Krog til at spille bas i strygeorkestret. Da blæserne begyndte, var det første nummer „Fæsters March", den samme march, som orkestret ved så mange lejligheder siden har ladet lyde ud over Horne by. Foreningen voksede stadig, og murer Carl Rasmussen kom med. Orkestret var da i 1885 nået op på 8 mand. Der må stadig huskes på det nære fællesskab mellem musikforeningen og sangforeningen. Det vil blandt andet kunne ses af, at da sangforeningen havde bestået i 40 år, blev sangere og musikere indbudt til middag hos sangernes dirigent, organist Kistrup. Der blev ved denne lejlighed overrakt organisten en gave bestående af et maleri af Horne Kirke udført af Søren Lund. Det berettes, „at eftermiddagen til sent på aftenen tilbragtes til almindelig moro for alle med taler, sang og musik".

Helt frem til 1900 tallet fik musikforeningen stadig nye medlemmer. Musiker Hans Madsen Milling, der fra 1894 havde været sangdirigent, var kommen ind i orkestret og ligeledes maler Hans Madsen, lærer Larsen og smed Knud Knudsen. Johannes Madsen med sin poetiske pen beretter om lærer Larsen:
„Organisten synger, spiller og taler -
en støtte og pryd for vort landlige kor".

Knud Knudsen, kaldet „Knud Smed", blæste tuba. I 1901 begyndte sang- og musikforeningen, der, som nævnt, var sluttet sammen i 1897, at spille dilettantkomedie. Med enkelte afbrydelser har dette været fortsat helt frem til jubilæumsåret i 1945. Megen god komedie har været udført af de forskellige rollehavende gennem årene, og skal der fremhæves nogen blandt de mange, vil formanden Svend Nielsens rolle, som „Skriverhans" i „Eventyr på Fodrejsen", endnu være i erindring hos mange. Som en festlig optakt til disse komediers succes har det efter landsbyforhold store orkester ydet sin del.

Det, at musikken aften efter aften for fuldt orkester har kunnet lægge sin festlige ramme om spillet, er tit bleven både beundret og misundt af mange udefra. Det selskabelige samvær og det fornøjelige ophold i godt vennelag trivedes frodigt inden for Sang- og Musikforeningen. Der har været afholdt dilettantfester, udflugter og skovfester. Med visse mellemrum blev der også holdt ålegilder. Frem i tiden, efter at Hans Knold i 1911 var kommen med, blev der afholdt, i hvert fald, tre af dise gilder på Knold. Der eksisterede på den tid en kuskeforening, der kørte for alle sangere og musikere ud til gildestedet. Humøret var selvsagt højt - at ålene lige-

Gaardejer Hans Knold

som torsken skulle svømme, var en selvfølge. Selskabet underholdt sig med taler og sang - både kor og solo - blandt andre ,,De tre Skåler", og den velnok hjemmelavede ,,Du gamle, du fria, her har du mig igen". Det gik med liv og lystighed lige til den lyse morgen.

Johannes Madsen lagde et stærkt aktivt arbejde i foreningen i det meste af 40 år, men så kom han ud for sygdom, så han i længere tid ikke kunne møde til prøverne, og navnlig ikke, når det gjaldt om at blæse. Imidlertid indstillede han så helt spillet i musikforeningen, og særlig efter denne tid var det, at han hjemme fik mange elever i violin. Det kan tilføjes, at der 75 år efter, at han stiftede foreningen, var ikke mindre end 7 af hans gamle elever i orkestret. Helt så sent som den 21. maj 1921, da en søster til en af eleverne skulle giftes, lod han sig overtale til at være gildemusiker. Selv om Johannes Madsen ikke mere var aktiv, blev han dog ved

med at møde ved festerne i sin gamle forening og var ved sin nærværelse med til at kaste glans over disse.

Efter Johannes Madsen, blev det Hans Madsen Milling, der kom til at overtage dirigenthvervet. Her kommer Jørgen Larsen til at spille bratsch. Orkestret udvidedes stadig, og Hans Knold, Svend Hansen, Hans Peder Pedersen, Søren Sørensen og Kristian Petersen kom til.

Milling gjorde en stor indsats både for Sangforeningen og Musikforeningen. Han var dirigent for begge de to foreninger, og det lykkedes for ham, trods det, at han som dansemusikker måtte tjene til livets ophold, at føre musikforeningen frem gennem krigens vanskelige år, hvor ellers så meget gik i stykker. Han dirigerede til efteråret 1919. I 22 år ledede han med stor interesse sangen.

Ved nytårsfesten den 2. januar 1920 stod Hans Knold, der da havde været to år ved regimentmusikken i Vordingborg, for første gang i spidsen for orkestret.

Fra nu af går musikken støt fremad både med hensyn til medlemstal og hvad selve musikken angår. Desværre dog, at Hans Knold ved sin overtagelse af ledelsen måtte lægge sin basun til side, til fordel for 1. violinen eller taktstokken, hvad der var et savn.

I tiden frem i tyverne var der en kreds af musikere i Horne, der dyrkede et selvstændigt sammenspil; men det lykkedes under Hans Knolds ledelse at få samlet alle ind under musikforeningen. Ved denne lejlighed kom først i maj 1924 fire nye medlemmer ind i foreningen, nemlig: Christoffer Hansen, Andreas Thuelund, Hans Jørgen Hansen, Balkemose, og Niels Nielsen. I forvejen var 1921 Laurits Larsen og Hans Lillemark sluttet til.

Som årene gik, var nogle af de gamle gået bort, og enkelte stod som passive medlemmer, men unge kræfter var kommet i stedet.

Den 13. juli 1924 døde musikforeningens stifter, Johannes Madsen. Et par måneder før han gik bort, var det ham en stor glæde at høre, at alle musikerne var gået sammen i een forening, og endnu større var hans glæde over at vide, at sammenspillet foregik under hans svigersøn, Hans Knolds ledelse. Johannes Madsen blev fulgt til graven med musik af kammeraterne i den forening, som han selv havde skabt.

Kun 51 år gammel døde Hans Madsen den 9. februar 1929. Han havde i flere år, efter at Hans Madsen Miling fratrådte, været sangforeningens dirigent. Han kunne snart sagt spille på alle in-

Musiker Laurits Larsen

strumenter, men fløjten var vel nok den, der var ham kærest. Hans Madsen var rent ud elsket af dem, han kom sammen med: Fuld af humør, vindende i sit væsen og festlig, som han var. Der var sang og musik om ham, hvor han kom frem, og med ham som mellemled blomstrede sammenholdet mellem sangen og musikken.

Hans Madsen Milling døde den 31. december 1933. Han kunne også som Hans Madsen håndtere alle instrumenter, og der fortælles, at hvis der manglede en mand ved en stemme, så kunne Milling straks overtage hans plads. Han levede hele sit liv sammen med sangens og musikkens toner.

Der er grund til endnu engang at pege på slægten Madsen inden for Musikforeningen. Først dirigenten og stifteren Johannes Madsen og dernæst broderen Mads Peter Madsen, så sidstnævntes søn Hans Madsen og dernæst broderen Mads Peter Madsen, så sidstnævntes søn Hans Madsen og endelig Hans Madsen Milling, der

var søstersøn til Johannes Madsen. Alle var de mænd, hvis stærke forbindelse med musikken, der allerede er gjort rede for. Peter Madsen, søn af Johannes Madsen, kom ind i foreningen 1925. I festligt samvær ved smykkede borde har Peter Madsen ved mange lejligheder fundet udtryk for megen skøn poesi og kaldt smilet frem ved mangt et humoristisk rim, når han har ,,slået på sit glas''. Det yngste skud på ,,det Madsen'ske Stamtræ'' var Johannes Madsens dattersøn Johannes Knold, der spillede fløjte.

Der var således stadig medlemmer af den kendte slægt Madsen, inden for musikforeningen, og det skal herudover nævnes, at der i kortere eller længere perioder indenfor foreningens rækker har været flere af denne slægt, blandt andre lærer Hans Storm, Svendborg. Om dem alle gælder det, at de var rigt musikalske og fulde af en toneglæde, der ikke alene var til berigelse for dem selv, men også for dem, de var sammen med.

Fra 1930 er nye medlemmers navne ikke nævnt, men deres indtræden i foreningen såvelsom deres mulige bortrejse eller udtræ-

den af foreningen er så vidt muligt indført senere i dette skrift.

Den 2. januar 1930 holdt Hans Knold 10-års jubilæum. Christoffer Hansen talte for jubilaren og overrakte fra musikken et guldur med inskription.

Den 2. januar 1934 udnævntes Knud Knudsen til æresmedlem af „Horne Sang og Musikforening". I 1939 var der 16 aktive musikere i orkestret, og efter Hans Knolds ønske blev det drøftet, om Laurits Larsen skulle overtage ledelsen. Dette blev resultatet, og igen klang Hans Knolds basun i musiksalen. Efter den gode aflevering af musikken fra Hans Knold er arbejdet stadig blomstret fremad, under den nuværende dirigents ildnende og dygtige ledelse. Strygemusikken havde i vinteren 1945 været fulgt af 20 aktive.

Det skal kort berettes, at hovedopgaverne i de sidste år før 1945 har bl.a. bestået af følgende værker:
Franz Joseph Haydn: Paukeslagssymfoni.
Franz Joseph Haydn: La Reine.
Franz Schubert: Den ufuldendte.
W.A. Mozart: Symfoni i Es-Dur.
Om blæsermusikken er, i sommeren 1945, 16 blæsere sluttet op, og på jubilæumsdagen lod orkestret sine toner lyde for foreningens gæster.

På 75 års dagen blev der sluttelig nævnt, at der gennem årene inden for musikernes egen kreds havde været afholdt mange små private sammenkomster, hvor damerne havde været med for at lytte til musikken. Der har været lagt stor vægt på det gode kammeratskab, som så igen har været med til at skabe det hyggelige samvær, der altid har hersket hos musikerne, hvad enten det har været selve øvelsesaftenerne eller de aftener, hvor en lille kreds af de nærmeste har været med. Der kan nu på musikkens 75-årsdag ses tilbage på en lang række af strålende fester, hvor lunet har blomstret, hvor optrin og ord, uskyldig kommers og påfund har vekslet til (som det hed i de gamle protokoller) stor moro for dem, der var med.

På et godt kammeratskab bliver alt det bedste bygget, og det bedste har for denne forening været musikken. Med lyst er den dyrket, og frem til denne dag, jubilæumsdagen den 1. juni 1945, har den lydt, og den skal fremdeles lyde over Horne Land og videre ud i kommende tider.

Det var Horne Sang- og Musikforeningsvirke gennem 75 år, frem til 1945, og her en fortegnelse over nogle af dem, som gen-

nem de mange år medvirkede til hjemmemusikkens vækst og trivsel på Horne Land.

Johannes Madsen, f. 11.3.1851. Musiker, husmand og murer. Instrumenter: Violin og trompet. Stifter af ,,Horne Musikforening''. Leder i omtr. 40 år. D. 13.7.1924.

Mads Peter Madsen, f. 28.6.1835. Musiker. Indt. 1870. Violin og basun. Dirigent for ,,Horne Sangforening'' fra 1892-94. D. 27.7.1896.

Niels Andersen, f. 24.12.1840. Smed. Indt. 1870. Fløjte og kornet. D. 23.7.1924.

Hans Andersen, f. 18.12.1842. Husmand. Indt. 1870. Violin og althorn og formentlig bas. Bortrejst i halvfjerdserne. D. 3.9.1919.

Jørgen Peter Krog, f. 4.10.1848. Gårdejer. Indt. halvfjerserne. bas og althorn. D. 15.5.1910.

Frederik Jensen, f. 7.1.1851. Væver. Indt. i halvfjerserne. Trompet og violin. D. 25.2.1931.

Søren Næsselund, f. 19.9.1850. Gdr. Indtj. halvfjerserne. Tenorhorn. D. 31.3.1928.

Rasmus Sørensen Rasmussen, f. 5.8.1857. Gdr. Indt. i halvfjerserne. Trompet. D. 4.2.1925.

Carl Rasmussen, f. 15.3.1853. Murer. Indt. før 1885. Trompet og violin. D. 28.11.1914.

Hans Madsen Milling, f. 19.6.1870. Musiker og bogbinder. Indt. i tiden fra 1885-1900. Fløjte, violin, bratsch, bas og klarinet. Dirigent for ,,Horne Sangforening'' fra 1894-1916. Dirigent for ,,Horne Musikforening'' fra Johannes Madsen fratrådte til 1919. D. 31.12.1933.

Hans Madsen, f. 23.6.1877. Malermester. Indt. i halvfemserne. Fløjte, violin, cello, kornet og orgel. Dirigent i ,,Horne Sangforening'' fra 1916-26. D. 9.2.1929.

Christen Hansen Larsen, f. 9.10.1872. Lærer i Horne. Indt. 1897. Violin. Bortrejst 1900.

Knud Knudsen, f. 20.9.1865. Smed. Indt. ca. 1900. Tuba. Udnævnt til æresmedlem af ,,Horne Sang- og Musikforening'' d. 2. januar 1934. D. 22.6. 1934.

Jørgen Larsen, f. 5.11.1885. Maler. Indt. ca. 1910. Bratsch og althorn.

Hans Knold, f. 13.5.1896. Gårdejer. Indt. 1911. Tenorbasun og violin. Ved regimentmusikken i Vordingborg 1916-18. Dirigent

for „Horne Musikforening" fra 1920-39.

Svend Hansen, f. 25.11.1896. Bager. Indt. ca. 1911. Kornet. Udt. 1933.

Søren Sørensen, f. 8.10.1900. Købmand. Indt. 1916. Kornet og althorn. Bortrejst. Udt. 1924.

Hans Peter Petersen, f. 25.9.1889. Gårdejer. Indt. 1916. Violin og althorn. Udt. 1921.

Kristian Petersen, f. 14.11.1895. Gårdejer. Indt. 1919. Kontrabas og tuba.

Laurits Larsen, f. 24.3.1906. Musiker og maler. Indt. 1921. Violin, trompet og basun. Dirigent for „Horne Musikforening" fra 1939.

Hans Lillemark, f. 31.1.1901. Kunstmaler. Indt. 1921. Violin, cello og tromme. Dirigent for „Horne Sangforening" fra 1926-28.

Christoffer Hansen, f. 6.5.1898. Bødker og købmand. Indt. 1924. Klarinet.

Andreas Thuelund, f. 10.12.1877. Gdr. Indt. 1924. Fløjte.

Hans Jørgen Hansen (Balkemose), f. 10.6.1880. Tømrer og husmand. Indt. 1924. Violin og kornet. D. 12.11.1930.

Niels Nielsen, f. 6.12.1875. Købmand og murer. Indt. 1924. Violin og kornet. D. 4.5.1942.

Peter Madsen, f. 6.6.1899. Husmand. Indt. 1925. Tenorbasun og kontrabas.

Hans Storm, f. 1.1.1914. Lærer. Indt. 1930. Trompet. Bortrejst. Udt. 1940.

Ingeborg Korterman, f. 10.9.1913. Indt. 1931. Klaver. Bortrejst. Udt. 1935.

Hans Peter Hansen, f. 17.3.1905. Maler. Indt. 1932. Violin og althorn.

Anna Henriksen, f. 8.8.1913. Indt. 1932. Violin. Bortrejst. Udt. 1935.

Jørgen Krog, f. 10.10. 1914. Landmand. Indt. 1933. Violin og kornet.

Jørgen Rasmussen, f. 7.8.1907. Gårdejer. Indt. 1934. Bratsch.

Johannes Hansen, f. 11.6.1897. Gårdejer. Indt. 1934. Violin og tromme.

Else Rasmussen, f. 5.2.1918. Indt. 1934. Violin.

Erna Thuelund, f. 23.3.1918. Indt. 1934. Fløjte.

Ellen Larsen, f. 8.9.1910. Indt. 1934. Klaver.

Thorkild Nielsen, f. 22.7.1914. Snedker. Indt. 1936. Violin og altbasun.

Ejnar Rasmussen, f. 4.1.1908. Landmand. Indt. 1936. Kornet.

Johannes Madsen, f. 14.6.1922. Landmand. Indt. 1939. Violin. Bortrejst. Udt. 1943.

Emil Johansen, f. 20.4.1921. Maler. Indt. 1939. Violin, tromme og kornet.

Henry Andersen, f. 25.3.1917. Murer. Indt. 1939. Violin.

Niels Anderskov, f. 6.8.1921. Maler. Indt. 1939. Klarinet. Bortrejst. Udt. 1944.

Johannes Ruben Hansen, f. 12.2.1916. Maler. Indt. 1939. Violin og klarinet.

Carl Jensen, f. 14.7.1909. Maler. Indt. 1941. Violin og klarinet.

Adolf Stasiak, f. 6.5.1912. Husmand. Indt. 1942. Bratsch og kornet.

Johannes Knold, f. 8.6.1927. Landmand. Indt. 1943. Fløjte.

Hjemmemusikken på Østfyn

Går man nu længere sydpå, finder man stadig en levende musikinteresse, men under en lidt anden form. Her i Østfyn synes det ikke, som om enhver giver sig i lag med at spille et eller andet instrument, man lytter snarere til god sang eller musik, og navnlig i sangforeningerne. Ofte er det sognets lærer, der tager fat og samler de unge, som vil synge. En gang eller to om ugen samles de og dyrker i fællesskab tonerne til stor glæde, ikke alene for de aktive, men også for de passive medlemmer, som møder frem i stort tal. Oftest var det vel til at begynde med mandskor, men nu møder man snarere blandede kor, og flere af dem har bestået en anselig årrække, således Vindinge sangforening, der forlængst har fejret 75 års fødselsdag. Mens førstelærer Sofus Taarup dirigerede, var dette kor af betydelig kvalitet. Et andet kor har også gennem tiden høstet laurbær for sine udmærkede fremførelser af de store korværker. Det er Bovense sangforenings kor, oprettet 1928 af gårdejer Laur. Pedersen, Andkjærgård, som prægede koret med fine præstationer i godt en halv snes år, indtil krigens restriktioner vanskeliggjorde dets sammenkomster. Efter krigen har det navnlig givet sig af med den gamle kirkemusik. En central skikkelse i amatørmusikkernes kreds var også nu afdøde gårdejer Anders Pedersen, Ringkjærslund, Bovense, en usædvanlig begavet og kunstnerisk interesseret skikkelse, hvem navnlig musikken stod nær. Han var sammen med gårdejer Laur. Pedersen sjælen i dannelsen af et orkester, som medvirkede ved en række sangfore-

ningskoncerter, hvor man ikke veg tilbage for de største værker i musiklitteraturen, og som havde så stor succes, at kor og orkester blev kaldt til mange af de af de omliggende sogne for at glæde deres beboere.

Anders Pedersen samlede og nedskrev forøvrigt en del gamle spillemandsmelodier, som derved undgik at gå tabt for eftertiden, foruden at han komponerede melodier til sange og salmer.

Nu lidt mere udførlig omtale af Bovense sangforenings tilblivelse og virke gennem årene.

Den 17. februar 1928 blev der under Laur. Pedersens ledelse påbegyndt en sangskole i Bovense Skole, hvor der blev indstuderet en del danske sange.

Ved en sangprøve den 30. marts 1928 blev det besluttet at danne en sangforening. Der blev udarbejdet et lovforslag, som blev forelagt generalforsamlingen, der blev afholdt i en pause mellem sangøvelserne.

Love for Bovense Sangforening

1.
Foreningens navn er Bovense Sangforening.

2.
Foreningens formål er at samle Bovense og omegns beboere om sang og anden god og lødig underholdning.

3.
Foreningen ledes af en bestyrelse på syv medlemmer, (såvidt muligt tre damer og fire herrer), der af sin midte vælger formand og kasserer.

4.
Ordinær generalforsamling afholdes hvert år i første halvdel af april, og regnskabet går fra 1. april til 31. marts. Bestyrelsen vælges for et år ad gangen.

5.
Regnskabet revideres af to revisorer, der vælges for et år ad gangen.

6.
Generalforsamlingen er foreningens højeste myndighed.

7.
Ekstraordinær generalforsamling kan afholdes, når mindst tyve medlemmer skriftligt ønsker det.

8.
Foreningen optager passive medlemmer. Udensogns passive medlemmer kan kun optages efter indstilling af et af korets medlemmer.

9.
Såfremt et medlem ved foreningens sammenkomster udviser usømmelig optræden, har bestyrelsen ret til at exkludere vedkommende af foreningen.

10.
Bestyrelsen kan til enhver tid regulere tilgangen af medlemmer, ved at nægte at udstede medlemskort, når lokaleforhold og andre omstændigheder gør dette påkrævet. Bestyrelsen afgør når og hvor foreningens koncerter, sammenkomster ect. afholdes.

11.
Dirigenten har ret til på egen hånd af afgøre, om et medlem er kvalificeret til at være i koret.

12.
Medlemsbidraget fastsættes hvert år på den ordinære generalforsamling.

13.
Såfremt foreningen ophæves, uddeles foreningens eventuelle midler i veldædigt øjemed indenfor Bovense Sogn.

14.
Passive medlemmer kan overvære generalforsamlinger, men har ingen stemmeret.

15.
Alle medlemmernes navne indføres i en protokol, og tilgang af nye medlemmer skal finde sted, senest een dag før sammenkomster og festligheder afholdes.

Således vedtaget på generalforsamlingen i Bovense Skole d. 3. april 1928.

Niels Rasmussen *Edvard Rasmussen*
Astrid Nielsen *Laur. Petersen*
Martha Eriksen

Det var et eksempel på hvorledes lovene formes, i foreninger hvor man kom sammen for, til fælles glæde at dyrke sangen og instrumenttalmusikken.

Vi vil nu omtale nogle få af de mange koncerter, som Bovense Sangforening gav omkring på Østfyn, i de år den bestod. Ved en koncert den 26. oktober 1930 opførtes I.P.E. Hartmanns udtog af „Liden Kirsten" for kor og strygere, samt værker af Mozart, Carl Nielsen og Rossini m.fl. Salen var til sidste plads besat af en begejstret tilhørerskare, som hyldede dirigenten Laur. Petersen og overrakte ham blomster og en taktstok, med ønsket om at han måtte få held og lykke til at føre sangforeningen videre i samme gode spor.

Den 22. marts 1931 opførtes bl.a.: Niels W. Gade, „Elverskud", for solo, kor og orkester, med koncertsangerinde Carla Berner og koncertsanger Poul Redin, som solister.

Her et digt til ære for Laur. Petersen.
Mel: „Langt højere bjerge så vide på Jord".

Den evige sne, ja den evige sne.
Tit kulden bed i kind, øre, snue,
når sangerskaren sig gennem dem stre'
frem til den Bovense Skolestue,
her sang og musik gjorde vinter til vår,
thi „Elverskud", klinged det sangerskoleår.

Men mangen een blev i sindet så ked,
og syntes ej evnerne rakte.
Vi sled og vi sled i vor ansigts sved,

kun L.P.s smil det os bragte.
Da lyste hans ansigt, så fnøs han i harm,
indtil det slog gnist i hver sangers barm.

Så sang vi og følte nu musens ild
og mærkede vor sjæl blev opbåret,
og over det hele L.P.s lyse smil
for bedste løn i gennem året.
Men, af al den hyldest vi siden os vandt,
om L.P. og frue i krans vi den bandt.

Thi hvad var vi værd alle store og små,
om ikke på L.P. vi ku' stole
og håber at han aldrig os svigte må
i rytme han så godt kan os skole,
for slig en tålmodighed og begavet ånd
den bli'r ikke nedlagt i hver en mands hånd.

Og er denne sang fra den enlige fugl,
så er der vist mange med denne
som sidder og ønsker i sit stille skjul
at sende dem takken derhenne
og derfor de modtager et hurraråb
fra hele den glade sangertrop.

En som ej vinteren glemte
men først nu takken dem sendte.

Ved en koncert den 25. oktober 1931 opførtes bl.a.: E. Klixbull ,,Fynsk Hjemstavn", Max Bruch: Hebraiske Sange, Niels W. Gade: Indledningskor til ,,Balders Drøm", for kor og strygere. Violinisten Chr. Espensen var solist i Edw. Lalo: Symphonie Espagnole, samt værker af: Beethoven, Paganini, Mozart og Wieniavsky. Ved denne koncert blev denne sang sunget.

Mel.: ,,Hr. Peder kasted runer over spange"

Nu bind dit skørt og flet dit hår - og glæd dig -
sa'e manden til sin kone, du skal med mig.
til Bovense vi stævner,
til sangerfest vi skal,

mit øre er i stemning
- til spisning og til bal.
Vi er to om at dele glæden - det er netop som det skal være.
Hurra-Hurra.

Hver ungkarl udi Bovense sig flier,
han skulle helst stå mål med byens piger,
så letter han sit anker,
han skal ej gi' signal,
han fri og glad kan vandre
til sangerfestens Hal.
Leve friheden højt og længe. Leve sangen i Danmarks Vænge.
Hurra-Hurra!

Når vi i festlig stemning her til huse
er sammen for at prise sangens muse,
vil vi os ej bekymre
om høns og gris og ko,
valuta og notering
det lader vi bero.
Vi er frie danske mænd og kvinder, vi af sangen os glæden vinder.
Hurra-Hurra.

Så sidder vi nu veltilfreds om bordet,
behøver ej at spørge, hvem har ordet,
thi det er som derhjemme,
det er såmænd vor Mo'r,
hvis gode mad vi priser
i mangstemmigt kor.
Ingen helt uden mad og drikke-sultne helte skam duer ikke.
Skål for Mo'r!

Der er om dirigenten sagt og skrevet
en masse pænt, men ikke spor for meget.
Han leder os så myndigt,
mens kornet gror i vang,
hvad var vel Danmarks Sommer
og livet uden sang.
Se på taktstokken og hold tonen - fjorten femtedele af triolen.
Uha-Uha!

For fuldt hus opførtes den 13. marts 1932 Niels W. Gades „Korsfarerne" for solo, kor og orkester samt værker af Verdi og Gounod. Solister var Carla Berner, Karl Larsen og Poul Redin.

Efter denne koncert blev Laur. Petersen og frue hyldet og fik overrakt en gravure af komponisten Niels W. Gade, og en Kakadue af Københavnsk Porcelæn. Formanden udtalte på foreningens vegne bl.a.: Enhver er vel klar over, at en koncert som denne ikke bliver stillet på benene uden et enormt forudgående arbejde. Men hovedparten af dette store arbejde, det udfører dirigenten på en sådan måde, at sangerne lader sig rive med, og derved klarer opgaver, som adskellige på forhånd anså for umulige. Som han har løst denne opgave, aftvinger os absolut både respekt og beundring, og jeg tror ikke det er for meget sagt - og vil heller nødig sige for meget - at inden for sangerne er der kun een mening om ham, denne: At han lever og ånder så fuldstændig i de opgaver han kaster sig over, så det bliver både til gavn, glæde og opbyggelse for hver sanger at være med.

„Korsfarerne" blev opført i Kerteminde den 22. maj 1932, og i Nyborg den 26. januar 1933.

Ved en koncert i Bovense den 26. marts 1933, bestod programmet udelukkende af værker af I.P.E. Hartmann: Gudernes Triumfmarsch, En Sommerdag, Guldhornene, I Provence, som solister medvirkede: Edel Andersen og pastor Barfod Petersen. Orkestret var sammensat af medlemmer fra forskellige egne af Østfyn: Uddeler Rasmussen, Flødstrup, Dagny Petersen, Andkærgård, gdr. Anders Petersen, Bovense, Charles Hansen og Carl Nielsen, Langskov, Poul Banke, Revninge, Åge Bertelsen, Aunslev, Friis, Kerteminde, Johannes Nielsen, Grønneberg, maler Andersen, Ullerslev og skrædder Søren Hansen, Kissendrup.

Efter koncerten var der, som ved tidligere koncerter, fællesspisning, hvor der blev holdt en del taler, hvor Laur. Petersen blev hyldet for sin store indsats. Gdr. Anders Petersen sagde bl.a. at Jens Skomager og ham havde givet Laurits Petersen den første børnelærdom, uden dengang at ane, at han skulle blive så enestående til at dirigere, da han ikke kunne fremvise nogen slægtsarv i den retning.

Ved en koncert, som blev afholdt i Bovense og senere i Aunslev, opførtes værker af Mozart, Beethoven og Joseph Haydns: Årstiderne", for solo, kor og orkester. Solister: Højskoleforstander Ejner Skovrup, koncertsangerinde Karla Berner og pastor

Barfod-Petersen. Også i Kerteminde blev denne koncert gentaget.

Søndag den 22. marts 1936 opførtes i Bovense Forsamlingshus et uddrag af Händels: Oratorie „Juda Maccabæus", for solo, kor og orkester.

Solister: Olga Nielsen, Hans Simon Hansen og Karl Larsen.

Violinisten Niels Simon Christiansen var solist i en del violinværker.

Den 17. februar 1938 kunne Bovense Sangforening afholde sin 10 års jubilæumskoncert, hvor programmet bestod af følgende værker:

Gluck: Ouverture til „Iphigenia in Aulis".
Händel: To arier og duet af „Judas Maccabæus".
Gade: „Korsfarerne", for solo, kor og orkester.
Solister: Karla Berner, Karl Larsen og Poul Redin.

Om foreningens arbejde gennem de 10 år blev der skrevet: Det stykke arbejde, der her gøres, for at egnens beboere kan stifte bekendtskab med og høste glæde af at høre større korværker med orkester, er overordentlig påskønnelsesværdigt, og bliver påskønnet.

Sjælen i det er korets gennemmusikalske stifter og leder gårdejer Laurits Petersen, Bovense, en mand, der lever og ånder for musik, og hvem det er blevet en hjertesag at delagtiggøre andre i den glæde, han selv har deraf. For en 10 år siden samlede Laurits Petersen nogle mennesker i Bovense Skole. Mange af de mennesker mødte uden andre musikalske forudsætninger end en stor interesse for sagen, og det er beundringsværdigt, hvad det har været Laurits Petersen muligt at fremføre. Så højt som til at give et uddrag af Händels Oratorium „Judas Maccabæus" og til at synge første og anden del af Haydens „Årstiderne" er koret nået, og stadig prøves der i skolens tre klasseværelser og i korridoren. Om selve koncerten blev der skrevet: Gades korværk „Korsfarerne" var en stor opgave, men en opgave, som løstes på meget smuk måde, hvilket man i højeste grad må erkende efter at have hørt koncerten i aftes. Det ledsagende orkester var fortrinsvis amatører, hvoraf flere kommer helt fra Hindsholm, og det fortjener en særlig kompliment. Der er al god grund til at ønske til lykke med gangne 10 år.

En af de sidste koncerter, som Bovense Sangforening afholdt, fandt sted i Aunslev Foredragsforening torsdag den 11. november 1943. Der blev opført: N.O. Råsted: Øst og Vest. Malersvenden.

Mendelssohn-Bartholdy: Flygt bort med mig. Afsked med Skoven.
Niels W. Gade: Agnete og Havfruerne.
Carl Nielsen: Fynsk Forår.

Om denne koncert skrev en musikanmelder: Sangforeningen sang fire sange, som fremførtes strålende, under den energiske og dygtige dirigent, gdr. Laurits Petersens ledelse. Det var ovenud fint, hvad han havde fået ud af stemmerne, hvoraf flere var samlet langvejs fra. Under orkesterledsagelse sang koret ,,Agnete og Havfruerne" med organist fru Kay Hansen, Nyborg som solist, samt ,,Fynsk Forår" af Carl Nielsen, med Carl Larsen, Skalkendrup, Otto W. Nielsen og fru Hansen som solister. Alle skilte de sig smukt fra opgaven, og der var stort bifald efter hvert nummer.

Det var et lille udrag af de mange koncerter, som Bovense Sangforening, gennem de år den virkede, gav omkring på alle egne af Østfyn. Foreningen og dets initiativrige og dygtige dirigent Laurits Petersen kunne se tilbage på et smukt og frugtbringende arbejde for levendegørelse af hjemmemusikken på Østfyn, men desværre på grund af krigens restriktioner vanskeliggjorde foreningens sammenkomster i 1944, hvor den måtte indstille den betydningsfulde indsats, som gennem årene havde været øvet til glæde og inspiration for Østfyns befolkning.

Musiklivet i Odense

I det 17.-18. århundrede var det en af magistrat og råd beskikket Stads- eller Amtsmusikant der havde eneret på imod betaling at levere musikken både i den købstad, hvor han var ansat, og i det tilhørende amt. Var han forhindret i selv at spille, kunne han udleje sin ret til andre lokale spillemænd. I Odense fandtes der allerede 1665 instrumentalister, der havde eneret for Odense amt. Et sådant embede blev ofte tildelt et udtjent medlem af Det kgl. Kapel, på den måde slap man for at pensionere ham. I en forordning hed det: Det skal være dem og ellers ingen andre tilladt med deres svende at spille ved bryllupper eller værtskaber, som udi lenet holdes.

På fynske godser har lignende ordninger forekommet, at en spillemand har haft eneret til levering af musik til fester o.l. Sådanne ordninger har tidligere været praktiseret bl.a. på Brahetrolleborg, Juelsberg og Valdemar-Slot. Et Stadsmusikantembede var undertiden forenet med organistembedet.

Ved kgl. resolution af 25. maj 1800 ophævedes stadsmusikanternes rettigheder. Frederik 6., som havde løst stavnsbåndet, løste nu også de bånd, der bandt bonden og andre til stadsmusikanterne.

De første musikforeninger

Noget koncertliv i den forstand, som vi kender det i dag, havde man ikke i Danmark før det 18. århundrede. Den første koncert, hvortil alle kunne få adgang mod betaling, bekendtgøres i de københavnske dagblade i juni 1727, men først omkring 1740 begyndte koncertlivet at spille en mere fremtrædende rolle. Formålet med koncerterne var at give tilhørerne lejlighed til en behagelig tidsfordriv, og der var især tænkt på ,,musikliebhaverne'', som fik anledning til ,,at øve kunsten''. Langt ind i det 19. århundrede var kernen i den offentlige musikudøvelse baseret på amatører, og selv den berømte musikforening i København, som

stiftedes i 1836, måtte i mange år klare sig med amatører, støttet af musikere fra det Kgl. Kapel.

Fra gammel tid var musiklivet i Odense fortrinsvis knyttet til latinskolen og kirkerne, men ved slutningen af det 18. århundrede begynder de offentlige koncerter også i Odense. Det er stadsmusikanten, hans svende og drenge, der giver disse første koncerter, som fandt sted i vintersæsonen hver tirsdag fra kl. 17-20. Koncerternes kvalitet har antagelig ikke været særlig imponerende, for en tysker, som har skrevet om livet i Odense på den tid, fortæller: „Offentlige spectackler eller divertissements findes her slet ingen, dog havde de til nød eet eneste koncert om vinteren, men som skal være mådelig, som man let kan forestille sig i en by, hvor ingen egentlige muskliebhavere ere".

De ugentlige koncerter fortsætter imidlertid i en klub, som dannes i 1780, og da så adelen i slutningen af århundredet gør Odense til fast opholdssted om vinteren, kommer også dette musiklivet til gode. Kammerherre Frederik Juel til Tåsinge får samlet de dygtigste amatører, to organister, latinskolens kantor, nogle regimentstrompetere og musikalske skuespillere og de danner et orkester, som giver koncerter i klubben. De dyrker både symfonisk musik, kammermusik og vokalmusik. Hele Glucks „Orfeus og Eurydike" har stået på programmet. Herligheden varede dog kun kort tid, idet adelen trak sig tilbage fra Odense ved århundredeskiftet, og klubkoncerterne ophørte.

I den følgende tid sker der ikke rigtigt noget, og en københavnsk avis gør sig endda lystig over det, idet den skriver: „ Imedens man i København og selv i mindre stæder lever in floribus med maskerader, komedier, klubber og koncerter, hersker i Odense den største stilhed". I 1815 bliver så prins Christian Frederik, den senere Christian den 8., guvernør på Fyn, og på ny oplever man en stor blomstringstid for teater- og musiklivet, ikke mindst fordi fremmede kunstnere nu gerne lægger vejen om ad Odense. Denne periode skulle dog kun komme til at strække sig over fire år, da prinsen efter denne tid ikke mere havde fast bopæl i Odense. Endnu større betydning for musiklivet end prinsens ophold i byen fik grev Frederik Ahlefeldt Laurvigs kapel på Trane kær Slot. Det gav offentlige koncerter i Odense nogle måneder om vinteren i årene 1813-1817, og da det indstillede sin virksomhed, var den eneste måde at komme over savnet, at man dannede en musikforening til afløsning af kapellet.

„Det musikalske Selskab" eller „ De musikudøvende Liebhavere" blev stiftet 1818. Man fik samlet et orkester og fik snart efter lov til at benytte rådhushallen til de seks abonnementskoncerter, man kunne tilbyde i sæsonen. Foreningens store tid falder i 1830erne, da tyskeren J.F.Hausen bliver selskabets dirigent. Den første koncert med Hausen i 1832 blev betragtet som en stor begivenhed, og de 400 tilhørere var enige om, at koncerten måske var „den første her på stedet er givet". Det var især operamusik, der interesserede Hausen, og Odense hørte i denne tid operamusikken ude fra den store verden nogle få år efter urpremieren. Man kunne have ventet, at foreningen havde været det bedste værn mod den bølge af dansemusikbegejstring, som bredte sig ud over hele Europa med Wien som centrum. Men ikke så snart havde et steyermarksk musikselskab givet en koncert a la Strauss, før hele byen lod sig rive med, også Hausen. Hans programmer bestod herefter fortrinsvis af dansemusik. De fleste var mere end tilfredse, og de musikudøvere, som ikke ville være med længere kunne gå. Derved mistede foreningen helt sin tidligere betydning, og orkestret skrumpede ind.

Omsider var der dog en organist, som turde trodse Hausen, hvis position i byen var usvækket. Manden som ville noget andet, var Lorentz Tellefsen, organisten ved Vor Frue Kirke. I oktober 1855 udsendte han en meddelelse om, at han agtede at oprette en musikforening i Odense. Han havde forestillet sig en forening, der skulle søge sit repertoire i operaer og oratorier, men planen syntes at skulle strande på vanskeligheden ved at danne et orkester. Blandt de indtegnede medlemmer var der nok af både damer og herrer, som ville synge i koret. De musikudøvende instrumentalister holdt sig derimod borte, fordi de følte sig bundet til Det musikalske Selskab. Den meget naturlige tanke opstod straks, at man kunne slå de to foreninger sammen, hvilket skete i begyndelsen af det næste år. Man vedtog, at foreningens formål skulle være at nære og udbrede interessen for musik og sang ved at foranstalte musikalske underholdninger. Der skulle gives fire koncerter hver vinter, og det årlige kontingent sattes til 2 rdl. Hvis flere personer af en familie var medlemmer, skulle dog kun den første betale fuldt kontingent, de øvrige kunne nøjes med 1 rdl.

Til foreningens formand valgtes justitsråd C.F.A. Schlegel, hvis fortjeneste det var, at de to foreninger var blevet slået sammen. Man kunne nu have ventet, at Tellefsen var blevet medlem

af bestyrelsen eller i det mindste den ansvarlige musikalske leder, men ingen af delene kunne Det musikalske Selskab acceptere. Man havde altså to musikdirektører, idet man ikke ønskede at forbigå Hausen. Problemet kunne have været løst, hvis man havde overladt Hausen at dirigere den symfoniske musik og Tellefsen kormusikken, men ikke engang så langt kunne man strække sig over for den nye forenings faktiske stifter. Han fik kun betroet det daglige arbejde med koret og fik kun lov til at dirigere værker, der udførtes a cappella. Forholdet mellem de to dirigenter blev meget hurtigt spændt, hvilket blandt andet gav sig det noget barnlige udslag, at Hausen først kunne møde til prøverne kl. 19, medens Tellefsen absolut måtte forlade prøverne senest kl. 19. Ved aftale med hver enkelt lykkedes det dog bestyrelsen at få sammensat et program til den første koncert, men Tellefsen sprang fra i sidste øjeblik, og Hausen måtte dirigere alene. Medlemmer af bestyrelsen havde forlangt at overvære sangprøverne, og det ville Tellefsen ikke gå ind på, idet han lod bestyrelsen vide, at der under de prøver eller musikalske øvelser, han havde haft for såvel damer som herrer, aldrig havde fundet uorden sted. Om bestyrelsens tilstedeværelse under prøverne skulle sikre ro og orden, er vel ikke ganske givet, men i den victorianske tidsalder så man jo noget anderledes på forholdet mellem kønnene end idag. I den københavnske musikforening vovede man således ikke i starten at have øvelser med herrer og damer samtidig.

Noget kunne tyde på, at striden mellem dirigenterne spaltede koret i to, ja måske tre partier, for ved siden af Tellefsen og Hausen var også lærer Philip Enghoff interesseret i posten som sangdirigent. I tre år var forbindelsen mellem Tellefsen og foreningen afbrudt, og man mener, at han kom tilbage, ,,fordi det igennem lang tid havde været et almindeligt ønske hos de syngende damer''. Dem måtte man endelig tækkes på enhver måde, fordi de viste ulyst til at medvirke ved koncerterne.

Derfor fandt man også på at køre dem til og fra koncerterne på foreningens regning, og man overvejede, om man skulle tilbyde dem at blive kørt til og fra prøverne, sådan som det var skik i den københavnske musikforening. Orkestret var så absolut foreningens største aktiv. Fra forhandlingsprotokollen ved man, at der ved koncerten den 17. november 1859 var nogle og tres medvirkende, koret medregnet, og man har ved forskellige beregninger anslået orkestret til mellem 30 og 40 mand. Dets grundstamme ud-

gjordes af amatører, men hertil kom fem lønnede musikere (næsten alle musiklærere) og otte militærmusikere. Der er bevaret et program fra en koncert den 20. december 1860, hvoraf der fremgår nogle karakteristiske ting fra tidens musikliv. Koncerten ligner det, man meget træffende har kaldt en nummerkoncert.

Koncerten var først og fremmest et spørgsmål om underholdning, som det fremgik af foreningens formålsparagraf. Man søgte at skabe så megen afveksling for sine tilhørere som muligt, og der blev ikke altid holdt nogen kunstnerisk linie. Ouverturer vekslede med arier, duetter, kor og kammermusik, symfonisatser, klaversoli etc. Der var altså heller ikke noget usædvanligt i, at man samme aften spillede to ouverturer. Det finder vi ofte i musikforeningens programmer. Programmet er også på anden måde karakteristisk for foreningen, idet komponisterne Mozart og Mendelssohn længe hørte til de foretrukne. Den danske musik har fået en pæn placering i programmet, og vi ved, at denne forløber for Odense Musikforening har opført Gades Elverskud, kun tre år efter, at værket var uropført i København. Dette værk skulle blive det foretrukne gennem hele århundredet, og det findes stadig i Odense Musikforenings nodesamling, som er deponeret i centralbiblioteket. Noderne bærer præg af voldsomt slid, og alle vokalstemmer er gået tabt, antagelig slidt op, medens orkesterstemmerne stadig gør nytte ved opførelser rundt omkring i landet. Også Hartmanns ,,En sommerdag" nåede til Odense tre år efter førsteopførelsen. Af andre værker for kor og orkester, som opførtes i disse år, kan nævnes: Beethovens kantate ,,Meeresstille und gluckliche Fahrt" og størstedelen af Mendelssohns oratorium ,,Paulus". Nodematerialet til disse værker findes også i musikbiblioteket.

Opførelsen af ,,Paulus" var et for den tid meget dristigt forehavende, hvilket også ses af, at musikforeningen i København, da den opførte ,,Paulus" første gang, nøjedes med de 11 første numre. Det var Tellefsen, der var manden bag dette eksperiment, som satte sindene i stærk bevægelse i Fyns Avis. I starten havde foreningen haft stort held med sig med hensyn til publikumstilslutning. Koncertsalen i Larsens (nu Brockmanns) hotel kunne rumme 300 tilhørere, så man måtte se sig om efter et andet lokale. Man fik i stedet tilladelse til at bruge den betydeligt større rådhushal, og her holdtes fire koncerter i sæsonen 1859-60. Men så flyttede man tilbage igen. Rådhuset var for dyrt. Ganske vist var salen gratis, men der skulle betales otte rdl. for gasforbruget, og

dertil kom udgifter ved rengøringen , Larsens hotel kunne man få for fem rdl. Det skulle snart vise sig, at foreningen havde kulmineret, og at Larsens hotel var rummeligt nok. Det gik støt tilbage, og det er ikke til at undre sig over , at man stillede spørgsmålet hvorfor? Svaret kom i Fyns Avis den 22. november 1862. ,,Den væsentligste grund til den køligere stemning, der lidt efter lidt er indtrådt hos publikum, ligger vist nok deri, at foreningen stedse har villet præstere noget betydeligere, end dens evner tillader, idet der i valget af repetoiret mere er taget hensyn til værkernes absolutte værdi end til spørgsmålet om, hvorvidt de lod sig udføre med de kræfter, over hvilke foreningen rådede".

Man kritiserer også de store symfonier (der havde været opført fire af Beethovens symfonier). Den følgende kritik ligger meget nær op ad den misfornøjelse, som man også i dag fra tid til anden kan møde i læserbreve: ,,Publikums musikalske uddannelse må ske gradvis. Ved at påtrænge publikum de såkaldte klassiske værker, f.eks. Mendelssohns ,,Paulus", der er blevet givet en hel sæson igennem, skader foreningen sit øjemed langt mere end det fremmer det". Var kritikken så berettiget? Det er ikke sandsynligt, da foreningen holdt præcis den samme linie i nedgangsperioden, som den havde gjort, da den stod på toppen. Man ville simpelt hen noget helt andet; man ville have pop. Da foreningen i 1859 havde stået på sit højeste, havde den fået et værdifuldt tilskud af professionelle musikere fra militæret. Hvis det var dette, der var med til at skabe den bemærkelsesværdige store fremgang i de første år, så blev det også militærmusikken, der blev foreningens banemand. Militærmusikken havde indført abonnementskoncerter, hvor man kunne få sin hang til underholdning tilfredsstillet med andre ting. Publikum havde valgt det nemme for det mere krævende.

Foreningen havde imidlertid ikke i sinde at lade sig slå ud og forsøgte et modtræk, som i nogen grad imødekom underholdningsbehovet. Man dannede en ny forening under navnet ,,Odense musikalsk-dramatiske Forening". I stedet for fire koncerter ville man nu give fire aftenunderholdninger, to af overvejende musikalsk og to af dramatisk indhold. I starten så det igen overordentlig lovende ud for foreningen. Medlemmerne strømmede til, og byens borgmester, justitsråd L.E.A. Mourier, indvilgede i at overtage formandsposten. Det blev imidlertid kun til tre aftenunderholdninger i alt, inden foreningen indstillede sin virksomhed. Man

kan næsten tale om, at den gamle musikforening fik en slags oprejsning, for Fyens Stiftstidende skrev: ,,Det kan ikke nægtes, at foreningen ved den udelukkende musik virker nok så prisværdig som på det blandede gebet, det musikalsk dramatiske". Om det nu var denne kritiks skyld, at købmand C.A. la Cour, der igennem utallige år havde været en utrættelig leder af den bedre dilettantkomedie i byen, ikke så nogen udvej til at tilvejebringe nogen dramatisk forestilling i den ,,anstundende vinter", få stå hen, men der i blev hvert fald ikke flere dilettantforestillinger.

I efteråret 1863 døde Frederik den 7. Der blev proklameret landesorg og bestemmelserne var så strenge, at Tellefsen på bisættelsesdagen end ikke kunne få lov til at spille en af ham selv komponeret sørgemarch på orglet. Der måtte kun synges. Krigen i 1864 kom også på tværs, men det vedtoges først at opløse foreningen i november 1965, Denne tøvende holdning skyldtes, at man ventede, at der skulle blive dannet en eller flere foreninger, som kunne føre arbejdet videre, og de skulle så overtage foreningens penge og musikalier.

De første år i Odense Musikforening

Odense Musikforenings stifter, musiklærer Ludvig Jastrau, kom til Odense i 1864. Han havde været sanglærer ved latinskolen i Flensborg og senere ansat ved Tønder Seminarium. Han måtte som så mange andre forlade Sønderjylland efter den ulykkelige krig, og valgte at vende tilbage til sin fødeby for at begynde en ny tilværelse som lærer i klaver og sang. I begyndelsen af januar 1866 fik han nedsat et udvalg, som skulle arbejde for oprettelsen af en ny musikforening. Den konstituerede generalforsamling holdtes den 29. januar, på hvilket tidspunkt der havde tegnet sig 109 medlemmer. Foreningens nye love afviger på et væsentligt punkt fra den gamle forenings. Medens man i foreningen af 1856 havde sat sig det mål, ,,at udbrede og nære interessen for musik og sang", vil man nu ,,udbrede og nære interessen for sang og musik". Sangen skal altså indtage førstepladsen, men der er jo også den afgørende forskel på situationen nu og tidligere, at man ikke længere har Det musikalske Selskab at støtte sig til. Der lægges for første gang vægt på de musikalske øvelser, som havde været det bæren-

de i de københavnske foreninger lige siden Holbergs tid. I foreningens bestyrelse indtrådte de tre medlemmer af udvalget: Tandlæge Jens Jensen, Ludvig Jastrau og købmand Chr. Andersen. Til formand valgtes Jens Jensen, og Ludvig Jastrau skulle selvfølgelig være foreningens dirigent.

Den nye forening synes at have været endnu mere patriarkalsk end den gamle, for nu indførtes familiebilletter, som kunne benyttes af enhver, der hørte til husstanden. I følge foreningens vedtægter gjaldt der den bestemmelse, at optagelsen af nye medlemmer skulle ske efter skriftlig anmeldelse til bestyrelsen. Derfor kender vi medlemmernes sociale placering gennem generalforsamlingsprotokollen, og vi kan også se, at der var adgang til kvindeligt medlemskab, hvilket på denne tid knapt nok var nogen selvfølge. I de ældste musikforeninger i København findes een abonnementspris for medlemmer med dame og een for medlemmer uden dame. Mere mærkværdigt er det, at da musikforeningen i København blev dannet i 1836, var man ikke kommet videre. Der var kun eet spørgsmål, som gav anledning til uenighed i foreningens bestyrelse ved starten, og det var spørgsmålet om damernes medlemskab. Om alle andre, og man kan vil synes betydeligt væsentligere spørgsmål, nåede man meget hurtigt til fuldstændig enighed. De fleste i komiteen var stemt for, at der kunne sælges damebilletter til halv pris til brug for medlemmerne. På disse skulle man kunne medtage koner, kærester, døtre, søstre og svigerinder. Men fornuften sejrede, og repræsentantskabet, som skulle afgøre striden bestemte, at mænd og kvinder skulle stilles lige. I Odense Musikforening var man altså ikke reaktionær, men det ses af protokollerne, at der ikke var mange kvinder, der havde selvstændigt medlemskab. De fleste kvinder, som var optaget, var enkefruer med familie. Embedsstanden har været stærkt repræsenteret med et stort kontingent af lærere og militærfolk af højere rang, men især var foreningen domineret af handelsstanden.

Med rette kan man tale om, at Odense Musikforening fra sin start og langt ind i dette århundrede var bæreren af byens musikliv, men det er naturligvis ikke sådan, at den havde monopol på musikken i byen. Der var stadig byens latinskole, kirkerne og private grupper, som dyrkede kammermusik og sang. Allerede på Tellefsens tid eksisterede der en Odense Sangforening, og året før musikforeningen blev til, stiftedes Håndværkerforeningen. Sangforeningen Odeon blev oprettet 1867. Det hører også med til bille-

det, at kunstnere fra tid til anden gæstede byen og gav koncerter for egen regning. Henimod århundredeskiftet øges den musikalske aktivitet væsentligt.

Det første år i Odense Musikforenings historie skulle blive et af de mest bevægede, og allerede efter to års forløb stod foreningen over for en krise, der kunne have kostet den livet. Der savnes imidlertid ikke initiativ og begejstring i denne tid, og man fornemmer hele tiden, at der er tale om en ung forening, der har den rette gå-på-indstilling. Baggrunden er tiden lige efter 1864, hvor trangen til at rejse sig efter nederlaget sætter sig så mange spor i det kulturelle og materielle liv. Medlemstilgangen til Odense Musikforening blev så stor, at Larsens Hotel igen blev for lille, og den første koncert afholdtes derfor i rådhushallen. Da foreningen ønskede at lægge særlig vægt på vokalmusikken, gjaldt det om at få dannet et godt kor og det lykkedes virkelig på den korte tid at få samlet et kor på ca. 60 herrer og damer, men med orkestret havde man ikke det samme held. Koncerten afholdtes den 6. marts 1866, på tiårsdagen for den gamle forenings første koncert. Programmet kender vi ikke i detaljer, men vi ved, at Gades „Elverskud" var hovedværket, og det fremførtes med klaverakkompagnement af pianisten C.J.O. Cortzen, som også spillede klaverstemmen i en trio af Mendelssohn. Resten af programmet bestod af forskellige solosange og kvartetsange, som udførtes af læge V.E. Bloms Kvartet. Denne kvartet, som ved mange lejligheder havde spillet en væsentlig rolle, havde allerede medvirket ved den gamle musikforenings første koncert i 1856. Blandt dens medlemmer var den nye forenings formand og kasserer. Det er vist både første og sidste gang foreningen ikke har holdt sommerferie, men man kunne simpelt hen ikke sige stop. Den 9. juni inviterede foreningen på en udflugt til Nyborg. Banen var da lige blevet åbnet året før, så det har ikke været nogen ganske almindelig skovtur. Man kan vel ikke godt tænke sig andet, end at den første jernbanetur, for alle der deltog, er blevet et minde for livet. I hvert fald blev turen en stor succes. På banegården i Nyborg, blev man modtaget med militærmusik. Herfra kørte man i den tids hyggelige befordring ud til Christianslund, hvor koret sang. Der deltog 160 af musikforeningens medlemmer, så man måtte spise i hold, og bagefter var der dans til kl. 22. Et par dage efter kunne man i Fyens Stiftstidende læse et begejstret læserbrev fra en nyborggenser: „Vi kunne ikke betegne stemningen sandere og smukkere, end ved at skildre den,

som om den var en frændefest mellem venner og bekendte, der glædede sig over, at se de hindringer, der før holdt dem fjernt fra hverandre, nu er ryddet af vejen, og at de oftere kunne samles i et glad vennelag". Men sommeren var ikke forbi, og virkelysten langt fra udtømt. Allerede en måned senere medvirkede man ved den første fynske sangerfest, som var kommet i stand på Håndværkersangforeningens initiativ. Der medvirkede 350 sangere. Musikforeningen opførte ved denne lejlighed Gades »Elverskud« igen, men denne gang akkompagneret af en kvartet. Det kunne vel have været rimeligt at slutte sæsonen nu, men den kom til at vare helt til september, da byen fik besøg af 300 sønderjyder, og foreningen med et par timers varsel fik arrangeret en koncert i Sct. Knuds Kirke.

Der er ikke noget at sige til, at man herefter nøjedes med at henlægge en af den nye sæsons koncerter til efteråret og lod resten afholde om foråret. Ved koncerten i december spillede Cortzen de to sidste satser af Beethovens 4. klaverkoncert, ledsaget af en strygekvintet. Man havde stadig ikke et orkester, men selv da man fik det, var man noget ængstelig ved at akkompagnere Cortzen. Han tog det ikke så nøje med at overholde tempi. I februar 67 lånte man brigadens harmoniorkester, der nu var stationeret i Nyborg. Det spillede en ouverture af Kalliwoda, som på den tid var meget yndet, og gav sig også i lag med Beethovens Prometheusouverture. Der var almindelig tilfredshed med orkestret, ikke mindst blandt de unge, da der spilledes op til dans efter koncerten. Sæsonens fjerde koncert blev på sin vis skelsættende i foreningens historie. Den afholdtes langfredag i Sct. Knuds Kirke. Derefter blev det i mange år en fast regel, at sæsonen sluttede med en kirkekoncert, til hvilken alle havde adgang, og hele indtægten skulle anvendes til velgørenhed. Første år udbetaltes der Det private Velgørenhedsselskab 60 rdl. 32 sk. Næste år fik selskabet 35 rdl., plejeforeningen 20 rdl., en fattig klodsemager 5 rdl. og de fattiges kasse i Sct. Knuds Sogn 10 rdl. 2 mark.

Foreningen har nok på denne tid følt sig beruset af held. Medlemstallet steg, og den musikalsk-dramatiske forening fattede så megen tillid til dens fortsatte eksistens, at man overlod den halvdelen af den ophævede forenings formue. Man kunne også se tilbage på en vel gennemført sæson. Det syntes man i hvert fald, men det var der andre, der havde en anden opfattelse af. Beskyldningen for at man ville mere, end man kunne magte, som var

fremsat i læserbrevet fra 1862, gentages nu af selve redaktøren af Fyens Avis, og i en noget skarpere form. Men heldigvis er der jo altid læsere, der kan tage den forurettedes parti, og i et læserbrev svarer en vred indsender: „Når der i et offentligt blad fremføres en kritik over præstationer, der af dilettanter udføres i en privat forening eller et sluttet selskab, begås der efter min mening noget udelikat". Senere ved en anden koncert, som musikforeningen ikke var ansvarlig for, men hvor dens kasserer og formand havde medvirket, får kritiken tydeligere adresse, idet det hedder: „Kvartetterne gik ret godt med undtagelse af Kjerulffs „Ved stranden". Solostemmen kunne ikke rigtig trænge gennem akkompagnementet". Det blev for meget. Nu gik foreningens formand og et andet medlem af bestyrelsen - „Valgt af en kreds" - til redaktøren og forlangte af ham, at han i sin avis skulle erklære, at han havde fornærmet vedkommende dilettanter, og at han aldrig ville gøre det mere. Lauritsen gav afslag, og man fik da optaget en anonym protest i det konkurrende dagblad, Fyens Stiftstidende. Indsenderen skriver: „Den herværende musikforening, som i denne vinter har virket til fornøjelse for så mange, hvad vil der blive af den, når den fremdeles skal bevæge sig under hin truende svøbe. Vil man kunne vente, at de damer og herrer, som hidtil havde medvirket, fremdeles ville holde ud, når de havde udsigt til, som det nu er begyndt med, efter en koncert enkeltvis at stilles i gabestokken? Vi tror det næppe". Der lå i virkeligheden noget andet bag kritikken, end vi kan læse her. Man ville have „de gamle" væk, i hvert fald nogle af dem, og man ville først og fremmest have den unge kandidat Bredsdorff som Jastraus afløser.

Morten Bredsdorff, fader til den senere så kendte højskoleforstander ved Frederiksborg Højskole, var huslærer hos pastor L.N. Helveg. Han havde ikke været længe i Odense, før Helveg indbød en kreds af damer og herrer til at mødes i Gråbrødre Hospitals præstebolig hver torsdag aften og indstudere sange under Bredsdorffs ledelse. Det var denne kreds, der fik indflydelse på foreningens ledelse. Striden mellem de ældre og de yngre endte med de yngres sejr, og det var kun muligt at forhale bruddet med foreningens stifter til næste sæsons start. Bredsdorff blev dirigent, og Jastrau meldte sig ud af foreningen og fik følgeskab af kasseren. Den første koncert, som Bredsdorff fik ledelsen af, fortjener en nærmere omtale. Det har sikkert været en af de festligste aftener i foreningens historie, for den overværedes af H.C. An-

dersen, der dagen i forvejen var blevet udnævnt til æresborger i Odense. Han blev modtaget med fanfare, medens hele forsamlingen rejste sig. Efter at have ført hædersgæsten til den for ham bestemte plads, hilste formanden ,,byens kære søn og hædrede borger" velkommen, og koret sang en sang, der var skrevet til lejligheden. Sangen er aftrykt i 2. del af ,,Mit livs Eventyr". I sin tak gav Andersen udtryk for ønsket om, at det måtte lykkes for ham at skrive mange sange endnu, der talte lige så stærkt til folkets hjerte, som hans følelser for øjeblikket var grebne. Efter koncerten udtalte han, at hans forventninger var blevet overtrufne. På programmet stod bl.a. en af hans sange: ,,I Danmark er jeg født", men iøvrigt havde man sørget for en ganske særlig attraktion, som sikkert måtte have frydet den gamle digter. Der optrådte to polske vidunderbørn, brødrene Schloming, og de må have givet foreningen noget for pengene, for de medvirkede i en koncert for to violiner af Ludvig Spohr, en violinkoncert af C. Beriot og en Scherzo capricioco af Ferdinand David. Det hele fik man for 30 rdl. Børnene havde givet en koncert i selveste Københavns Musikforening, og i Odense havde de gjort stor lykke ved en koncert den 4. december, så man skyndte sig at engagere dem, for at koncerten til ære for H.C. Andersen kunne blive så festlig som mulig.

Det var endelig lykkedes foreningen at skabe et orkester, som bestod af nogle og tredive mand, hvoraf dog 20 var betalte musikere. Hovedstammen var afskedigede militærmusikere, som efter krigen havde fundet vej til Odense og her dannet et privat orkester. Som dirigent fik man violinisten og organisten ved Sct. Knuds Kirke H.C. Simonsen. Han var dengang en meget anset mand i musikerverdenen, og i dag kender vi ham stadig på grund af hans djærve melodi til ,,Jyden han er stærk og sej". Man havde grund til at være tilfreds med både dirigenter, kor og orkester, og man havde ganske udmærkede lokale solister. Alligevel var foreningens eksistens langt fra uden for fare. Inden den ny sæson tog sin begyndelse var hele bestyrelsen gået, ikke fordi medlemmerne ønskede det, for til den generalforsamling, der skulle vælge den nye bestyrelse, mødte der ingen. Er der noget at sige til, at formanden mistede lysten til at fortsætte? Foreløbig var foreningens tre stiftere ude af sagaen, og Jens Jensen vendte aldrig tilbage til foreningens bestyrelse. Først senere lykkedes det at samle det tilstrækkelige antal afløsere for den afgåede bestyrelse. Til formand valgte man oberst Jørgen Hammer, som ikke skal have haft anden

adkomst til at beklæde formandsposten end sin stilling i samfundet. Det vides, at han ikke havde særlig interesse for musik. Til trods for dette dystre perspektiv, fik en af koncerterne dog særlig betydning, idet man gav et større udtog af J.P.E. Hartmanns ,,Liden Kirsten", dog kun med klaverledsagelse.

Hammers regeringstid varede kun et år, så kom adjunkt P.C. Nielsen til. Han stod Bredsdorff-kredsen nær, og der fulgte derfor nu en periode, hvor den grundtvigsk sindede dirigent fik opført en række danske korværker. Et par ting i denne periode peger fremad. Det hørte til bestyrelsens plan, at man ville arbejde på medvirken af udenlandske kunstnere ved i hvert fald en af sæsonens fire koncerter. Man forestillede sig, at Odenses beliggenhed på vejen mellem København og Hamburg kunne friste til et ophold undervejs. Man fik da også nogle anerkendte kunstnere at høre, men det var de tre for den tid så kendte kapelmusici D. Noack, Christian Schiørring og Franz Neruda. Hermed var samtidig indvarslet en ny kursændring over for kammermusikken, som i fremtiden fik en stærkere placering i programmerne, men man gik dog foreløbig meget forsigtig til værks. Man havde ikke vovet at lade de tre kapelmusici spille en hel trio, og da de kom igen i efteråret spilledes Schuberts Klavertrio i B-Dur, men dog sådan at koncerten indledtes med de to første satser og afsluttedes med de to sidste. Ind imellem havde man ikke færre end seks numre, der vekslede mellem solosang og solospil. Da man ved en senere koncert tillod sig at spille alle satser af en trio af Beethoven, ønskede man at råde bod på denne dristighed ved at sætte ,,Glutarna" på programmet umiddelbart efter.

Foreningen mister i denne tid begge sine dirigenter, og orkestret opløses, alt imedens medlemstallet går foruroligende ned. I denne krisesituation ved man intet bedre end at udnævne en militærmand til formand og gøre Jastrau til dirigent igen. Der bliver samlet et nyt orkester, og denne gang er det lærer Philip Enghoff, som får overdraget taktstokken. Bag beslutningen om at lade Jastrau få ledelsen af kormusikken, har der sikkert ligget et ønske om, at give ham æresoprejsning. Bredsdorff havde nu forladt byen, og Jastraus gamle ven og medstifter af foreningen, Chr. Andersen, var igen indtrådt i bestyrelsen. Jastrau skulle imidlertid kun komme til at svinge taktstokken fra januar 1872 til foråret 1873, så fik han sin afsked, til trods for at man ikke vidste, hvem man skulle sætte i hans sted. Der blev klaget over, at indstuderingerne ikke

blev ledet med energi, og ved koncerterne måtte han derfor ofte selv besørge indsatserne. Han havde også haft det kedelige uheld, at han ved opførelsen af ,,Josef og hans brødre" kom til at rive klaverpartituret på gulvet, og det hele gik i stykker. Det, der satte kronen på værket, var hans distraktion, der var så stor, at han blev borte fra de prøver, han selv havde fastsat. Det har nok ikke været let for bestyrelsen at give ham hans afsked, for han var en venlig og elskværdig mand, der var meget vellidt af alle. Senere fik han en slags oprejsning, idet der på finanslovforslaget for 1889-90 bevilgedes ham 500 kr. og i motiveringen hedder det, at han af biskoppen er blevet anbefalet som en dygtig organist, der har forstået at lede kirkesangen på en åndfuld måde. Ligeledes har Hartmann udtalt sig meget anerkendende om hans kompositioner.

Året 1872 kunne udmærket have fremkaldt foreningens fald, idet man igen fik et mellemværende med pressen. Man havde i anledning af den store stormflod givet en velgørenhedskoncert, og tog desuden initiativ til fire dilettantforestillinger på Odense Teater, hvor ,,Elverhøj" opførtes. Naturligvis skulle det give penge i kassen, når herrer og damer af det øverste sociale lag optrådte på byens teater, og musikforeningens bestyrelse fandt da ud af en lille fidus, som ikke behagede Fyens Tidende. I de første bekendtgørelser om forestillingerne havde der stået, at de gaves i ,,veldædigt øjemed". Dette rettedes senere til ,,væsentlig i veldædigt øjemed". Af nettooverskuddet på 650 rdl. tog bestyrelsen 125 rdl. til afbetaling på et flygel, som foreningen havde købt for 400 rdl., men man havde foreløbig kun betalt hundrede på det. Fyns Tidende, hvis redaktør dengang var C.A. Willemoes, bebrejdede derfor bestyrelsen, at denne ville benytte en sådan lejlighed som en dilettantforestilling i veldædigt øjemed til at forøge sine aktiver. Inden året var omme, blev bestyrelsen udskiftet, men det skyldtes indre stridigheder.

Vækstår

Foreningen havde hidtil savnet fasthed i sine indre forhold. Det kom der i adjunkt F.W. Johnsens formandstid. Foreningen var i virkeligheden lige ved at bryde sammen, idet der ved sidste gene-

ralforsamling kun var et medlem af den gamle bestyrelse tilbage. Indre stridigheder havde undergravet den. Noget større kor havde man ikke længere, og Johnsen satte derfor målsætningen under debat, idet han selv fremsatte to forslag: 1) at der så vidt muligt skulle engageres fremmede kunstnere til mindst en af koncerterne hver sæson, og 2) at bestyrelsen skulle søge at samle et større kor. Men ikke så snart havde man dette kor, før orkestret opløstes, fordi militærmusikerne ikke ville blive ved med at spille gratis. Et orkester fik man først igen ti år senere, og i hele denne periode kan foreningen bedst karaktiseres som en kor-og kammermusikforening for de store besætninger. Korværkerne blev akkompagneret af musiklærer Chr. Braunstein.

Johnsen havde ganske rigtigt set, at tiden endnu ikke var moden til at lade de lokale kræfter afløse af fremmede i større udstrækning. Man kunne selv. Det vidner i hvert fald en avispolemik fra den tid om. Da en så udmærket pianistinde, som den over hele Skandinavien berømte Erika Lie Nissen, havde givet koncert i Odense, fik hun at vide, at vel var hun i besiddelse af en udmærket og veludviklet teknik, men ,,hvad der er opnået i færdighed, kan hyppigt volde, at ånden tabes af sigte". Selv om de hjemlige musikere muligvis stod tilbage i teknisk henseende, overgik de, mente man, mange af de fremmede i musikalsk forståelse. Blandt indsenderne i avispolemikken udtalte R.: ,,Vi tror ikke, at klaverspillets teknik her i Odense er så uhyre, at den er i færd med at kvæle det skønne foredrag, men man skal jo advare i tide". Polemikken sluttede med, at Enghoff erklærede, at ,,man behøver ikke nødvendigvis at være en idiot, fordi man bor i Odense".

Selv om dette tyder på en vis selvtilstrækkelighed, så må det dog retfærdigvis indrømmes, at man dengang var i besiddelse af en stor dannelse og kunnen på musikkens område. Når man ser på de folk, der har været knyttet til foreningen som medlemmer af bestyrelsen, måske endda især dens formand, opdager man, at de var i besiddelse af respektabel viden og uddannelse, når det gjaldt musik. Foreningens formand fra 1887-93, kaptajn W.F. Laub, der var broder til Thomas Laub, står som en typisk repræsentant for det bedste i den henseende. Han havde som barn deltaget i flerstemmig sang sammen med sine søskende og lært lidt klaverspil.

Som løjtnant i Viborg studerede han harmonilære og skrev øvelse i harmonisering og kontrapunkt hos domorganist H. An-

berg. I Odense begyndte han at tage undervisning i violinspil hos Carl Larsen, der også var Carl Nielsens lærer. Under et ophold i København studerede han komposition hos Orla Rosenhoff. Studierne fortsatte han med skriftlige øvelser, som resulterede i, at han kunne skrive nogle strygekvartetsatser, som vakte Rosenhoffs bifald. Auditør V.A. Bloch, som senere blev byens borgmester, havde haft kapelmusikerne Amberg og Anton Svendsen som lærere. Hans spil karakteriseres som præget af solid teknik og fin musikkultur. Ved flere lejligheder har han medvirket som solist, og han var orkestrets koncertmester. Redaktør Morten Dreyer havde været et skattet medlem af studentersangforeningen. Han fik uddannelse i sang hos Johan Bartholdy, og ved en af dennes elevkoncerter, hvor operaen „Faust" blev opført, sang han Valentins parti. Han sang også i koncertforeningen og en enkelt gang i musikforeningen (i København), og han havde sunget under dirigenterne Grieg, Gade, Malling og Lange-Muller. I Odense Musikforening skal han have været en uforlignelig Peter Eremit i Gades „Korsfarerne". Det blev sagt om hans stemme, at den kunne tåle et så kraftigt orkesterakkompagnement, det skulle være. Der kunne fortælles om mange flere gode lokale kræfter. Et højdepunkt i musikforeningens historie har tiden fra 1885 til århundredeskiftet været. Man havde fået samlet et udmærket orkester, og man havde især en fortræffelig dirigent, som blev det samlende midtpunkt i Odenses musikliv i 42 år. Klokker Carl Larsen debuterede allerede i Odense Musikforening i 1874, og fra starten var det klart, at man endelig havde fundet den helt rigtige mand til opgaven.

Han havde i barndommen modtaget undervisning i violin, klaver og elementær musiklære, og fra sit 12. år spillede han med i en kvartet. Efter at have afsluttet sin læreruddannelse fik kan kapelmusicus Chr. Schiørring som lærer i violinspil, og denne skaffede ham forbindelse med A.P. Berggren, som blev hans lærer i teori. En ungdomsven tog ham med på en længere rejse til udlandet, hvor de opholdt sig i musikkens hovedstæder, Wien, München og navnlig Leipzig. Da Larsen kom hjem, fik han lyst til at give sig i kast med partiturstudier, og da musikforeningen, i hvis bestyrelse han sad, pludselig stod uden dirigent, lykkedes det at få ham til at tage imod posten som kordirigent efter Ludvig Jastrau. I midten af 80erne begyndte han på opførelsen af de store korværker af Gade, Heise, Mendelssohn og Schumann, og ved den første fynsk-jydske musikfest i 1890 opførtes Heises „ Liden Kirsten"

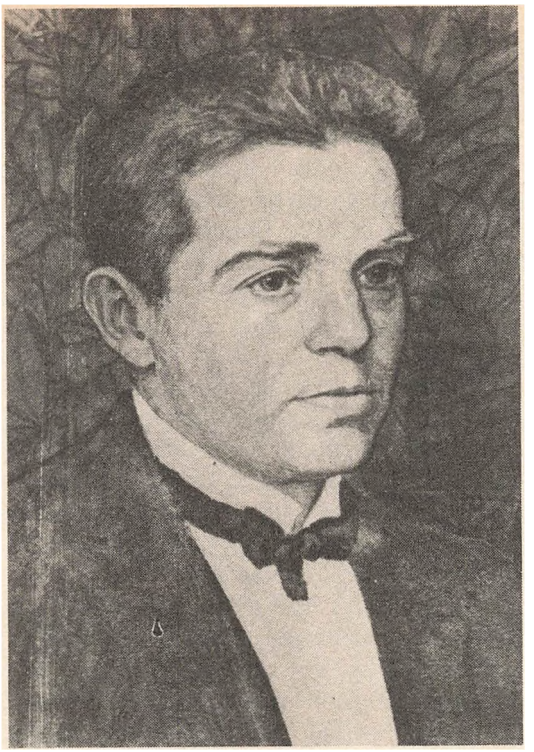

Den unge Carl Nielsen. Efter maleri af Suzette Holten, født Skovgaard.

med fuldt orkester. På programmet stod også Gades symfoni i B-Dur og koncert for violin og orkester. Solostemmen blev spillet af Chr. Schiørring. Som ,,Liden Kirsten" medvirkede koncertsangerinde Beatrice Diderichsen, og kantor V.E. Bielefeldt var ,, Sverkel". Professionalismen vandt stadig mere terræn i foreningen, og de københavnske kunstnere blev efterhånden faste gæster. En koncert, som enhver musikinteresseret i dag må misunde medlemmerne af den gamle musikforening, blev afholdt i oktober 1888.

Carl Nielsen havde netop det år skrevet sin ,,Lille suite for strygere opus 1", og den var blevet uropført af Tivolis Symfoniorkester. Nu ønskede man at komme til at høre den i Odense, og helst under komponistens taktstok. Carl Nielsen indvilligede i at diri-

gere, og medvirkede desuden som solist i et stykke for violin og klaver. Carl Nielsen var kun 23 år og var lige trådt offentlig frem som komponist, så der var vel ikke stået så meget gny om hans navn endnu. Man måtte betragte ham som en lovende ung mand, men i dag er det morsomt at erfare, hvad han selv har udtalt om koncerten: „Fra min optræden i musikforeningen har jeg kun friske og gode minder, og koncerten i 88 står for mig som noget af det lykkeligste, jeg har oplevet. Det var midt i en kreds af venner og frænder, hvor det gjaldt om ikke at gøre deres tro på mig til skamme. Jeg var naturligvis ungdommelig ivrig, da jeg skulle til at dirigere min suite for strygeorkester, og jeg husker, at da jeg under den første prøve brød af og med et par ord opfordrede orkestret til at tage noget ildfuldere på tingene, udbrød musikhandler M. Braunstein: „Ptoi! Her skal nok tages fat". Det satte naturligvis humøret op, og vi lo alle af det spontane, kammeratlige udbrud, og ikke mindst min kære lærer kammerråd Larsen. Han har jo stor sans for det sunde humør, ellers havde han næppe heller kunnet udrette, hvad han har i musikforeningen.Thi det er enestående her i landet uden for hovedstaden:.."

Lige spændende har det ikke altid været at være kammerråd Larsen. Ikke blot måtte der tages hensyn til foreningens pengekasse, men meget hyppigt var det næsten umuligt at finde tid, hvor såvel korets som orkestrets medlemmer kunne give møde. På søgnedage havde herrekoret kun fri rådighed over aftentimerne, og da var musikerne optaget i teater, variete og på baller. Ofte måtte prøverne derfor holdes søndag morgen inden kirketid, men det var ikke nogen heldig tid for musikerne. Man tilgiver let en musiker der har siddet og spillet til dans til langt ud på natten, at han sover over sig og ikke møder kl. halvni præcis, men orkestrets sikkerhed lider under det, navnlig når den udeblevne er den eneste repræsentant på sit instrument. Dirigentens humør har derfor ikke altid været så højt ved disse tidlige søndagsprøver, siger en samtidig beretning. At prøven på „Johannespassionen" og andre oratorier tit måtte holdes i en sal, hvis gulv endnu var overdrysset med konfetti, og hvis piller endnu var smykket med narremasker fra lørdagens karneval, bidrog heller ikke til den rette stemning hos dirigenten.

Koncerten ved foreningens 25 års jubilæum fik et særligt festligt forløb. Enhver vil nok kunne gætte, hvilket værk man havde sat på programmet? Det var „Gades Elverskud", som også var

Møde i Kammermusikforeningen. Maleri af Knud Larsen. De spillende er: Anton Svendsen, Ludvig Holm, Ernst Høxborg og Georg Garskov. Kvartetten har flere gange spillet i Musikforeningen.

blevet spillet ved den første koncert i 1866. Dirigenten blev varmt hyldet af et af korets ældste medlemmer og en af korets unge damer overrakte ham en taktstok på en blomsterlyre. I dagens anledning var en af foreningens stiftere, manufakturhandler Chr. Andersen blevet udnævnt til kongelig agent. Aftenen sluttede med en stor fest og livligt bal. Vi befinder os i de glade 80ere og 90ere, og byen tæller endnu kun 20-30.000 indbyggere. Den isolation, som man beklager sig over i dag, har man ikke kendt til. Der foreligger lige fra foreningens start mange vidnesbyrd om sammenhold inden for foreningens rammer. Der fortælles om en udflugt til Svendborg to år efter, at Sydfynske Jernbane var åbnet. Foreningen gav en koncert i Nicolai Kirke, og bagefter samledes man til en souper på Christiansminde. Efter mange koncerter i firserne var der sammenkomster med spisning og bal. I 1883 begyndte man at arrangere fester i Fruens Bøge, ved hvilke medlemmerne hørte et par sange eller musiknumre, spiste koldt bord a 1 kr. 35 øre pr. kuvert og dansede et par timer.

I redaktør Dreyers formandstid, der varede fra 1893 til 1922, voksede byen stærkt, og kravene til foreningen blev større. Foreningens målsætning måtte derfor tages op til fornyet overvejelse. Hidtil havde det været sådan, at man så vidt muligt havde ladet lokale kræfter optræde som solister, ud fra den erkendelse, at et musikalsk arbejde ganske anderledes tilegnes og forstås af dem, der har været med til at udføre det end af dem, der kan glæde sig ved det som tilhørere. Derfor søgte man at gøre byens musikinteresserede mænd og kvinder til foreningens medarbejdere i størst mulig udstrækning. Man så mere på de opførte værkers musikalske indhold end på den tekniske udførelse. Men en ny tid var indvarslet. Flere og flere fremmede kunstnere gæstede byen, og en rejse til København, som i tidligere tid hørte til de sjældne begivenheder, var blevet en almindelig foreteelse. Redaktør Morten Dreyer, som selv havde været en skattet solist ved foreningens koncerter, forstod, at den måtte ledes ind i et nyt spor, hvis den skulle svare til tidens krav. Fornyelsen søgte man ad to veje.

De romantiske korværker var man efterhånden fortrolige med, og nogen fornyelse i det danske korrepertoire var ikke indvarslet. I stedet måtte man nu give sig i kast med de store udenlandske korværker fra tiden før romantikken, og i perioden op til første verdenskrig oplever foreningens medlemmer det ene storværk efter det andet af Bach, Händel og Haydn, samtidig med at man vedligeholder det romantiske repertoire, dog især med de større værker. Således bliver Mendelssohns „Paulus", der kostede den første musikforening livet, opført flere gange. Orkesterforeningen eksisterer ikke mere, så man er ikke længere bunden til amatøres medvirken, og orkestret består da også nu fortrinsvis af musikere, ligesom alle solister ved foreningens koncerter er professionelle. Foreningen står endnu lige efter årsskiftet som bærer af byens musikliv, men man nøjes på ingen måde med korværkerne. Der spilles også symfonier og afholdes talrige kammermusikkoncerter med tidens store navne, danske såvel som udenlandske.

Da foreningen i 1916 fejrer sit 50 års jubilæum, føler den selv, at den står over for et vendepunkt. Medlemstallet havde i mere end ti år været nedadgående, og det er derfor tvivlsomt, om man kan fortsætte i det hidtidige spor. Den største bekymring er foreningens økonomi og kammerråd Larsens afgang som dirigent. Carl Larsen havde nu i 40 år været knyttet til foreningen, heraf 42 år som dirigent. I 1909 havde foreningen fået sit første statstil-

skud, som var på 600 kr., men selv om det var en stor opmuntring, forslog det ikke meget i den samlede økonomi. Man kom ikke langt med et årskontingent på 2.700 kr., når alene opførelsen af Johannespassionen havde kostet 2.000 kr. Udgifterne til foreningens virksomhed steg og steg. Medens orkesterforeningen kunne nøjes med 150 kr. pr. koncert, kostede det 760 kr. at opføre en symfoni af Johan Svendsen. Allerede i 1878 havde Niels Juel Simonsen og Augusta Schou fået 600 kr. for en koncert, medens man 20 år tidligere kunne nøjes med at give Mads Hansen 2 rdl. for en violinsolo.

Forholdene under krigen føltes meget usikre, og den stærke prisstigning af levnedsmidler fremkaldte ulyst til at binde ret mange penge i foreningskontingenter. Der klages også over, at tiden er blevet mere forjaget. Man har ikke tid, og vil ikke binde sig til Abonnementskoncerter, når man kan risikere at være optaget den aften, hvor billetten skal benyttes. Man ser også en fare for foreningen i de mange koncerter, som afholdes i Odense af fremmede virtuoser, der har fundet vej til byen, og det er blevet almindeligt, at foreninger, selv faglige og politiske, arrangerer deres egne musikalske aftenunderholdninger med fremmede solister. Man så også konkurrerende foretagender i den kammermusikforening, som dannedes i 1914, men især var der dog Odense Byorkester, som stiftedes i 1914, som var en trussel. Det gav alene 50 offentlige friluftskoncerter i sommerhalvåret og 10 vinterkoncerter.

Når foreningen i det hele taget har kunnet klare det hårde økonomiske pres, skyldes det, at den ved enkelte store orkesterkoncerter åbnede dørene for alle. Man havde ellers haft den bestemmelse, at kun fremmede, der boede over en halv mil fra byen, kunne købe billet til koncerterne uden abonnement. Det er ganske pudsigt at tænke på i dag, hvor byens radius for længst er nået ud over denne afstand. Man begyndte forsigtigt med at lade dem, der ikke var medlemmer få adgang til generalprøven, men da medlemmerne ikke selv kunne fylde Fyns Forsamlingshus, hvor koncerterne nu foregik, lod man også andre komme ind. Et af de mest vellykkede større arrangementer var opførelsen af Bachs „Johannespassion" i 1911. Den blev opført to dage i træk, først i Sct. Knuds Kirke og så i Fyns Forsamlingshus. Koncerten i forsamlingshuset overværedes af konseilspræsident Klaus Berntsen, kulturminister Appel, Folketingets Finansudvalgs formand og andre prominente personer. Der var fuldt hus begge steder.

Den største begivenhed i foreningens hidtidige historie var festlighederne ved foreningens 50 års jubilæum. På programmet ved festkoncerten stod to af yndlingsværkerne: Griegs „Olav Trygvason" og Gades „Elverskud". Koncerten fik et overmåde smukt forløb. Man mærkede straks, at der var forventningsfuld feststemning hos det store publikum, der fyldte Fyns Forsamlingshus til sidste plads. Midt i salen på 1. balkon havde de indbudte æresgæster fået plads med Klaus Berntsen i spidsen. Foran den store tribune var Gades og Hartmanns buster anbragt i en gruppering af palmer og andre grønne planter. Det store orkester og kor – på 130 damer og herrer – var placeret på tribunen.

Klokken viste ti minutter over seks, og musikforeningens højt estimerede dirigent besteg dirigentpodiet. Han blev modtaget med en storm af bifald, publikum rejste sig, og orkestret gav en kraftig touche. Så kunne koncerten begynde, og som en særlig festlig optakt virkede det, at man havde valgt at indlede med Kuhlaus ouverture til „Elverhøj". Koncerten blev hilst med langvarigt bifald, som steg til de helt store højder, da et par af korets medlemmer trådte frem og overrakte kammerråd Larsen to store laurbærkranse. Nu tog borgmester Bloch ordet og bragte dirigenten sin hyldest. Om formiddagen havde bestyrelsen indfundet sig hos Carl Larsen og udnævnt ham til foreningens første æresmedlem. Pressen var fuld af lovord om den smukke koncert, hvor Ellen Beck, Saima Neovi og Anders Brems havde medvirket som solister, og selve jubilæet gav anledning til store omtaler. I dagens anledning var der udgivet et smukt udstyret jubilæumsskrift, udarbejdet af musikforeningens kasserer, museumsinspektør C.M.K. Petersen. Med stor flid havde han samlet alt om foreningen og dens personer, ofte gennem personlige samtaler og brevvekslinger. Værket er ikke alene et kildeskrift til musikforeningens historie, men er også væsentligt til belysning af personalhistoriske forhold i det pågældende tidsrum.

Men hverdagen indfandt sig igen, og i den følgende tid blev der stillet større krav til vilje og udholdenhed hos foreningens bestyrelse end tidligere. Der var dog en væsentlig forskel på før og nu. Navnlig i foreningens første år havde der været vanskeligheder at kæmpe med, men nu stod der altid en samlet bestyrelse bag beslutningerne; den følte det som et kald at fortsætte, uanset vanskeligheder. Den havde jo været bærer af byens musikliv i 50 år, og bevidstheden om dette gav dem styrke. Vi ser derfor også gang

på gang, hvordan bestyrelsen i den kommende tid kæmper for at føre traditionerne videre, selv om forholdene taler nok så meget imod.

De store orkester- og korkoncerter er blevet næsten uoverstigeligt dyre, selv om statstilskuddet øges til 1.000 kr. Medlemskontingentet svigter, og hvad der synes næsten værre, publikum, som har adgang til de store koncerter, svigter også. Chr. Danning, som nu er musikforeningens dirigent, er indstillet på at gøre den symfoniske musik til det bærende i foreningens virksomhed, og han lægger i det første år ud med Tjajkovskijs ,,Pathetique" og sin egen violinkoncert. Symfonien havde ikke tidligere været spillet i Odense, og opførelsen af en symfoni må i det hele taget dengang have været en begivenhed. Man kan derfor nok forstå, at foreningens bestyrelse har følt det som en mission at støtte denne linie, og at der skulle meget til for at kue dens begejstring. Men der kom nu det ene tilbageslag efter det andet. Koncerten blev ingen publikumssucces og gav et betydeligt underskud, men der var heldigvis endnu mæcener til, og en af dem reddede musikforeningen med en rundhåndet gave på 1.000 kr. Året efter spilledes Berlioz ,,Symphonie fantastique", igen en førsteopgørelse i Odense, men også denne koncert gav underskud. Det var næsten lige meget, hvad man forsøgte, så var resultatet på forhånd givet: underskud. Man forsøgte med et blandet program, bestående af en symfoni af Mozart, en afdeling for kor a capella, kompositioner af Johan Svendsen, Edvard Grieg og Niels W. Gades ,,Forårsbudskab", men fiaskoen må have været næsten chokerende, for billetsalget indbragte kun godt to hundrede kroner. Til sammenligning har vi den koncert, som blev givet året før til minde om hundredeårsdagen for Gades fødsel. Denne koncert gav en entreindtægt på 1.500 kr. og alligevel fik foreningen underskud på den.

Mellem krigene

Hvordan man under de vanskelige forhold efter krigen kunne bevare en vis optimisme er uforståeligt. Ikke desto mindre kan man i foreningens gamle protokol fra 1919 læse, at foreningen ved at give en stor koncert med blandt andet Beethovens ,,Eroica-symfoni" gør sig håb om at kunne tjene nogle penge. Før koncer-

ten er der et kasseoverskud på over syv hundrede kroner, men belært af tidligere erfaringer ved man åbenbart, at det kunne være rart med lidt flere penge til at imødegå eventuelle underskud. Senere kan man læse, at besøget ved koncerten havde været meget ringe, og at koncerten havde givet et underskud på ikke mindre end femten hundrede kroner. Udgifterne til koncerten havde været 2.500 kroner, og det årlige medlemskontingent indbragte på denne tid kun nitten hundrede kroner, men foreningen redder sig også igennem denne gang. Man sender medlemmerne en henvendelse med anmodning om at yde et ekstraordinært bidrag, og der indkommer tolv hundrede kroner. Samtidig forhøjes medlemskontingentet. I årtider havde der ikke været rørt ved det, så situationen må være blevet betragtet med den største alvor. Endelig indføres der en ændring af paragraf to i foreningens love, som skal virke som sikkerhedsventil for økonomien. Tidligere havde man givet fire koncerter om året, nu rettes det til tre eller fire, men der står stadig at læse: heraf 1 eller 2 med kor og orkester, hvortil der åbnes adgang for alle. Om de store koncerter siger generalforsamlingsprotokollen: Bestyrelsen anser det for en af musikforeningens væsenligste opgaver at afholde disse koncerter med kor og orkester, idet interessen for musik derved opstår omkring i hjemmene, og hensigten med det ydede statstilskud derved bedst sker fyldest. Man føler altså et ansvar over for hele byens befolkning, ikke bare over for musikforeningens medlemmer, og man fører hvert år en sej kamp for at komme igennem med de store koncerter.

At end ikke Odense by mente at have råd til at beholde det orkester, som var blevet oprettet i 1914, taler sit tydelige sprog om vanskelighederne for musiklivet på den tid. Orkestret blev nedlagt i 1920, men musikforeningen kæmpede videre, indtil Christian Danning, der havde været kapelmester ved byorkestret og dirigent for korforeningen, rejste fra byen i 1923. I 1922 havde musikforeningen deltaget i Dansk Korforenings landsstævne i Odense. Koncerten havde givet et underskud på ikke mindre end 4.800 kr., som blev dækket med halvdelen af Odense Byråd og resten af 30 private garanter med hver 80 kr., men foreningen må have haft mod på livet og eventyrlysten i behold, for den beslutter sig til at engagere det store tyske Bluthnerorkester fra Berlin, hvis det kan fås for et beløb der ikke overstiger 3.000 kr. Det kan være vanskeligt at få øje på logikken i en sådan disposition, men nu skal der spilles højt

spil og vindes.

Koncerten bliver en formidabel succes, idet Fyns Forsamlingshus fyldes til sidste plads og begejstringen for orkestret er overvældende. Sæsonen må have været en af de store i foreningens historie, for man giver sig også i kast med Händels „Messias", som bliver Dannings sidste store opgave i Odense. Det er et stort tab, ikke alene for foreningen, men også for byen, at Danning rejser. Odense må nu undvære regelmæssige symfonikoncerter i nogle år, indtil Philharmonisk Orkester dannes. Det kan næsten opfattes symbolsk, at redaktør Dreyer samme år trækker sig tilbage som foreningens formand, skønt der ligger helt personlige grunde bag. En stor epoke i musikforeningens historie er slut. Dreyer havde været formand i 30 år og var kommet ind i bestyrelsen i 1885, altså blot nitten år efter foreningens start. Hans indsats kan kun måles med kammerråd Larsens, og det føles derfor ganske naturligt, at han bliver foreningens næste æresmedlem.

Den ny bestyrelse vælger apoteker de Neergård til formand, og den består nu af nye folk med undtagelse af veteranen, museumsinspektør C.M.K. Petersen, der ikke havde ønsket at blive formand. Man kan måske sige, at foreningens indsats i den kommende tid er så meget forskellig fra, hvad den er i dag, men alligevel ser det ud til, at man kan tale om en overgangsperiode fra den gamle tid til den nye. Foreningen har ganske vist ikke længere sit kor og orkester, men det bødes der på ved at give koncerter med en række kor fra ind-og udland. Man hører i denne tid Århus Madrigalkor, Bel Canto, Prager Lærersangforening og Smetanakoret. Orkestrenes tid er heller ikke helt forbi. Bluthnerorkestret kommer igen og engageres for 1.200 kr. + indkvartering, en spotpris, som kun var mulig, fordi der i Tyskland var økonomisk sammenbrud. Et måltid mad var antagelig mere værd end penge. I samme periode hører man Gunna Breuning Storms strygeorkester, som bestod af tyve damer, der fik privat indkvartering. I 1926 spiller prof. Chonovitschs i forbindelse med en Carl Nielsen koncert, og i 1927 har man også et orkester ved en mindekoncert for Beethoven, hvor blandt andet det sjældent hørte korværk „Kristus på Oliebjerget" opføres. Kontinuiteten med fortiden bibeholdes også, for så vidt som man stadig giver et antal offentlige koncerter.

Et af de problemer, som enhver forening må kæmpe med, er medlemstallet. Det vil fra tid til anden være undergivet svingnin-

ger, og selv ved de mest vellykkede arrangementer vil der være et skår i glæden, hvis tilslutningen ikke er god. Allerede i 1916 havde man følt sig foruroliget over en lille tilbagegang, hvor man i betragtning af det vel overståede jubilæum kunne have ventet sig det modsatte. Der er ikke noget at sige til, hvis foreningen undertiden har følt sig svigtet, når publikum ikke viste den tilstrækkelig interesse.

Ved flere lejligheder understreger man da også fra bestyrelsens side medlemmernes forpligtigelse og ansvar over for foreningen, og i 1924 bestemmer man sig for selv at gøre noget alvorligt ved sagen. Ved det første møde, hvori stadsingeniør Rygner deltager, drøfter man, hvad der kan gøres for at skaffe tilgang af nye medlemmer, og det overdrages ham sammen med inspektør Petersen at udarbejde cirkulære til udsendelse blandt musikvenner i Odense og omegn. Også den unge Rygner har været den rigtige mand, når det drejede sig om at skaffe foreningen nye medlemmer, for i løbet af to år steg kontingentindtægten med 1.000 kr. Man fører en temmelig aktiv propaganda i denne tid. Ved den koncert man giver med Prager Lærersangforening tilbyder man medlemmer af fynske musik-og sangforeninger billetter til favørpris, når der indsendes samlet bestilling på mindst ti billetter. Det samme tilbud får Odense skolesamfund og byens musiklærere. Det vedtoges at annoncere tre gange forud for koncerten i alle fynske dagblade og ophænge plakater på gadehjørner, i bybusserne og sporvognene. Det er nærliggende at tro, at det var Rygner, der stod bag dette aktive og udadvendte arbejde. En koncert, der var egnet til at kalde minder om de gode, gamle dage frem, var den koncert, der blev afholdt den 18. jan. 1926. Koncerten holdtes til ære for Carl Nielsen i anledning af hans 60 års fødselsdag, og ligesom i 1888 dirigerede han selv sin lille suite, og også denne gang var hans lærer, kammerråd Larsen til stede. Ved koncerten medvirkede Julius Chonovitsch med Carl Nielsens violinkoncert, akkompagneret af Margrethe Årestrup-Chonovitsch. Om udførelsen af violinkoncerten skrev Fyens Stiftstidende: „Man følte straks, at her var en aldeles subjektiv indlevelse i opgaven gået forud, - der var holdning og nerve over gengivelsen". - Da Carl Nielsen viste sig på podiet for at dirigere sin lille suite, brød bifaldet frem med orkanagtig vælde. „Suiten fik under komponistens ildnende ledelse en beåndet og klangskøn udførelse". Koncerten der var en af de store i musikforeningens historie, sluttede med, at formanden overrakte

Fini Henriques kvartetten: Fini Henriques, Louis Jensen, William Andersen og hans broder Sophus Andersen.

æresgæsten en laurbærkrans og udbragte et ,,Leve" for ham. Bagefter var der festbanket i Industripalæet.

Karakteristisk for musikforeningens indsats i slutningen af tyverne er de mange koncerter med fremragende udenlandske solister. Allerede i 1924 havde man Budapesterkvartetten, senere kom Severin Eisenberger, Henri Marteau og Wienerstrygekvartetten. Af de danske navne fra denne tid, som har været med til at præge foreningen, kan nævnes: Agnes Adler-Trioen, der bestod af Agnes Adler, Peder Møller og Louis Jensen.

Ved indgangen til 30erne var musikforeningen blevet til det, den er i dag, en koncertforening, hvis opgave det er at engagere virkelig betydelige kunstnere, som man ellers ikke ville få lejlighed til at høre i Odense. Der kan ikke være tvivl om, at man er sig fuldt bevidst, at man er kommet ind i en helt ny fase i foreningens historie. I 1933 udarbejder H.V. Rygner nye love for foreningen, og der sker væsentlige ændringer. Man tager nu konsekvensen af, at foreningen ikke råder over kor og orkester længere, så bestemmelsen om at afholde musikalske øvelser udgår. Bestemmelsen i paragraf 2 om afholdelse af 1-2 store koncerter med kor og orkester, hvortil alle skulle have adgang, må naturligvis også falde. Den sid-

ste offentlige koncert blev afholdt med Smetana koret i 1929. Den morsomme bestemmelse om, at fremmede, der bor en halv mil fra byen, kan købe billetter til de lukkede koncerter, slettes ligeledes. Den gamle tid er forbi, men noget brud har der ikke været tale om. Udviklingen er sket skridt for skridt, og man samler sig nu om den professionelle kammermusik.

Når man blader i de gamle programmer fra denne tid, bliver man overvældet over standarden. Vi støder på det ene internationale topnavn efter det andet: pianisterne Rudolf Serkin, Aleksander Borovskij, Moritz Rosenthal og Ignaz Friedman; violinisten Gila Bustabo, violoncellisten Arnold Føldes, sangerinderne Emmi Leisner og Madeleine Grey. En række strygekvartetter af international klasse er som en kongerække: Glazunovkvartetten, Kolischkvartetten, Budapesterkvartetten (2 gange), Pro arte Kvartetten (2 gange) og Lenerkvartetten. Af danske navne præges tiden af Victor Schiøler og Emil Telmanyi, men også France Ellegård høres ved et par koncerter.

Der spores ingen tilløb til krise i foreningens historie i denne tid, ingen kasseunderskud og ingen medlemstilbagegang. Det er ganske bemærkelsesværdigt, fordi koncertlivet i 30erne var inde i sin hidtil alvorligste krise. Den ene provinsmusikforening efter den anden indstiller sin virksomhed, og de to store musikforeninger i København, Cæcilieforeningen og Musikforeningen, med næsten hundredeårige traditioner bag sig, bukker under. Koncertsalene affolkes, og den private musikudøvelse var i voldsom tilbagegang. Der er blevet givet mange forklaringer på fænomenet, først blev skylden placeret hos radio og grammofon. At de to massemedier på længere sigt skulle få den stik modsatte virkning, at de i stedet for at lægge koncertlivet øde skulle bane vejen for musikforståelse hos et stadig større publikum, var der kun meget få, der forstod dengang. En anden forklaring på krisen i disse år, som ikke uden videre kan afvises, går ud på, at det især var ungdommen, som viste svigtende interesse for musiklivet. Tiden efter første verdenskrig var også præget af en typisk protestholdning fra ungdommens side. Den kasserede blankt alt, hvad den ældre generation havde forkærlighed for. Romantikkens tonesprog var den fremmed, og den forlangte en helt ny musik. Det fandt den i jazzen, som den forvekslede med moderne musik. Den var også ganske modstandsløs over for radioens underholdningsudsendelser, da den savnede en planmæssig musikopdragelse.

Thorvald Nielsen Kvartetten: Thorvald Nielsen, Erling Bloch, Louis Jensen, Hans Kassoch.
Spillede flere gange i Musikforeningen.

Det var der heldigvis førende pædagoger, der forstod betydningen af, også i Odense, og i de følgende årtier er der gjort ikke så lidt for at rette stillingen op. Julius Chonovitsch var inde på noget af det rigtige, da han allerede i tyverne lod afholde en række populære musikhistoriske koncerter, der alle blev indledt med et lille foredrag. Det forekommer måske lidt hårdt at sige det, men fornyelsen kom ikke fra Odense Musikforening. Foruden Chonovitsch var der to mænd, der i denne tid satte et nyt og afgørende præg på byens musikliv: Martin Andersen og Kai Senstius. I 1929 tog Martin Andersen initiativet til oprettelse af Det fynske Musikkonservatorium, som opnåede støtte fra stat og kommune. I 1930 oprettede Martin Andersen ligeledes Det fynske Kammerorkester, som også opnåede støtte fra staten. Med det gav han årlig fire koncerter i Odense, og en del koncerter i det øvrige land, deraf fle-

re i København og mange gange i Danmarks Radio. Kammerorkestrets repertoire var hovedsagelig hentet fra baroktiden, men også nye værker tog orkestret sig af, idet det har uropført flere danske værker. Kai Senstius var den inspirerende leder af både Odense Madrigalkor og herrekoret Arion, og det var også andre toner end romantikkens, man hørte ved disse korkoncerter.

Under besættelsen

I slutningen af 30erne aftager strømmen af udenlandske kunstnere her i landet. Man skulle ved engagement af udenlandske kunstnere have Justitsministeriets tilladelse, hvilket antagelig har haft forbindelse med landets valutastilling på den tid. Selvfølgelig er det værdifuldt med impulser udefra, men det må ikke gerne gå sådan, at de udenlandske kunstnere kommer til at dominere koncertlivet på en måde, der truer med at kvæle det hjemlige musik-liv. Der må være en vis balance, og den syntes i hvert fald i begyndelsen af trediverne at være forrykket til fordel for det udenlandske kunstliv. Men nu får altså danske kunstnere virkelig en chance for at præge udviklingen, og dette fortsætter under krigen. Herved bliver det klart for enhver, hvor meget der i denne tid sker herhjemme på musiklivets område. En lang række højt begavede kunstnere dukker op i årene lige før og under krigen, navne som France Ellegård, Aksel Schiøtz, Ellen Bergithe Nielsen, Frans Andersson, Erling Bløndal Bengtsson, Herman D. Koppel, Ellen Gilberg m.fl. Samtidig sker der under krigen en samling omkring de kulturelle værdier, især de nationale, og det giver sig blandt andet det udslag i musikforeningens programmer, at der næsten ikke afholdes en koncert, hvor der ikke indgår danske værker. Den danske romance får en særstilling, og den kunstner, som i disse år frem for nogen står som et nationalt samlingsmærke, gæster også Odense flere gang. Det er Aksel Schiøtz store tid. Han lærer os alle den danske sang og bliver i ordets bedste forstand en folkelig kunstner, som via radioen når ud til alle danske hjem.

I 1941 fejrer foreningen sit 75 års jubilæum, og man havde egentlig tænkt sig, at Aksel Schiøtz skulle have sunget ved denne lejlighed, men han var for optaget. I stedet får man den gode ide at arrangere en solistaften med nogle af foreningens særligt skat-

tede kunstnere. Efter en prolog med skuespilleren Svend Fridberg følger afdelinger med Johanne Stockmar, Louis Jensen og Ingeborg Steffensen. Der afsluttes med danske sange. Medens talen er om danske kunstnere og deres indsats, kunne der vel være grund til en omtale af den kunstner, som har været foreningens hyppigste gæst. Man skal ikke have bladet ret længe i musikforeningens programmer, før man opdager, hvem der er tale om. En optælling vil være overflødig. Det drejer sig om violoncellisten Louis Jensen, om hvem man nok også kan sige, at han er den kunstner, der har betydet mest for musiklivet i provinsen. Musiklivet i Danmark oplevede i krigsårene en blomstring som ingensinde før. Tilstrømningen til koncerterne steg fra år til år, og hvad der især er interessant også ungdommen dyrker musikken i stigende grad, og man synes at overvinde den ensidige tilbedelse af jazzmusikken. Ved krigens begyndelse havde Odense Musikforening 406 medlemmer, og ved dens slutning var det steget til 627.

Blandt de koncerter, der var særlig velbesøgte, må især fremhæves en koncert i 1943 med Victor Schiøler, vel nok foreningens populæreste kunstner. Han havde samlet en fuld sal i Industripalæet, og der var ved denne lejlighed solgt ikke færre end 100 ekstrabilletter. Aksel Schiøtz havde medlemmerne lejlighed til at høre tre gange, den ene gang i Mozarts „Requiem", som opførtes med Philharmonisk Orkester og Odense Madrigalkor. De andre solister var Karin Munk, Lillian Weber Hansen og Holger Nørgård. Odense Musikforening havde støttet koncerten økonomisk, imod at der blev sikret foreningens medlemmer det nødvendige antal billetter. Lidt usædvanligt var det også, at foreningen under krigen gav en lille opera, som ligeledes kunne glæde sig over en overvældende tilslutning. Det var Mozarts „Teaterdirektøren", hvor man blandt de medvirkende også fik Holger Boland at høre. Den aften blev en af de store, og publikum viste sin påskønnelse af initiativet ved at lade bifaldet regne ned over de fire sangere. Aksel Schiøtz, som gav koncert i foreningen sammen med Herman D. Koppel to gange, udløste særligt stort bifald ved den sidste koncert i 1944. Begejstringen for de to kunstnere ikke alene holdt sig gennem hele aftenen, men steg henimod koncertens afslutning til rene ovationer. Sidste afdeling var J.P. Jacobsensange med Carl Nielsens melodier, og med dem nåede aftenen sit absolutte højdepunkt.

Den 16. maj 1945 medvirkede lærere fra Det fynske Musikkon-

servatorium ved en koncert i Odense Musikforening. Det var violinisten Jens Sørensen, pianisten Frantz Rosenbaum og hornisten Einer Poulsen. Anmeldelsen af denne koncert vidner om, hvor vanskeligt det var at give koncerter under mørklægningen. En anmelder skrev: Jens Sørensen og Frantz Rosenbaum fortsatte med sonate op. 120 for bratsch og klaver af Brahms og gik glat igennem, som to prægtigt spillende partnere i udførelsen af den særligt for strygeinstrumenter noget vanskeligt liggende musik. Til sidst forenede Einer Poulsen (valdhorn) med de sidstnævnte, og Brahms' berømte horntrio i Es-Dur tonede frem. Hvis spillets kvalitet gennem hele trioen har svaret til udførelsen af første sats, som man lige kunne nå at få med, inden bussen og sporvogne indstillede kørslen (på grund af mørklægningen) så har trekløveret i sandhed flettet sig en æreskrans i Odense Musikforening i aftes.

Let har det ikke været at være koncertarrangør. Vi læser gang på gang i musikforeningsprotokollen, at koncerter, som var aftalt, må aflyses eller udsættes, eller at kunstnere sender afbud. Det var forbundet med store vanskeligheder at rejse, og ufarligt var det naturligvis heller ikke. I et par sæsoner var der isvanskeligheder, og ved en af koncerterne nåede kunstnerne først frem en time efter, at koncerten skulle være begyndt. Men den situation reddede man ved at tilkalde en skuespiller fra teatret til en afdeling oplæsning. I bestyrelsens sammensætning skete der nogle væsentlige ændringer i begyndelsen af krigen. Efter apoteker P. de Neergårds død, blev stadsingeniør H.V. Rygner formand, og kort tid efter trådte foreningens næstformand og kasserer, inspektør C.M.K. Petersen ud af bestyrelsen, som han havde været medlem af siden 1899. Han blev udnævnt til æresmedlem. Men bestyrelsen havde endnu to veteraner, foruden formanden også næstformanden J. Chonovitsch, som man måtte savne i et år, medens han var flygtning i Sverige. I 1941 træder bogtrykker Aage Dreyer ind i bestyrelsen. Han var søn af den tidligere formand gennem så mange år, redaktør Morten Dreyer.

Tiden efter 1945

Ved krigens slutning stod foreningen bedre rustet end nogensinde før. Økonomien var god, medlemstallet var stort, og man havde en stærk bestyrelse. Desuden var man begunstiget af særdeles gode konjunkturer. Efter krigen med dens mørklægning, spærretid og øvrige knugende forhold, længtes man nu efter at komme ud, og teatre, koncerter og foreningsliv, som havde været helt lammet i den sidste del af besættelsestiden, oplevede nu en stor tid. Medlemstallet for Odense Musikforening stiger straks med 150 nye medlemmer og holder sig i 10 år på over syv hundrede. En overgang måtte man standse medlemstilgangen og oprette ekspektanceliste hos Hempels Boghandel. Denne gunstige status kunne ikke holde, og i 1955 kan vi konstatere, at de 150 medlemmer igen er tabt. Bagefter kan vi alle se, at der har været tale om en uholdbar højkonjunktur, og at det end ikke er sikkert, at det var interessen for musik, der dikterede den store fremgang. Det kan have været trangen til at komme ud, til at opleve feststemningen ved koncerten og den store berømte solist, som alle taler om. Måske er det lidt hårdt sagt, og der er da også givet andre forklaringer, f.eks. den, at en vis træthed altid vil melde sig efter en så hektisk periode, som den vi oplevede lige efter de fem år. Nok så sandsynligt er det, at det spiller en rolle, at Odense Byorkester er slået stærkt igennem og har udvidet sin koncertvirksomhed betragteligt. Nu kunne man desuden høre de store kunstnere sammen med et stort orkester, så hvorfor høre dem i musikforeningen uden orkester?

Det er umuligt at omtale alle de kunstneriske højdepunkter i musikforeningens historie, heldigvis må man vel sige, men da denne tid ikke ligger os så fjern, og derfor huskes af mange medlemmer, vil det måske være af interesse at give en lidt udførligere omtale af enkelte betydelige præstationer. Sent vil man glemme Kathleen Ferrier, som kom til Odense i 1948. Det var hendes første turné i Danmark, og hun kom ikke senere tilbage til Odense. Endnu var hendes navn ikke slået så voldsomt fast herhjemme, så det kan måske være ganske morsomt at høre, hvordan den første reaktion var. En anmelder skriver: „Det var en hel sol, der lod sit lys skinne og sin varme vederkvæge den lyttende og opmærksomme forsamling". Senere tales der om „en fint behersket teknik, velovervejet klangregulering og distinkt tekstudtale, lige som mu-

sikalsk udtryk og form i de forskellige sange stod overmåde smukt". I 1952 hørte man en anden betydelig kunstner, som gav tilhørerne en lignende stor kunstnerisk oplevelse på sit instrument. Det var den engelske pianist Solomon, et internationalt navn, men et navn som glimrede ved andet end teknik. Således skrev en af de begejstrede musikanmeldere følgende: ,,Der gives mange store klaverspillere, men kun få fuldendte, for hvem teknik og musikalitet går op i en højere enhed og danner det fuldkomne hele. Til denne sidste kategori hører Solomon. Man kan se på ham, hvordan han fryder sig over hver tone, og hvor han ønsker, at tilhørerne skal dele hans glæde, der kan nærme sig det ekstatiske, og som river med".

Ved en anden lejlighed hørtes den amerikanske negersanger Todd Duncan. Også ved hans koncert tales der om en festsal, fyldt til sidste plads, ,,og når man har oplevet sangeren Todd Duncan, forstår man hvorfor. Den slags findes der ikke mange af. Stemmen, en yderst behageligt klingende baryton, der er fuldstændig egal i alle tonehøjder, bruger han ikke til at kildre publikums ører - men som et ydmygt redskab i den store kunsts tjeneste. Overhovedet er Todd Duncan en af de ædleste kunstnere man har mødt". Foreningen gæstes også af udmærkede kammermusikensembler, f.eks.: Quartetto di Roma, Parrenin Kvartetten, Smetanakvartetten og Prager Musici.

Alle har været enige om, at sidstnævnte koncert har været en af de bedste, foreningen har bragt efter krigen. I Fyens Stiftstidende kan man læse: ,,Det kan heller ikke være nogen overdrivelse at karaktisere koncerten i aftes som en af de dejligste musikaftener, der længe har været i musikforeningen, ja, i det hele taget her i byen. Det var virkelig ni vidunderlige blæsere". Der har også været en række danske kunstnere, som har glædet foreningens publikum, og nogle af dem har udløst lige så stor begejstring, som de bedste udenlandske præstationer. Under hele krigen havde musikforeningen haft ønske om at få Ellen Bergithe Nielsen at høre, men alle forsøg strandede, og til sidst måtte hun meddele foreningen, at hun ikke så sig i stand til at komme under krigen. Allerede ved foreningens første sæson i 1945 oprettedes det forsømte ved en koncert i september. Nu kunne man ikke vente længere, og det blev da også en af de helt store oplevelser. Næste dag har avisanmeldelsen overskriften: ,,Strålende oplevelse", og der fortsættes: ,,Hun kom, hun så, hun sejrede ved sit skønne spil, sin ungdom

og sit sinds rige musikalitet. I et meget krævende og vidtspændende program udløste hun alle de intentioner, komponisterne må have haft". Stærkere kan det vist ikke siges. Noget af den samme begejstring bliver også Erling Bløndal-Bengtsson genstand for efter en koncert med Herman D. Koppel. Igen er det ungdommen, man blandt andet hæfter sig ved: ,,Så ung og allerede en mester på sit instrument. Hans udførelse af Brahms sonate var en virkelig bedrift. Der var en inderlig indlevelse i værket, som sammen med hans strålende teknik og varme og ægte tone, gjorde udførelsen så fremragende.

Det var stor musik, udført af store kunstnere. Successen med ,,Teaterdirektøren" bliver gentaget med Svend S. Schultz ,,Bryllupsrejsen". Holger Boland udfoldede al sin stemmepragt og komiske lune, og Schultz selv, der sad ved flyglet, hentede det største bifald som en herlig togkonduktør. Medens vi er ved operaen, må heller ikke den aften glemmes, hvor Else Brems og Einer Nørbye gæstede foreningen ved dens 80 års jubilæum. Alle superlativer var igen fremme og Einer Nørbye må høre, at han for øjeblikket må henregnes til kontinentets bedste og mest overbevisende Figaro'er og Leporello'er. Else Brems havde gjort noget særligt ud af den franske musik, og det var lykkedes så godt for hende, at der tales om, at hun ,,ligefrem har specialiseret sig i gallisk foredragskunst og med sikker artistisk intuition formår at farve og spille på sit kostelige instrument". - Der er næppe det betydelige danske kammermusikensemble, som ikke efter krigen har haft en eller flere ture til Odense for at spille i musikforeningen. Med særlig stor taknemlighed husker man Koppel-Kvartetten, som havde suppleret sig med tre blæsere og en kontrabas. Aftenens største oplevelse blev Schuberts oktet, men også Carl Nielsens Serenata in vano gjorde stor lykke. Musikforeningen kan se tilbage på mange festlige aftener hvor koncerternes kvalitet har ligget på et højt niveau. Enkelte vil blive stående som højdepunkter i foreningens historie. Til denne kategori vil man sikkert regne koncerten ved foreningens 100 års jubilæum den 29. jan. 1966. Rådhushallen var den festlige ramme omkring koncerten, hvor Collegium Musicum udførte et rigt og afvekslende program. Foreningens første koncert fandt sted i byens hus, og nu vendte man altså tilbage dertil. Ringen var sluttet.

Ved at gennemgå musikforeningens programmer fra 1945 til jubilæumsdagen, bliver man opmærksom på, at der er ved at ske en

nyorientering i sammensætningen af repertoiret. Medens man tidligere noget ensidigt havde dyrket wienerklassikken og især romantikken, så synes der at være en voksende forståelse i bestyrelsen for, at horisonten må udvides både tilbage i tiden og fremad. Tendensen lige efter krigen er klar, og fra år til år synes der at komme større og større balance i foreningens programmer. Denne linie må naturligvis fortsættes, da den vil være af væsentlig betydning for foreningens beståen. Der er ikke tale om, at man skal kassere en periode, som har beriget musikhistorien med så mange vidunderlige værker, men man bør gøre sig klart, at romantikkens følemåde står vor tids ungdom temmelig fjernt, og hvis en forening vil leve, må den også have fat i ungdommen. Hvad er det da ungdommen interesserer sig for? Det ved man faktisk udmærket fra en række undersøgelser ved danske musikbiblioteker. De viser, at wienerklassikken har deres særlige interesse med Beethoven som den foretrukne komponist, men interessen samler sig om ældre perioder af musikhistorien og det 20. århundrede, især Carl Nielsen. Vi er i den heldige situation i dag, at ungdommen i højere grad interesserer sig for den lødige musik. Denne forbedrede status har sin rod i en række forhold, blandt hvilke kan nævnes de musikpædagogiske landvindinger, det skolemusikalske arbejde, byorkestrenes billige tilbud til ungdommen, skolekoncerterne, radioen og grammofonen. I erkendelse af, at de unge er fremtidens musikpublikum har musikforeningen oprettet et ungdomsabonnement for dem, der er under uddannelse. Det omfatter fire koncerter og koster 3 kr. Foreningen har også planer om afholdelse af særlige ungdomskoncerter uden for det ordinære abonnement.

Det er ikke muligt at omtale tiden efter 1945 uden at komme ind på Odense Byorkesters betydning for byen. I det lange løb kunne det ikke være tilfredsstillende for en by af Odenses størrelse ikke at have sit eget symfoniorkester. I Chr. Dannings tid blev der givet store symfonikoncerter, og da han var rejst, fik vi nogle år senere Philharmonisk Orkester i Fyens Stift, og her var det komponisten Kai Senstius, som tog initiativet til oprettelsen af dette orkester. Orkestrets økonomi var ikke sikret gennem offentlige bevillinger, sådan som byorkestrets i dag. Det var et idealistisk og filantropisk foretagende, hvis grundstamme var musikerne i teaterkapellet. Under Georg Høebergs ledelse blev det et uundværligt indslag i byens musikliv. Der er en mand til, som kom til at betyde meget for dette orkester, det var den daværende formand for Odense

Orkesterforening Lund Pedersen, der udførte et utrætteligt arbejde for opretholdelsen af dette orkester.

Kravet til et byorkester voksede stærkt i tiden lige før og under krigen. Det var Martin Andersen, der i 1945 tog initiativet til oprettelse af et byorkester i Odense. Efter forudgående personlige forhandlinger med de bevilgende myndigheder, lykkedes det at få det økonomiske grundlag sikret, hvorefter Martin Andersen opfordrede Kai Senstius og Ove Peters til sammen med ham at lede koncerterne i den første sæson. Konkurrencen til optagelse i orkestret fandt sted den 27. august i Det fynske Musikkonservatorium. Censorer var: Musikchef i Danmarks Radio, Peder Gram, kgl. koncertmester Carlo Andersen, kapelmester Jens Schrøder og koncertmester i statsradiofonien Leo Hansen. Byen havde nu fået sit byorkester, og i løbet af få år blev det et naturligt centrum i byens musikliv. Amatørmusikken kan også notere fremskridt i den forløbne tid. Odense korforening, som en kreds af musikforeningens medlemmer dannede i 1918, udviklede sig til Odense private Kammermusikforening. Man opgav korvirksomheden for at hellige sig kammermusik og havde også et lille studieorkester, indtil amatørsymfoniorkestret blev dannet i 1948. Dette orkester blev ledet af Kai Senstius. Hvis billedet af musiklivet skal afrundes, må det nævnes, at vi også har en række udmærkede kor, og at der året igennem holdes en række kirkekoncerter. Musiklivet står ikke stille, det får vi stadig beviser for, og også musikforeningen bør glæde sig over dannelsen af den fynske kvartet og Odense Byorkesters kammermusikvirksomhed. Vi har ikke for meget kammermusik i Odense, og der bør være lejlighed til at høre vore fortrinlige lokale kræfter og såvel de københavnske som de udenlandske kunstnere.

Foreningens bestyrelse bestod i 1966 af: Direktør Erling Bache, rektor G. Rosholm, domorganist Poul Børch, tandlæge Niels Brøndum og bibliotekar Helge Albrecht. Bestyrelsens sammensætning er væsentlig ændret, idet foreningen 1964 mistede sin mangeårige kasserer, Aage Dreyer, senere på året trådte næstformanden J. Chonovitsch ud af bestyrelsen, og i begyndelsen af 1965 døde H.V. Rygner, der havde været formand siden 1940. Det vidner om en utrolig nidkærhed og trofasthed, at disse tre mænd tilsammen har tjent foreningen i 105 år. I ganske eminent grad var H.V. Rygner en personifikation af de gode traditioner i foreningens historie. Sin opgave over for foreningen følte han

Tilbyder at give koncert i Ringe

Dyrt at holde orkestret i gang, siger formanden for Fynske Musikanter

Ringe Kommune får nu en mulighed for at byde beboerne på yderligere koncertarrangementer end den kammerkoncert, som er arrangeret til efteråret med Pro Musica.

Amatørorkestret „Fynske Musikanter", der altid har betragtet Ringe som sin hjemby, vil sende en henvendelse til kommunen. Her vil man tilbyde et par konceter om året.

— Tilbudet fremsættes i et forsøg på at skabe bedre økonomisk grundlag for orkestrets fortsatte bestående, siger formanden, vognmand Arne Jessen, Vester Hæsinge. Det er dyrt at opretholde et fyldigt nodearkiv, og med et par koncerter om året har vi mulighed for at opnå yderligere økonomisk støtte udover de beløb, som vi opnår under fritidsloven.

Fynske Musikantere øver en gang om ugen på Rubjerglundskolen i Ringe, og Arne Jessen siger i øvrigt, at orkestrets nodearkiv, der hidtil er blevet opbevaret hos den tidligere dirigent, Hans Larsen, Pederstrup, i nær fremtid vil blive flyttet til skolen.

— Udover koncerterne i Ringe, som vi håber kan gennemføres, vil vi igen i år prøve at arrangere en turne, siger formanden. H.P.B.

Avisudklup.

som et kald, og det er ganske karakteristisk, at nævnede man foreningens navn, tænkte alle straks på Rygner, for man opfattede Odense Musikforening og Rygner som noget uadskilleligt. De var virkelig eet. Derfor er det så vanskeligt at forstå, at han som betød så meget for foreningen, ikke skal opleve dens store dag. Vi kunne ikke have fejret dette for en musikforening så usædvanlige jubilæum, hvis vi ikke havde haft mænd som H.V. Rygner i fore-

ningens lange historie.

I mere end 60 år var Odense Musikforening midtpunkt i byens musikliv. Sådan er det ikke mere. Der er sket en rivende udvikling i de sidste 40 år, som alle musikkens venner må glæde sig over. Når man somme tider kan skuffes over manglende tilslutning til en koncert, så bør man huske på, at tilbuddet til byens musikpublikum er større end nogensinde, og at det derfor er ganske naturligt, at besøget kan svinge. Alene Odense Byorkester har 30 koncerter om året i Odense, hvortil kommer 20 skolekoncerter, radiotransmissioner og teatertjeneste. I sin 100 årige historie har Odense Musikforening gang på gang måttet tilpasse sig tidens krav, og hvis den vil fortsætte med at gøre det, kan der ikke være tvivl om, at den vil vedblive at eksistere, også i fremtiden. Alle de musikaktiviteter, som danner det samlede musikmønster i dag, er nødvendige, hvis der skal skaffes balance i musiklivet. Også musikforeningen har sin naturlige plads i dette mønster, og bevidstheden om, at ingen nok så store vanskeligheder hidtil har kunnet knække foreningen, bør motivere en solid og sund tro på fremtiden.

Fynske musikantere

Endelig skal vi høre lidt om Fynske Musikantere, vel det navnkundigste, og det orkester, som har haft den største betydning for musiklivet på landet, og dette sagt uden forklejnelse for andre. På en måde kan man føre orkestrets tilblivelse tilbage til Thorvald Aagaards barndom, da han hørte musikforeningen „Braga", stiftet af lærer Hansen i Stenløse. I dette orkester spillede blandt andre Carl Nielsens fader „Niels maler", hvis to farbrødre hørte med blandt de musikere, som aften efter aften spillede for folk på øen.

Vi vil nu lade en mand, som i mange år har været aktiv i Fynske Musikantere og en nær ven af Thorvald Aagaard, lærer Frands Johan Ring, Højby fortælle, fra sin bog om mennesket og musikeren Thorvald Aagaard.

„Fynske Musikantere" er Thorvald Aagaards bidrag til „Værdiers Bevarelse". Det kom til verden midt i en Haydn-kvartet engang ved juletid 1906. Snart efter sin ankomst til Ryslinge (han

var lige vendt hjem efter sine studier i København) fik Thorvald Aagaard dannet en strygekvartet med bager H.C. Andersen, Rudme og brødrene Kr. Rasmussen, Ryslinge bryggeri og Rasmus Rasmussen, Bøgeskovgård, Ringe, som partnere. Th. Aagaard var primarius, men gik senere over til bratschen, som vist var hans kæreste instrument. De tre medspillende var alle elever af den gamle, kendte spillemand Hans Jørgen Andreasen fra Vantinge, som havde givet dem sin offervillige iver for den gode musik i arv.

Under prøverne drøftede man de sørgelige musikforhold med svigtende besøg ved koncerter, og Thorvald foreslog da, at de skulle forene sig med andre af egnens musikdyrkere og optage et arbejde for at folkeliggøre den gode musik, især den klassiske, ved at bringe den ud på landet til folk, der aldrig havde lejlighed til at høre den musik - under devisen: Det bedste er ikke for godt for folket.

De kendte alle af navn og berømmelse „Vester-Skerninge musikken", der i sin tid blev ledet af komponisten Hans Hansen, „Kursmeden i Ulbølle", hvis melodier de var opvokset med, og Thorvald Aagaard havde i sin barndom hørt koncerter af „Braga", det orkester, som Carl Nielsen fortæller om i „Min fynske barndom". Her var noget at føre videre.

Thorvald Aagaard foreslog at knytte et sådant foretagende til Ryslinge højskole, hvor mange mennesker samledes til møder; det var jo et højskolearbejde på musikkens område, han tilsigtede. Tanken vandt begejstret tilslutning, og allerede næste dag blev forstander Alfred Poulsen vundet for planen, skønt han havde gjort temmelig nedslående erfaringer med hensyn til koncerter. Poulsen gav straks tilsagn om støtte og finansierede købet af et klaver, der foreløbig måtte erstatte blæserne, og han fulgte gennem årene orkestrets arbejde med levende interesse og glæde over dets vækst og fremgang.

Sidst i januar 1907 stod i fem fynske aviser følgende opråb:

Musik på Landet

De fleste Landboere kender kun lidt til de store Mestre i Musikken. Navne som Haydn og Mozart står for dem i tåget Fjernhed, og dog har disse Mænd trods deres store kunstneriske Evner og

Thorvald Aagaard. 1931.

Mål skrevet Musik, som i høj Grad er folkelig, fordi den er så velsignet naturlig og rig på Melodi og Velklang.

Men vender vi os til vore egne store Komponister, er Sagen ikke meget bedre. De fleste kender Navne som Weyse, Gade og Hartmann, nogle ved, at de har skrevet en Del gode Melodier til Folke og Fædrelandssange, men hvor mange kender deres Betydning som Komponister af Musik i større Format?

En Kreds af Musikdyrkere her fra Egnen har besluttet at råde Bod på dette Forhold ved at indøve Værker, som vi magter at forstå og udføre og så give en Række af Koncerter, som alle her fra Egnen, der har interesse for Musik, kan have råd til at høre. Musikken vil i Reglen blive udført af os selv, men vi har Håb om en

Gang imellem at få Hjælp af fremragende Kunstnere. Koncerterne holdes på Ryslinge Højskole, og den første er bestemt til Torsdag den 31. Kl.7.

Der vil bl.a. blive spillet N.W. Gade: Ossianouverture og Haydns 2. Symfoni for Orkester. Disse to Værker håber vi skal blive Begyndelsen til Fremførelsen af en Række gode Kammermusik- og Orkesterværker; men for at det kan gå, må vi have fuldt Hus hver Gang.

Ryslinge i Januar 1907.
Alfred Poulsen. Thorvald Aagaard.

Orkestret kom til at bestå af 11 strygere og firhændigt klaver, og de enedes om at antage navnet ,,Fynske Musikantere", fordi ,,det var simpelt og jævnt og betegnende for os og for den Opgave, vi har stillet os", hedder det i en dagbog, som Aagaard lige fra første færd førte over orkestrets bedrifter. Efter 5-6 prøver gik de med begejstring og ,,Courage" - som det hedder i musikanternes familiesprog - løs på folkekoncert nr. 1 på Ryslinge Højskole med følgende

PROGRAM
for
1. Folkekoncert i Ryslinge.

N.W. Gade: ,,Efterklang af Ossian" (Ouverture)
Fr. Schubert: March heroique (Heltemarch)
Chr. W. Gluck: Andante
Edv. Grieg: Aases Død (Af Peer Gynt)
Solvejgs Sang (For Strygeorkester)
J. Haydn: Symfoni Nr. 2

Om koncerten siger dagbogen: ,,Trods Vintervejr og Mørke var Højskolens Gymnastiksal fuld af Mennesker, ca. halvsjette Hundrede Tilhørere havde vi, og der var Stemning over Koncerten fra først til sidst. Det kneb dog med Musikkens Stemning under den første del af programmet, men da Forst. Alfred Poulsen efter ,,Ossian" holdt en udmærket tale om Musikkens Betydning og dens Evne til at påvirke Fantasi og Følelse - men påpegede dens Brist, når det gælder Viljen - da kom Humøret tilbage, og med Haydns Symfoni fik den første Folkekoncert det rette Præg, og

»Fire Gamles Kvartetten, 1908.
Fra v.: Th. Aagaard, Kr. Rasmussen, Ri. Rasmussen, H. Chr. Andersen.

man mærkede almindelig Glæde over det, som her var begyndt, og hørte mange gode ønsker for Fremtiden. Tilhørerne lovede godt for Fremtiden. De hørte med Interesse og Forståelse - ja med Andagt.

Tilhørere fortæller: Aagaard ,,spillede for'', og hver gang temaet gik over i ,,blæserne'', drejede han hovedet og fortalte publikum: Det er oboen, det er hornet o.s.v. For dem, der forstod idéen, øgede Aagaards naturlige måde at tage det på kun virkningen. Men de, der ikke forstod den, spåede at ,,Fynske Musikantere'' snart ville køre fast.

De gode ønsker må have været stærkere end de ilde spådomme, for orkestret voksede i årenes løb til 25-30 mand og fik i stedet for klaveret en fyldig blæserbesætning og tilsvarende slaginstrumenter. Også entréen voksede; allerede ved den anden folkekoncert steg den fra 25 til 35 øre og gik i krigstiden op til højdepunktet 1 kr.

Som orkesterdirigent havde Aagaard sin begrænsning. ,,Men'' - som en kendt fynsk malermester og musikelsker sagde - ,,han gør dog noget for, at vi almindelige mennesker her ude på landet kan få noget god musik at høre. Hvad gør de kritiske Herrer, som hænger sig i hans Mangler?'' Thorvald erkendte selv: ,,Jeg er egentlig slet ikke Orkestermand'' - og der var den sandhed i det,

at han i sin iver og stærke indre oplevelse af musikken kunne glemme at ,,give indsats" til de forskellige stemmer. Og dog formåede han at sammensvejse dette orkester af landsbyspillemænd (håndværkere, landmænd, lærere o.s.v.) til et symfoniorkester, der virkelig løste sin pædagogiske opgave: at føre folket til møde med den gode musik, og gøre det sådan, at musikken blev til glæde både for de mest kyndige og for folk, som savnede musikalske forudsætninger, men bare kunne glæde sig rent umiddelbart over musikken; De oplevede den.

Der er sagt om Thorvald Aagaard, at han mindede om Bjørnstjerne Bjørnson i dennes instruktørtid, for han kunne også ,,få folk til at gøre mere end de kunne", og der er noget om det. Han forstod at bære over med svigtende evner og se opmuntrende på viljen bag dem, så de voksede. Det var en af de egenskaber hos Thorvald Aagaard, som kunne få en mand til at cykle en mils vej med en kontrabas på ryggen for at være med i samøvelsen - og henad midnat samme vej tilbage. En af ,,de gamle" fra kvartetten, bager H.C. Andersen, forsømte i de første 18 år ikke en prøve, og det varede 29 år inden han - nødtvunget - meldte afbud til en koncert. Der skabtes et kammeratskab, et fællesskab, som bandt og hjalp over det, som gør et sådant arbejde svært at gennemføre.

Dette kammeratskab gav sig bl.a. udslag i et 20-mands blæseorkester, som var til fornøjelse i ferietiden og kastede festglans over mærkedage inden for ,,familiekredsen", når det ,,trak op". - Thorvald Aagaard så det som en slags belønning for det store ,,usynlige" arbejde, han gjorde for orkestret med at arrangere musikken for den forhenværende besætning, tilrettelæggelsen af koncertrejser o.s.v. en enkelt jyllandstur krævede ikke mindre end 22 breve besvaret.

Som nævnt førte Thorvald Aagaard dagbog over orkestrets liv og arbejde og deri fortælles om Fynske Musikanteres sejre og nederlag - hvem der har spillet med, og hvad der er spillet; der findes samtlige programmer tillige med en mængde billeder og avisudklip fra koncerter rundt i landet. Disse rejser blev efterhånden mange - 24 udenfor Fyn med ialt 84 koncerter. I årene efter krigen gjorde biler det muligt at give koncert i Himmerland den ene dag og næste dag i grænseegnene - på begge sider af ,,stregen". Det hændte ved disse koncerter, der som oftest var knyttet til folkelige møder, at der måtte spilles både eftermiddag og aften samme sted.

Familien i haven. 1896.

Siddende fra v.: Inger, „Eken i Rolsted", Anne og Anders Hansen. — Stående: Hjalmar, Thorvald, Thyra, Einar og Karen.

Desværre var det ikke muligt at frigøre de mange fritidsmusikere så længe, at Fynske Musikantere kunne efterkomme en indbydelse fra musikhøjskolen i Arvika i Värmland.

I de 30 år, Thorvald ledede orkestret, blev det til omkring 500 koncerter (heri medregnet omkring 125 kammermusikkoncerter), dels i Ryslinge med 4-5 folkekoncerter om året, dels i forsamlingshuse, fortrinsvis på landet. Nogle gange forenedes „Fynske Musikantere" med „vore nære gode naboer, Skårup private Symfoniorkester", der lededes af den dygtige cellist, grosserer Hans Emil Petersen, Svendborg; så blev der et orkester på 60 mand til at forsøge et nyt fremstød på den fælles „front". - En enkelt gang har „Fynske Musikantere" haft Emil Telmanyi som solist i Bachs E-Dur koncert, men ellers har det mest været solister af „eget tillæg". Kgl. kapelmusikus Knud Pedersen har mangen gang glædet musikanterne og publikum med sit violinspil, når han assisterede som solist og koncertmester. Det samme gælder radioens koncertmester Leo Hansen og hans broder, kapelmester Henry Hansen der ligesom Knud Pedersen begyndte deres løbebane som 12 års drenge i Fynske Musikantere. Også klarinetisten Lars Hovgård i „Tivoliorkestret", violinisten Arvid Andersen i Århus Byorkester og bratschisten Gunnar Frederiksen i Radioorkestret må nævnes i denne forbindelse. De kan alle tiltræde, hvad sidstnævn-

te siger: ,,Mine orkestrale Børnesko har jeg helt og holdent trådt i Fynske Musikantere, og det er helt sikkert, at Mødet med Th. Aagaard og den spilleglæde og tro på det uudslukkelige, der dengang herskede i Orkestret, har betydet og betyder stadig meget for mig. - Vi ,,Lirekassemænd" kan ikke undvære jer, så bliver det hele bare Tariffer og Levebrød. Thorvald Aagaard var jo en Ener af den rigtige Slags, der fyldte sin plads ved sin Personlighed, ved sin Trang til at Tro på den klassiske Musiks uudtømmelige Kilde til Liv og Glæde nu og i al Fremtid".

Gjaldt det fremførelsen af korværker, dannede Thorvald Aagaard kor af højskolens elever suppleret med sangere fra omegnens sangforeninger.

Undertiden medvirkede fremmede solister, men som oftest klarede lokale sangkræfter det. Fru Karen Aagaard var solist ved adskillige koncerter og sang, foruden solopartier i korværker, særlig Laubs og Carl Nielsens sange, og - skrev organist Emil Rosenberg efter en koncert i Odense - man kan næppe tænke sig nogen bedre Fortolker af disse jævne Sange end Fru Aagaard, hvis intime Forståelse af Sangenes Poesi og Musik forlener hendes Gengivelse med en Ærlighed og Renhed, der er så dejlig fri for al ,,Koncert".

I årenes løb er der spillet 15 symfonier af Haydn ved 153 koncerter, af Mozart 8 symfonier ved 59 koncerter og af Beethoven 6 symfonier ved 39 koncerter; desuden ouverturer af Gluck, Mozart, Beethoven og Gade, 132 gange ialt.

Den, der studerer Thorvald Aagaards programoversigt, opdager let, hvilken musik der stod Aagaards hjerte nærmest. Engang nærede en del af musikanterne et så stærkt ønske om at få et par Lumbye-danse på programmet, at Aagaard sagde: Lad gå- for en gangs skyld. Ved første prøve efter den koncert kom han med en concerto grosso af Händel og Joh. Chr. Bachs B-Dur symfoni. Da de var spillet igennem, udbrød Thorvald Aagaard: Dette her, det er musik!! Så må I gerne have Lumbye for mig. - Han var ensidig, siger nogle. Ja, så ensidig og uden svinkeærinder som en pioner nødvendigvis må være, hvis han vil gøre sig håb om at føre sin sag igennem, og især når han mener, at ,,det bedste er ikke for godt for folket, og næstbedste ikke godt nok". - Champagnegaloppen var trods alt et hyppigt ekstranummer. Man vil også i programoversigten spore impulser fra Laub og Carl Nielsen, som med stor interesse fulgte dette folkelige musikarbejde, og som Aagaard jævnlig rådførte sig med angående programvalget. I 1922 skriver

Carl Nielsen til Aagaard:„Måske kan jeg engang lave jer en let symfoni for jeres besætning. Den skulle være kort, folkelig og alt hvad I kunne ønske jer, og i virkeligheden var det en opgave for mig, som jeg måske havde godt af at løse. Vi kan tale om det engang." - De talte om det adskillige gange. Desværre blev det ved talen.

Efter en koncert ved friskolernes fastelavnsmøde i Odense kom i Fyns Tidende fra „en taknemlig tilhører fra landet" en opfordring til Fynske Musikantere til at spille i Odense 2-3 gange hver vinter. I et svar afviste Th. Aagaard opfordringen med henvisning til Odense bys populære orkesterkoncerter, som kunne give musikken en meget bedre udførelse end Fynske Musikantere, og som han håbede måtte resultere i et virkeligt symfoniorkester, et landorkester. „Her er et sted, hvor jeg mener, Staten burde træde til og støtte".

Efter en henvisning til, at „vor Opgave ligger på Landet", skriver han: „Vi vil nødig sammenlignes med Odense bestående af professionelle Musikere; det kan vi slet ikke være tjent med. Derfor har vi aldrig indbudt Pressen til vore Folkekoncerter. Og vi har kunnet samle tilhørere alligevel, trods alle Mangler og Brist. En af Grundene er sikkert den, at Musikamatører ofte står i et mere inderligt Forhold til Musikken, har mere umiddelbar Glæde af den end Musikeren, hvis arbejde let bliver præget af det daglige Slid og Stræb for „Brødet". Derfor kan Musikamatørerne måske have større Held med sin Missioneren end Musikerne."

De samme synspunkter fører Thorvald Aagaard frem i en længere skrivelse, som han i 1926 skrev for at værge Fynske Musikantere i en konflikt med Danske Musikeres Landsforbund. Konflikten beroede forøvrigt på en misforståelse fra forbundets side. Det hedder her, at „Fynske Musikanteres"Arbejde i det lange Løb vil komme Musikken såvel som dens Udøvere til Gode, fordi vi har været med til at bryde den almindelige, gamle Fordom mod Musik, som har rådet og fremdeles råder mange Steder på Landet. - Vi har ingen Førsteret, men ønsker blot, at så mange som muligt vil tage fat på lignende Måde. F.eks. ser vi intet hellere end, at det virkelig engang må blive alvor med Det Fynske Symfoniorkester, som naturligt må få sit Hjemsted i Odense. Når det kommer, og det må komme, har også vi dog i nogen Måde banet vej ved at opdrage en hel Del Mennesker på disse Kanter til at kunne og ville høre god Musik.

At vi ikke bare vil høre os selv og selv trænge os frem, har vi, mener jeg, vist ved Gang på Gang at have kaldt på dygtige Musikere til at spille for os i Ryslinge. Således har vi mange Gange haft Tourneer fra Det kgl. Kapel til at spille her, også fremmede, f.eks. Dresdner-Kvartetten og Blütnerorkestret fra Berlin, og nu sidst i Januar Københavns Filharmoniske Orkester under Carl Nielsens Ledelse. Det er ikke for at prale, at jeg fortæller, at jeg der stod personlig inde for 2.300 Kr. og slap derfra med et underskud på 2 Kr.

Som det fra mange af Musikerne er blevet nævnt, må det, at noget sådant kan gøres midt ude på Landet, dog vise et Resultat af vort Arbejde. De mest afgjorte Udtalelser herom har jeg fået i Breve fra Carl Nielsen som mange År har været os en Hjælper og Rådgiver angående Programvalg og lignende, og som jeg godt tør henvise Dem til ang. flere Oplysninger om vort Arbejde".

I det brev, der særlig hentydes til, taler Carl Nielsen om, at københavnermusikerne havde været stærkt optaget af deres besøg og koncert på et så landligt sted, og at det var herligt sådan at møde mennesker, der ,,strømmede frit".

En ,,hårdkogt Amagerkaner" blandt musikerne sagde efter koncerten med tårer i øjnene til sin sidemand: ,,Jeg har aldrig vidst, at der var sådanne mennesker til".

Ryslinge blev for musikerne noget helt for sig selv, ikke mindst ved den fuldtonende sang, for selvfølgelig skulle her synges, når Carl Nielsen kom til Ryslinge. Også for de ca. 1.200 tilhørere blev denne aften en af de store. I ejendommelig modsætning til den mere officielle koncert i Odense, formede det i Ryslinge næsten som en ,,familiefest", der sluttede med, at Thorvald Aagaard laurbærkransede Carl Nielsen med tak for hans musik og navnlig hans folkelige sange. Stærkt bevæget takkede Carl Nielsen: ,,Jeg kan sige som Sverkel i ,,Liden Kirsten": Ja, jeg er hjemme i mit kære Fædreland - hos dem jeg elsker, og som elsker mig".

En anden stor aften havde ,,Fynske Musikantere" den 31. januar 1932 - 25 årsdagen for den første folkekoncert i Ryslinge. Programmet havde de samme hovednumre som ved den første koncert, og det sluttede med ,,Fynske Musikantere drager forbi", komponeret til lejligheden af Oluf Ring og bygget over den fynske ,,nationalsang". ,,For alle de små blomster, der dog er til i år". Den lille musikalske spøg er siden spillet mange gange, og hver gang forlangt da capo.

Efter koncerten trådte den 80 årige forstander Alfred Poulsen, som var flyttet fra Ryslinge, frem og sagde bl.a.: „Min Berettigelse til at være med her i Aften er, at jeg har været Fadder til denne Idé, som er Thorvald Aagaards, og som han ønskede for 25 år siden at knytte til Ryslinge Højskole. Da han sagde det til mig, følte jeg straks, at denne Gerning hørte Højskolen til, og at det var min Pligt at tage derimod med åbne Arme og give den Plads og Hjerterum til at leve og virkeliggøre sig iblandt os. Denne festlige Aften tyder jo på Vækst og Fremgang, og denne er kommen, fordi der er sjæl i Arbejdet. Det er en af de Ting, som gør, at denne Skole må stå.

Dette arbejde hørte Højskolen til, fordi der er tre Kræfter, som skal arbejde sammen i Højskolen: Ordet, Sangen og Tonerne, tre mægtige Redskaber, der giver virkelig Opbyggelse - ikke Nydelse, der er noget lavere og ringere. Ved Opbyggelse bliver vi bedre Mennesker. Vi trænger alle til at sige Thorvald Aagaard Tak, fordi han var tro i sin Gerning. Jeg vil give ham et Tilnavn - Aagaard den Uegennyttige - og det vil I alle vide er sandt og fortjent! Uegennyttigt er det Arbejde, han har gjort. Det er en Gave til denne Egn".

Under langvarigt bifald laurbærkransede Alfred Poulsen Thorvald Aagaard, der i sin takketale sagde: „Det er ikke noget at takke for, for det er „villedrøjt" Arbejde. Jeg synes, at jeg altid får Løvens Part, og det passer mig ikke rigtig. Hvad var jeg uden Kammeraterne? Vi er et samlet Hele".

For os, der havde den lykke som medlemmer af orkestret at blive Thorvald Aagaards medarbejdere, betød det, at vi kunne mødes med ligesindede - folk i de forskelligeste livsstillinger - og dygtiggøre os til at løse større opgaver end vi magtede enkeltvis. Musikken slettede alle skel, som alder og andet kunne sætte, og kammeratskabet voksede i det stille og fik glans af den skønhedsverden, vi i fællesskab søgte ind i. Og når der blev kaldt på Fynske Musikantere fra landets forskellige egne, fik vi del i Thorvald Aagaards glæde over at skulle dele de bedste skatte i musikkens verden med de kredse, der kaldte, og ikke mindre dette at skulle mødes med gamle elever og venner. På sådanne ture gjorde Thorvald Aagaard, hvad han kunne ved at standse op på historiske eller særlige naturskønne steder. Og vi havde rig lejlighed til at se hans vidunderlige evne til at følge gamle elever og leve med i deres sorger og glæder, i deres folkelige arbejde som i deres private liv.

Gamle Morten Eskesen drog rundt i landet og virkede med sin sang som et bindeled mellem folkelige kredse; det kaldte han at ,,drage ud på Kongens Togt''. At se Thorvald Aagaard mødes med gamle elever, der flokkedes om ham, hvor i landet vi end kom hen, var en oplevelse, som kunne bringe os til at tænke: Han er ude på Kongens Togt. – Ikke for at søge egen ære, men som folkeligt bindeled, for at tjene det folkelige fællesskab, hvis fremme er ham en hjertesag.

Der er næppe noget amatørorkester her til lands, der har rejst så langt og spillet for så mange mennesker som Fynske Musikantere, mennesker, som aldrig før har hørt en symfoni, måske knapt anet, hvad det var og aldrig drømt om at få noget sådant at høre. Den lyttende stilhed, som fortæller om tilhørernes medleven, lader sig ikke gengive på tryk. Det lader sig bedre gøre med en begejstret tilhørers umiddelbare udbrud ved en koncert i Jylland; henimod programmets slutning gjaldede et råb fra baggrunden i den tætpakkede sal: Det bliver jo længere jo bedre! Mere ,,jysk'' var en gammel bondemands stilfærdige bøn om et allersidste ekstranummer: Må vi ikke få den menuet, vi fik sidst, I var her (Boccherinis Menuet celebre).

Hans stilfærdige bøn var i familie med en hvidhåret dansk-amerikaners spontane udbrud ved et dansk-amerikansk stævne i Ollerup: Mange tak for i aften! I har rørt vore hjertestrenge.

En sjællandsk forretningsmand sagde i en tale for Fynske Musikantere: ,,Der faldt under koncerten en bemærkning om, at vel spiller Fynske Musikantere godt, men de kan nu ikke hamle op med Tivoli-orkestret. Og det er rigtigt, det kan de ikke og vil heller ikke forsøge. Det er slet ikke den rette målestok at anlægge. De kalder sig med det gamle fynske navn ,,Musikantere'', og dermed vil de – om jeg ellers har forstået ret – sige: Vi giver os ikke ud for at være kunstnere; vi er almindelige jævne mennesker fra by og land, som finder vor glæde ved at sysle med god musik i den fritid, vort egentlige arbejde levner os. Vi vil gerne dele vor glæde med jer og andre. – Vil vi høre Tivoli-orkestret, må vi rejse til København, vi kan ikke få det herud på landet. Men Fynske Musikantere kan vi få her hjemme i vort eget forsamlingshus, i vor egen kreds, og derfor siger jeg, at Fynske Musikantere er bedre end Tivoli-orkestret!''

Den mand forstod idéen i Fynske Musikantere. Han varmede Thorvald Aagaards hjerte. Det gjorde også de mange landet over,

»Fynske Musikanteres ved 25 års-jubilæet 1932.

Forreste række (fra v. til h.): Carl Jørgensen, Tørninge. Arvid Andersen, Tommerup. Leo Hansen, Allested. Lau. Hansen, Allested. H. C. Andersen, Rudme. Th. Aagaard, Ryslinge. E. Falk, Faaborg. Henry Dyrholmberg, Bellinge. Karen Pedersen, Trunderup. Hans Madsen, Nr. Broby. L. Chr. Jensen, Aarslev.

Midterste række: Ejner Nielsen, Oksendrup. Henry Hansen, Allested. Laur. Pedersen, Bovense. Sv. Nielsen, Kværndrup. Gundorph Jørgensen, Gemmerup. H. Kolster, Maarslet. Kr. Mosegaard, Herringe. Rasm. Rasmussen, Rynkeby.

Øverste række: Holger Larsen, Pedersrup. Hans Larsen, Pedersrup. Chr. Rasmussen, Fjellerup. Poul Kjærsky, Sellinge. Fr. Joh. Ring Højby. Mikael Kabat, Eskildstrup. Arnold Sørensen, Odense. Laurits Mortensen, Ringe. Aksel Rasmussen, Pallesbave.

som fulgte eksemplet og tog et arbejde op for bevarelsen af værdierne i den gode musik på hans linie: Det bedste er ikke for godt for folket.

Det var Fr. Joh. Rings beretning om Fynske Musikantere. Joh. Ring var i mange år et højt skattet medlem af Fynske Musikantere og en nær ven af Thorvald Aagaard.

Gennem flere år havde jeg den glæde at medvirke ved flere af Fynske Musikanteres koncerter. Det var en stor oplevelse, under Thorvald Aagaards ledelse, at medvirke i dette orkester. Den 23. febr. 1923 var jeg med Fynske Musikantere på en turné til Roskilde og København. I Roskilde spillede vi i Højskolehjemmet, under ledelse af Thorvald Aagaard, følgende program:

Niels W. Gade: ,,Mariotta'' Lystspil-Ouverture
Edv. Grieg: Springdans
W.A. Mozart: Klarinetkoncert
Carl Nielsen: Suite for Strygeorkester
W.A. Mozart: Symfoni i D-Dur

To dage senere, den 25. febr. gav vi en koncert i Grundtvigs Hus i København. Programmet ved denne koncert var det samme som ved koncerten i Roskilde.

Efter koncerten skrev en anmelder ved et af de københavnske dagblade: Denne aften blev en begivenhed både for Højskoleforeningen og ,,Fynske Musikantere''. Disse ankom lørdag eftermiddag efter en koncert i Roskilde, holdt prøve i Grundtvigs Hus og indkvarteredes hos medlemmer af Højskoleforeningen. I løbet af søndagen, havde de en enestående lejlighed til at høre god musik, idet de af komponisten Carl Nielsen var indbudt til at overvære musikforeningens generalprøve på en Beethoven-koncert, og desuden fik lejlighed til at høre Palækoncerten, hvor Carl Nielsen dirigerede opførelsen af egne værker.

Koncerten i Højskoleforeningen havde samlet et stort og forstående publikum og ,,Fynske Musikantere'' klarede deres sager godt. Lars Hougård høstede fortjent bifald for sin smukke udførelse af Mozarts klarinetkoncert.

Med virkelig forståelse og velklang spillede orkestret Carl Nielsens Suite for Strygere og Mozarts symfoni i D-Dur. Et ekstranummer var uundgåeligt. Et stærkt bifald vidnede om publikums tilfredshed, og et leve for Thorvald Aagaard og hans musikantere, udbragt af statsgeolog Milthers, fik stærk tilslutning og understregede yderligere aftenens gode forløb.

Komponisten Carl Nielsen og hans svigersøn den ungarske violinvirtuos Emil Telmanyi og deres familie overværede koncerten og deltog i en fornøjelig sammenkomst med ,,Fynske Musikantere'', værterne og bestyrelsen efter koncerten. Her takkede Milthers for den gode aften. Aagaard takkede på musikanternes vegne og udbragte et leve for Højskoleforeningen.

Gymnastikdirektør N.H. Rasmussen talte for mesteren Aagaard og mesterens mester Carl Nielsen og udbragte et leve for dem. Milthers tilføjede, at vi især skylder disse to mænd tak for de mange gode melodier, de har skænket os. Med Aagaard som forsanger afsang man ,,Du danske Mand''.

Carl Nielsen talte jævnt og stilfærdigt om den glæde, han følte ved at være mellem landsmænd. Når jeg har præsteret noget, så skyldes det Fyn og mine jævne landsmænds indflydelse. Han udtalte sin glæde over, at have hørt sine egne toner og sin forundring over den virkelige kultiverede udførelse Fynske Musikantere havde givet dem. - Jeg glædede mig over klangen og vil sige, at der sikkert ikke er en af de Fynske Musikantere som ikke er musikalsk. Jeg havde lyst til at fremhæve enkeltes udmærkede spil, men vil ikke nævne navne. Carl Nielsen sluttede med et kraftigt

besvaret leve for „Fynske Musikantere". Efter et kort frit samvær med sange af Aagaard og Carl Nielsen, brød man op, alle sikkert med følelsen af at have været med til en god aften.

Ved sammenkomsten efter koncerten blev jeg, af Thorvald Aagaard, for første gang præsenteret for Carl Nielsen, som inviterede mig til aftenen efter at besøge ham i hans hjem på Frederiksholms Kanal.

Thorvald Aagaard havde forinden advaret mig angående Carl Nielsens pige Maren, der altid holdt streng vagt om mesteren. Thorvald Aagaard sagde, at hvis hun ikke straks var indstillet på at lukke mig ind, skulle jeg blot overbringe hende en hilsen fra Smedekonen i Hudevad, så ville alt være i orden. Ganske rigtigt, da jeg ankom til Carl Nielsens bolig og trak i snoren til den store dørklokke, viste Maren sig i døren, hun spurgte med streng mine, hvad jeg ønskede, jeg meddelte, at jeg var inviteret af Carl Nielsen, hvorefter Maren svarede, herren kan for øjeblikket ikke tage imod Dem! Jeg svarede, at det var jeg meget ked af, jeg havde glædet mig meget til at hilse på Carl Nielsen; men jeg kan forresten overbringe Dem en hilsen fra smedekonen i Hudevad! Et øjeblik sagde Maren og gik ind, et øjeblik efter kom hun tilbage og med et stort smil på ansigtet sagde hun, værsågod herren er tilstede! Da jeg kom ind, forstod jeg bedre Marens tilbageholdenhed, Carl Nielsen var midt i et møde med nogle musikanmeldere angående opførelsen af en symfoni af mestren selv. Det var mit første møde med Carl Nielsen.

Efter vor koncert i København besøgte Thorvald Aagaard mig en dag, men traf mig ikke hjemme. Han lagde da denne lille meddelelse i min postkasse: Jeg har været og ringet på, men var ikke så heldig at træffe Dem. Jeg ville allerhelst tale med Dem om Deres venlige hjælp for os. Eventuelt om De vil indstudere noget solospil med vor ledsagelse, i så fald, hvilket? for at jeg kan få fat i nodematerialet. Om De kunne tænke Dem at være med ved en koncert i Ryslinge den 9. august som første violinist og senere ved koncerten i september. Måske med noget solo. Hvad siger De om en af Beethovens Violin-romancer til en begyndelse? Det ville være godt at få talt om dette.

Vi blev da enige om, at jeg skulle spille Romancen den 25. marts, hvor koncerten skulle finde sted på Ryslinge Højskole med følgende program:

Niels W. Gade: „Mariotta". Lystspil-Ouverture
Niels W. Gade: Brudevals af „Et Folkesagn"
Johan Svendsen: To svenske Folkeviser, for strygere
L. van Beethoven: Romance i F-Dur for violin og orkester
Solist: Martin Andersen
L. van Beethoven: Ouverture til „Egmont"

Når Thorvald Aagaard gav en aften med sine Fynske Musikantere, blev det gerne en aften, der var rig på musikalsk oplevelse. – Det blev tillige en aften, der helt havde sit eget præg. En, der var ukendt med disse aftener, og som mødte op lige før en koncerts begyndelse, blev gerne overrasket over, at der ikke allerede sad opstillet et orkester i stiv højtidelig venten på, at dirigenten skulle bestige det høje dirigentpodie. Men rundt i salen, stående eller siddende i små grupper, talte man hyggeligt om musikken og hverdagens mange ting – og Aagaard var imellem dem; men på det rigtige tidspunkt kunne man høre ham sige: Nå, – så – og ud af flokken gled: en gårdmand, en smed, en bager, en boglærd, en urmager o.s.v. Mennesker der i mangt og meget var højst forskellige, men som her mødtes i et stort interessefællesskab, Musikken. Og straks var der et stort orkester på tribunen, og Aagaard stod frem for at sige noget.

Den hyggelige næsten intime stemning, den kammeratlige tone der havde hersket i salen, blev stadig ikke aflivet af noget højtideligt. Aagaard hadede det opstadsede, det udvendige i det folkemusikalske arbejde; men Aagaard fortalte på sin karakteristiske, jævne og folkelige måde om den musik, der nu skulle høres, og han kunne med få ord få tilhørerne ledt ind på en bølgelængde, hvor de blev i stand til at opleve og modtage musikken. Skulle han f.eks. spille Mozarts „Eine kleine Nachtmusik" så sagde han vel sådan noget som: Vi vil ikke tale meget om, at første sats her er i sonateform, at de første 27 takter giver hovedtemaet, og at der derefter kommer slutgruppe, gennemføring og koda, det er langt vigtigere for os at opdage, at dette her er en musik, for os. Hvis Beethoven passer godt for jyderne, passer Mozart endnu bedre for os fynboere. Mozart var munter, let i sindet, fuld af løjer og skæmt, der var dyb alvor i hans sjæl, men det lyse lune bryder så tit frem, det kender vi også til. Når Mozart den gudbenådede kunstner, giver udtryk for det mangfoldige og brogede liv, ja, da nikker vi genkendende, og når han synger sin „Gyldne Melodi',

ja, da synger det i vort sind. Men lyt nu bare til nogle af hans toner.

Musikanterne havde også poetisk sans, hvad jeg her gengiver et par eksempler på:

Opus 100
Mel. af Thorvald Aagaard

Ekspressen kommer brusende
og biler kommer susende
de snurrer rundt om husene
ved Ryslig' Gadekær,
og det er næsten svimlende
så folk de kommer vrimlende
og ind i salen stimlende -
de kan ej lade vær!

Mens på „Skafottet" tumlende
med instrumenter brumlende
(og tommelfingre fumlend!)
Orkestret stille op,
så sætter folk sig mumlende,
- så småt i kroge skumlende,
på chokolade gumlende -
Tys! Nu de spiller op.

Og Aagaard svinger armene,
de andre skraber tarmene,
mens pauken buldrer larmende -
med hiv og sving det går!
De sidder der med hoderne
begravet dybt i noderne,
som sku' de styrte kloderne -
dog, Store-Sal end står.

Nu udkom opus 100,
og bifaldslarmen dundrede
og publikum beundrede
igen vor spil.- Nu ja!
Men manden, som er skyld deri,

som al musikkens trylleri
os bringer, ja, ham skylder vi,
vi gi ham et hurra.
Tamb

En ganske ny vise, radioerne tilegnet. Trykt i dette år.
Mel.: Så lunka vi så småningom.

Når folk har fået sig sat i ro
i lænestolen, ka'de jo
få fin musik på radio,
hvis den er a' de go'e.
De kan få af den gode gammelda's
de kan også få moderne jazz,
og de nyde den til kaffen kan
og tro sig i slaraffenland.

Mens mutter vasker kopper a,
så hører fatter ,,Opera"
og er han ked af sangen der,
så tar' han Langenberg.
Er det smått bevendt med ressourcerne,
han lytter efter kurserne,
men hvis han ejer moneterne,
han lytter efter vejrprofeterne.

Min nabo han er Patriot,
men han er også Radiot,
int'resseret spø'r han andre til
de ,,Fynske Musikantre's spil."
Jeg har hørt, at de sku' være smart,
og jeg syn's at det sku' være snart,
og jeg syn's at det ku' være rart
at høre jer. - Ja, det er en skam,
I aldrig er på Kalundborgs program!

Og jeg- jeg svarer ham på stand:
,,Hvis du har lyst, min gode mand,
så kom på søndag aften blot,
da får du noget godt...

Du må ofre det par syslinge,
som det koster at ta' til Ryslinge,
det er nemlig der, det foregår!
- En fin koncert der netop forestår.

Skal jeg gi' dig et venneråd,
så spar på din antennetråd,
bered dig selv den nydelse!
Kom! Hør vor ydelse!
Vort spil er altid frit for hyl,
vi spiller gevaldig ,,mit Gefühl'',
det er som at få et forfriskende bad,
og du får musikken lige ,,frisk fra fad''!

Din radio er pingeling,
men dog den si'er dig ingenting
om det, der er det bedste ve'd,
om aft'nens festlighed.
En koncert der kastes rundt i luften
taber nemlig noget af duften,
du går glip af glansen og go'e humør!
Kom selv og se - det syn's jeg du sku' gør!

Tamburin.

Fynske Spillemænd

Musikken på landet besørgedes i middelalderen af omvandrende spillemænd ,,legere'' kaldtes de, eller ,,pibere'', fordi de som regel optrådte med piber og trommer. En dygtig piber måtte samtidig kunne blæse på pibe og slå på småtromme. Antagelig har en sådan piber været i funktion, da bønderne i Tanderup i 1686 dansede om majstangen til trommemusik. - Som omløbere uden fast bopæl var legerne retsløse, og de måtte navnlig vogte sig for at gå stadsmusikanteren i bedene.

,,Stadsmusikanteren'' var et embede, som stammede fra middelalderen - der nævnes i Danmark første gang i 1380 - og det gav sin indehaver et strengt overholdt privilegium på at levere al musik

ved barsler, brylluper og andre gæstebud i staden og en nærmere fastsat omegn. Stadsmusikanteren ansattes af borgmester og råd, som også fastsatte hans takster, der rettede sig efter kundens formuenhed og musikanterens ulejlighed. Et sådant embede blev ofte tildelt et udtjent medlem af Det kgl. Kapel, så man på den måde slap for at pensionere ham. Kunne han ikke selv overkomme at tilfredsstille efterspørgslen, kunne han betjene sig af sine ,,Musikantersvende", som måtte betale ham en vis del af de indkomne spillemandspenge.

På sine steder kunne stadsmusikanteren være udsat for hård konkurrence fra de såkaldte ,,kgl. tårnmænd", der ofte var dygtige legere, som opnåede fast ansættelse på et slot. I en bestalling fra 1627 for tårnblæser Joachim Blir og hans fire svende som tårnmænd på Kronborg hedder det: ,,De skal være forpligtet til aften og morgen til bestemte tider, før middagsmåltid og aftensmåltid, og ellers når kongen lader dem tilsige, at opvarte med deres instrumenter og spil med en årlig besolding (løn) af 80 daler". Og videre hedder det: ,,Det skal være dem og ellers ingen andre tilladt med deres svende at spille ved bryllupper eller værtskaber, som udi lenet holdes, dog skulle de tilforn give det tilkende for lensmanden på slottet. I tilfælde af lovovertrædelser var de krigsretten på Kronborg undergivet".

På fynske godser har lignende ordninger forekommet, f.eks. har læreren i Gærup haft eneret til levering af musik på Brahetrolleborg. I et kaldsbrev af 22.8.1762 nævnes blandt lærerens indtægter: ,,Musikken på Baroniet, som forrige skoleholder har haft på den måde, at han samme bortforpagter til en, som kan forsyne vedkommende upåklageligt, og nyder han da den årlige afgift deraf, som han selv bedst kan accordere".-
Tilsvarende ordninger har været gældende på Juelsberg og Valdemar-Slot.

Ved kgl. resolution af 25. maj 1800 ophævedes stadsmusikanternes rettigheder - dog med det forbehold, at de daværende indehavere af embederne beholdt deres privilegier på livstid. (I København nedlagdes embedet dog først 1860.) Frederik den 6. som havde løst stavnsbåndet, løste nu også de bånd, der bandt bonden til stadsmusikanteren.

Nu var spillemandsgerningen ,,fri næring", og det fremkaldte en rig udvikling af musikken på landet. Man behøvede ikke længere at klare sig i en snæver vending med at synge til dansen, for i

Karen og Thorvald Aagaard. 1936.

hvert sogn fandtes folk, som kunne håndtere et eller flere instrumenter, ikke alle var lige dygtige, men nogle var endog meget dygtige. Landsbymusikken blomstrede op og nåede sin højde i midten af århundredet, dansen gik i gårdenes storstuer og loer. Efterhånden henlagdes den til forsamlingshusene, men ,,der var koldere", som Thyge Knudsen udtrykte sig, og i vort århundrede er den gamle hjemmegroede spillemandsmusik bleven helt fortrængt af importeret musik af mer' eller mindre negroid oprindelse.

Landsbymusikanteren var ,,en af sognets folk", han tog sin part at arbejdet, hvad enten han var gårdmand, husmand eller håndværker: skrædder, skomager, murer eller maler, væver o.s.v. Spilleriet var bierhvervet, men det hændte jo, at det tog broderparten af hans tid og kræfter. En god spillemand var ombejlet, det hændte, at folk ligefrem opsatte gilder og fester for at få en bestemt spillemand, en erfaren præst forhørte sig ved fastsættelsen af datoen for bryllup o.desl. om dagen nu også passede spillemanden (og kogekonen).

Det kunne jo nok befordre en vis selvfølelse hos en ombejlet musikant. Der fortælles om en forvalter, som sendte en karl med bud til egnens spillemand om at komme til høstgilde på ,,gården" og ,,gnide kattetarmene". Nej - det var en håndtering, som spillemanden ikke kendte til. Først da forvalteren selv ulejligede sig hen og høfligst bad spillemanden levere musikken til gårdens høstgilde, lovede musikanteren at komme. Der haves også eksempel på, at en spillemand har afvist spillemandspenge fra en ivrig danser, som havde været på gulvet hele aftenen og moret sig dejligt. ,,Dine penge kan ikke tilkomme mig, for det er ikke min musik, du har danset efter". Den ivrige danser havde været ude af takt hele aftenen.

Nok var musikanteren ,,en af byens folk", men han var tillige eneren, kunstneren, der tumlede med problemer, som lå uden for ,,almindelige menneskers" horisont. Ofte mestrede han også pennen, derom vidner mange gamle spillemandsbøger med deres sirlige noder, undertiden med beskrivelse af dansene: Menuet (,,Molevitten"), ,,Kuntrasejre" og ,,Svitrit" og hvad de nu hedder, alle de gamle danse, som nu kun kendes inden for særlig interesserede kredse.

Mange af de gamle spillemænd komponerede selv dansemelodier, og der er fine ting imellem. Det var i de tider vanskeligt at skaffe trykte noder, de måtte forskrives fra København eller

Tyskland, og var tilmed dyre, så når spillemænd kom sammen, hjalp de hinanden med noder.

En af Carl Nielsens familie, som også var spillemand, mistede ved et vådeskud det yderste led af venstre pegefinger. ,,Han var dog ikke forknyt, og da såret var lægt, lavede han sig af en pind et kunstigt led, så han dog fremtidig kunne spille på violin, men fra den tid måtte han holde sig borte fra C-Dur og alle b-tonearter, da det var umuligt at gribe f på e-strengen med pegepinden''.

Musikanterne var gerne velsete folk, hvor de kom frem, hver egn var stolt af deres egne spillemænd, og man kendte også gerne lidt til de dygtigste fra fjernere egne. Det brugtes ofte, at brudgommen tog sin egen spillemand med til sit bryllup, så der kom musik fra begge hjem. Ved sådanne lejligheder lærte de dygtigste musikantere hinanden at kende, hjalp hinanden med noder og havde mange løjer for i dansepauserne. Ofte blev samværet til kappestrid om, hvem der var den dygtigste, og her var gildesgæsterne ivrige deltagere, hver egn holdt på sin i det længste.

En dygtig spillemand kom vidt omkring og kunne derfor berette om begivenheder fra den store verden uden for sognets grænser, han var også sagkyndig m.h.t. skik og brug ved forskellige lejligheder, hvor han medvirkede. Musikken sad ham i fingrene, så han havde god tid til at gøre sine iagttagelser - og kunne i al stilhed yde sin hjælp. Var der et par unge, som ikke så gerne måtte, men gerne ville danse sammen, kunne han gøre dansen lang, hvis partiet anstod ham, var der andre, som helst skulle, men ikke så gerne ville, ja, så kunne det let hænde, at der sprang en streng for spillemanden - eller han kunne stryge tårs:

,,Og nu har jeg fortjent en dram,
får jeg den ikke, er'ten skam...''

d.v.s. ellers ophører dansen. Temaet findes varieret i forskellige dansestykker, f.eks. ,,Snapsegalop'' fra Østfyn (1850). Der var ikke langt imellem snapsene, de var skattefri og billige. Spillemandslivets farer er antydet i det gamle ord, at bestillingen gav ,,kolde fødder og blå næse''. Det er forståeligt, at de lange nætter med hede, kulde, træk og støv i danselokalerne kunne vække trang til en opstrammer. Et bryllup f.eks. varede ikke sjældent i tre dage eller rettere døgn, musikanterne måtte ledsage brudefølget til kirken - undertiden ledsage salmesangen - og derefter ile til bryllupsgården for at modtage følget med musik - hver nyankommen med et nyt signal - og siden ,,spille over borde'', hvor så

skafferen gik rundt med en tallerken for at samle spillemandspenge. Når så dansen gik til den lyse morgen også ved anden- og trediedagsgilder, kunne det nok knibe for musikanterne at få en smule søvn. Det hændte da også, at en spillemand slumrede ind – og fortsatte musikken i søvne, til han – undertiden ret ublidt – blev vækket: ja, fra Østfyn har man eksempel på, at en spillemand har spillet sig ind i døden.

At det hørte sig til med musik ved bryllup, barsel, høstgilde og igangsgilde, når en tilflytter skulle optages i bylavet, var naturligt, en enkelt gang har man hørt tale om dans ved begravelse, hvor dansen dog henlagtes til nabogården. Ved fastelavnsfester skulle musikken helst være bereden eller i alt fald kørende. I almindelighed var der to undertiden fire musikantere. Ved høstgildet på ,,Godset'' skulle der være otte mand, fire for herskabet og fire for ladegården.

Den sidste oplysning stammer fra den berømte spillemand Thyge Knudsen i Sdr. Åby, hvor han fødtes 1844 som søn af strandtoldbetjent Hans Knudsen og hustru Ane Lindenpalm. Thyge skulle være håndværker og kom i lære som træskomager, men det havde ingen art, musikken tog magten. Allerede i konfirmationsalderen var Thyge en søgt dansemusikant, og han blev kendt langt ud over sognets grænser som en spillemand af de sjældne, en dygtig komponist, hvis dansestykker vandt stor yndest, desværre er de gået i graven med ham, han havde så let ved at skabe nye, så hvorfor nedskrive de gamle. Carl Nielsen kaldte Thyge Knudsen ,,Spillemændenes konge''. I samleværket ,,Folkedansen i Danmark'' har Svend Jørgensen skildret en frydefuld eftermiddag, han tilbragte hos Thyge, hvor de spillede ,,alle de vildeste af de gamle fynske danse, jeg kunne huske, og Thyge strøg den fineste second til''. – Det interesserede og morede den 90-årige musikant, at alt det gamle, han havde spillet som dreng, nu skulle komme til live igen gennem foreningen til folkedansens fremme.

Sv. Jørgensen slutter: ,,Han tog afsked med mig stående i aftensolen uden for sit hus, en spinkel mand af middelhøjde, hans ansigt var smalt og fint, kunne i nogen grad minde om eventyrdigteren H.C. Andersen, hans hænder var slanke og fine. Man følte, at her stod en personlighed, en mand, der gennem snart et århundrede havde taget vel ved lære af, hvad livet så end bød på. – Mit udtalte ønske om at måtte fotografere ham således, som han stod der med sin sølvbeslåede merskumspibe i hånden, blev på det be-

stemteste afslået, han havde aldrig været ,,taget af" - så heller ikke nu.

På sin 90-års ,,geburtstag" (et par måneder efter dette besøg) holdt Thyge åbent hus for ,,byens folk", og hvem der ellers ville se til ham, og sammen med et par venner underholdt han gæsterne med musik. - Thyge Knudsen, der var ungkarl, døde d. 9. april 1937. Sit hus, hans fødehjem, testamenterede han til kommunen.

En spillemand, Anders Henriksen, Vester-Skerninge, var en så dygtig kornetblæser, at man efter soldatertiden gerne ville beholde ham i regimentsmusikken, men Anders ville hjem og hjælpe moderen, som var blevet enke. Ved en ildebrand på egnen - det var i Estrups og gendarmernes tid - blev der lidt halløj. Man fik sig en øl, og Anders Henriksen holdt sin øl frem og sagde: ,,Hvor må vi være glade ved den mand, der gav øllet denne dejlige farve, for tænk, om den havde været lyseblå, så var der aller en af os, der ville have drukket den!". Den tog kegler, men Anders blev meldt som en af de værste og kom i kachotten. Her blev der gjort stor stads af ham, og sendt megen god mad til ham.

Men så skete det, at Vester-Skerninge-Musikken blev bestilt til at spille ved et jagtgilde på Valdemar-Slot; men den fæle venstremand ville man ikke have med. Musikken måtte beklage, at uden Anders blev der ingen koncert. Enden på historien blev at Anders ,,lånt ud" af arresten og kom med. Da han var færdig med sin brummetur, blev Anders hentet hjem med fuld musik, og der blev holdt en stor fest for ham i forsamlingshuset.

De gamle spillemænd kunne med deres musik vække lyst til mere og andet end at danse. Mange af vore store musikere har fået deres slumrende evner og kræfter vakt i spillemandens lave stuer.

De mennesker, der kunne give rigtig besked om sammenhængen, er forlængst døde og borte; men man tager næppe fejl ved at antage at bl.a. Thyge Knudsens musik har fremkaldt, eller dog bidraget til at fremkalde en kædereaktion, der kendetegner musiklivet i Vest- og Nordfyn. Når et ensemble dør hen, skyder straks et nyt frem.

På Assensegnen dansede man til tonerne fra ,,Frederik Musikanters" violin, Frederik Vilhelm Eriksen, (1839-1898) havde en gård på 30 tdr. land i Aborg, men udfoldede sig som musikant sammen med en teglmester på Aborg Teglværk, træskomand Mads Nielsen i Aborg og maler Hans Liltoft, og Frederik Musikanters søn Rasmus Eriksen fortsatte traditionen.

De var ofte i samarbejde med Thyge Knudsen i Sdr. Åby. Rasmus Eriksen grundlagde en farve og lakfabrik i Kindhestegade, som videreførtes af hans søn Kay Eriksen, der naturligvis også var spillemand. Som 12 årig har han oplevet at spille til høstgilde på Wedelsborg sammen med Thyge Knudsen. Kay Eriksen startede 1945 Assens Egnsorkester. (Nævnt i et andet afsnit.)

Thorvald Aagaard, sad engang i Koncertpalæet i København og hørte Carl Nielsen dirigere egne værker. En sats i „De fire Temperamenter" var netop sluttet i et voldsomt fortissimo, så hviskede hans sidemand: „Hvem sku nå ejenlig tro, ha vå frå Nørreløjelse?". Replikken, der kom fra en af „Fynske Musikanteres" fagotblæsere, Mortensen, Assens, er typisk for det stilfærdige fynske lune, der selv i begejstringens store øjeblikke ved at bevare jordforbindelsen.

Carl Nielsen glemte aldrig, at „ha vå frå Nørreløjelse", det viser hans mange folkelige melodier og især hans dejlige bog „Min fynske Barndom". I denne bog fortæller Carl Nielsen levende om hjemmet derude på Sortelung, hvor faderen „Niels Maler", virkede som maler, musiker, danselærer, med en lo som undervisningslokale - kollektør i Landbrugslotteriet og ind imellem ved landarbejde på gårdene. Der måtte hænges i, for der var 12 børn at forsørge, og spillemandspengene var kun små i de fattige år efter 1864, 1 mark pr. mand; siden voksede det til en krone. - Med så mange gøremål levnedes ikke tid eller kraft til at udfolde nogen større virksomhed som komponist; Niels Malers eneste kendte komposition er „Højby Skyttemarch", tilegnet den unge friskolelærer Klaus Berntsen i Højby. Da friskolelæreren var avanceret til forsvarsminister (1910) udsatte Carl Nielsen Højby Skyttemarch for militærorkester, så regimentsmusikken kunne hylde Hs. Excellence med kendte og kære toner fra de unge dage.

Niels Maler var meget efterspurgt som spillemand; det hændte, at folk, endog langvejs fra, opsatte et bryllup for at få Niels Malers trio til at spille. De to medspillere i trioen var „Blinde Anders" og Christian Larsen, Bellinge. Om dem fortæller Carl Nielsen:

Da jeg var omkring otte-ni år gammel (C.N. var født 1865) blev der i min fødeegn stiftet en musikforening af landsbymusikantere, skolelærere, gårdmænd og hvem der ellers kunne traktere et eller andet instrument. Det var daværende lærer Hansen i Stenløse, der tog sagen i sin hånd. Han spillede godt klarinet og havde købt en

hel del nodebøger for mindre orkester efter en afdød musikdirektør Búchler, der havde haft sin virksomhed i Odense.

Foreningen kom til at hedde „Braga", og da medlemmerne boede langt fra hverandre, fandt prøverne sted snart her og snart der, i en kro eller andet lokale. Jeg fik engang imellem lov til at følge med min far og de nærmest boende, som slog sig sammen om en vogn, når det var langt borte. Foreningens formål var rent ideelt: At lære den gode musik at kende, og i nodebøgerne fandtes både danse, ouverturer, potpourrier og symfonier eller satser af symfonier af Mozart, Haydn og andre klassikere. - For at få penge til anskaffelsen af noder og instrumenter gav man nu og da en offentlig koncert. Ved en af disse - det var i Rolighedskroen ikke langt fra Rolfsted - fik jeg lov til at spille triangel til „Dagmar Polka" af H.C. Lumbye. Det var min første optræden, og jeg var jo umådelig spændt på, om jeg kunne falde ind på de rigtige steder. Den samme aften var ouverturen til „Den stumme i Portici" også på programmet, og da vi kørte hjem i den stjerneklare nat, gik Aubers melodier ustandselig igennem mig. Det var nogle af de skønneste timer i mit liv, og jeg var fuldkommen henrykt og lykkelig den hele nat. - Orkestret bestod af fire violiner, en bratsch, en cello, en basun og triangel eller lille tromme. Jeg ser og hører endnu for mig, med hvilken alvor og kærlighed mine landsmænd og fynboer øvede musikken og en af dem, Christian Larsen fra Bellinge, skal jeg mindes, så længe jeg lever. Han var eneste søn af en lille gårdmand i Bellinge og i besiddelse af sjældne musikalske evner. Efter stor modstand fra faderens side, fik han lov til at tage til København et halvt års tid, for at spille med Tofte; men så måtte han tilbage igen og hjælpe faderen med gårdens drift.

Han var kendt over det meste af Fyn, ikke blot som musikant, men også som solospiller. Ved gilderne blev han nemlig i reglen opfordret til at spille solonummer af den højere musik, og når han trådte frem, blev der så stille som i en kirke, og folk lyttede med den største andagt til hans varme, smukke spil. Når min far var tilstede, stod han altid tilbagetrukken i beundring og stolthed over sin ven og kammerat. De to var nemlig i reglen sammen, når der skulle være musik, og aldrig har der været et ondt ord imellem dem. Senere kom jeg med i laget, og jeg husker mange bemærkninger, som Christian Larsen gjorde om musikken og mestrene. Så fik hans stemme en dyb klang, der åbenbarede en betaget sjæl, som atter virkede på min.

Carl Nielsens far, Niels Jørgensen (Niels Maler).

Thi her er vi ved en hemmelighed, som aldrig kan åbenbares. Det ene menneske kan give det andet noget, uden at han selv aner det, kan befrugte som i drømme, kan hjælpe, hæve og styrke ved ingen verdens ting, så dette menneske måtte le, i fald man ville takke ham.

Gennem dette vidnesbyrd fra Carl Nielsen, får den beskedne fynske landsbymusikanter en hædersplads i dansk musikhistorie.

For Christian Larsen var musikken livets indhold. Altid gik han og ,,hviskefløjtede'' – som en af hans døtre udtrykte sig – især når en ny komposition var på vej. Fra sin fødegård fik han udstykket en lille ejendom på fire tdr. land, hvor der kunne holdes en ko, som hans kone kunne passe, mens han tog sig af musikken. Her

opvoksede 11 børn, som alle blev oplært i musikken. Det vakte sensation, da Christian Larsen gav koncert med en 11 årig datter ved klaveret og en søn på celloen, og diverterede det stopfyldte forsamlingshus med Haydn-trioer. Siden udviklede det sig, så han kunne stille et familieorkester på syv-otte stemmer.

Christian Larsen har bidraget meget til at højne musiklivet på landet; helt nede fra Fåborgegnen og fra Kerteminde har elever søgt til Bellinge, for at få undervisning-formedelst 75 øre i timen! Carl Nielsen fortæller videre: Jeg havde nu, i otte-niårs alderen, fået undervisning i violinspil, dels af min far og dels af lærer Emil Pedersen i Nørre Lyndelse, og jeg havde også tidligere begyndt at komponere melodier. Det var et stort besvær for mig at finde på nodeskrivningen. Inden jeg kendte noderne, benyttede jeg mig af forskellige tegn og ord, for at fastholde melodierne, f.eks. lang a, to hurtige d - o.s.v. Ved et gilde, hvor jeg var stedfortræder for min far, spillede jeg en polka af egen komposition, hvori der uafladeligt forekommer synkoper. Den begyndte således: Noder.

Det var netop, da min far trådte ind i dansesalen, at dette storværk fik sin første opførelse. Jeg kunne se på hans ansigt, at det behagede ham ikke; han kom nærmere med sin violin under armen og gav sig til at sekundere mig. Men da de havde danset færdigt, sagde han: „Du skulle hellere lade være med de kunster, det er ikke til at danse efter." Far havde ellers en sjælden rytmisk sans, han var netop af den grund kendt over hele Midtfyn som den bedste dansespiller.

I kredsen af de musikanter, som hørte til min fars medarbejdere, var der, foruden den allerede nævnte Christian Larsen, en mand, der hed, Blinde Anders, og som var kendt næsten over hele Fyn. Han var virkelig noget af et geni, ikke blot i musikalsk henseende, men også som deklamatør og fortæller. Man sagde, han var uægte søn af en fornem mand og var bleven opdraget af en godsejer på Hollufgård indtil dennes død. Hans dannelse var højt over den almindelige på landet, og han havde, trods sin blindhed, et så ejendommeligt, halvt sarkastisk og dog meget vindende og levende væsen, at landbefolkningen ikke kunne få øjnene fra ham, så snart han var tilstede; det mindste ord, han sagde, kom ligesom fra en anden, mere interessant verden. Når vi vandrede sammen, har jeg hørt ham tale med min far om de højeste og dybeste spørgsmål; det var ligesom han ville trænge til bunds i alting, og var der noget, han ikke kunne få svar på eller ikke selv

Musikforeningen BRAGA, ca. 1877–78. Fra v.: 1. gdr. Chr. Jørgensen, Fangel Mailegård, 2. (?), 3. lærer Christensen, Tammerup, 4. Christian Larsen, Bellinge, 5. „Niels Malers Albert", 6. gdr. Jens Pedersen, Nr. Lyndelse („Søren Pæsins konen Jens"), 7. gdr. Jørgen Grønlund, Tammerup, Mosegård, 8. lærer Hansen, Fangel, 9. (?), 10. Mads Pedersen, Nørre Søby, 11. Niels Jørgensen (Niels Maler), Nr. Lyndelse.

kunne klare, standsede han ofte med min far under armen midt på landevejen, løftede den ene fod, gav et lille stamp i jorden, og stirrede med sine blinde øjne op i luften. De to bevægelser fulgte altid efter hinanden, og jeg husker, at han engang - da far, han og jeg gik sammen hen ad landvejen imod Årslev - gjorde dem særligt hæftigt, som ville han gennem jorden og rummet fremtvinge et svar. Han havde under vor vandring sagt til far: ,,Du er jo et menneske, som taler helt roligt og fornuftigt om tingene; du må kunne forklare mig tydeligt, hvad forskellen er på rødt og blåt og grønt og gult. De andre modsiger sig selv, når de vil forklare mig det, og Mads Pedersen sagde forleden, at den gule farve knaldede; men da jeg mente at så måtte folk jo blive forskrækkede, i fald de ikke var forberedt, gik han helt fra det og sagde, at der var ikke noget så mildt og yndigt som en gul rose eller som hans lille søstersøn med de gule lokker. Hvad skal jeg tro? Han sagde også, at rødt var ligesom blod, men da jeg ved, at blod er både klæbrigt og varmt, passer det jo slet ikke, hvad han siger. Hvad skal jeg tro? Sig nu du et par ord, Niels. Det var en vinterdag, og vi havde tykt tøj på. Far sagde: Det kan jeg ikke Anders, men tag nu din handske af og prøv og føl på min overfrakke. Kan du mærke, at tøjer

er nobret? - Men når du tager handsken på, føler du ingen nobber, vel, og hvis dine hænder er stivfrosne, heller ikke, - da der nu er en mangel ved dine øjne, og de hverken kan tage imod eller give noget, så kan du heller ikke få nogen forestilling om det røde og det blå. Blinde Anders så slet ikke forknyt ud, han sagde i en helt frisk tone: ,,Nå, så taler vi ikke mere om det, der er gudskelov nok at spekulere over endda. Engang blev jeg højst lykkelig, da han ved et gilde, hvor jeg spillede med, standsede musikken og sagde: ,,Niels Maler, den knægt har evner". Jeg havde netop spillet andenviolin og havde ikke kunnet dy mig for at tilsætte modgående melodier. Blinde Anders spillede afvekslende klarinet og violin, men ind imellem dansene, fortalte han folk historier og mærkelige eventyr, som jeg sikkert tror, han selv digtede.

En sats i Carl Nielsens korværk ,,Fynsk Forår" (tekst af Aage Berntsen) hedder: ,,Den blinde Spillemand", og teksten lyder:

I lommen har jeg min klarinet,
min bedste trøster, når jeg har grædt,
den gemmer viser i hobetal
bag kolde knapper af glat metal.

Det er en minderune over ,,Blinde Anders".

Lærer Hansen, der som tidligere nævnt tog initiativet til oprettelsen af musikforeningen ,,Braga", var en gårdmandssøn fra Kauslunde. Han var dimitteret fra Jelling Seminarium i 1848, under krigen 1850 ,,feltsoldat, som sådan furer". Efter nogle år som lærer ved Freltofte friskole blev han 1857-92. Lærer og kirkesanger i Stenløse ved Odense, fra 1880 sognerådsformand. Nodebøger, der indeholder et par af Chr. Larsens kompositioner er skænket til Carl Nielsen-museet af gårdejer W. Grønlund, Tommerup. Hvis far var fløjtenist i Braga.

Carl Nielsen fortæller videre: Far havde en onkel, som hed Jørgen Fællig, han komponerede flere ting, blandt andet en Francaise, der ligesom Lanciers består af en hel række melodier i to fjerdedels eller seks ottendels takt. Blandt disse melodier er der et par, som er rytmisk og kompositorisk helt geniale. Der er et liv af ynde deri, som kan minde om selve Schubert. Han kunne nedskrive melodier, han ikke forud havde hørt, efter en eneste overhøring; og da det i hans tid var vanskeligt at få fat i ny dansemusik, gjorde Jørgen Fællig en ting, der vakte megen opsigt, og

på en måde også beundring blandt de fynske landsbymusikanter. Når hans konkurrenter havde anskaffet sig nye dansenoder og spillede dem første gang ved gilderne, lagde han sig uden for gården i vejgrøften med et stykke nodepapir og skrev dem ned; nogle dage efter kunne man så høre dem spillet af ham og hans trup - og på en meget livfuldere måde - til stor ærgelse for de andre. Fremgangsmåden var jo ikke videre fin, men der var dog altså kræfter i ham.

Da Carl Nielsen senere blev ansat ved regimentsmusikken i Odense, havde han gjort bekendtskab med en gammel pianist i en beværtningskælder i Vestergade. Han hed Outsen, og var søn af en højere toldembedsmand i Slesvig-Holsten fra før krigen. Det var gået ned ad bakke med den gamle musiker, og nu levede han af nådsensbrød hos en gæstgiver, som var uden dannelse. Carl Nielsen fortæller: Jeg kunne se, hvordan det pinte ham, når gæstgiveren med sin grove hånd for kommers strøg ham over hans hvide fuldskæg og i det hele behandlede ham ovenfra.

Outsen var en gennemdannet mand, som ikke blot kendte den klassiske musik, men som også havde læst meget, og var hjemme i verdenslitteraturens hovedværker. Jeg må omtale ham nærmere, fordi jeg skylder ham mine første stærke indtryk af den højeste musik. Vi spillede efterhånden en hel del klassiske sonater af Haydn, Mozart og Beethoven for klaver og violin sammen. Min teknik var imidlertidig ikke ret udviklet, så vi måtte holde os til de mere skikkelige værker, men ved vores sammenkomster fortalte den gamle om de store komponister, og med ganske få ord karakteriserede han for mig, de forskellige mestres egenskaber på en så livfuld måde, at jeg har bevaret det gennem den lange tid. Når man nævnte Haydn, spillede han og kastede beundrende hovedet tilbage. Om Mozart, Beethoven og Bach husker jeg et par løsrevne bemærkninger, nemlig: Når De kommer så vidt engang, læg så mærke til, at når Mozart begynder på finalerne i sine operaer, så hører man allerede i de første takter, at nu kommer der en stor og levende udvikling".

En dag, han havde fortalt mig om det attende århundredes komponister, sagde han: „Og så kom Beethoven og brød ind midt i det hele". Da jeg viste ham det gamle hæfte, jeg havde af „Wohltemperiertes Klavier", sagde han, at Bach var så dyb og mærkelig, at ham skulle jeg helst lade ligge, til jeg blev en hel del ældre. Naturligvis satte jeg mig alligevel til at studere Bach den

næste dag, ja, meget ivrigt, fordi jeg kunne høre klangen i Outsens stemme, at han nærede en ophøjet respekt for Bachs musik. Men jeg kom atter bort fra Bach, da Outsen viste mig til rette på klaveret, og først da jeg var midt i tyverne, tog jeg fat på ,,Wohltemperiertes Klavier".

Det var lidt om de fynske spillemænd, som hver på sin måde var med til at inspirere og sætte fantasien i bevægelse hos vor store komponist Carl Nielsen, da han som ganske ung gjorde de første skridt ind i kunstens eventyrlige verden. Der kan vist ikke herske nogen tvivl om, at hans samvirke med disse musikantere har påvirket og haft en vis betydning for Carl Nielsen, også fremover, hvad det jo tydeligt fremgår af hans bog ,,Min fynske Barndom".

En spillemand, som også har bidraget meget til at vække og nære kærlighed til musikken i Midtfyn, er Hans Jørgen Andreasen i Vantinge (1813-1899). Han er et eksempel på, at det ikke først og fremmest kommer an på store evner og megen lærdom, men at den jævne mand kan øve et rigt virke, når han er nidkær i sit arbejde og har kærlighed til sit arbejde og sine medmennesker.

Hans Jørgen Andreasen fødtes i Vantinge 1813. Faderen, væver Andreas Bendiksen, var af sønderjysk slægt, moderen var fra Millinge. Allerede da han var seks år, lærte faderen ham at spille violin; 12 år gammel spillede han til dans. Efter sin konfirmation lærte han skrædderhåndværket, som han drev i mange år. I hans slægt opbevares en epistel fra hans gamle lærer, degnen i Vantinge: ,,Hvor længe - kære, gode knøs, skal degnen traske bukseløs? O, kom dog snart, det passer bedst, så får jeg og en hvergarnsvest".

Da Hans Jørgen blev ældre, opgav han dansemusikken for at undervise. Mange elever søgte ham, men på sine gamle dage gik han rundt til dem og var således stadig på vandring. Dette liv blev ham uundværligt, men han var også en kærkommen gæst, når han kom for at spille med drengene. Det blev altid festligt, når han kom.

Han skildres som en gudfrygtig mand, oplyst og frisindet og derfor en morsom gæst at tale med og høre på. Når han drog videre, fik han ofte sin ynglingsblomst - en reseda- i knaphullet, og ville man gøre ham en særlig glæde, sang man med ham hans ynglingssang: ,,Sig nærmer tiden, da jeg må væk"- Da han fyldte 80 år, holdt gamle elever og gode venner fest for ham på Ringe Hotel, og efter hans død satte de en mindesten på hans grav.

Hans Jørgen Andreasen, Vantinge (1814-1899).

Tre af Hans Jørgen Andreasens elever: Gårdejer Rasmus Rasmussen, Rynkeby, og dennes broder, brygger Kristian Rasmussen, Ryslinge, og bagermester H.C. Andersen, Rudme, blev Th. Aagaards medspillere i den kvartet, han startede, da han i 1905 kom til Ryslinge som ung højskolelærer. Denne kvartet forstærkedes 1906 til orkestret ,,Fynske Musikantere", hvis opgave det blev at bringe den gode, klassiske musik ud på landet, hvor den ellers sjældent eller aldrig hørtes - et højskolearbejde på musikkens område. Herom mere under ,,Fynske Musikantere".

Gennem mange år havde ,,Fynske Musikantere" en udmærket, solid koncertmester i ,,Laurids Musikanter" fra Allested. Laur. Hansen skulle som så mange andre drenge følge i sin faders fodspor. Faderen var slagter og så med uvilje på, at musikken drog, så Laurids måtte øve sig ved nattetid, eller når far ikke var hjemme. Han satte sin ,,krig" igennem og blev en meget søgt spillemand, fordi han kunne skabe en god tone både på sit instrument og på sine omgivelser. Han fik mange elever, så huset i Allested

var fyldt med musik, når far selv underviste i en stue, to døtre øvede klaver i andre stuer, mens sønnerne var henvist til at øve i sovekammeret og i køkkenet hos mor. Vi kender de to fra radioen: Koncertmester Leo Hansen og kapelmester Henry Hansen, der med sin spillemandskvartet genopliver de gamle musikanteres folketoner.

Laurids Hansen og hans to sønner Leo-og Henry Hansen har i nogle år studeret hos mig, og med hensyn til de to sønner, som begge er fremragende violinister, så passer det gamle ord, at ,,æblet falder ikke langt fra træet''. Laurids Hansen må som violinist betragtes, som en af de mest fremragende musikantere fra den tid på Sydfyn. Laurids Hansen var dus med de store mestres værker, havde sans for form og stil, en fin teknik og dertil en smuk tone.

Assens og Omegn

I Assens og omegn har der i mere end 100 år tilbage i tiden og indtil i dag eksisteret institutioner, i hvilke man beskæftigede sig med og virkede for kendskab til den gode sang og musik.

Ved Vor Frue Kirke i Assens findes et drengekor, som af kendere betegnes som et af landets ældste kirkedrengekor. I 1856 blev det byens officielle kor. Kirkebestyrelsen søgte det år Stiftamtet om at måtte udrede et beløb årligt til aflønning af syngedrengene. Man fik lov til at bruge indtil 200 rigsdaler til formålet. Den 16. marts 1856 begyndte koret sin virksomhed, og har fortsat siden, dog med en enkelt afbrydelse på ca. et halvt år. I 1917 henstillede nemlig det daværende menighedsråd til kantoren at drage omsorg for, at man fik et kor af voksne. Allerede efter et halvt års forløb udtalte man sin tak til de voksne og bad kantoren om, at få drengene tilbage igen. Kirkegængerne ville ikke undvære drengestemmerne.

Kortjenesten virkede også udviklende på de unge sangeres musikalitet; flere af dem har fået navn i musikkens verden, det gælder bl.a. en så fornem instrumentalist som nu afdøde kgl.kapelmusikus William Andersen, far til tidligere kgl. koncertmester Carlo Andersen, og violinisten Elisa Andersen, medlem af Odense Byorkester.

Endnu i begyndelsen af 1930erne havde Assens tre mandskor:

Arbejdersangkoret, Assens Sangforening og Assens Håndværkersangkor. Omkring 100 mennesker gik en gang ugentlig i sangforening. Der blomstrede et rigt foreningsliv, og de gamle protokoller fortæller om, at der en vinter afholdtes 19 koncerter.

Om de ældste kor vides ikke meget, en fane fra 1868, tilhørende Assens Sangforening, opbevares nu i Willemosgården. De sidste medlemmer blev optaget i et senere kor kaldet Assens nye Sangforening, stiftet 4. oktober 1882. Bestyrelsen bestod af: K. Nielsen, F. Lindemann, Laurits Seligmann, K.F. Marcussen, P. Issing, A. Hansen og J.M. Høeg.

I lovens § 1, som citeres ordret, hedder det:„Foreningens formål er at udbrede sansen for sang og uddanne de syngende medlemmers stemme, i hvilken hensigt foreningen afholder ugentlige syngeøvelser, hvor der indstuderes flerstemmige og andre sange der senere foredrages af medlemmer og deres damer ved koncerter og lignende lejligheder. Et vinterbal og en sommerudflugt vil også finde sted".

Håndværker og Industriforeningens Kor oprettedes 5. marts 1888, i hvilket ovenstående omtalte kor tilsluttedes. På en generalforsamling vedtog sangerne at blive selvstændige og stiftede den 31. oktober 1913 det nuværende kor under navnet „Assens Håndværker-Sangkor".

Den første bestyrelse bestod af: Viggo Hartmann, formand Adolf Beirholm Pedersen, Viggo Carstensen, Wilhelm Häuser og Peder Marcussen.

I lige så mange år Håndværker-Sangkoret har bestået, har afgåede syngedrenge fra kirken, om ikke dannet kernen, så dog været talrigt repræsenteret i dette kor. Assens Håndværker-Sangkor har altid været et kor i særklasse.

Den kendte musikmand og skoleinspektør Wittrup, der blev leder af koret 1892, skabte gode traditioner, som medlemmerne har forstået at føre videre.

Den første musikforening i Assens stiftedes i årene omkring den første verdenskrigs udbrud. Det var i en mørk og trist tid, hvor folk savnede lyspunkter og glæder, derfor blev tilslutningen også meget stor.

Den første bestyrelse bestod af: Dommer Feddersen, som formand, lærerinde frk. Blom, fru Dr. Poulsen og Claus Bang, Liltofte.

Under krigen måtte foreningen udelukkende benytte danske

kunstnere, hvoriblandt kan nævnes: Instrumentaltrioen: Agnes Adler, Peder Møller og Louis Jensen, vokaltrioen: Ellen Bech, Saima Neovi og Anders Brems, samt kammersanger Helge Nissen og nordmanden Henrik Dahl med ,,Gluntarne", kammersangerinde Tenna Kraft, hofpianistinde Johanne Stockmarr, hofviolinistinde Gunna Breuning-Storm og kammersanger Laurits Melchior.

Musikforeningen for Assens og Omegn stiftedes den 5. oktober 1945 på foranledning af kgl.operasanger Lars Boe. Der udsendtes indbydelse til 100 personer, hvoraf de 50 havde givet møde. Den første bestyrelse bestod af: For Assens fru ingeniør Glahn, organist Clausen og kæmner Mortensen; for omegnen: Lars Boe, fru gdr. Nyboe, gdr. Kai Nielsen, Kirke Søby og fru Anna Balle.

Musikforeningen har hentet kunstnere hertil, ofte af verdensformat, og givet medlemmerne lejlighed til at møde disse personligt i koncertsalen, høre deres fortolkning af fortidens og nutidens store komponister - en oplevelse, som ikke kan erstattes af radio og fjernsyn.

Blandt mange berømtheder har følgende medvirket ved koncerterne: Else Brems, Einar Nørby, Vichtor Schiøler, Holger Byrding, familien Telmanyi, Eyvind Møller, Anker Buch og Odense Byorkester. Fra udlandet: Todd Dunkan, Kim Borg, Wiener Sängerknaben og Prager Musici.

Den sidste tids berigelse af musiklivet i Assens er blevet modtaget gennem institutionen ,,Jacob Gades Legat", som resultat af denne violinist og komponists kærlighed til og forståelse af alt, hvad musik kan bringe mennesker af umistelige glæder.

Jacob Gade, hvis liv formede sig som et eventyr, levede i mange år indtil sin død i Thorøhuse, nær ved Assens. Han der selv havde kæmpet og oplevet en kunstners trange vej for at nå frem til målet, at skabe noget blivende, så det, som fra naturen var blevet ham selv givet, måtte han give videre, ikke blot som toner, men også som støtte og hjælp til de unge, der kæmper sig frem ad kunstens trange vej, hjælpe dem med pengemidler, der sætter dem i stand til at fortsætte deres studier og uddannelse hos de største musikpædagoger i udlandet. Disse pengemidler kom og kommer fra alle steder i verden, hvor Jacob Gades kompositioner spilles. - Ja, Jacob Gade dels undrede sig og dels morede sig i de sidste år af sit liv ved at sige, at hvert minut spilles en af hans kompositioner et eller andet sted i verden. Ja, i sandhed et eventyr - og resultaterne - ja, de er uoverskuelige. De midler, der indkommer, ad-

ministreres af en fondsbestyrelse for Jacob Gades Legat. De uddeles hvert år ved et storstilet koncertarrangement i Assens, hvor man, så vidt muligt, hører de unge kunstnere, der har fået del i Legatet, og som derefter drager ud for at dygtiggøre sig, for atter at bringe sang og musik videre til berigelse for mange.

I oktober 1957 blev „Assens Harmoniorkester" oprettet. Første bestyrelse bestod af: Jørgen Nielsen, formand, A.G. Nielsen og Gunnar Jensen. Peder Thede blev orkestrets dirigent. Ved mange lejligheder har orkestret på udmærket måde løst de forskellige opgaver, det er blevet stillet over for – ikke mindst ved de kommunale sommerkoncerter i Skovanlægget. – Det må også betragtes som en anerkendelse af orkestret, at det store stævne, som den fynske afdeling af „Danske Amatørorkestres Forbund" lod afholde i september 1966 med 10 orkestre og ca. 300 musici, blev henlagt til Assens. Stævnets protektor var byens borgmester, landsretssagfører Knud Larsen.

Vestfynsk musikliv fra de lange fodtures tid til Assens Egnsorkester

Assens og egnen der omkring har haft mange musikbegavelser, og ikke mange provinsbyer har vel fostret et violindynasti som Assens med brødrene Andersen.

Det er såmænd ikke så længe siden, at folk befordrede sig til fods, når de skulle fra sted til sted. Det var ikke alle, som kunne spænde heste for et køretøj, og så måtte man gå. Det var før cyklernes tid, og motorcyklernes og bilernes, men det er ikke længere siden, end at ældre folk husker det. Nogle af de folk, som især lærte at bruge deres ben, var spillemændene, og Vestfyn har naturligvis haft sine spillemænd som enhver anden egn. Det var folk, som kom vidt omkring. De indfandt sig med deres instrumenter, når dansen skulle gå i storstuen, i lo eller forsamlingshus, undertiden på åben estrade. De kom som fremmede, men de var kendte og velsete, for det var fra dem, festglæden udgik. Lange veje måtte de ofte vandre til feststedet, og når andre efter festen var endt, kunne gå til ro og får nogle timers hvile inden næste dagsværk, så begav spillemændene sig ud på den lange hjemtur. Også dem ventede en dags gerning som håndværker eller postbud.

Ellekjær-Dynastiet

Assens-musikerne husker mange af de gamle, over hele Vestfyn, ja, næsten over hele Fyn, kendte og populære spillemænd.

Glamsbjerg-møbelhandleren H. Ellekjærs far, Peter Ellekjær, Glamsbjerg, var en af dem. Han dannede et helt spillemandsdynasti med sine fem børn. I hans orkester spillede desuden kendte folk, som Per Dærup og postbud Lars Jensen, Turup, far til Peter Thede Jensen, Assens.

Den spillende Ellekjær-familie holdt sammen i en længere årrække og kom vidt omkring, bl.a. til Middelfart og Bogense, og det var et meget populært orkester. Møbelhandler Hans Ellekjær spillede i sine unge dage i Zürich Stadsorkester og var senere fortsat medlem af egnsorkestret. Det samme var hans søn Harald Ellekjær.

Musikdirektør P. Thede Jensen husker, at hans far har gået 3 mil for at spille til bal og tilbage ud på morgenen. Han kom hjem, så han lige kunne gribe posttasken og tage fat på sin postrute, som var 7 mil lang. Det var en drøj daglig tur, navnlig når der så undertiden også skulle spilles om natten. Gamle Lars Jensen syntes nu også, det var for lang en posttur, og engang tog han ud til postmesteren i Assens for at tale med ham om det spørgsmål. Lars Jensen bankede på døren til det postmesterlige kontor, og omsider blev der råbt, kom ind! Postmesteren sad og læste avis, da Lars Jensen trådte ind, og det blev han ved med. Omsider sagde postmesteren, hvad vil han? Lars Jensen fremførte sit ærinde; Det var en temmelig lang posttur, hvortil postmesteren bemærkede: Han kan jo gå hen og trække den skuffe ud der, så vil han se, der er ansøgere nok til ruten. Og med den besked var audiensen slut. Lars Jensen fik 25 kr. om måneden for de 7 daglige mil.

6 kr. for en Nat

Hvad fik man så for at spille? Jo, det var 6 kr. for en nat. Det var altså en relativ god betaling, men der blev arbejdet for den. Der var ikke mange pauser, og til skovballer kunne de blæse hele natten uden at trættes. Ofte spillede man 4 timer i en køre, men spillemændene blev aldrig glemt, når der skulle drikkes kaffe eller

spises natmad. Det værste var, når tiden trak ud til 2-3-4-5. Der var ikke tale om ekstrabetaling. De 6 kr. dækkede, til de dansende ikke kunne orke mere. Ofte serveredes der natmad ved 2-3 tiden, og spillemændene så gerne hen til, at det skulle være afslutningen. Men lige så ofte kom man rigtig i slavet igen efter mad og drammer, og så skulle der spilles op igen.

Ved høstgilderne fik musikerne altid kaffepunch eller godt hjemmebrygget øl. De dansendes gode humør gav sig gerne udslag i betænksomhed over for spillemændene, at de ikke skulle stå og tørste. Ved skovballerne havde musikerne gerne et halvt hundrede bajere stående, som de ikke kunne nå at drikke. Når man bestilte en bestemt melodi, var det kutyme at give spillemændene en bajer.

At spille over Borde

Ved bryllupper kørte spillemændene foran til kirken. Bagefter skulle de spille i gården, når gæsterne ankom. Mange steder var det skik at ,,spille over borde''. Mens man musicerede under spisningen, gik der en tallerken rundt, hvori der lagdes penge til musikken. Oprindelig gav det gode penge at ,,spille over borde'', men efterhånden kom der ikke meget ind, og så faldt skikken bort.

Egnsorkestrets daværende dirigent, overlærer Aa. Bang, Aborg, fortæller, at ved et bryllup var både den gamle spillemand Rs. Nielsen, Aborg, og hans kone med, konen som gæst. Da fru Nielsen dansede ud, så Rasmus Nielsen meget misbilligende på hende, fordi hun ikke kunne holde takten, og til sidst løb han, stadig spillende, ned i salen og forfulgte hende, idet han råbte: Hanne, husk dog, du er en musikanterkone!

Om samme Rs. Nielsen, som var en vittig mand, er der endnu en historie. Han spillede sammen med et par andre til en sygekassefest i en privat have i Sø-Søby. Midt i haven stod et stort æbletræ med tre grene, hvorpå et lysthus var bygget, og her havde musikerne placeret sig, og dansen gik omkring dem. Henimod lukketid kom politiassistent Christensen fra Årup. Han var en flink, men særdeles myndig politimand. - Hvem er musikdirektør her? Spurgte han. - Det er jeg, svarede Rs. Nielsen. - Godt! - Nu kom-

mer den sidste, annoncerede Rs. Nielsen til de dansende, og den bliver god, så se at komme ud at danse. Og så blev der spillet op, og der blev spillet længe. Da der var gået ti minutter, og de dansende var ved at få det varmt, kom politiassistenten hen til Rs. Nielsen og bemærkede: Jeg sagde, De skulle holde op! - Det gør vi også, når vi er færdig med denne her, svarede Rs. Nielsen. Da der var gået et kvarter, kom politiassistenten igen og mindede om, at det var lukketid. - Ja, nu er vi også snart færdige, sagde Nielsen, men han lod gå endnu fem minutter, før han slog af - til lettelse for alle, også for politiassistenten.

Musikdirektører i Assens

Den ældste Assens-musikdirektør, som huskes af nulevende, er Rs. Andersen Salskov, far til overhornblæser ved dragonerne i Odense, Chr. Andersen Salskov. I Rasmus Salskovs orkester fra slutningen af århundredet kan nævnes: Hans Peder Rasmussen, Aborg Teglværk, Fr. Eriksen, Aborg Mark, farfar til Kay Eriksen, Assens og Mads Nielsen, Aborg. Salskov efterfulgtes som musikdirektør af Lars Chr. Boe, Dyrehøje, der var ud af en slægt, som tæller mange talentfulde musikere. Lars Chr. Boe leverede musikken til amtsudstillingen i Assens 1906. Hans orkester drog jævnligt gennem byens gader i de otte dage udstillingen varede. Adskillige kom spadserende ind fra egnen hver dag og mødte hos Anders Boe i Barongyden for at klæde om til diplomat og høj silkehat.

Det var et godt blæseorkester på det tidspunkt. Det talte navne som: Skræddermester Hans Hansen, Assens, Finn Rasmussen, Aborg Mølle, Hans Boe, Turup, murermester Th.Andersen, Assens, Hans Liltofte, T. Løber fra Dærup, malermester Rs. Eriksen, Assens og Lars Jensen, Turup.

Johan Petersen var byens første musikdirektør ude fra. Han afløstes i 1911 af Chr. Andersen Salskov, efter ham kom Fister Sørensen og Sune Welin. Derefter en kort tid, komponisten Chr. Danning, Helnæs, som lærte Peter Thede Jensen op, og siden ledede Thede Jensen orkestret, dog at fabrikant Kay Eriksen en sæson ledede blæseorkestret. Da Thede Jensen trådte til, var orkestret på 12 mand, men antallet svandt efterhånden ind, og man

måtte undertiden have assistance fra Odense til de kommunale koncerter. De 12 mand var egentligt forløberne for det nuværende Egnsorkester.

De gamle spillede på deres musikalitet

Der har gennem tiderne været en levende musikinteresse på Assensegnen og egnen har haft usædvanlig mange begavede musikere. Også mange blandt de gamle spillemænd er værd at nævne, således: Maler Hans Hansen, der i musikerkredse blev kaldt Hans Liltofte, videre Hans Salskov, Mygind, der var far til klodsemager Salskov, som også var en kendt musiker, og Anders Boe Barongyden. Desuden var der Lars Chr. Boe. De fire kunne sidde i timevis og spille de dejligste ting og med de smukkeste harmonier. Og så var de herlige mennesker, samtidigt med at de var musikere. Det var minimalt, hvad de gamle spillemænd havde lært. De lærte af hinanden, og spillede iøvrigt på deres musikalske begavelse. Når man sammenligner dem med de store musikere af i dag, så må man huske på, at de sidste har gode hjælpemidler til deres rådighed i deres uddannelse, mens de gamle delvis var selvlærte. De havde ingen musikteori, men de havde musikalitet, og den nåede de vidt på. Hans Ellekjær: Ja, man sagde jo bl.a. om Lumbye, at hans teoretiske viden ikke var så stor, men han var blandt dem, der „havde det i sig".

Andersen-brødrene fra Assens

Når man taler om musikbegavelser, så har Assensegnen fostret ikke så få. I Assens er der først og fremmest brødrene Andersen. Det drejer sig om: William, Sophus og Harald Andersen. De indtog absolut en førende stilling inden for kammermusikken i Danmark i en længere årrække. William og Sophus var medlemmer af Det kgl. Kapel og Harald rejste i Skandinavien og gav koncerter som fremragende solist. Senere som violinist i Statsradiofoniens Symfoniorkester. Og begavelsen gik i arv til sønnerne. Williams søn Carlo Andersen, kgl.koncertmester, og datteren Elisa Ander-

sen, Danmarks Radio og Odense Byorkester, og Polykarp Andersen, søn af Sophus Andersen, har ligeledes været medlem af Det kgl. Kapel.

William, Sophus og Harald kom altid hjem i ferierne, og så blev der givet koncerter, og der var liv og musik, hvor de færdedes. De kom bl.a. meget på Liltofte. Der var også violinistinden Ninna Bentzen fra Årup, medlem af Det kgl. Kapel, og der er violinistinden Bergitte Nielsen, hvis far, kapelmester Arnold Nielsen, stammer fra Ørsted. Skræddermester Hans Hansen, ,,Basskræddereren", var far til den fremragende fløjtenist Marius Hansen, der var lærer ved Det fynske Musikkonservatorium og medlem af Tivoli Koncertsals Orkester. Der er Odense Byorkesters tidligere koncertmester Jørgen Jensen, Thorøhuse, og Odense Byorkesters solofløjtenist Carl Bang, der er lærer ved Det fynske Musikkonservatorium og medlem af bestyrelsen, han stammer fra Frøbjerg. Mon der er en eneste provinsby, der har fostret et lignende violindynasti.

Assens Egnsorkester

På Assensegnen dansede man til tonerne fra ,,Frederik Musikanters" violin. Frederik Vihelm Eriksen, (1838-1898) havde en gård på 30 tdr. land i Aborg, men udfoldede sig som musikant, sammen med teglmester Rasmussen på Aborg Teglværk, træskomand Mads Nielsen i Aborg og maler Hans Liltoft, og Frederik Musikanters søn Rasmus Eriksen fortsatte traditionen. De var ofte i samarbejde med Thyge Knudsen i Sdr. Åby. - Rasmus Eriksen grundlagde en farve- og lakfabrik i Kindhestegade, som videreførtes af hans søn Kay Eriksen, der naturligvis også var spillemand; som 12 årig har han oplevet at spille til høstgilde på Wedelsborg sammen med Thyge Knudsen.

Det var fabrikant Kay Eriksen, musikdirigent P. Thede Jensen, urmager Jacob K. Marcussen og fotograf Kaj Ove Agerlund, der i sin tid tog initiativet til Assens Egnsorkesters oprettelse.

Et gulnet avisudklip fra en af de sidste april-dage 1945 fortæller uden større begejstring om stiftelsen af ,,et eller andet" orkester på Assensegnen. Det hedder således i slutningen af beretningen til de måbende læsere: ,,Der kunne ikke opnås enighed om et navn til

orkestret, så spørgsmålet overlades til bestyrelsens afgørelse". Enighed eller ej - med „Assens Egnsorkester" fik bestyrelsen fundet et navn, der helt frem til 25 års jubilæet havde vist sig ganske at dække.

Orkestrets første dirigent var Kay Eriksen, der afløstes af pensioneret overlærer og musikpædagog Aage Bang, Aborg, og siden 1966 har basunist i Odense Byorkester Lars Toft, været orkestrets leder.

Orkestrets debutkoncert fandt sted den 12. juni 1945 i Assens Sukkerfabriks store lagerbygning, til fordel for frihedskampens efterladte. 1000 tilhørere troppede op, og koncerten blev en kæmpesucces. Det samme var tilfældet i 1958, da man sammen med „Fynske Musikantere" hentede laurbær hjem ved en fælleskoncert i Boe Hansens pakhus på Assens havn.

Orkestret har også ladet sig høre i Danmarks Radio, og ved julekoncerter i næsten samtlige Båg Herreds kirker, og ved skovkoncerter og andre arrangementer gennem årene. Stor glæde har orkestret haft af de kommunale koncerter, bl.a. på Salbrovadskolen. Da var publikumstilstrømningen så stor, at gymnastiksalen var fyldt til sidste plads. Så er det dejligt at spille. Det er en form for belønning, udtalte orkestrets medlemmer efter koncerten. Til tider har det kunnet knibe lidt med publikumstilslutningen, udtalte bestyrelsen ved orkestrets 25 års jubilæumskoncert på Hotel Phønix i Assens den 14. maj 1970. - Hvis vi samtidig bød på kaffebord og måske på dans bagefter, så ville det måske hjælpe på publikumsinteressen til vore koncerter, og i stedet for blomster og gaver, er det bedre med en fyldt tilhørersal. I en tid, da musik er noget, man bare lukker op for, når man har lyst til at høre det, kan det naturligvis til tider knibe med interessen for et lille orkester i en lille kommune.

Assens Egnsorkester har tydeligt mærket, at når det gjaldt opgaver med et eller andet samlende socialt formål, har tilstrømningen til koncerterne været størst. Af den nydeligt ajourførte dagbog, fremgår det, at der har været meget stor publikumsinteresse for de fleste af orkestrets mange koncerter.

Hvem er de mennesker, der en gang om ugen, året rundt, kommer sammen på Assens kommunale Borger- og Realskole for at spille sammen i orkestret? Et broget udsnit af befolkningen på Vestfyn, i alderen fra 16-70, fordelt på tre kvindelige og 24 mandlige musikere. Der er chaufføren, slagteren, stenhuggeren, fri-

søren og overlæreren ved førsteviolinerne, mureren, realskoleeleven, maleren og skolehjemsforstanderen ved andenviolinerne. I bratschgruppen er sammensætningen lidt stereotyp, idet begge er lærere. Cellogruppen består af musiklæreren, godsforvalteren og overlæreren og ved basserne står maleren og mureren. Træblæserne er fra fløjterne over oboerne og klarinetterne til fagotten bl.a. besat med en snedker, og en fysioterapeut, møbelhandleren spiller trækbasun og fabriksarbejderen valdhorn. Paukerne, triangel og andet slagtøj passes prompte af apotekeren.

Assens by er ikke for tiden særlig stærkt repræsenteret i orkestret. Kun fem bor inden for bygrænsen, mens yderligere otte har bopæl i kommunen. Resten kommer fra Middelfart, Gamborg, Tommerup, Årup, Harndrup, Krengerup, Glamsbjerg, Snave, ja, hver mandag aften kommer klarinettisten helt fra Skærbækværket og spiller med i Egnsorkestret.

I jubilæumsåret bestod bestyrelsen af formanden, overlærer Hans D. Pedersen, Kærum gl. Skole, møbelhandler Harald Ellekjær, Glamsbjerg, snedkermester Agner Nielsen, Middelfart, malermester Jan Bay Hansen, Ørsted, og smedemester Christian Lund, Assens, og orkestrets arkivar skoleinspektør Karl Nyborg, Ebberup.

Orkestrets repertoire er meget vidtspændende. Især efter at man er begyndt at tage enkelte moderne værker på programmet. Det er især sket siden, dirigenten Lars Toft i 1965 afløste afdøde Aage Bang, som orkestrets leder. Lars Toft er konservatorieuddannet og er tillige musikpædagog. Orkestermedlemmerne lægger ikke skjul på, at man i Lars Toft har fundet den helt rigtige dirigent. Orkestrets programmer har gennem årene omfattet de sidste 400 års musik. Det er blevet til en musikalsk vandring, fra Beethovens første symfoni og Schuberts „Ufuldendte", J. Chr. Bach „Sinfonia", Mozarts ouverture til „Bortførelsen fra Seraillet", Strauss Valse, Lumby-danse, Jacob Gade „Bryllup på Himmelpind", seriøse værker for strygere, potpourrier og operaudtog.

Det er en fornøjelse at dirigere så levende interesserede amatørmusikere, siger orkestrets dygtige dirigent, Lars Toft; ikke mindst fordi de møder meget flittigt op til prøverne. Det er ikke ualmindeligt med en prøveprocent på 90. Det afspejler med hvilken levende og alvorlig interesse orkestrets medlemmer går til opgaven,

for at yde det bedste til glæde, ikke alene for sig selv; men til glæde og berigelse for befolkningen omkring på Sydvestfyn.

Egnsorkestret har haft en kreds af gode mænd, som holdt sammen på det i kritiske perioder, som også denne institution har gennemlevet. Man mindes i orkestret specielt guldsmed Jacob K. Marcussen, hvis interesse og offervilje tillægges afgørende betydning for, at vi i dag har Egnsorkestret i levedygtig stand.

Nu synes Egnsorkestret at ligge i et fast leje, ca. 25 musikere står trofast vagt om det, og det har opnået en popularitet hos publikum, som også vil tjene til at befæste dets stilling som den institution, hvor byens og egnens musikudøvere kan samles i fælles glæde, ved at dyrke musikken sammen under gode forhold. Sådan har den musikalske udvikling været på Assensegnen i løbet af nogle menneskealdre, at mens de gamle spillemænd dyrkede musikken både af lyst og som erhverv, så spillede man nu kun af lyst.

Der er således på Assensegnen gjort en stor indsats, både på det folkelige og det kunstneriske område.

Musiklivet i Svendborg og Omegn

Anno 1733 blev der af kancelliet udstedt bevilling til musikantsvend Simon Christiansen af Svendborg, at denne måtte overtage embedet som stadsmusikant i Svendborg efter sin far Christian Andersen, med ret til at spille 2 mile deromkring. Navnet Simon (senere Simonsen) forekommer her for første gang indenfor stadsmusikantens historie i Svendborg. Derefter har slægten Simonsen været knyttet til Svendborg musikliv som stadsmusikanter gennem flere generationer.

Anno 1751 androg Simon Christian Borg, musikant i Svendborg, om hans søn Niels Carl Simonsen, måtte medvaretage embedet og siden overtage samme, da han på grund af svaghed ikke længere mente sig i stand til at varetage embedet som hidtil. Stadsmusikanten fik sit andragende bevilget.

Niels Carl Simonsen var derefter stadens musikant indtil sin død 1768, hvorefter hans enke, Bodil Kirstine Hjort Niels Simonsen allerunderdanisk androg kancelliet, om hun måtte overtage musikant-embedet, da hun og hendes børn ellers ville blive sat i

den yderste armod og elendighed. Hun får, efter indstilling fra borgmester og råd i Svendborg, embedet overdraget, imod at hun forpligtiger sig til med dygtige folk at varetage musikanttjenesten, at ej nogen klage skulle forekomme.

Året 1780 andrager Bodil Kirstine Hjort atter kancelliet, denne gang om, at embedet efter hendes død måtte blive hendes søn, musikantsvend Gregers Hjort Simonsen, overdraget. Hun angiver, at hendes helbred er skrøbeligt, og at det er hendes ønske og tillige vil være en betryggelse for hende, om embedet måtte overgå til hendes søn.

Gregers Hjort Simonsen får derefter bevilling til efter sin mors død at måtte nyde musikantrettighederne samme steds. Denne bestalling blev givet på Fredensborg Slot 31. maj 1780.

Madam Simonsen levede dog, til trods for sin skrøbelighed, omtrent i 19 år, og først da kunne Gregers Hjort Simonsen tiltræde musikanttjenesten som selvstændig stadsmusikus. Herom fortæller Svendborg rådhusprotokol 1743-1800. År 1799, 28. jan. fremkom på Svendborg Rådstue Stadsmusicus Gregers Hjort Simonsen, som ifølge bestallingsbrev af 31. maj 1780 begærede at vinde borgerskab der i byen, siden hans moder nu for kort tid siden ved døden var afgået, og han altså nu tiltrådte musikanttjenesten. Han aflagde derpå sin borgerskabsed og blev optaget til borger. Senere år 1813 blev stadsmusikant Simonsen ved kgl. udnævnelse ansat som organist ved St. Nicolai og Frue Kirke i Svendborg.

Om stadsmusikanten i Svendborg hedder det, at byen havde en god stadsmusikant og et velbesat orkester. Stadsmusikant Simonsens navn nåede på en ærefuld måde helt ind til hovedstaden. Der stod således at læse i Berlingske Tidende, på den tid:

„Onsdagen den 4. december 1811 haver stadsmusicus Simonsens 2 sønner fra Svendborg, 11 og 13 år gamle, den ære med kongl. allernådigst tilladelse at give en stor vokal-og instrumentalkoncert på Det kgl. Teater...

Videre hedder det om stadsmusikanten i Svendborg, i en kancelliskrivelse af 17. jan. 1808 til Amtmanden over Svendborg Amt angående den betaling, de Svendborg Borgere var pligtige til at yde Stadsmusikanten, når de ønskede hans assistance:

For at forebygge tvistigheder for fremtiden angående den stadsmusikanten tilkommende betaling, anses rettest, at der fastsættes ham en takst, som af byfogden kan bestemmes, på amtets approbation, til ¾ af den betaling, som stadsmusikanten i København er berettiget til at oppebære, hvorimod den bestemmende betaling bør erlægges for hver person, som stadsmusikanten leverer til musik uden hensyn til dennes alder. (Det var nemlig af byfogden fastslået, at der for drenge under 15 år ikke kun burde erlægges det halve af den sædvanlige betaling.)

Slægten Simonsen i Svendborg repræsenterede en udpræget musikalsk familie, og en række af dygtige og ansete musiknavne er udgået fra denne slægt. En søn af stadsmusikant Gregers Hjort Simonsen var således kgl. kapelmusicus Hans Sophus Simonsen, der var en fremragende violinist og levede fra 1810-1857. Han var gift med den i sin tid berømte kgl. kammersangerinde Elisabeth Catharina Simonsen, f. Ryslander (1816-1849). Deres søn var kgl.

kammersanger Niels Juel Simonsen (1846-1916). Yderligere havde stadsmusikant Simonsen 2 sønner, der begge var ansete musikere, musiklærer Carl Simonsen, Odense og organist Niels Simonsen, Christianssand. Moderen var født Mossin, et navn, der også nævnes blandt vore gamle ansete musikerslægter. En datter af stadsmusikant Simonsen var gift med organist Kugler i Svendborg. Kaptajn og stadsmusikus Gregers Hjort Simonsen døde i følge Svendborg skifteprotokol 18. maj 1843. Her nævnes han tillige som kaptajn. Denne titel stammer antagelig fra den gamle borgervæbning i Svendborg. Johs. Olsen omtaler også i ,,Svendborg Bys Historie" en kaptajn Simonsen ved borgervæbningen.

Slægten Simonsen har ligeledes været knyttet til Assens som stadsmusikanter, og fra en af disse stammer komponisten Hans Casper Simonsen (født 1812) der bl.a. har skrevet melodier til flere af St. St. Blichers sange: Jyden han er stærk og sejg, Øvli og flere andre. Hans Casper Simonsen var en anset musiker og musiklærer og en betydelig mester i at behandle orglet. Han døde som organist ved St. Knuds Kirke i Odense 1876. En broder til ham var en på sin tid kendt violinist J.E. Simonsen.

Musikdirektør Hans Petersen og hans samtid

Musikdirektør Hans Petersen stammede fra Ulbølle, og var født 1835. Han var en efter sin tid meget dygtig musiker og blev af sin samtid anset for et musikgeni. Svendborg orkester var under Hans Petersens ledelse et dygtigt og anset provinsorkester. Som koncertorkester var det hævet over det almindelige efter datidens forhold. Særlig som teaterorkester kom det til at spille en fremtrædende rolle, idet Svendborg som teaterby i gamle dage, og langt op i vor tid, indtog en førende stilling indenfor teaterverdenen i Provinsen.

Svendborg havde undertiden sit faste teater gennem flere måneder. Den spillemand Laurits Christensen, Tåsinge, der i en årrække spillede i det gamle Svendborg Orkester, fortæller således, at ,,Jorden rundt i 80 dage" engang gik i 18 aftener i træk for fuldt hus.

Mange virkelige musikalske opgaver forekom indenfor Svendborg Teater Orkester: Operetter, sangspil og lign.

Musikdirektør Hans Petersen
(1835-1900).

Gamle Laurits Christensen fortæller også et lille morsomt træk fra en prøve på Svendborg Teater for over 90 år siden under Hans Petersens ledelse og hvor også Hans Petersens gamle lærermester, Hans Hansen fra Ulbølle assisterede. Hans Hansen der ved denne lejlighed var klarinettist, var nu en aldrende mand, og havde ikke den dag sin klarinet i den allerbedste orden. Resultatet var derfor til at begynde med mindre godt. - Det var under indstuderingen af Offenbachs Operette „Fandens Overmand" og hvor der bl.a. forekommer solo for klarinet. Daværende teaterdirektør Julius Petersen blev, efterhånden som prøven skred frem, mere og mere arrig over det dårlige resultat og lod sin vrede gå ud over Hans Pe-

Hans Petersens Orkester 1875.

Siddende fra venstre til højre: Niels Jørgensen, Fester, Musikdirektør Hans Petersen, K. J. Knudsen, senere Horsens, P. Madsen, Vester-Skerninge, Lauritz Christensen, Bregninge. — Staaende fra venstre til højre: Holm og Rahbe.

tersen, idet han brølede ned til ham: - Hvad er det for noget skidt De spiller, Hans Petersen? Hans Hansen, der under dette stille og roligt sad på sin plads i orkestret og gjorde alt for at få sin klarinet til at makke ret, følte, at det var ham, det gjaldt. Han vendte sig

mod Hans Petersen, idet han stilfærdigt spurgte på sit uforfalskede fynske bondemål: Hvad siger han Håins? Ja, han siger, det er ikke så godt! Spørg ham, om vi må prøve en gang til? Teaterdirektøren, der havde fået kig på den gamle klarinettist, der sad iført sin jævne husmandsdragt, vender sig atter mod Hans Petersen: Hvad er det han siger, den gamle dernede? Han spørger, om vi må prøve en gang til? Ja, værsågod! Hans Hansen havde i mellemtiden siddet og vædet puderne på klarinetten med spyt, og var nu klar til at tage fat. Han ville for alt i verden ikke lade denne hån sidde på sig. - Sig til ham Håins, at nu går det nok! Nu må du gerne spille igen!

Til Teaterdirektørens store forbavselse klarede Hans Hansen sin opgave aldeles fortrinligt. Han blæste sin solo så smukt, at direktøren kom ham imøde og udbrød glædesstrålende: Ja, nu må jeg skam give Dem min kompliment!

Efter musikdirektør Hans Petersens død måtte der en ny leder til, som kunne føre det udmærkede Svendborg-Orkester videre, og denne mand blev den unge dygtige og evnerige musiker Søren Andersen, der i de sidste tre år af Hans Petersens levetid havde været et af orkestrets bedste støtter.

Søren Andersen kom til Svendborg 1897 og blev straks ansat hos Hans Petersen med fast gage. Allerede som 14 årig blev han elev på Søren Tellings Musikskole i Randers, hvor han fik sin første uddannelse. Da han var 18 år gammel rejste han til Tyskland, hvor han kom til at spille i flere af de mest anerkendte koncert- og teaterorkestre som solo-klarinettist og violinist.

Musikdirektør Søren Andersen var ikke alene en dygtig musiker, men han var også en glimrende orkesterleder, og dertil en uhyre flittig mand og meget afholdt, såvel af sine musikere som af publikum, og kom snart til at præge musiklivet i Svendborg. Også som musik- og sanglærer skabte han sig et anset navn. Talrige elever er udgået fra hans musikskole, og mange af disse kan takke Søren Andersen for en god og grundig uddannelse. Han var ansat som sanglærer ved Svendborg Statsgymnasium. Var dirigent for Svendborg Sangforenings Kor og for Arbejdernes Sangkor og var i nogle år overdirigent for de centraliserede fynske sangkor.

Svendborg havde i gamle dage et rigt teaterliv, hvortil der altid var mellemaktsmusik. Ved en sådan teateraften - det var ved teaterdirektør Otto Jacobsens jubilæumsforestilling i 1935 på Svendborg Teater, ved hvilken lejlighed musikdirektør Søren Andersen

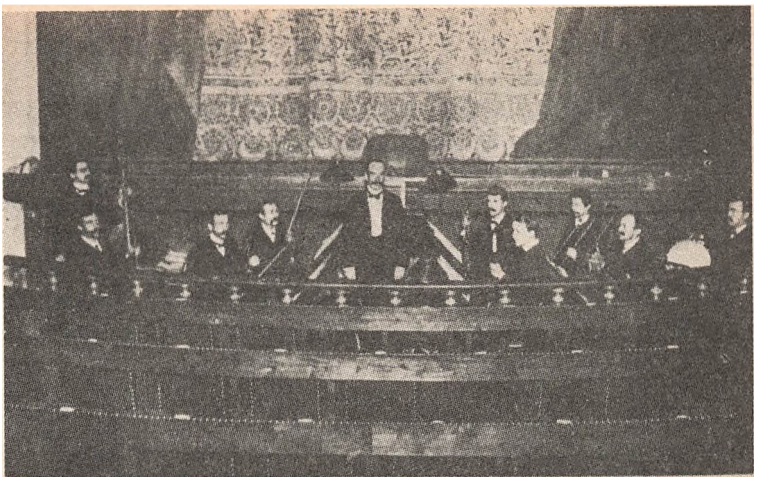

Musikdirektør S. Andersen i Spidsen for sit Orkester i Svendborg Teater.
I første Række set fra venstre: Jørg. Nielsen, L. P. Jensen, Musikdirektør S. Andersen, O. Hilmar, Peder Simonsen og Axel Holgersen. I anden Række: Joh. Simonsen, Niels Holm, N. J. Nielsen og Søren Hansen.

som sædvanlig stod på dirigentpodiet. En kritiker fra København, der overværede forestillingen, sendte dengang en artikel til Svendborg Avis, hvori det bl.a. hedder:

...Jeg har i ,,Embeds Medfør" hørt mellemaktsmusik i mange byer, Svendborg bød mig en så behagelig overraskelse, at jeg synes, det bør fortælles. Det varede ikke længe, før dirigenten fængslede mig. Jeg har ikke ved noget teater-orkester i provinsen set mage til nerve hos en dirigent. Der dirrede ungdom ud fra hans taktstok. Han hviskede til sine musikere. Han æggede dem med øjekast. Han dæmpede dem med en venstrehåndsbevægelse. Man kunne se på hans åsyn, at han var ærgelig over, at Johan Svendsens Festpolonaise blev spillet for hård. Men han havde udførelsen af Sibilius ,,Valse triste" at vise tilbage til. Den var usædvanlig. Den var fuldendt.

...Jeg skriver dette, fordi mellemaktsmusik oftest er udmærket, når den er god, og kun omtales, når den er slet.

Svendborgenserne har god mellemaktsmusik. Men ved de det? En profet er jo sjældent agtet i sit fædreland. Derfor må en ,,udlænding" bringe hyldesten.

Denne karakteristik af musikdirektør Søren Andersen var rigtig. Den stilfærdige og pligtopfyldende mand, der helt levede for sin gerning, var aldrig gladere, end når han kunne få lov at spille

virkelig god musik for et stort publikum.

En af de sidste musikalske oplevelser, han nåede at få i sit liv, var da han i efteråret 1937 fik arrangeret en særdeles vellykket og overmåde smuk koncert i Svendborg, hvor hans datter, koncertsangerinde Edith Fardal, København var solist. Ved denne lejlighed modtog den afholdte musikdirektør mange beviser på, hvor æret og agtet han var i sin by. Musikdirektør Søren Andersen var født i Avning den 9. juli 1875 og døde den 18. februar 1938.

Svendborg havde i tidligere tid ligesom andre byer en stadsmusikant, der havde eneret på at opvarte med musik i by og omegn i 2 miles omkreds. Til gengæld havde man bl.a. den forpligtelse ,,at blæse uden stadens tårne" ved højtiderne. Som tidligere nævnt, var slægten Simonsen, gennem flere generationer, knyttet til dette embede. Efter hans død 1843 blev der ansat en organist ved hver kirke, og hans svigersøn Fr. Vilh. Kugler, fik embedet i Vor Frue Kirke. Kugler var den ledende i byens sang- og musikforeninger, han var dirigent for sangforeningen fra dens oprettelse, til han døde - af kulilteforgiftning- i 1869.

Stadsmusikantembedet blev ophævet omkring 1850, men musikdirektør Carl Julius Weil samlede byens udøvende musikere til et orkester, Weil afholdt også skovkoncerter sommersøndage i Christiansminde - kl.6 om morgenen; svendborgenserne må have været meget morgenduelige dengang. Han døde 1865. Kort efter kom Hans Petersen til byen, og som tidligere omtalt, ledede han byens orkester til sin død 1900. Der afholdtes koncerter i Christiansminde, Høje Bøge og Caroline Amalielund om sommeren, og i det hele taget medvirkede orkestret overalt, hvor der var brug for musik.

I 1906 dannedes Svendborg Orkesterforening. Den blev bevillingshaver for de kommunale koncerter. Musikdirektør Carl Hingst var efter Søren Andersen foreningens dirigent, dens formand blev siden musikdirektør A. Holgersen.

Svendborg havde omkring 1870 to rivaliserende musikpædagoger, Jørgen Malling, der var blevet organist ved Vor Frue Kirke efter Kugler, C.C. Bohlman. De oprettede hver sin musikforening, Malling i forbindelse med musikdirektør Hans Petersen, der kunne meddele at de rådede over et orkester på 20 medlemmer, et kor på 18 medlemmer samt nogle solister. En tredie musikforening var ,,H.M. Smith", ledet af H.M. Smith. Den var meget eksklusiv og optrådte sjældent offentligt, og altid kun i veldædigt

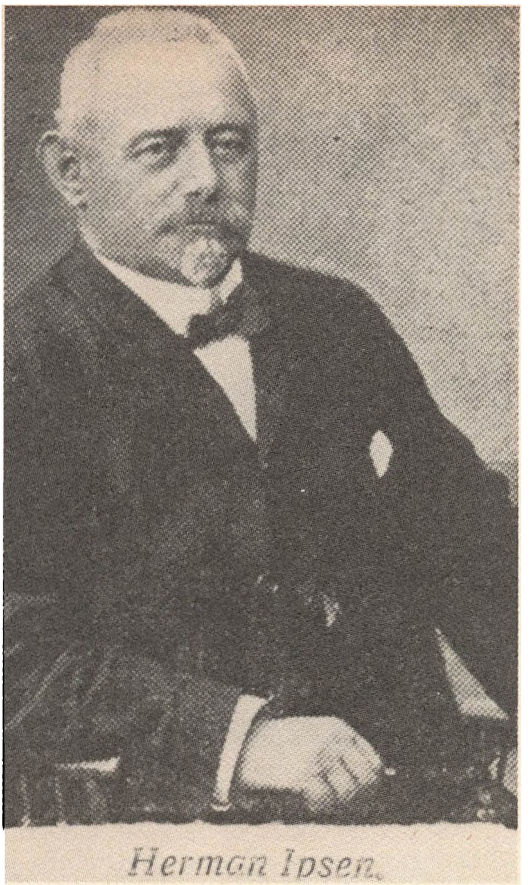
Herman Ipsen.

øjemed. Malling der synes at have været udsat for nogen kritik, afløstes som organist af Bohlman, der i sin tid ledede bl.a. Borgerforeningens Sangkor.

Bohlman rejste fra byen 1876. L. Birkedal-Barfod blev Vor Frue Kirkes organist. Han arrangerede de såkaldte ,,Barfods Soireer'', der påskønnedes stærkt af byens musikelskere. Han afløstes som organist i 1895 af Albert Holm. Musiklivet blomstrede, og der stiftedes igen en musikforening med et blandet kor, der talte op til 80 medlemmer. Holm var den selvskrevne dirigent. Efter nogle års forløb anmodede foreningen om at blive optaget i Borgerforeningen, således at denne påtog de økonomiske forpligtigel-

Aage Tuxen.

ser. Musikforeningens Kor optrådte derefter et par gange, men det var for bekosteligt, og dets virke ophørte. Borgerforeningen arrangerede i mange år under stærk tilslutning strålende koncerter under medvirkning af de til enhver tid mest berømte kunstnernavne fra ind- og udland. Initiativet gik senere over til ,,Svendborg Kammermusikforening", der siden 1918 på grundlag af den musikkultur, der gennem årene er oparbejdet, med A. Sponholtz som formand har budt svendborgenserne på en lang række fine koncerter.

Nogle navne, som også ydede en stor og værdifuld indsats for musiklivet i Svendborg, skal her nævnes. Fru Sophie Tuxen, var meget musikalsk, og havde optrådt ved koncerter. Hun samlede hver uge musikvenner i sit hjem, for at dyrke musikken sammen,

opdrog sine børn til musikken. En af døtrene Elisabeth, gift med telegrafdirektør Meyer, komponerede mange melodier, deriblandt sangen: ,,Sving dig kun, Lærke, mod Himlens blå!"

Det var et hjem, hvor der blev gjort en stor indsats i kulturlivet. Sønnen Åge Tuxen, havde taget den musikalske sans i arv. Han ejede en smuk baryton.

Ja, der var andre hjem end det Tuxen'ske, der holdt kulturen i ære. Det var det Bågøe'ske Patricierhjem, distriktslæge Angelo Petersens, læge Barfods, udskrivningschef oberst Ryes, borgmester Smiths, fru Benzons, og endnu flere hjem. Hos fru Benzons, samledes en del damer og herrer for at dyrke gammel kirkemusik.

Og så var der Sydfynske Dampskibsselskabs direktør Herman Ibsen. Fra det dagligdags kunne Herman Ipsen dykke ned i en skønhedsverden. Han var sanger, han var digter, han var arrangør og han var rundhåndet. På mangfoldig vis skabte Ibsen glans over dagliglivets grå. Han fik - sammen med andre gode kræfter - startet en musikforening, hvis strålende tilværelse afmærkes med en række store opførelser - hele partier af ,,Faust", ,,Regimentets Datter" og meget mere. Organist Albert Holm var dirigent.

Musikforeningen ophævedes i novb. 1905. Herman Ibsen, fortalte herom i en artikel, hvori han vemodigt fordyber sig i minderne:

,,Det var musiklevende dage, og jeg tør sige, at vi alle gik til indstuderingerne med glæde og respekt for opgaverne. Koncerterne sammen med de medvirkende kunstnere var sande festdage".

Til fordel for at tilvejebringe et museum i Svendborg, blev der opført et spansk drama, ,,El Castillo", på Svendborg Teater.

Den spanske digter var et mystisk og hemmelighedsfuldt væsen; men han hed Herman Ibsen og komponisten Albert Holm, (,,Gnisten"). Det var noget med røvere, bortførelse, kastagnetter, lyksalighed i slutningen, kor og massevirkning.

Albert Holm var en kunstnernatur, levede i sin musik og fordrede plads for sin musik. Han var organist og komponist, han ydede en stor indsats for musiklivet i Svendborg, og ,,Gnisten" var selv blevet et stykke Svendborg. Han døde 1912.

Skårup private Symfoniorkester

Tilskyndet af „Fynske Musikanteres" eksempel, oprettedes den 30.10. 1921. „Skårup private symfoniorkester", som senere efter grosserer Hans Emil Petersens død i 1942 ændrede navn til „Svendborg private Symfoniorkester". Orkestret arbejdede på samme linie som „Fynske Musikantere". Ved enkelte koncerter forenedes de to orkestre til stort orkester, 60-70 mand.

Man kan spørge, hvorfor orkestret, der var sammensat af medlemmer fra hele Sydfyn, skulle hedde „Skårup private Symfoniorkester". Det lå i dette, at en af de mest interesserede i orkestrets oprettelse seminarielærer Thyrre, netop havde sin gerning som musiklærer ved „Skårup Seminarium", og da tidligere forstander, Dr. Ed. Larsen også var meget musikinteresseret og nu og da også komponerede visse småting, lå det nær, at musiksalen på Skårup Seminarium blev orkestrets samlingssted, og orkestret fik Skårup-navnet indflettet i sin betegnelse.

Dets mangeårige dirigent var grosserer Hans Emil Petersen, Svendborg, kendt viden om som „Hans Emil" (eller „Hans med smil"), der også var en dygtig cellist. En mand, der også havde stor betydning for orkestrets arbejde, var kordegn Vald. Vaaben, Svendborg.

Efter Hans Emil Petersens død overtog organist Arne Bertelsen, Odense, dirigenthvervet fra 1942-1943. Fra 1943-1957 blev det mag.art. sognepræst Karl Bak, der overtog hvervet, og fra 1958-1962 seminarielærer Arne Ebbesen, fra 1962-1967 lektor Bendt Kallenbach.

Orkestret har gennem årene, rundt på Sydfyn, ydet en værdifuld indsats til fremme af interessen og forståelsen af den seriøse musik, og mange store og krævende værker har stået på programmet.

Af de mange koncerter, som orkestret har holdt rundt om i Sydfyn, kan nævnes: Koncerterne i Ollerup, om foråret på gymnastikhøjskolen; endvidere de dejlige koncerter i Marmorsalen på Valdemar Slot, og de store koncerter i Svendborg og på Ryslinge Folkehøjskole, sammen med „Fynske Musikantere", ja, der kunne nævnes mange andre koncerter.

Orkestret er, ligesom ved mange af de andre fynske orkestre, sammensat af mennesker fra forskellige erhverv: Lærere, gårdmænd, husmænd, håndværkere m.fl. Også navne, som har trådt

deres musikalske børnesko i Skårup private Symfoniorkester, har senere gjort sig smukt gældende i dansk musikliv, af disse kan nævnes: Kgl. kapelmusikus Jarl Hansen, fløjtenist i Danmarks Radio Symfoniorkester, Johan Bentzon, og statsprøvet musikpædagog, adjunkt ved Skårup Statsseminarium Ilse Krammer ,m.fl.

I 1968 blev ,,Svendborg private Symfoniorkester'' sluttet sammen med ,,Odense private Kammermusikforenings Symfoniorkester'', til ,,Fyens amatør Symfoniorkester'', med Ilse Krammer som koncertmester, og organist Hakon Elmer, Sønderborg, som dirigent.

Musiklivet på Tåsinge

På Tåsinge lader vi den gamle Tåsinge-Spillemand Laurits Christensen fortælle, i en samtale med Laur. Hansen.

Med det mest strålende humør færdedes han glad og taknemlig, fordi han var så rask. Han syntes selv, at han trods sine 81 år var den lykkeligste mand på hele Tåsinge. Han blev spurgt, om han ikke som alle andre gamle mennesker brugte briller. - Nej, det er meget lidt, svarede han. Jeg forsøgte for 30 år siden, men jeg syntes, at det gik meget bedre foruden, og hvad skulle jeg så med dem? Også denne gamle spillemand kunne endnu stryge fiolen trods det, at den ene af hans venstre hånds fingre var stiv i et af ledene. Laurits Christensen nedstammede fra en gammel spillemandsslægt gennem 3 generationer. Det smukke bindingsværkhus, hvor han havde sit hjem, var barndonshjemmet og slægtens gamle hjem. Her havde hans far, spillemand og husmand på Valdemar Slot, Christen Rasmussen, kaldet ,,Krølle'', og som levede i tiden fra 1807-1879, spillet til mangfoldige fester. Også hans far igen, Rasmus Hansen, var spillemand. Disse hørte til den tids landsbyspillemænd, der ikke kendte noder. Melodierne lærtes fra far til søn, og på denne måde søgte hver generation at bevare de melodier, der vandt den største popularitet i befolkningen. Der findes således adskillige gamle originale Tåsingedanse, der i gamle dage var knyttet til øen og dens ejendommelige befolkning.

Laurits Christensen var i mange år Tåsinges førende musiker. Han afløstes i 1879 af spillemand og gårdmand Rasmus Rasmussen Lakkendrup, Gl. Nyby. Øens tidligere ledende musicus, da

Laurits Christensen.

denne døde kun 52 år gammel.

Laurits Christensen, der i sine velmagtsdage havde været tilknyttet orkestret i Svendborg, hos Hans Petersen, var ladet med en rigdom af minder og oplevelser. Han mindedes bl.a. en uhyggelig begivenhed under en koncert i Christiansminde. Lynet slog ned i et træ ved musiktribunen midt under koncerten. Det gav et frygteligt brag, og det var, som skulle de synke i jorden alle sammen. Noderne fløj ud til alle sider, som om det var en flok måger. Musikdirektøren blev som en vante kastet over mod en stol, men ingen kom til skade. Det var en forskrækkelse, der sent blev glemt.

Den gamle spillemand, der med sit velfortjente otium i sit barn-

Niels Poulsen.

domshjem hos sin søn, sadelmagermester og musiker Preben Christensen, døde 1939, 85 år gammel, og blev begravet under stor deltagelse og under stor æresbevisning af musikdirektør Hingst, Svendborg og hans orkester.

Preben Christensen havde efter sin faders ønske, givet denne løfte om alene at spille ved faderens båre i kirken. Han sagde, at han aldrig har haft så svært ved noget, som dette. Det var for ham, som om violinen vejede 1000 pund.

Rasmus Lakkendrup

Rasmus Lakkendrup hørte også dengang til Svendborgegnens velkendte spillemænd og spillede i en årrække i det gamle Svendborg Orkester. Han havde tidligere virket som musiker på Valdemar Slot hos slottets daværende musikdirektør, Bløcher. I gamle dage havde Valdemar Slot sit eget orkester. Disse spillemænd havde, foruden at være ansat som faste musikere på slottet, anden beskæftigelse på godset, som skovfogeder eller lignende.

Godsets daværende besiddere var meget musikinteresserede. Orkestret havde sin egen musikstue på slottet, og her måtte spillemændene møde til prøve, under ledelse af den på slottet ansatte musikdirektør.

Rasmus Lakkendrup.

Da orkestret på Valdemar Slot imidlertid blev ophævet, dannede Rasmus Lakkendrup selv et orkester på øen. Han var en udpræget type, på en ægte gammel stout Tåsinge-bonde. Han drev sin gård, leverede musikken til datidens fester omkring på sin hjemegn, uddannede elever, og dyrkede iøvrigt spillemandslivet, hvor der blev kaldt på ham.

Som en af Lakkendrups elever kan nævnes Niels Poulsen, Vornæs. Også han omtales som en førende musicus på øen, efter Lakkendrups død. Gennem ca. 50 år virkede han som spillemand på Tåsinge, indtil sin død 1926.

Niels Poulsen kunne, som de fleste af de gamle spillemænd, ikke forlige sig med den moderne musik, som efter den første verdenskrig begyndte at vinde indpas. Efter hans mening lød denne musik, som om man trak en gris i halen, og derfor nægtede han at spille moderne melodier. Niels Poulsen døde 75 år gammel. Af andre kan nævnes fra Tåsinge: Emilius Nielsen, Troense, en søn af Lakkendrup, som også hed Rasmus, og Jacob Pelle.

Folkekomponisten Hans Hansen, Ulbølle

De har sikkert ret, som hævder, at fynboerne ynder den lune tilværelse inden for overkommelige grænser, mere end vidtløftige farter på endeløse veje. ,,Fynboen trættes ikke i sin hjemglæde", siger folkepsykologen Torkild Gravlund.

Der er måske også noget i Gravlunds lille meddelelse: Jeg spurgte en yngre, jysk politiker, hvad der karaktiserede fynsk politik. Moderation! sa' han. ,,Akkordens ånd fra Hans Tausen til borgmester Jensen". Imidlertid! Har fynboen en stærk udpræget sans for det hjemlige, det nære, det overkommelige, så viser Tietgen, at sansen for de store opgaver, ja, det verdensomspændende, ikke er udelukket her. For resten er vel stort udsyn og stærk hjemkærlighed lige nødvendig for livets sundhed, og begge stemmer vel lige meget overens med den gamle folkepsykologi, der siger, at af alle danske er fynboerne fantasifolket.

Folkekomponisten Hans Hansen, hører til de fynboere, der rigtigt føler sig hjemme i en snæver kreds, og han har haft den lykke at kunne følge sit sind.

Midt i et ægte sydfynsk landskab, omtrent lige langt fra Svend-

borg og Fåborg, ligger landsbyen Ulbølle, ikke noget stort stykke vej fra ,,De fynske Alper'' mod nord, eller fra Lillebælt mod syd. Et hus, lige op ad kirkegårdsmuren mod vest, var hans barndomshjem. Og i huset ved den østlige kirkegårdsmur, boede Hans Hansen al sin tid, fra sit ægteskabs begyndelse til sin død. Mellem disse to huse ligger hans grav, til højre for stien, der fører til kirkens indgang. En glat marmortavle bærer indskriften:

MUSIKER HANS HANSEN.
2. Marts 1818.
1. November 1878.
HUSTRU ANE f. JØRGENSEN.
Januar 1828.
13. November 1855.
Velsignet være Eders Minde.

Hans fødselsår er opgivet urigtigt her. Han blev født 1817 i Bjerregård på Vester Skerninge Nørremark. Her sad dengang hans morfar, den ,,retsindige og forstandige mand'', gårdmand og sognefoged Simon Jensen. En søn af ham, Jens Simonsen, der døde som mekaniker i Vester Skerninge 1876, omtales ikke sjældent endnu i sin hjemegn. Han skal omkring 1820 havde været opsynsmand ved den instrumentsamling, som H.C. Ørsted brugte til sine forsøg, og sagnet vil mene, at det egentlig var Jens Simonsen, der opdagede elektromagnetismen. Den 15. juni blev det ældste af sognefogedens børn, Anne Marie Simonsdatter, gift med dyrlæge og eksamineret beslagsmed Hans Hansen. Dennes eksamensbevis er velbevaret til denne dag og viser, at der er tildelt ham 16 karakterer ialt, nemlig 11 første, deriblandt en for opførsel, og 5 anden. Beviset som er underskrevet af den meget ansete veterinær C.N. Viborg, den 23. dec. 1813, kandidaten ,,første charakter''. Godt 6 år senere fik Hans Hansen af Amtmanden over Svendborg Amt tilladelse til at måtte drive smede-håndtering i Ulbølle, da det med troværdige beviser var godtgjort, at han var ,,bosiddende og uundværlig smed'' sammesteds. Et regnskab, der er bevaret, tyder på, at han har haft meget at bestille som dyrlæge, og det vides, at han i denne egenskab mødte på markeder ,,med gult skilt på'' for at afgive sit skøn over kreaturer og heste. Alligevel blev dyrlæge ikke det navn, han kom til at gå under. Fynboerne har fintmærkende øren for særtklingende navne, og dyrlæge Hans Hansen,

blev altid kaldt ,,Kursmeden'', eftersom han var eksamineret beslagsmed.

Så vidt man kan skønne, boede de unge dyrlægefolk (han var 28 og hun 26, da de blev gift) nogen tid i hustruens barndomshjem, inden de fik eget bo. I hvert fald blev det første af deres 7 børn født på Bjergegård den 2. marts 1817. Allerede tre dage efter blev barnet hjemmedøbt og fik samme navn, som sin fader, altså Hans Hansen. Drengen blev konfirmeret 1831 og får af præsten omtalen: ,,Udmærket god kundskab''. Det blev dog ikke hans evne til at samle kundskaber, der særligt blev lagt mærke til i hans barndomsår, men derimod hans musikalske begavelse. Kun 6-7 år gammel viste han lyst og evne til musik. Hans første lærermester blev sognefogden i Ulbølle, Peder Mikkelsen, som var en søstersøn af drengens morfar. Hos ham lærte han noderne, men Peder Mikkelsen, som ,,kun spillede for egen fornøjelse'', kunne ikke lære ham ret meget, og knap 9 år gammel søgte den lille Hans sig en anden vejleder. Det var en tarvelig landsbymusikant som boede i Egeskov, halvanden mil borte. Et par gange ugentligt gik den lærelystne dreng ,,på sin sok'' den tre mil lange tur for at få, en vistnok meget mangelfuld undervisning. Henimod konfirmationsalderen fik han sig en bedre lærer i stadsmusikant Gregers Hjort Simonsen, i hvis gunst han stod meget højt.

Da han en tid havde fået undervisning hos Simonsen, blev han hans medhjælper, og fik det hverv at udøve og varetage musikken i sin hjemegn, og folk var vel tjente og fornøjede med hans spil, for nu var han en særdeles dygtig violinspiller.

Flere af Svendborg Bys formående mænd søgte at få den unge mand til København, for at han kunne uddanne sig videre i musik, ja baron Holsten på Hvidkilde stillede ham endog i udsigt, at han ville afholde alle de omkostninger, dette ville medføre. Men dels den hjemfødningsfølelse, som især i den tid var fælles for alle bønder, og dels Hans Hansens medfødte afsky for at komme i uvante omgivelser og ,,skifte ham'' gjorde, at han modstod alle overtalelser. ,,Man kan ærgre sig over, at snæversyn her, som så ofte, har hindret en ung mand i at udnytte det pund, Vorherre gav ham i vuggegave, og af Hans Hansens afslag på de velmente tilbud, fristes man let til at få ringe tanker om hans personlighed, men man må huske på, at på den tid var det menige folk i langt højere grad åndelig stavnsbundet, da skulle der anderledes udprægede personligheder til at sprænge båndet end i vor dage''.

Som komponisten Thorvald Aagaard, engang har sagt: ,,Fædrelandet har en lænke, let at bære, tung at bryde". Sandheden i disse ord i allersværeste betydning har Hans Hansen følt.

Ligesom hans fødsel bandt hans giftermål ham til egnen mellem Svendborg og Fåborg. Der fortælles, da han og en svendborgmusiker engang spillede til gilde i Jens Ladefogeds gård i Ulbølle, havde de begge ondt ved at holde deres øjne fra Ane Jørgensen, der var en datter fra Kragegård i Vesteråby. De skiftedes til at danse med hende, når de nu og da hvilede sig fra spillet.

Engang mens de begge spillede, sagde han fra Svendborg, med hentydning til Ane: ,,Der danser en pige - hende vil jeg have". Men Hans Hansen sagde: ,,Nej, hende vil jeg ha'" ! - og således blev det. Da han var 30 år gammel, giftede han sig med hende. Til deres hjem havde han købt et lille hus i Ulbølle, som allerede nævnt nær ved det hus, hvor han var vokset op. De havde to børn sammen: Maren Hansine Marie Hansen, g.m. slagter Morten Pedersen i Ulbølle, og Julie Sophie Hansen, g.m. Møller Larsen, Ulbølle.

Hans Hansen drev en lille jordlod og kunne altså med rette kaldes husmand. Derimod var der kun liden grund til at kalde ham væver. Han havde ganske vist i sine meget unge år lært at væve, men håndværket tiltalte ham aldeles ikke, og som moden mand drev han det aldrig.

Inden vi omtaler hans livsgerning, som var musikken, skal der meddeles nogle træk, som sammen med det allerede meddelte karakteriserer hans personlighed, og som vil genkendes i hans tonekunst.

Han var en meget beskeden og tilbageholdende mand. Horne Sangforening sendte ham engang en indbydelse, vistnok til en festlig lejlighed. Da han kom hjem, spurgte hans søster, Ane Marie, som styrede hans hus, efter hans hustrus død: ,,Hvordan gik det så derhenne?" Han fortalte, at der var blevet holdt en tale for ham. ,,Hvad sagde du til det?" ,,Jeg gjorde ingenting, jeg gav et nik og tav stille".

Han var et menneske med et dybt stemningsliv. Søsteren Ane Marie fortæller, at da hans hustru var død - efter kun 8 års ægteskab - sørgede han meget og længe. Hans sorg drev ham tit op til graven om aftenen eller natten, eller han sad længe oppe og ,,spillede så kønt, at man kunne få tårer i øjnene". Efter sin tid og sin lejlighed var han en oplyst mand. Han var selv - anden medholder

Hans Hansen, Ulbølle. »Kursmeden« (1817-1878).

af ,,Nationaltidende'', og det var ualmindeligt dengang, at bønder holdt eller var med til at holde et københavnsk dagblad. Han læste gerne romaner, men også religiøse skrifter.

Med hensyn til Hans Hansens virksomhed som musiker, er der det at sige, at den særlig kom Sydfyn til gode. Enkelte af de mange melodier, han skrev til Mads Hansens sange, har dog gået landet over i skyttekredse og blandt højskolefolk. Og en dansk bladmand blev for nogle år siden i Berlin overrasket ved at høre vagtparaden dernede spille melodien til ,,Sang for unge krigere'': ,,I vor barndom vi hørte Kartovernes Brag''.

Han blev en meget søgt musiklærer. Han kunne have fire til seks elever på samme tid. Hans undervisning var kendt som noget særdeles dygtigt. En af hans elever, den senere musikdirektør i Svendborg, H. Pedersen, der lå som soldat i København 1866-67, fik under sit ophold derovre lejlighed til at spille violin for den store komponist Niels W. Gade. Denne blev opmærksom på en særegenhed ved spillet, og spurgte ham: ,,Hvor har De lært det?" Pedersen nævnte da Hans Hansen, og Gade sagde: ,,Ham kunne jeg have lyst til at stifte bekendtskab med". - Af sine elever fra egnen dannede han et orkester, der i alle måder stod over, hvad man ellers havde af musik på landet. De spillede til koncerter og gilder i en vid omkreds. På fynske herregårde blev man også snart opmærksom på hans dygtighed, og benyttede tit hans musik ved festlige lejligheder, således på Egeskov, Valdemar Slot og Søbysøgård. Da baronen på Tåsinge ville have dannet et orkester af bønderne derovre, blev Hans Hansen lærer for dem. Den samme herremand havde et lignende orkester på Hindsholm. Hans Hansen kom undertiden også derud for at medvirke. Vester Skerninge Orkester der snart talte 12-14 deltagere, spillede ofte til koncerter og teaterforestillinger i Svendborg og Fåborg, og Hans Hansen blev med tiden ret velhavende. - Han havde klart øje for faren ved at være musiker. Alt for tit havde han set, hvordan musikerne faldt for fristelsen til de ,,våde varer". Men selv var han i høj grad karakterfast, og havde stor indflydelse på sine medspillende. ,,Et blik fra ham var nok til at holde dem i tømme".

Det er dog ikke Hans Hansens virksomhed som orkesterleder, der giver ham ret til at blive mindet, ikke alene på Fyn, men i hele landet. Hans eftermæle er først og fremmest knyttet til hans tonedigtning. Han har komponeret mange melodier og koncertstykker.

Men det er særligt inden for sangmelodiens snævre rammer, han har vist sin musikalske evnes særegne art. Og han havde den lykke, at der i hans naboby, Hundstrup, boede en sangdigter, som gårdmand Mads Hansen, der netop digtede ord, der stemte nøje med de bedste toner i Hans Hansens indre.

De to lærte tidligt hinanden at kende. Mads Hansen lod sig nemlig som helt ung undervise i violin- og klarinetspil af Hans Hansen. Og da Mads Hansen i 1859, kun 24½ år gammel stiftede ,,Hundstrup-Vesterskerninge-Sangforening", blev Hans Hansen leder af sangen.

Den 13. november 1865 blev ,,Svendborg Amtskytteforening" dannet. Til skyttebevægelsen er de to mænds navne knyttede lige så nær, som til virksomheden for god sang. Allerede 1863 havde Mads Hansen fået stiftet Skytteforeningen ,,Palnatoke", for Vesterskerninge-Hundstrup-Ulbølle sogne. 1866 skænkede kvinder en fane til foreningen med indskriften: ,,End er mit bedste skud i vente", og til indvielsesfesten lød for første gang Mads Hansens udmærkede sang: ,,Vi har sagt det så tit, og du ved det så godt, du er mægtig, du kvinde i nord".

-1867 lød så ved en skytteforening i Kværndrup den march, som har lydt for skytter mangfoldige gange senere: ,,I vor barndom vi hørte kartovernes brag". Ikke blot til denne, men til adskillige andre af Mads Hansens skyttesange har Hans Hansen sat melodi, f.eks. ,,Til våben brødre, tag bøssen fat", med omkvædet: ,,Og målet er Danmarks frelse".

Det fællesarbejde af de to sydfynboere, som vil holde sig længst, ja, så længe der er fynboere til, der forstår at glæde sig over det mest ægte fynske, er dog det, der fremkom i deres sangforening.

Denne forening fik stor vækkende og samlende betydning for egnen; thi på mere end et område søgte man at fremme ,,god tone". I hundredevis samledes folk om musik og sang. Ofte sluttede man samværet med en rask leg eller en svingom,hvor sangerne førte an.

Med tiden blev sangkoret kendt for sin dygtighed, og det var derfor rimeligt, at det kom til at deltage i den store sangerfest i Fåborg lørdag den 24. juli 1869. I en artikel, der slog til lyd for festen, skriver Fåborg Avis, 12. juli: ,,Som noget særegent ved denne fest anføres, at folkedigteren Mads Hansen har indsendt to sange i fynsk mundart, til hvilke melodierne er komponerede af husmand Hans Hansen. Sangene udføres af en kvartet af Vesterskerninge og Hundstrup Sangforening".

De to sange var: Opvovni og Folkesnak.

Det var fire enkeltkvartetter og 7 dobbeltkvartetter, der skulle optræde, og de havde præmier at kappes om. I dommerkomiteen sad: Niels W. Gade og Matthison-Hansen fra København, præsterne Morten Bredsdorf og Sørensen samt musiklærer Ehlert. - Inden kappestriden begyndte, blev der til velkomst sunget en sang af Mads Hansen. I den står der:

,,- vi vil af hverandre lære

at synge om, hvad vi skal være,
og om, hvad vore Fædre var".

På hotellet i Fåborg havde indfundet sig så mange, som salen kunne rumme, og sangforeningernes præstationer fulgtes med megen interesse, især modtoges Mads Hansens sange i fynsk mundart med stormende bifald, og det sidste nummer måtte gentages tre gange. - Da bifaldet brusede, efter at sangen var sunget første gang, sagde en af dommerne til dirigenten Hans Pedersen, ,,Å, gentag den ikke, det bliver vanskeligt så godt som først"! og fik det raske svar: ,,Det kan vi lige så tit, vi skal". Hans Hansen der var med, uden den dag at have nogen ledende stilling, havde sat sig længst tilbage i galleriet i salens baggrund, hvor han var skjult af mængdens øjne.

Da bifaldet bragede kraftigt efter den første sang, ,,Opvovni", anede han, at der for alvor ville ,,gå ild i blårene" efter den anden, og listede derfor stilfærdigt ned. Da bifaldet efter den anden, sang var ved at hendø, hørtes en røst fra den tætpakkede tilhørerskare: ,,Komponisten frem!". Da larmen stilnede af, meddelte en stemme fra Galleriet: ,,Hans Hansen er gået".

Efter endt koncert gik hans sangere over til en gæstgivergård på den anden side af gaden, hvor en havesal var stillet til deres rådighed. De ville bære deres afholdte ,,Kursmed", som han undertiden blev kaldt efter sin fader, i triumf ind i salen. Men han var ikke til at finde. Dog, endelig fandt de ham. Han var gået ind i hestestalden, havde svøbt et hestedække om sig, til at sove på noget halm i et tomt hestestade. Der lå han nok så fredelig og tog sig en middagslur, medens et henrevet publikum billedlig talt lagde laurbærkransen om hans tinding.

Ved mange lejligheder havde Mads Hansen brug for Hans Hansen, og han udtalte tit: Han er mig en uundværlig hjælp! Uden ham ville jeg have udrettet adskilligt mindre. Og han bøjede sig ikke sjældent for ham. Af og til ville Hans Hansen, for melodiens skyld, have ændret noget i en sang af Mads Hansen, og det kunne komme til en ret ivrig disput. Mads Hansen var påståelig og mente, det var umuligt at lave det pågældende sted om, og Hans Hansen holdt på, at der skulle rettes; som oftest blev resultatet, at Mads Hansen måtte gå hjem med sin sang og få den gjort om.

En af de lejligheder, da Hans Hansen ydede sin ven i Hundstrup hjælp, skal omtales særskilt. Et af Mads Hansens skuespil var un-

der indøvelse i hans sangforening, da han kom på den tanke, at det burde slutte med en sang. Han skrev da en sådan. Men han manglede melodi til den, og tiden, da stykket skulle opføres, var nær. Han gik da samme aften til sin ven, og spurgte ham, om han på stående fod kunne lave ham en tone. Hans Hansen læste versene igennem, og få timer efter var en af hans smukkeste melodier blevet til, sluttende sig nøje til teksten, som var begge født af en og samme stemning.

At en bonde digtede, og at en anden bonde lavede melodier dertil, var noget nyt! Men dette nye havde rod i noget meget gammelt; det var rene og ægte fynske toner, der lød i Fåborg den 24. juli 1869.

Hans Hansen har ikke mindre end Mads Hansen kendt sine landmænds let fængelige nyfigenhed. Han har kendt dem fra gildestuer og fra bygaden, når de om aftenen kom ud fra de tætliggende gårde og samledes i klynger.

I ,,Folkesnak" for mandskor har Hans Hansen vist sjældne evner for karakteristik. ,,Komikken vinder alle ved sin naturlige elskværkdighed, og står langt over, hvad så mange drevne visemagere formår, der ,,vil lave" komiske sange, udtaler Thorvald Aagaard. Noget lignende kunne siges om: ,,O, hør, du lille Kukker", hvis tekst ligeledes er af Mads Hansen, og melodien, for firstemmigt mandskor, af Hans Hansen.

Gangen i dette værk er denne:

,,O, hør, du lille Kukker, er det sandt, at du kan spå.
Så sig du mig, hvor mange Kys jeg skal i Sommer få!"

Kukkeslagene lyder, de tælles af en enkelt stemme, og til sidst synger koret:

,,Tusinde, tusinde Kys skal du få!"

Videre:

,,O, hør, du liden Kukker, da du mig så hurtigt spår,
så sig mig, når jeg giftes skal, sig, om hvor mange År".

Nu lyder kun et kuk, og en enkelt stemme tæller: En! hvorpå hele koret synger:

,,Hurra, hurra! jeg skal giftes i år!"

,,Som ,,Folkesnak" er betegnende for det komiske element i fynboen, er ,,Opvovni" det skæreste udtryk for fynboens bløde stemningsliv, der så let kan sættes i svingning. Ja, denne melodi er i udpræget forstand fynsk, og man kan endog sige sydfynsk. Her sydfynsk smilende natur parret med Hans Hansens halvt melan-

kolske og stærkt poetiske sind. Der er som en stadig rislen af vår og ungdom i denne sang og dens melodi, en undrende glæde over naturens og menneskelivets forårstid".

„Når man ser nøjere efter og undersøger Hans Hansens firstemmige udsættelse af disse sange, glædes man over den finhed, hvormed klangene er følt og stemmerne er ført. Når man så får at vide, at han aldrig har lært harmonilære, får man end større respekt for hans evner".

Han var mere end en almindelig spillemand. Han var musiker, og han ejede en frodig skabertrang og skaberevne. Hans familie fortæller, at når han sad, lagde han gerne det ene knæ over det andet, og foden bevægede sig altid i en eller anden takt; thi han var fuld af musik".

Hans nærmeste kendte det. Når han troede sig ene, kunne han sidde i timevis i sin stue og fantasere på violinen. Men når nogen var til stede, var han aldrig at formå dertil".

„Engang var Ole Bull i Svendborg, og Hans Hansen hørte ham spille. Næste dag skulle koncerten gentages. Om morgenen sagde Hans Hansen: „Jeg tror, jeg går derud igen i dag". Og han kom derud. Men i lang tid efter hørte hans familie, hvordan han sad og forsøgte at spille som den mærkelige nordmand. Hans søster har fortalt om de ejendommelige og skønne toner, han da fandt på violinen".

Meget tyder på, at han var i besiddelse af sjældne evner, der kunne have hævet ham højt blandt hans tids musikere. Det er dog tvivlsomt, om det var blevet en vinding for os, om han, som der blev gjort alt for, var kommet til København. Som det gik, beholdt han sin ejendommelige personlighed ubeskåren. Hans toner var ægte folketoner og kunne tilegnes af det brede lag. Og heri står han på højde med mange af vore bedste folkelige komponister.

Flere gange modtog han smigrende indbydelser fra musikkens førstemænd, bl.a. Niels W. Gade, til at besøge København. Men Hans Hansen var så velsignet fri for ærgerrighed, og han yndede hverken ros eller smiger. Han følte sig tilfreds med at leve og virke i sin hjemegn.

„Hans minde og hans melodier vil leve længst her, hvor der af den ene sangforening er vokset mange andre, og hvor sangen har en samlende magt og en sangbund, som man sjældent finder magen til".

Det kan vel passende til sidst påvises, at Hans Hansen, sammen med Mads Hansen, peger ud over det fynske og dybt ind i et mærkeligt stykke Danmarkshistorie. Peder R. Møller siger: „ Skønt fordringsløs hans tone klang, den gav ham dog blandt mestre rang!"

Folkedigteren Mads Hansen

Det vil nu være naturligt, efter at have omtalt tonedigteren Hans Hansen, at høre lidt om Mads Hansens gerning som digter på Sydfyn. De to var på en vis måde knyttede til hinanden. Mads Hansen skrev digte og Hans Hansen satte toner til hans digtning.

Mads Hansen blev født i Sterregården i Hundstrup Sogn den

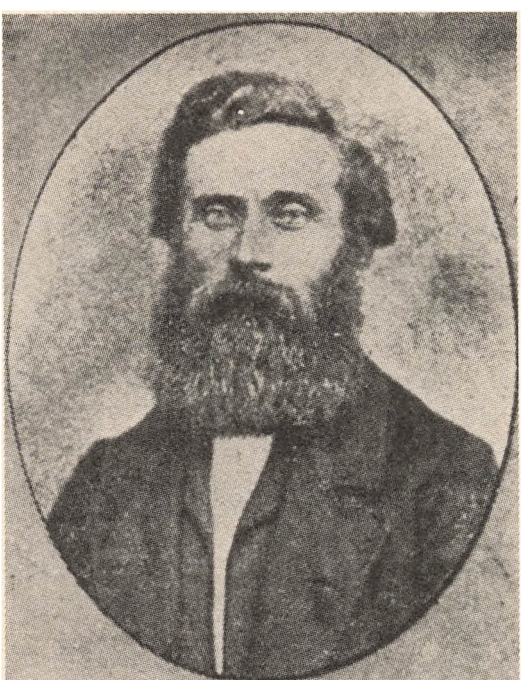

Mads Hansen.

23. juli 1834, og levede hele sit liv i sin fødegård og fødeegn, til han døde i vårtiden den 2. april 1880. Han tilhørte helt sin egn og sin stand og satte en ære deri. Hans forfædre var fynske bønder, og selv ville han ikke bytte med nogen mand på jord, og heller aldrig flytte fra denne plet i nord. Han blev kronskuddet i æten og egnen.

Sygdom, sorg, savn og modstand lærte han tidligt at kende og at kæmpe imod. Alle hans otte søskende døde som små. Det var et stort savn for ham i hans barndom, at han ingen legekammerater havde, og det prægede ham, så han blev indesluttet og tilbageholdende i sin opvækst. Derfor følte hans jævnældrende i den tid sig snarere frastødt end tiltrukne af ham. Han savnede legen og lystighedens og latterens rensende og lettende forfriskning i barndomstiden. Først i ungdoms- og manddomsårene kunne han i samlag med gode venner blive rigtig munter og åbenbare sit lune, han gik og gemte på, men da ville han også, som husbond, gerne blandt sine tjenestefolk høre spøg og munterhed ved den daglige gerning.

Mormors viser

Hans poetiske sans vaktes og næredes fra første færd ved, at hans mormor fortalte sagn og sang folkeviser for ham. Det gav ham kærlighed til den gamle folkepoesi, som han hele sit liv holdt af at sysle med, og derfor sang han: „Di gamle Folkeviser, dæ ha lydt ve Kamp og Lej, di æ som Fovletoner, je ka høre på mi Vej!"

Hans tillid til og lydighed mod forældrene var urokkelig. Blev det pålagt ham at besørge en ting, udførte han sit hverv med den største troskab, og led hellere savn og anstrengelser, end han svigtede sin opgave, og blev en ting ham forbudt, kunne intet friste ham til at overskride forbudet. Denne lydighedsøvelse gjorde ham karakterfast og myndig, samtidig med at han var ydmyg og taknemlig, tilfreds og frejdig. Hans førerevne udvikledes fra barndommen af, så han først kunne byde over sig selv og derfor også tidligt over andre.

Videbegærligheden var tidligt vakt hos ham, derfor læste og lyttede han mere og bedre end de fleste; men derfor blev han også misundt og drillet i skolen og i den første ungdomstid.

Arbejdslyst og arbejdsglæde tilegnede han sig også tidligt ved, at han efter evne blev sat til at deltage i det praktiske arbejde i hjemmet, og ved, at han så på sine forældres flid og dygtighed. Han fik også lov til og tid til at øve sig i sine kæreste fritidssysler, afskrivning af violinspil, så han tidligt fik godt herredømme over pennen og violinbuen.

Det første kendskab til og øvelse i at bruge violinen fik han af en svensk hornblæser, som var indkvarteret i hans hjem i året 1849. Senere blev den stilfærdige og beskedne dygtige musiker Hans Hansen fra Ulbølle hans musiklærer, og de kom til at arbejde godt sammen. Mads Hansen kom med i Hans Hansens orkester, og Hans Hansen komponerede melodier til en del af Mads Hansens sange og blev dirigent for hans orkester.

Styrken i Pennen

Ved ihærdigt selvarbejde erhvervede Mads Hansen sig både gode kundskaber og færdighed til at bruge dem. Han lånte bøger til at læse i, og en bog på 500 sider afskrev han, fordi han ikke havde penge til at købe den for. Hans gode håndskrift blev snart bekendt og benyttet ligesom hans evne og iver til at sætte sig ind i love og anordninger, så han ved at hjælpe Sogneforstanderskabet og naboerne med skriftlige arbejder kunne tjene penge til at købe bøger for. Allerede i konfirmationsalderen skrev han nogenlunde korrekt og smukt. Hans skriftlige sprogbrug var også tidligt let og klart. Som voksen sagde han tit: „Gid jeg kunne udtale mine tanker så let, som jeg kan nedskrive dem, jeg har langt mindre styrke i min mund end i min pen". Han blev flere gange indtrængende opfordret til at stille sig til valg til Rigsdagen, men han afslog det bestandig med, at han ikke havde ordet i sin magt. Han ville heller ikke selv være lærer ved højskolen, som han fik oprettet i Vester Skerninge 1868, og da han også gerne ville, der skulle holdes foredrag for Sangforeningsmedlemmerne, fik han pastor Brandt fra Ollerup til at holde dem. Mads Hansen tilegnede sig Grundtvigs syn på det menneskelige og det kristelige og på det levende, frie, mundtlige, åndsbårne ords betydning. Selv evnede han bedst at bruge og tjene det ved samtale og sang i vennelag, og hans forkyndelse lagde han ind i sin færd.

Fynboen

Mads Hansens sans for naturens skønhed var vel nok delvis medfødt og dels opøvet. Han var jo fynbo, og det hører med til at kendetegne fynboerne – ja, er vel det betydeligste kendemærke, at de tiltales af tonernes, farvernes og formernes afvekslende og samvirkende spil. De tiltrækkes gerne af og sysler gerne med at skabe stemning og harmoni.

I hjemegnen Sterregårdens omgivelser, var der rigelig næring for drengens og ynglingens skønhedstrang. Han ,,fødtes op ved fuglesang'' her, ,,hvor fuglene bygge i løvhækkens ly og flyve hver morgen med sang over sky''. Her kunne han gå, ,,ad ensom sti'' med sin sorg, da den unge pige, som han havde glædet sig til at blive gift med, var død. ,,Sorgen måtte fly'', og hjertet fik ro, så han igen kunne synge: ,,Blandt blomster vi bo, og altid på lykken vi tro''. Hvad lykken egentlig er, og hvor trøsten er, når den synes at fly, fik han god hjælp til at fatte hos pastor Brandt. Han gav ham, eller viste ham hen til det trøstens ord, som han trængte til i sin nød.

Derfor sang han:

,,Et kærligt ord er det bedste, jeg ved,
næst troens salige glæde.
Hvor begge bo under samme tag,
er lykken rigtig til stede''.

Mads Hansen lyttede til og lærte af den lille altid glade lærke, og han forstod den og sig selv bedre, da sorgen og savnet havde gjort det skønne endnu skønnere for hans syn og hans sind. Han lærte ,,at ånden må styrkes, og hjertet må kvæges, smerterne lindres og sårene læges, at sjælen må fyldes med Himmelens Fryd''. Så kunne han rigtig synge:

,,Nu lever jeg på samme vis
som fuglen i det grønne
og synger til Vorherres pris
og elsker alt det skønne''.

Som den lille ,,Sliddintid'' sang han tidligt og trofast om den kommende vår i folkelivet, som han ventede skulle komme. Mere og mere fik han øje for, og mere og mere ville han fortælle om og synge om, for at få andre til at synge med.

Kom ud i marken en sommerdag
og se, hvor dejligt der er derude;
der ligger engen med lunden bag
og er så blød som en silkepude;
og bækken løber så let forbi,
den hopper over de våde stene,
og busken væder sit blad deri
og rækker mod den med sine grene.

Og kløvermarken i blomster står,
den dufter som vore liljebede;
der haren med sine unger går,
og der har lærken i skjul sin rede.
Og hist ved dammen kærminder gro
imellem klokker og vilde roser,
mens storken går med dybsindig ro
og vader med sine røde hoser.

Takkesangen og lovsangen til skaberen lød gennem alle de lyde, han lyttede til, på sin vandring dag efter dag, syntes han.

„Om Moeni da fløjer di Fovle u me Saj
som om di fo'atterro vil takke,
å går je ner ve Bækki en Avtenstund igaj,
da æ de, som Bøllerne ku snakke,
så hvisker de så sælsomt i Ellekrattets Løv.
Hver lille blomst, hun nikke mildt å sejer te mej: Tøv!"

Egnens Mand.

Mads Hansen levede hele sit liv i sin fødegård og sin fødeegn. Denne egn og den befolkning ejede hans første og inderligste kærlighed. Det mest særprægede i hans digtning er den del, han har skrevet i sin egns dialekt. Deri har han givet noget helt selvstændigt, der er groet ud af hans eget sind, hans egne oplevelser og hans egne omgivelser. Det er blomster, der måtte komme frem på denne plads. De kunne ikke komme andre steder. Han havde fynboens følsomme, varme hjerte, og der var i hans sang en længsels-

fuld vedmodig tone ligesom i solsortens lidt sødladne sang, som han sikkert mange gange har lyttet til. Denne tone skæmmede ikke hans sang. Den hørte med til dens ejendommelighed.

Det var også ved sin digtning, han kom i forbindelse med og vandt sin hustru, Karen Marie Mikkelsen fra True ved Århus. Hun forstod af hans digtning, hvad han ville, og skrev i et langt digt til ham:

,,Du vil os ved din harpe lære,
hvad ubevidst hjertet luer,
hvad i din egen sjæl du skuer,
fremkalde det til dåd og ære".

Ånd og Hånd

Den usynlige verden var for ham en virkelig verden, såvel som den synlige. Den ene havde han inden i sig, og den anden havde han uden om sig. Den ene levede i ham, og den anden levede han i. Derfor kunne han drømme og digte; men han drev ikke tiden hen med dådløse drømmerier, og hans vers var ikke indholdsløse rimerier. Der var en vilje bagved og med i hans digt og hans dåd. Han ville have poesi ind i og over det daglige praktiske arbejde. Åndens og håndens syssel skulle følges af. Han sang, ,,bag ved ploven og under leers klang". Han var handlingens mand i sit hjem og i sin kreds, og han var godt skikket til at samle og lede de unge. Han svang sig ikke højere op, end de kunne følge ham; men han var dog stadig forrest. Det var frodige, frugtbare tanker, der fødtes og formedes og fremvoksede fra hans sjæl og hans sind. De påskønnedes ikke efter deres fortjeneste lige straks; men de vandt frem - vel videre, end han selv kunne ane. Hans navn og hans minde holdes nu højt i ære, og den bedste ungdom synger hans bedste sange.

Liv og sang var et for Mads Hansen. Hans liv var i rigt mål en opfyldelse af de krav, han stillede. Hans kærlighed til hjem, gerning, folkeliv og fædreland gjorde ham klog derpå. Det var det, der gjorde, at folk studsede, lyttede og begyndte at synge med. Sangen udsprang umiddelbart af et friskt hjerte uden at gøre for-

dring på at blive beundret. Selv skrev han om sin digterevne: ,,Jeg ved, at det er ikke noget, som jeg har taget af mig selv, men en gave ovenfra". Hans bedste ven, Peder R. Møller, skrev om hans digtning:

,,Var end tonerne ej stærke,
var de ej som skumklædt fos,
næppe dog vil nogen mærke
toner renere hos os".

Sorgen over tabet af Sønderjylland bidrog til at modne ham, som mange andre, til mand og mod, energi og offervilje. Fra hans fynske hjemstavn gik tankerne tidligt til fynboernes nærmeste naboer, sønderjyderne og deres landsdel.

Herlige land med de tusindårs minder!
Skanse mod syd for det ældgamle Nord!
Medens du plyndres, i rigdom du vinder,
flyver med hæder dit navn over jord;
medens du knuges i lænker og bånd,
vokser i stilhed den nordiske ånd,
knyttes du tæt til vor fædrene strand,
herlige land.

Krigen

Mads Hansen var ikke selv i stand til at gå med i kampen med våben i hånd 1864. Ved at sidde og spille mange nætter i dårlig luft, havde han fået sit helbred ødelagt, og ved at falde på ryggen engang, da han var med til at springe buk, havde han fået en indvendig skade, som gjorde, at han måtte lide under en angstfølelse, som han i mange år ikke kunne slippe af med. Han fortrød dog bagefter, at han ikke gik med alligevel. Han skriver: ,,Jeg burde have givet mit liv for min lidende moder - men har jeg ikke ført sværdet for Danmark, må jeg vel kunne afbetale noget af min store gæld til min moder, ved at lade harpen klinge til hendes ære og pris og til styrke og opmuntring for mine brødre og søstre i det danske folk".

Så digtede han sine sange til skytteforeningernes fester, og kæmpede på den måde på åndens grund mod alt det guds- og folkefjendske i os og uden om os. Kaptajn E. Nielsen, sagde ved hans båre: ,,Det var ham, der ved sine sange fik en væsentlig indflydelse på den gode ånd, som kom til at råde i skyttebevægelsen, han løftede de unge, der samlede sig til idræt, han var den bedste tolk for det mål, skyttesagen havde sat sig; han blev skyttesagens sanger. I hærens rækker var det hans sange, som bandlyste de slette".

Foreningsmanden

I sit vækkelses- og oplysningsarbejde oplivedes Mads Hansen efterhånden af en skare unge, der fik tillid til ham som den erfarne leder, der var god at følge og lære af, og så blev han foreningsstifter og leder.

Sangforeningen var nok den af de foreninger, han stiftede og ledede, der fik mest betydning i hans egen tid. Det var nok også den, han ventede sig mest af. Han sagde selv om arbejdet i den og ved den: ,,Vi brakker, død er ukrudt; det må til, hvor god sæd skal kunne trives". Der kom også en dag, da han kunne skrive: ,,Vi har nu ryddet vej blandt de unge, til en højskoles virksomhed her på egnen".

Højskolen begyndte i Vester Skerninge, hvor Mads Hansen virkede mest i og for sangforeningen, skytteforeningen, læseforeningen, husflidsforeningen og snitteskolen.

Sangforeningens sammenkomster og underholdning passede ret for fynboernes skønhedsglade sind. Mads Hansen sagde, at han selv havde haft stor nytte af sangforeningen, som et af de bedste midler til sin egen opdragelse. Den lille flok, han samlede sig om, blev ham kær, og i denne kreds, hvor der blev talt og sunget om fædrelandet og det gode og det skønne i livet, oplivedes han. Til sammenkomsterne skrev han nogle af sine første sange. I 1875 fik sangforeningen sin egen forsamlingsbygning, der indviedes den 22. november Mads Hansens begejstrede ven og efterfølger, som foreningsleder, Peder R. Møller, skriver om Mads Hansen, at det måske er sjældent, nogen forening har bidraget mere til at oprykke ukrudt end hans sangforening.

Mads Hansen ville være med til at føre den jævne mand og kvinde op på de høje steder, hvor de vide, skønne udsigter findes. Han ville være med til at rense og luttre folkelivet og hæve det op i åndens lys, og som løftestang ville han bruge sangen.

En Fører

Mads Hansen var en førerskikkelse. En fører skal ikke alene tro, at han har evne til at føre; men han skal også tro, at de, som han vil føre, vil og kan lade sig føre fremad mod det mål, som han vil føre dem til. Skønt Mads Hansen tit følte sig skuffet i sin forventning om bondestandens åndelige fremskridt, svigtede hans tro til bonden som landets bedste støtte ham dog ikke. Han viste, hvordan arbejdet bør være en velsignelse for hver enkelt, som for hele samfundet. I det praktiske arbejde var han som husbond på Sterregård selv anfører i sin kostald, i sit mejeri, i mark og i lade. Mens hånden svang plejlen, fik et vers form i hans hjerne og blev straks skrevet op på bjælken. Han viste under sit arbejdssomme liv, at dygtighed og flid i den daglige gerning ikke hindrer arbejde på åndens område; men at det, hvorpå alt må hvile, når det skal bringe velsignelse, er et kristeligt og ædelt menneskeliv, der bruger arbejdet og dets frugt som en Guds gave til det godes fremme, og aldrig bliver arbejdets eller udbyttets træl. ,,Det er kun trælle, der træge til arbejdet gange".

Bonden

Han gjorde bondearbejde og talte bondesprog, egnens dialekt. Han klædte sig i bondedragt - rimeligvis vadmel fra faderens væv. I det hele søgte han ikke at skille sig ud fra bønderne eller at leve på anden vis end de; men han ville forædle og forskønne denne levevis ved digt og dagværk i familiekreds og vennelag.

,,Du skal ej grave dig i muld
og lukke øje, mund og øre,
ej altid søge efter guld

og aldrig livets røster høre;
men kast ej heller spaden hen,
og byt ej ploven om med pen,
og tro ej, at du selv er den,
der uden hjælp kan landet styre.

Men du skal gå din jævne gang
imellem dine bøgeskove
og synge af dit hjertes trang
i kor med fugl og vilden vove.
Og næst den Gud du elske skal
dit land, dets bakke, skov og dal,
dets kæmpehøje uden tal,
vor Æt, vort Modersmål, vor Fane.

Og hvis din plads du hævde vil
i folkets rækker og på Tinge,
da må din ånd du lære til,
at den sig fri og let kan svinge;
da styrkes mer din stærke arm,
da bliver flammen mere varm
i dine øjne og din barm,
da skal du vorde Danmarks Hæder".

Norden

Som hans ven, Carl Ploug, ønskede han og arbejdede for og ventede på et evigt og frit og mægtigt Norden. Da han udgav sit tidsskrift i 1876, kaldte han det Hermod efter Asernes Sendebud. Det skulle bringe bud mellem åndsbårne og åndsbeslægtede Frænder. En af de mest kendte af hans sange er sangen til Nordens Kvinde. Den største oplevelse, han selv havde, var en norgesrejse, som han fik sammen med sin hustru i 1874. På den styrkedes han i forevisningen om, at „I folkets hjerte er der gemt en skat til rejsning af et frit og mægtigt Norden". Fra og gennem slægten til stammen gik hans hjemkærlighed, fra Fyn til hele Danmark og hele Norden. Hans synsmåde af, hvad der gavnede folk og fædre-

land, var forskellig fra mange af hans standsfællers. Det hørte med til hans ejendommelighed. Han var en selvstændig mand med mod til at vælge og handle efter sin overbevisning. Som naturelsker, poesidyrker, hjembygger, egnsleder, foreningsstifter, folkevækker, frihedsværner havde han, i alle interesser og al sin virksomhed, sammenhæng og harmoni på ægte fynbovis.

Den „Opvovni", han sang om og håbede på, kom og kommer år efter år i naturen, og den skal komme i slægt efter slægt, hvor en sund ungdom vokser op. Som fuldtro og fuldblods fynbo var Mads Hansen selv som et forårsvarsel om den frodighed og forandring, der fryder alle ægte fynboere.

Peder Madsen, Vester-Skerninge

Som Hans Hansens arvtager på Vester-Skerningeegnen fremtrådte derefter en af hans dygtige elever, Peder Madsen, Vester-Skerninge. Denne mand kom til at spille en fremtrædende rolle som musikleder over hele Sydfyn. Han var en begavet og dygtig musiker, og førte dette orkester frem til en betydelig og fremskudt

P. Madsen og hans Orkester ved en Prøve i Haven i Vester-Skerninge Kro.

P. Madsens Hornorkester.

stilling. Han var en søgt musiklærer og havde, ligesom sin lærermester Hans Hansen, uddannet mange af egnens musikere fra sin samtid. Hans orkester nød i særdeleshed stor anseelse ved datidens store fester på herregårdene. Når de f.eks. spillede på Valdemar Slot, hændte det ofte, at de kongelige herskaber ytrede begejstrede lovord om dette fortrinlige orkester.

I baron Schaffalitsky på Skjoldmose havde Peder Madsen og hans orkester en stor beundrer og ven. Baronen skaffede orkestret mange engagementer rundt om på de fynske herregårde. Musikerne blev beværtet på det bedste, ofte med champagne. Som en kuriositet kan nævnes, at når han med sit orkester spillede på Hvedholm Slot, altid fik betalingen i guld.

Som et bevis for den tids nøjsomhed og strabadser, spillemændene måtte gennemgå, kan der nævnes, at Peder Madsen, da han engang spillede ved en udstilling i Fåborg, hvor han iøvrigt i en årrække var en søgt musikdirektør. 21 nætter i træk spadserede han fra Vester-Skerninge til Fåborg, en tur på 4 mil frem og tilbage. Betalingen var så ringe, at der ikke var råd til at køre.

Såvel Peder Madsen, som hans musikere var overmåde flittige folk. Peder Madsen afholdt som regel ugentlige prøver med orke-

stret. Han havde ofte indtil 20 bestillinger i træk. Og man forstår således, at der ikke blev megen tid for spillemændene til at sove, hvorfor det ofte, særlig hen ad morgenstunden, kunne knibe med at holde øjnene åbne. Særlig havde orkestrets fløjteblæser en vis forkærlighed for at falde hen. De andre spillemænd fandt da ofte på, alle på een gang, at rejse sig fra bænken de sad på, og da fløjtenisten sad yderst, vippede bænken. Med et forskrækket sæt vågnede spillemanden og søgte, i sidste øjeblik, at redde sig for ikke at falde ned.

Peder Madsen har efterladt sig flere udmærkede dansekompositioner, hvoraf nogle er blevet spillet i Danmarks Radio. Peder Madsen levede fra 1841-1905.

Han har efterladt sig tre sønner, der alle blev musikere, Anders Madsen, Vester-Skerninge, cellisten Bernhard Madsen, København, der var en af vore mest kendte cellister. Han var med ved oprettelsen af Det fynske Musikkonservatorium i 1929, og i de første år virkede han der, som en fremragende lærer i cello. Den tredie søn var musikhandler Johs. Madsen, Holstebro.

Niels Hansen, Hytteballe, Ulbølle

Tidligere levede der endnu en af de gamle sydfynske spillemænd, som havde spillet sammen med Hans Hansen, nemlig Niels Hansen, Hytteballe, Ulbølle. Laur. Hansen havde i sommeren 1935 en samtale med den gamle spillemand, der dengang var 85 år.

Niels Hytteballe fortalte, hvorledes han som ung spillemand sammen med Hans Hansen og Peder Madsen nat efter nat har spadseret fra Ulbølle til Svendborg, 4 mil frem og tilbage, for at spille i Teatret, og senere, når skuespillerne forlagde deres residens til Fåborg, ligeledes til fods dertil. For dette arbejde fik de den svimlende betaling af 2 kr. pr. aften. Disse ture var ofte strenge vinterture gennem store snedriver. Da han blev spurgt, om han ikke havde komponeret noget? Jo, svarede han beskedent, jeg har skrevet en del melodier! Hvis De har lyst til at høre en af dem, kan jeg godt spille den for Dem. Den 85 årige spillemand tog nu sin violin frem. Smukt og rent lød tonerne i den lille hyggelige landsbystue. Ikke mange kunne gøre den gamle spillemand det efter. – Niels Hytteballe var i sin tid også en ypperlig bassanger i Mads

Hansens gamle sangforening, og var i mange år sangkorets dirigent. Under sin soldatertid i Nyborg, var han reservemusiker ved militærorkestret der, og fik, den gang, tilbud om ansættelse ved militærmusikken, men ønskede, ligesom sin læremester Hans Hansen, kun at være landsbyspillemand i Ulbølle, og her levede den gamle spillemand, der gemte på så mange smukke minder fra Hans Hansen og Mads Hansens dage.

Musikforeningen for Nyborg og Omegn gennem 25 år

Et tilbageblik på de svundne 25 år viser, at musikinteressen i Nyborg har bredt sig mere og mere, og man tør vel nok sige, at en stor del af æren tilkommer ,,Musikforeningen for Nyborg og Omegn".

Medens Nyborg var militærby, og inden sparebestræbelserne blev alt for fremherskende, nød man den udmærkede musik af Militærorkestret, der var sammensat af dygtige musikere med ypperlige instrumenter, og som under Løjtnant Knudsens taktstok vel nok var et af de bedst sammenspillede orkestre her i landet.

Man har ment, at det kunne have interesse at få en oversigt over Musikforeningens virksomhed og over, hvilke kunstnere der i de forløbne 25 år har optrådt. Det har ikke været uden vanskelighed, at samle denne lille fremstilling, da den største del af arkivet ved formandsskiftet er bortkommet.

I vinteren 1895 fik daværende byfogedfuldmægtig Wøldike og frue den tanke at samle en kreds af musikinteresserede mennesker i deres hjem, og denne lille private forening, der bar det fine navn, ,,union musicale et discréte", var til megen glæde for medlemmerne i de to sæsoner den eksisterede. Der var et blandet kor, dirigeret af fuldmægtig Wøldike. Terzetter, kvartetter samt klavermusik 4. hændigt og 8. hændigt, og alle deltagerne var ydende. Der var prøve en aften hver uge, og nogle gange i vinterens løb var der en mere festlig aften med tilrettelagt program og en forfriskning. Denne mindre sammenslutning er forløber for ,,Nyborg Musikforening", idet man mere og mere følte trang til og ytrede ønske om at høre kunstnere oftere end man hidtil havde gjort her i Nyborg.

Fruerne Stenstrup og Keller begyndte at arbejde på dannelsen af en forening, og henvendte sig til daværende borgmester Schou. Han fik straks stor interesse for sagen og udtalte, at han var sikker på, at tanken kunne lade sig realisere. Borgmesteren lagde, efter de to fruers ønske, sagen i byfogedfuldmægtig Wøldikes hånd, og efter af „Nyborg Avis" havde indeholdt forskellige notitser om betimeligheden af, at der dannedes en musikforening i Nyborg, indrykkedes først i december en bekendtgørelse om, at der i byens boglader var fremlagt lister, på hvilke de, der ville være med til at danne en musikforening, eller være medlem af en sådan, anmodedes om at tegne sig. Ved et møde den 14. december 1897, blev „Musikforeningen for Nyborg og Omegn" dannet. Der nedsattes et udvalg af musikkyndige herrer og damer til at udarbejde planer for foreningens drift. Der vedtoges love og valgtes bestyrelse. Denne, der bestod af fruerne Keller og Stenstrup, pastor Brorson i Vindinge, boghandler Langkilde og byfogedfuldmægtig Wøldike, konstituerede sig ved et møde den 7. januar 1898, hvor Wøldike valgtes som formand, Langkilde til sekretær og kasserer og fru Stenstrup til næstformand.

Musikforeningens bestyrelse har gennem årene bestræbt sig for, at engagere de ypperste og mest fremragende kunstnere, og derved har foreningen skaffet mere og mere interesse for god og lødig kunst i vor by. Det er glædeligt, at kunne konstatere, at medlemstallet stadig er blevet forøget, så at det i oktober måned ved sidste generalforsamling var 558. Foreningen står således for tiden ret stærkt med mange interesserede medlemmer.

Man tør derfor håbe, at „Musikforeningen for Nyborg og Omegn" fremdeles må kunne overvinde de vanskeligheder, der er forbundet med at skaffe god kunstnerisk nydelse, og værdifulde koncerter. Alle medlemmerne vil sikkert forene sig i ønsket om, at det må vedblive at være en levedygtig forening, der i fremtiden, ligesom i de forløbne 25 år må virke til glæde for sine medlemmer.
Aug. Th. Knudsen, Løjtnant.

Udtalelser oktober 1930.

– Som det vil være bekendt, har musikforeningen i en længere årrække hver sæson afholdt 4 koncerter, hvortil der engageredes fremmede kunstnere, ofte med verdensnavne, som der ellers ikke ville have været lejlighed til at høre i Nyborg, og Musikforeningen

har formentlig derved udført en ikke ringe opgave, som kulturfaktor. Men der kræves til afholdelse af disse koncerter ret betydelige pengemidler, som det på grundlag af det medlemstal ca. 180, hvormed sidste sæson sluttede, ikke at være muligt at fremskaffe, skønt det i og for sig skulle synes urimeligt, at der ikke i en by af Nyborgs størrelse skulle være et betydeligt større antal medborgere, som havde glæde af at give ca. 2 kr. for at få lejlighed til at høre en god koncert givet af kunstnere direkte fra Tribunen – og ikke transmitteret gennem radio. Undertegnede, der for tiden udgør musikforeningens bestyrelse, opfordrer alle musikinteresserede, også dem der er medlemmer af foreningen, til hos os pány at indmelde sig for den kommende sæson. Da musikforeningens pengemidler er opbrugte, vil foreningen kun træde i virksomhed, såfremt der melder sig et tilstrækkeligt antal medlemmer til at sikre sæsonen, og indmeldelse er således bindende under denne forudsætning.

Bestyrelsen for Nyborg Musikforening.

Apoteker S.Å. Gelting-Hansen, fru Ing. Holt, fru overlæge Horneman, musikdirektør Th. Rasmussen, fabrikant C. Ellis Thuesen.

Musikforeningen

Bestyrelsen for Nyborg Musikforening har i går her i bladet udsendt et nødråb, der må skære alle musikvenner i hjertet. Når Musikforeningen kommer på tale, mindes man en lang række herlige musikaftener, fyldt med uforglemmelige skønhedsindtryk og strålende kunst. – Intet kan som musik smelte et publikum sammen, og det var en medvirkende årsag til, at Musikforeningens festaftener fik en ganske særegen kolorit af intimitet, hygge og glad forventning. Bag efter en koncert kunne man i dage, ja uger, gå og glæde sig over sådanne musikværker, som ens egen modtagelighed var særlig indstillet på. Når man mindes den propfyldte sal i Musikforeningens glansperiode og så den lille flok, der mødte trofast sidste sæson, så forstår man bestyrelsens nødråb fra den synkende skude. –

Radioen, der har Musikforeningens død på samvittigheden kan aldrig give tilhørerne det stærke personlige indtryk og den poten-

serede nydelse, som Musikforeningerne med de optrædende kunstnerpersonligheder. Radioen kommer ganske vist ud til langt flere, men radioen er og bliver kun et surrogat for den direkte og personlige kunstydelse. Der er den fare ved radioen, at den vil virke direkte skadeligt og kulturnedbrydende derved, at den får folk til at glemme den direkte kunstydelse og ødelægger kårene for de udøvende kunstnere, både økonomisk og rent kunstnerisk.

Imidlertid tror jeg ikke, man skal gøre sig illusioner med hensyn til Musikforeningens fremtid. Folkets store flertal føler sig indtil videre tilfredsstillet med radiogengivelsen af musik og sang og vil næppe være at formå til at ofre tid og penge på Musikforeningen. I andre byer, større som mindre end Nyborg, forsvinder musikforeningerne, og selv om det bliver med et suk, må Nyborg Musikforenings venner og velyndere sandsynligvis den 7.ds. forberede sig på en afskedsforestilling. - Jeg, for min del, har at takke Musikforeningen for mange herlige kunstnydelser igennem 32-33 år.

Nyborg den 1. oktober 1930.
N. Nielsen. Sagfører.

Ved generalforsamlingen den 7. november 1932 ophævedes foreningen, efter at der blev foreslået flere forslag til foreningens fortsættelse.

Den første koncert afholdtes 24. februar 1898 under medvirken af: kgl. kapelmusikus Hilmer, frk. Johanne Stockmarr og fru Steinhaur-Malinson.

Af lokalt medvirkende kan bl.a. nævnes fruerne Mackeprang (Juelsberg) Keller, Stenstrup og Søderberg samt P. Knutzen, og musikdirektør Knudsen. Jævnlig assistance af: Nyborg Sangforening og Nyborg Korforening. Løjtnant V.Th. Knudsen.

Sangforeninger

Når man vil omtale ,,Hjemmemusikken på Fyn'', kommer man jo ikke uden om at også sangforeningerne har spillet en fremtrædende rolle for musiklivet i de enkelte egne og ved de store fælles sangstævner, der gennem tiderne, med visse mellemrum, har været afholdt.

Da det vil blive for omfattende at omtale alle de sangforeninger, som har virket ud over Fyn, har jeg valgt „Bogense Sangforening", som en norm for en fynsk sangforenings virke i et mindre bysamfund.

Bogense Sangforening

Bogense Sangforening er, efter hvad der kan oplyses, stiftet i året 1863. Foreningens første formand var isenkræmmer, senere mægler I.C. Miller, og den første dirigent var organist E.F. Larsen. Sangøvelserne afholdtes på gæstgivergården een gang ugentlig.

I krigsårene 1864 indstilledes sangøvelserne, men disse genoptoges atter i efteråret 1865 og i foråret 1866 var foreningen særdeles stor og talte over 30 sangere. Hvad der vel også var medvirkende hertil var, at foreningen var indbudt til at deltage i den første store fynske sangfest, som afholdtes i Odense den 9. og 10. juli 1866. Programmet for denne fest var meget stort og omfattende, bl.a. to solonumre af Bogense Sangforening, af hvilke det ene var Chr. Winthers „Vikingen synger", hvortil en ung musiker, organist Krygell på Herlufholm, havde komponeret en melodi i dagens særlige anledning. Fra Bogense Sangforening deltog 27 sangere, et meget stort tal og kan i sammenligning hermed anføres, at af de andre fynske købstadsforeninger mødte Assens med 16. Fåborg 16. Kerteminde 12. Middelfart 20. Nyborg 14. Rudkøbing 20. Svendborg 16. Ærøskøbing 12 og Odense mødte med 100 sangere (damer og herrer) og desuden var der sangforeninger fra Hårby sogn 30. Horne sogn 24. Vester-Skerninge- og Hundstrup sogn, hver med 19.

Bogense Sangforening var kørende med to vogne, en dagvogn og en åbenvogn. Under køreturen til Odense gjordes ophold i Søndersø Kro, og i krohaven gav sangerne en del numre til bedste. Byens folk strømmede til og blandt disse præsten, pastor Horn. På hans opfordring gik sangerne over i Søndersø Kirke, hvor et par sange blev afsunget og senere ned i præstegårdens have, hvor sangerne beværtedes med gammelt øl og mælk.

Og hvem bestod korets sangere så af: Dirigent organist Larsen. 1. tenor: Gartner Sørensen, skomager Henning Hansen, skomager H.P. Johansen, redaktør C. Pagh, dennes broder P.H. Pagh,

skræder H.C. Rasmussen, købmand Fr. Ertner, og lærer Boesen. 2. tenor: Kantor Møller, maler Fr. Willemsen, sagfører Valdemar Christensen, typograf Hansen, kommis Peter Lauesen og lærer Tejsen. 1. bas: Væver Henningsen, tobaksfabrikant A. Deleuran, skomager M.C. Rasmussen og skorstensfejer Rosenvinge, 2. bas: Mægler Møller, købmand O.H. Jensen, fotograf Willemsen, overlærer Riis, kommis Hansen, garver P. Petersen og fabrikant C.Th. Fuchs.

Efter at nogle prøver havde fundet sted mandag formiddag, samledes sangerne om middagen på Gråbrødre Plads i Odense, hvorfra de så med faner og klingende spil drog til det store torv. Her var kommunalbestyrelse forsamlet, og i Odense Kommunes navn bød borgmester Mourier de fremmede sangere velkommen og udbragte for sangfesten et hurra, der kraftigt besvaredes af den uhyre menneskemængde, der opfyldte torvet. Efter at det store kor under kardinal Bredsdorfs ledelse havde sunget to sange, „Hvor bølgen larmer højt" og „Hil dig, du høje Nord", og efter at endnu nogle hurraer var udbragte, var denne indledning til sangfesten forbi, og forsamlingen skiltes.

Koncerten i teatret, som egentlig var festens første akt, fandt sted samme eftermiddag og var godt besøgt. Det store kor sang her under hr. Bredsdorfs anførsel. Efter Bogense Sangforenings præstationer sang kgl. operasanger Christoffersen (født i Odense) forskellige solosange. Herefter sang de forskellige kor, og Odense Musikforenings blandede kor sluttede med Gades Elverskud.

Koncerten, om aftenen i Kongens Have, havde også samlet mange deltagere. Her optrådte efterhånden flere sangforeninger enkeltvis, og til slutning blev der sunget et par sange af det store kor.

Glanspunktet i hele festen dannede dog koncerten, der fandt sted i St. Knuds Kirke, hvor især det store og kraftige kor, som blev dirigeret af en hr. Wittrup. Kirken var fuld af tilhørere. Efter koncerten holdt pastor Helveg et foredrag om St. Knuds Kirke.

Kl. 3 samledes sangerne igen på Gråbrødre Plads, og drog derfra gennem de med flag smykkede gader til „Fruens Bøge", hvor festens sidste del fandt sted. Det store kor sang her under ledelse af organist og lærer Enghof, der lød prægtigt i skoven. Hermed var koncerten forbi, og man begav sig til bords. Måltidet, i hvilket deltog ca. 600 mennesker, oplivedes ved en mængde taler, dels af alvorligt og dels af skæmtende indhold. Af Bogense Sangfore-

nings medlemmer talte redaktør Pagh. Da bordet var hævet blev der spillet op til bal, og kl. 10 endte festen, hvorpå man i sluttet trop og med musik i spidsen drog tilbage til Odense, og de mødige sangere kunne nu drage hver til sit.

I de følgende år lå sangforeningen i dvale, men i begyndelsen af halvfjerdserne blev der fra flere sider gjort skridt til at få sangforeningen på fode igen.

Foreningen dannedes igen den 15. januar 1873, som et led i Bogense Håndværkerforenings Sangkor. Håndværkersangforeningen støttede sangforeningen med et årligt bidrag af 12 rdl og bevilgede desuden 15 rdl til anskaffelse af sangbøger. Samarbejdet blev dog ikke af lang varighed, sangforeningen fortsatte igen sin virksomhed på egen hånd, og antog navnet ,,Sangforeningen Bogense".

I foreningens love hedder det at kun ,,enhver håndværksmester i Bogense, som enten har borgerskab eller ernærer sig som sådan kan blive optaget som medlem af foreningen. Dog kan der under særlige omstændigheder optages enkelte gifte svende, når vedkommende egner sig til en bestemt stemme og samtlige medlemmer giver sit samtykke".

Under en udflugt til Hindevad Kro besøgtes Ruggård, og kgl. kammersanger Simonsen, som var gæst på gården, udtalte sig meget anerkendende om foreningens præstationer.

I 1880 afholdtes igen en stor sangfest i Odense, hvortil foreningen, som nu havde ændret navn til ,,Bogense Sangforening", blev indbudt. Foreningen, som indtil nu ingen fane havde haft men stærkt følte savnet af en sådan, besluttede sig derfor til at anskaffe sig et sådant samlingsmærke. Denne blev af blåt silketøj med lyse silkefrynser. Sangfesten i Odense fandt sted den 27. og 28. juni, og foregik efter lignende program som sangfesten 1866.

I denne periode antog foreningen karakter af een familie. Om sommeren samledes man i skoven med hustru og børn, og medens fatter slog sine triller, dækkede mor op i det grønne med de medbragte madkurve, og det gik jævnlig på. Fastelavns mandag slog man katten af tønden hos den daværende formand, sadelmager Hansen, i hvis lokaler man desuden om aftenen samledes til bal og trakteredes med toddy og lign. I det hele taget synes man at være en del forfalden til denne drik. Sangøvelserne afholdtes i Borgerskolen, og rengøringskonen her leverede hver sangaften kogende vand og glas, medens der hos købmand Buch blev købt en flaske

cognac. Af dette blev der brygget toddy, og de glade sangere strammedes således op.

Sidst i firserne sank foreningen pány hen i dvale. Men lysten til at få en sangforening igang vågnede pány, og i foråret 1896 realiseredes tanken.

Sommeren efter var turen kommen til Bogense, med afholdelse af den store sangerfest. På banegården bød borgmesteren sangerne, som var kommen fra alle egne af Fyn, velkommen. Ialt 17 sangforeninger. Bogense Sangforening sang følgende velkomstsang til sangerne. Teksten er skrevet af provst Fog, og melodien komponeret af sangforeningens dirigent, organist Aagaard.

Til glædens den jublende fylde
er menneskets barm for trang,
når glæden vi ret ville hylle,
da bryder den ud i sang.

Når tungsindets dybeste smerte
betager menneskets bryst,
da lindres det sørgende hjerte
ved sangens dulmende lyst.

Syng for os, så tårernes væde
vemodigt i øjet står!
Syng for os, så jublende glæde
udi vore hjerter står!

Velkommen! I sangere kære!
på Fyn det dejlige land!
Her synge vi Eder til ære,
så godt som vi nu det kan.

Om festen skrev Middelfart Avis bl.a.:

Slaget er endt, og slaget stod i den lille by deroppe på Fyns kullede nordkyst ved Kattegats salte bølger. Her stævnede sangere fra alle egne af Fyn sammen, for at udkæmpe deres ædle kappestrid. – Alle parter havde haft deres bedste tropper i ilden, og vi trykker da laurbærkransen om den hele fynske centralforenings pande. Det ville være synd af fremhæve Fåborg for Nyborg eller Odense

for Svendborg. De sang alle godt og bidrog deres til, at denne tonernes fest vil komme til at stå som et af de stolteste minder, når Bogenses historie en gang skrives.

Man har kaldt Bogense „Fyns Chikago", og at denne betegnelse ikke er helt ufortjent vil indrømmes, når man erindrer, at gassen forlængst lyser over byen, – at man har en stor og flot cykle- og travbane, stort andelsslagteri o.s.v. o.s.v. Inden for byens mure, hviler der dog et vist hyggeligt, gammeldags skær over livet heroppe. Vægteren synger endnu sine vers om aftenen, og håndværkeren og borgmesteren går arm i arm, når de store fester fejres. Her er intet klikevæsen. Alt er præget af jovial gemytlighed og ægte, bred humor, og disse egenskaber gør, at man ikke lader sig overvælde af det daglige livs bryderier.

I denne gæstfri lille stads hvidkalkede kirke på den høje banke lige ved havet, samledes da sangerne lørdag aften kl. 8, under overledelse af den ypperlige dirigent, kammerråd Larsen. Umiddelbart efter koncerten marcherede man med klingende spil til Fredskoven, hvor der blev sunget og spillet til midnat, og der var samlet mindst et par tusinde mennesker under de smukke bøge, hvor der bragtes vældige ofre til sangens og vinens Gud, den populære hr. Bachus, der sikkert har været over Bogense i disse dage. En fane skænket af kvinder til Nørreby Sangforening, indviedes ved denne lejlighed af festudvalgets formand, kancelliråd Pagh, provst Fog og Valentin Rasmussen, som hver slog et søm i for kongen, for fædrelandet og for sangen.

Efter at have udhvilet sit trætte legeme, efter dagens anstrengelser, vækkedes man søndag morgen på en meget behagelig måde, ved at musikken drog gennem gaderne. Efter frokost begav man sig til torvet, hvor der spilledes en time, medens folk promenerede på den store plads. Om eftermiddagen sang man i hotellets gård, hvor der blev sunget værker af bl.a.: Reissiger og I.P.C. Hartmann, med orkester. Henimod kl.6 (18) gik turen atter med musik til Fredskoven, hvor festmåltidet kort efter holdtes i det frie, ved nogle umådelig lange borde. Der holdtes taler af borgmester Wineken for kongen, provst Fog for fædrelandet og Valentin Rasmussen for Bogense og omegn, købmand Barfod talte for damerne.

Stemningen var overordentlig animeret, da bordet hævedes, og man fordelte sig i den med tusinde af kulørte lamper prægtigt smykkede skov. Månen var omtrent fuld, øjensynlig påvirket af

festen, og kastede sine dejligste stråler ned gennem træernes kroner til menneskenes børn, der for en stund glemte alle sorger og lod sig rive med af skærsommernattens stemning.

Lidt efter midnat satte musikken sig i bevægelse, og de arm i arm marcherende festdeltagere, ledsagede sangerne til stationen, hvor en stor del af disse rejste med ekstratog kl.1 og hermed var den store sangerfest afsluttet.

Alle var enige om at prise den lille nordfynske by, der ved denne lejlighed har vist at den agter at gøre sig værdig til med fuld ret for fremtiden at bære det stolte navn - ,,Fyns Chikago''!

I 1905 var der sangfest i Fåborg, og Bogense Sangforening deltog der med et betydeligt antal sangere, men herefter faldt foreningen atter hen i uvirksomhedens stille, indtil der atter i foråret 1907 blev pustet liv i den igen. En af byens borgere skrev:

Selv om foreningen ikke just har drevet det til særlige kunstneriske præstationer, må den dog tillægges nogen betydning, som medvirkende til musiklivets fremme her i byen.

Foreningen har ofte medvirket ved forskellige højtideligheder, ved begravelser og bryllupper, ved fester o.m.a. lejligheder, og det ville være beklageligt, om den atter sygnede hen for længere tid.

Bogense den 11. januar 1908
Th. Willumsen

Bogense Sangforening har siden, fremover virket med en lang række af koncerter. Højdepunkterne i foreningens virke gennem årene har været de store vinterfester. Ved disse fester har der foruden sangspil også været opført flere dilettantkomedier, ligesom en lang række af lokale instrumentalister har medvirket i solospil og kammermusik. Ved opførelsen af større kor- og orkesterværker har Nordvestfyns Privatorkester medvirket. Efterhånden oprettedes også et børnekor.

Udgivelsen har været en hjertesag for mig, og jeg håber, den med sin tekst og sit omfattende billedstof, som består af både ældre og næsten historiske samt nyere billeder, har givet læseren samme rige oplevelser, som jeg selv har haft ved at skrive den.

Kildehenvisninger

Povl Hamburger: Musikens Historie.
Povl Hamburger: »Den fynske Symfoni«.
K.B. Sandved: Musikens Verden.
Niels Friis: Det kgl. Kapel.
Erik Abrahamsen: Musik og Samfund.
Martin Skovby: »Hjemmemusiken på Vestfyn«.
Ole Winding: Musik over Fyn.
Lars Olen: Egne notater.
Valdemar Bendixen: »Den gamle Violin«.
Johs. Hansen: »Horne Musikforening gennem 75 år«.
Laurits Petersen: Personlige samtaler.
Helge Albrecht: Odense Musikforening 1866-1966.
Frands Johan Ring: »Nogle gamle fynske Spillemænd«.
Musik, Museer og Middelalder, Assens.
Laur. Hansen: Spillemanden og hans betydning i Dansk Musikliv.
Kr. Thomsen, Vester Skerninge: Svendborg Avis.
Svendborg købstads Historie.
J.P. Kristensen: Svendborg Amts Årsskrift.
Kai Aage Bruun: Musikens Grundbegreber.
Carl Nielsen: Levende Musik.
Carl Nielsen: Min fynske Barndom.
Bogense Sangforening: Protokol.
Egne notater, samtaler og oplevelser.

Bogen fortæller detailleret om det rige musikliv, som rører sig, det være sig i større eller mindre orkestre, eller inden for hjemmemusikken, som er en væsentlig del af de oplevelser, vi mennesker har i musikkens verden. Også mit personlige kendskab til de store komponister og musikere, bl.a. Carl Nielsen, Fini Henriques og Niels W. Gade beskrives i bogen, ligesom alle de mindre berømte, men meget aktive amatørmusikere, som gennem en menneskealder har været med til at berige musikelskere med deres spil omtales.

Martin Andersen

Skandinavisk Bogforlag A/S